ERHAN AFYONCU

SÜLEYMAN ŞAH TÜRBESİ

ÜSKÜDAR BELEDİYESİ

SÜLEYMAN ŞAH TÜRBESİ

Üsküdar Belediye Başkanlığı
Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü
Kültür Yayın No: 26

Üsküdar Belediyesi Adına
Hilmi Türkmen
Belediye Başkanı

Yayın Koordinatörü
Dr. Zeki Bıyık

Genel Yayın Yönetmeni
Mehmet Mazak

Tashih
Ebubekir Al

Tasarım / Uygulama
Sercan Arslan

Ön ve Arka Kapak Resmi
Süleyman Şah Türbesi-Karakozak (Anadolu Ajansı)

Baskı / Cilt
Şenyıldız Yay. Matbaacılık Ltd. Şti.
Gümüşsuyu Cad. Işık Sanayi Sitesi No: 19/102
Topkapı / İstanbul Tel: 0212 483 47 91-92
(Sertifika No: 11964)

ISBN
978-605-84934-3-8

Üsküdar Belediyesi
Hakimiyet-i Milliye Cad. Atlas Çıkmazı
No: 35 Üsküdar/İstanbul
Tel: 0216 531 30 00 Faks: 0216 531 32 25
www.uskudar.bel.tr

Mart 2015
İstanbul

SÜLEYMAN ŞAH TÜRBESİ

ERHAN AFYONCU

İÇİNDEKİLER

Takdim 7

Önsöz 9

Ca'ber Kalesi'ndeki Süleyman Şah Kimdir? 11

Bir Ziyaretgâh Olarak Süleyman Şah Mezarı 15

Süleyman Şah Türbesi'nin İnşası 17

Ankara İtilâfnâmesi 21

Cumhuriyet'in İlk Yıllarında Süleyman Şah Türbesi 23

Yeni Bir Karakol İnşası 31

Fransa'yla Yeni Sözleşme 38

Süleyman Şah Türbesi Meclisin Gündeminde 39

Birliğimiz Rehin Kaldı 42

Türbe Taşınıyor 43

Süleyman Şah Türbesi'nde Yeni Düzenleme 47

Süleyman Şah Türbesi'nin Tekrar Taşınması 63

Sonuç 66

Süleyman Şah Türbesi Kronolojisi 67

Bibliyografya 69

Belgeler 73

Resimler 147

TAKDİM

Biz büyük bir medeniyetin, kahraman bir milletin torunlarıyız. Milletimizin yaşama azmi ve yaşatma zevkiyle teşekkül eden bu medeniyet, Mekke'den Sibirya'ya, Belh'ten Endülüs'e; Doğu'dan Batı'ya; asırlar öncesinden günümüze, muhteşem bir yaşama modeli olarak varlığını sürdürmektedir.

Hiç şüphesiz bu modelin, bu medeniyet mefkûresinin yeryüzüne yayılmasında, kökleşmesinde ve sürdürülmesinde kahraman milletimizin hizmeti büyüktür.

Ve hiç şüphesiz bu mefkûre, milletimizin yetiştirdiği kahramanların rehberliğinde, öncülüğünde şekillenmiş, hayata geçirilmiştir. Başka bir ifadeyle, toplumların var olma iradeleri, hayat felsefeleri, gelecek rüyaları, önce kahramanların örnek şahsiyetlerinde tecelli eder. Onların kararlılığı, adaleti, cesareti, azmi, sabrı, iradesi ve idaresi ete kemiğe bürünür, hayat bulur.

İşte Süleyman Şah, tarihimizin önemli bir safhasında, belki de en önemli safhasında milletimize öncülük eden kahramanlardan birisidir. Yaşadığı dönemde, milletimizin peşinde koştuğu bir idealin, var olma arzusu ve yaşama azminin; millet olma iradesinin timsali, öncüsü olmuştur. Bu öncülüğü münasebetiyledir ki, tarihin akışı inkıtaya uğradığı halde, topraklar el değiştirdiği halde, bir kahraman olarak yaşamaktadır, yaşayacaktır.

Bu noktada, tarihimizi ve tarihi şahsiyetlerimizi yaşatmak, onların ortaya koydukları iradeyi ve mücadeleyi sürdürmek, yarınlara taşımak adına hepimize büyük görevler düşmektedir. Milletimize hizmet etmekle mükellef bir siyasetçi olarak, bize düşen, tarihimizin ve tarihi şahsiyetlerimizin genç nesillere aktarılmasına vesile olmaktır.

Hamdolsun, biz de bunu yapıyoruz. Ulu rüyayı görenlerin şehri, tarih ve kültür şehri Üsküdar'ımıza, yine tarihimizden ve kadim kültürümüzden aldığımız ilhamla hizmet etmeye gayret ediyoruz. Gerçekleştirdiğimiz faaliyetlerle, tarihi ve kültürel mirasımızı insanımızın gündemine taşımaya; gelecek rüyalarımızın, hedeflerimizin şekillenmesinde sağlam bir temel oluşturmaya çalışıyoruz. Bir yerel yönetim olarak, milletçe inandığımız, gayret sarf ettiğimiz ufuktaki Yeni Türkiye'nin inşasında, "temele bir taş da biz koyalım" düşüncesiyle hizmet üretiyoruz.

Bu düşüncelerle, kıymetli tarihçimiz, değerli dostum Prof. Dr. Erhan Afyoncu hocamızın kaleme aldığı; alanında bir ilk ve aynı zamanda gecikmiş bir eser olan "Süleyman Şah Türbesi" kitabını tab ederek insanımızla, özellikle de genç nesillerle buluşturmaktan büyük bir onur ve mutluluk duyuyorum.

Bir ilk olması hasebiyle "Süleyman Şah Türbesi" kitabı, hiç şüphesiz özel bir eser... Ve hiç şüphesiz, tarihimizin öğrenilmesinde ve öğretilmesinde örnek bir şahsiyet olan Erhan Afyoncu hocamızın bu eseri, ilklerin ve öncülerin şehri, örnek bir ilim ve irfan şehri olan Üsküdar'a çok yakıştı.

Bu vesileyle, tecrübesini ve emeğini birleştirerek bu özel eseri hazırlayan; eseri bizimle paylaşarak, ilk olarak Üsküdarlılarla buluşması âlicenaplığını gösteren Erhan Hocamıza müteşekkirim. Kitabın yayına hazırlanmasında ve neşredilmesinde emeği geçen herkese teşekkür ediyorum.

Bu özel ve güzel eserin tarih camiamız başta olmak üzere, bütün insanımıza yeni ufuklar açması niyazımla, şehrimize, ülkemize ve milletimize hayırlı olmasını diliyorum.

Hilmi Türkmen
Belediye Başkanı

ÖNSÖZ

Süleyman Şah, kim olduğu hakkında tartışmalar devam ede dursun son 700 yıllık tarihimizin en önemli şahsiyetlerinden biridir. Önce bir ziyaretgâh olarak Süleyman Şah'a ait mezar etrafında zamanla bazı inanışlar ve efsaneler oluştu. 19. yüzyılın sonlarına gelindiğinde ise önemine binaen mezar üzerine yeni bir türbe inşa edildi. Süleyman Şah Türbesi'nin 19. yüzyıldan itibaren tarihi hem Osmanlı İmparatorluğu'nun hem de daha sonra Türkiye Cumhuriyeti tarihinin bir parçası olduğu kadar özetidir de.

Tarihi, kültürel ve stratejik önemine rağmen maalesef Süleyman Şah Türbesi'nin tarihini bütün yönleriyle ortaya koyan bir çalışma bugüne kadar kaleme alınmamıştı. Yaklaşık bir yıl kadar önce gazete yazısı için türbe hakkında bilgi aramış, bulamayınca da Osmanlı ve Cumhuriyet Arşivlerine müracaat etmiştim. Zaman içerisinde birçok orijinal bilgiye ulaştım. Ancak özellikle türbenin tarihinde önemli dönüm noktası olan 1973'teki kabir nakline dair belge ve türbenin 1973 öncesindeki durumuna ait resimler bulmak için çok uğraşmama rağmen istediğim neticeye ulaşamadım. 2014 yılının sonlarında yayınlamayı planladığım kitap da bu yüzden neşredilemedi. İstediğim bilgilere ulaşamayınca, ulaşabildiğim belge ve kaynaklara göre kitabı neşre hazırladım. Ancak tam eserin son hâlini hazırladığım sırada da bu sefer 21 Şubat gecesi yapılan operasyonla türbe yeniden yer değiştirdi.

Operasyon vesilesiyle yazılı ve görsel medyada türbeye dair birçok tartışma gündeme geldi. Az olan bilgimiz bu sefer de yanlış ve asılsız bilgilerle iyice içinden çıkılmaz hâle geldi. Bu tartışmalar, ana kaynaklara ve arşiv belgelerine dayanan eserimizin, yukarıda belirttiğimiz bazı eksiklerine rağmen yayınlanmasını gerekli kıldı. Zira türbeye dair mesnedi olmayan veya yanlış bilgilerle dolu bir tartışma zemini oluştu.

Yakın dönem tarihimizin en önemli hadise ve yerlerinden biri olan Süleyman Şah Türbesi hakkında maalesef fazla araştırma mevcut değildir. Türkiye'nin yurtdışındaki tek toprağı olmasına rağmen hakkında fazla bir bilgiye ve geçirdiği tarihi safhalarla ilgili resimlere maalesef tesadüf edemiyoruz. Muhtemelen bazı devlet kurumlarının arşivlerinde mevcut olduğunu tahmin ettiğimiz, ancak nerelerde olduğunu bilemediğimiz bilgi ve belgeleri ise bulmak kolay değil.

Bu eserde Osmanlı döneminden itibaren Süleyman Şah Türbesi'nin tarihini belgeler, gazeteler ve hatıralar ışığında ele aldık. Alıntı yaptığımız metinlerdeki üslup ve yazım şekillerine dokunmadık. Bu araştırmayla ilk defa Süleyman Şah Türbesi'yle ilgili belge ve resimleri ihtiva eden bir eser hazırlanmıştır.

Değerli genç meslektaşlarım, Uğur Demir, Ahmet Önal, Ebubekir Al ve Sahure Ergüzel olmasalardı bu eseri ortaya çıkaramazdım. Hepsine müteşekkirim. Yine eserin hazırlanması sırasında gerek gazete taraması gerekse başka hususlarda yardımlarını gördüğüm Aykut Can, Coşkun Ünsal, Serkan Osmanlıoğlu, Hasan Yapıcı, Yakup Şahin, Mesut Patan ve Engin Çetin'e teşekkür ediyorum. Murat Bardakçı eşsiz arşivinden önemli bir belgeyi verdi ve birçok konuda saatlerce meseleleri benimle müzakere etti. Herşey için müteşekkirim. Tayyar Altıkulaç hocamız ise iki önemli fotoğrafı ve bazı önemli bilgileri lütfetti. Yardımları ve nezaketi için kendisine teşekkür ediyorum. Süleyman Şah türbelerinin Türkiye'ye olan uzaklıklarını gösteren haritayı çizen Cemalettin Şahin ve Emre Duman'a teşekkürü bir borç bilirim. Yine eserin hazırlanması sırasında çeşitli belge ve resim temini için her türlü desteği veren Başbakanlık Osmanlı ve Cumhuriyet Arşivleri çalışanlarına, Birol Ürker ve bütün İSAM çalışanlarına, Atatürk Kitaplığı görevlilerine, Bahçeşehir Üniversitesi Kütüphanesi yetkililerine, Anadolu Ajansı ve Basın-Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü ile İbrahim Pazan ve İrfan Özfatura'ya teşekkür ediyorum.

Erhan Afyoncu
Şubat 2015-Kozyatağı

Türkiye Cumhuriyeti'nin yurtdışındaki tek toprağı olan Süleyman Şah Türbesi, asırlardan beri Suriye'deki önemli ziyaretgâhlardan biridir. Osmanlı tarihçileri burada yatan kişiyi dünyanın en uzun süre devam etmiş birkaç hanedanından biri olan Osmanlı hanedanının kurucusu Osman Gazi'nin atalarından biri olarak kabul ederler. Ancak bugün Süleyman Şah Türbesi'nde medfun olan kişinin kim olduğu hususu tam manasıyla aydınlatılabilmiş değildir.

Ca'ber Kalesi'ndeki Süleyman Şah Kimdir?

Aşıkpaşazâde, Neşrî, Oruç Beğ, İbn Kemal, Hadîdî, Lütfi Paşa, Seyyid Lokman, Ramazanzâde, Gelibolulu Mustafa Âlî, Hoca Saadeddin, Mehmed bin Mehmed, Solakzâde Mehmed Hemdemî, Nihâdî ve Müneccimbaşı gibi Osmanlı tarihçileri ve bazı Anonim Tevârih-i Âl-i Osmanlar, Ertuğrul Gazi'nin babası Süleyman Şah'ın Halep tarafında bulunduktan sonra Fırat'ı geçerken boğulduğunu ve Ca'ber Kalesi'nin[1] yakınlarına gömüldüğünü söylerler[2]. Şük-

---

1 Ca'ber Kalesi ve bölgenin genel bir tarihi için bk. M Hartman-Mükrimin Halil Yınanç, "Câber Kalesi", *İA*, III, 1-2; Aydın Taneri, "Caber Kalesi", *DİA*, VI, 525-527; Ünal Taşkın, "XVI. Yüzyılın İkinci Yarısında Ca'ber", *Turkish Studies*, VIII-XIX, 2361-2374, Cristina Tonghini, *Qal'at Ja'bar Pottery, A Study of a Syrian Fortified Site of the Late 11th–14th Centuries*, New York, 1998; Robert Hillenbrand, "Eastern Islamic Influences in Syria: Raqqa and Qalat Jabar in the later 12th century", *The Art of Syria and the Jazira 1100–1250*, ed. Julian Raby, New York, 1986.

2 Âşıkpaşaoğlu Ahmed Âşıkî, "Tevârîh-i Âl-i Osman", haz. Çiftçioğlu N. Atsız, *Osmanlı Tarihleri*, I, İstanbul 1947, s. 92-93; Mevlânâ Mehmed Neşrî, *Cihânnümâ [Osmanlı Tarihi (1288-1485)]*, haz. Necdet Öztürk, İstanbul 2008, s. 32; *Oruç Beğ Tarihi [Osmanlı Tarihi-1288-1502]*, haz. Necdet Öztürk, İstanbul 2007, s. 4; *Anonim Tevârîh-i Âl-i Osman*, neşr. F. Giese, haz. Nihat Azamat, İstanbul 1992, s. 9; Hadîdî, *Tevârih-i Âl-i Osman (1299-1523)*, haz. Necdet Öztürk, İstanbul 1991, s. 23-24; Lütfi Paşa, *Tevârih-i Âl-i Osman*, neşr. Kayhan Atik, Ankara 2001, s. 153; Seyyid Lokman, *Zübdetü't-tevârîh*, Türk İslâm Eserleri Müzesi Kütüphanesi, nr. 1973, vr. 58a; Zafer Karakuş, *Tevki'î Mehmed Paşa'ya Göre Osmanlı Tarihi*, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 1992, s. 3; Gelibolulu Mustafa Âli Efendi, *Kitabü't-Târih-i Künhü'l-Ahbâr*, I, neşr. İ. Hakkı Çuhadar vd., Kayseri 1998, s. 32-33; Hoca Sadettin Efendi, *Tâcü't-Tevârih*, I, haz. İsmet

rullah[3] ve Tarihçi Kemal[4], Ertuğrul Gazi'nin babasının adını Süleyman Şah olarak verirler, ancak hadiseden bahsetmezler.

Osmanlı tarihinin ilk dönemlerinin en önemli kaynağı olan Aşıkpaşazâde, Süleyman Şah hadisesini şöyle anlatır[5]:

"Bu Bâb Osman Gazi ve Evlâdını Beyan Eder ve Padişahlığına Sebeb Nolduğını ve Rûm Vilâyetine Ne Vilâyetden Geldüklerini ve Bunda Geldüklerine Sebeb Nedür, Anı Beyan Eder.

Osman Gazinün dedesi Süleymanşahdur. En evvel bu, Rûm vilâyetine gelmişdür. Gelmesine sebeb budur kim Âl-i Abbas zamanında tâ Süleymanşah zamanına degin leşker-i Arab galib idi Rumun üzerine. Rûm dahı mağlûb idi. Acem dahı mağlûb idi. Nesl-i Yâfes oldukları sebebden Acem padişahları gayretlendiler. Bize Arab galib oldı dediler. Gayretlendiler. Yâfes neslinden göçer Türki kendülere sened edindiler. Ol sebebden Araba galib oldılar. Ve ol sebebden Arab kim mağlûb oldı, vilâyet-i kâfir temerrüd etdiler. Kâfir, Müsülmana itaat etmez oldı. Ve bu göçer evlü halkdan Acem padişahları ihtirâz etdiler. Hem tedbir etdiler. İttifak ettiler kim bu göçer evlü Türki kendülerün üzerinden irağ edeler. Süleymanşah Gaziyi ilerü çekdiler kim ol göçer evlerün ulularından idi. Elli bin mikdarı göçer Türkman ve Tatar evin koşdılar. "Varun, Rûmda gazâ edün, dediler. Süleymanşah dahı kabul etdi. Geldiler. Erzurumdan Erzincana indiler. Erzincandan Rûm vilâyetine girdiler. Rûm vilâyetinde altı yıl mıkdarı yüridiler. Etrafları feth etdiler. Süleymanşah Gazi haylı bahadurluklar etdi. Bu Rumun dağlarından ve derelerinden incindiler. Göçer evlerün davarı dereden, depeden incinür oldı. Gene Türkistana 'azm etdiler. Geldükleri yola gitmediler. Vilâyet-i Halebe çıkdılar. Andan Ca'ber kalasınun önine vardılar. Ol arada Fırat ırmağınun önlerine geldiler. Geçmek

---

Parmaksızoğlu, Ankara 1992, s. 25; *Solakzâde Tarihi*, İstanbul 1297, s. 6; İbn-i Kemal, Süleyman Şah'ın şahsiyetine dair biraz daha fazla bilgi veren müelliflerdendir (bk. İbn-i Kemal, *Tevârih-i Âl-i Osman, I. Defter*, yay. haz. Şerafettin Turan, Ankara 1991, s. 40-42); Abdurrahman Sağırlı, *Mehmed bin Mehmed Er-Rûmî (Edirneli)'nin Nuhbetü't-Tevârih ve'l-Ahbâr'ı ve Târîh-i Âl-i Osman'ı (Metinleri, tahlilleri)*, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2000, s. 22; Hasine Biga, *Tarih-i Nihâdî (1a-80a)*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2004, s. 1; Müneccimbaşı Ahmed b. Lütfullah, *Camiü'd-Düvel, Osmanlı Tarihi (1299-1481)*, haz. Ahmet Ağırakça, İstanbul 1995, s. 99; İdris-i Bidlisî ise Süleyman Şah'ın Ca'ber Kalesi'ne defnedilmesine hiç temas etmez (İdris-i Bitlisî, *Heşt Bihişt Osman Gazi Dönemi (Tahlil ve Tercüme)*, haz. Vural Genç, Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2007).

3 Şükrullah, "Behçetüttevârîh", çev. Çiftçioğlu N. Atsız, *Osmanlı Tarihleri*, I, İstanbul 1947, s. 39-76.

4 *XV. Yüzyıl Tarihçilerinden Kemal, Selâtîn-nâme (1299-1490)*, haz. Necdet Öztürk, Ankara 2001, s. 24.

5 Âşıkpaşaoğlu Ahmed Âşıkî, "Tevârîh-i Âl-i Osman", haz. Çiftçioğlu N. Atsız, *Osmanlı Tarihleri*, I, 92-93.

istediler. Süleymanşah Gaziye eyitdiler: "Hanum! Biz bu suyı nice geçelüm, dediler. Süleymanşah dahı atın suya depdi. Öni yar imiş. At sürcdi. Süleymanşah suya düşdi. Ecel mukadder imiş. Allahun rahmetine kavuşdı. Sudan çıkardılar. Ca'ber kalasınun öninde defn etdiler. Şimdiki demde ana Mezâr-ı Türk derler. Ve hem ol kalaya dahi gene o nesilden Döger derler bir tayfa vardur, o kalaya şimdi dahi anlar hükm ederler. Eyle olsa bu göçer evli etrafa dağıldı. Bazısı berriyyeye gitdiler. Şimdiki halda anlara Şam Türkmanı derler. Bazısı gene Rûma döndiler. Kimi Tatar ve kimi Türkmandur. Şimdiki halda Rûmda olan Tatar ve Türkman ol tayfadandur....".

Yukarıda zikrettiğimiz Süleyman Şah'dan bahseden tarihçiler, bu hadiseyi kısaltarak veya bazı kelimeleri değiştirerek aynı minval üzerine anlatırlar[6]. Muhtemelen Aşıkpaşazâde nakliyle *Yahşi Fakih Menakıbnâmesi*'ndeki bilgileri kaynak olarak kullanmışlardır.

Kaynaklarda genellikle "Türk Mezarı (Mezar-ı Türk/Türkî)" diye anılan türbeye, Yörük Mezarı (Mezar-ı Yörük) ismini verenler de vardır[7]. Bir Anonim Tevârih müellifi ise, türbenin değil, Süleyman Şah'ın ölümüne sebep olan Fırat Nehri'nin "Mezar-ı Türk" olarak meşhur olduğunu kaydeder[8]. Ayrıca bazı

---

6 Mesela Mehmed Zaim, muhtemelen bir Anonim *Tevârih-i Âl-i Osmân*'dan naklen bazı rakam ve yer isimleri farklı verir: "Rûma 'azímet iden Süleymân Şâh bin Ḳızıl Buġadur. Ve Süleymân Şâh yigirmi biñ ve bir rivâyetde seksen biñ nefer mıḳdârı 'asker-i Türk ve Tâtâr ile Rûma gelüp Amasiyye semtinde ḳabâ'il ü 'aşâ'ir-ile küffâr-ı füccâra ġazâ vü cihâd idüp diyâr-ı Ḥarcenede fetḥ u nuṣretlerine dâḫil olan bilâd u ḳılâ' henüz bu 'aṣr u âvânda žâhir ü 'ayândur. Ba'de-zân diyâr-ı Amasiyyeden rıḥlet idüp âb-rûy-ı iḳlím-i 'Arab medíne-i Çaleb tevâbi'inden nehr-i Furatuñ maverasında Ca'ber dimek-le ma'rûf ġıṣn-ı ġaṣínüñ ḳurbında nüzûl idüp ḳabâ'il ü 'aşâ'ir-ile anda ḳondı. Ve niçe müddet menzil-i mezbûrda süknâ vü iḳâmete cevâz gösterüp nehr-i Furatdan 'Arab yaḳasına güźer etmege bir gün ḳaṣd ü niyyet etdi. Taḳdír-i źü'l-celâl-i lâ-yezâl *celle celâluhû e 'amme nevâluhû* ile meger kenâr-ı Furat yar vâḳı' olmaġ-la: "İźâcâ'e'l-ḳażâ 'amiye'l-baṣar" feġvâsınca hemân yar yıḳılup hevâya ġubâr ṣu'ûd etdügi müşâhede olındı ve Süleymân Şâh esb-i bâd-pâ ile nehr-i Furata ser-nigûn olup ġarḳ u nâ-bedíd olduġı žâhir oldı. Evlâdı Süleymân Şâhı ṣudan çıḳarup ḳal'a-i Ca'ber öñünde defn etdiler. Şimdiki 'aṣrda el'ân ol vilâyetde mezâr-ı pür-envâr-ı Süleymân Şâha "Mezâr-ı Türk" diyü ışlâḳ olınur. Süleymân Şâh bu šarík-ile vefât idüp Ca'berde defn olındıġı zamânda üç nefer yarar dilâver oġlı ḳaldı" (Bk. Ayşe Nur Sır, *Mehmed Za'îm, Câmi'ü't-Tevârîh (202a-327b Giriş-Tenkitli Metin-Sözlük-Dizin)*, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2007, s. 135.).

7 Ahmet Akgün, *Anonim Tevârih-i Âl-i Osman*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1988, s. 2; H. Hüseyin Adalıoğlu, *Muhyiddin Cemali'nin Tevârih-i Âl-i Osmanı*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1990, s. 3.

8 Bu kroniğe göre, Cengiz Han'ın Mahan'ı harap etmesi üzerine bölgedeki konar-göçer Oğuzlar'ın şahı ve aynı zamanda Osman Gazi'nin dedesi olan Süleyman Şah, elli bin kadar Türkmen evi ile Erzincan taraflarından Anadolu'ya ayak basıp Amasya taraflarına geldi. Altı yıl burada kalıp civardaki kafirlere karşı gaza faaliyetlerinde bulundu ve birçok yeri fethetti. Sonra Halep'e çıkıp Caber Kalesi önüne geldi. Buradan Fırat'ı geçmek istedi. Ancak geçmek istediği uçurum olduğundan atıyla birlikte suya battı ve nehrin öte yakasına geçemeden boğuldu. Cesedini sudan çıkartıp, "hâk-i zemine defn idüb Fırat'a "Mezâr-ı Türk" diye nâm verdiler, ki hâlâ bu isimle meşhurdur, bk. Mustafa Karazeybek, *Tarih-i Al-i Osman*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1994, s. 2-3.

Osmanlı kaynakları, Süleyman Şah'ın, Ca'ber yerine, muhtemelen İslâm kültüründen aşina oldukların Hayber Kalesi önlerine defnedildiğini de yazarlar[9]. Hadîdî ise diğer Osmanlı kaynaklarında yer almayan önemli bir bilgi verir. Müellife göre Fırat Nehri'nde boğulan Süleyman Şah'ın naaşı Ca'ber Kalesi'ne getirilmiş ve burada onun için bir türbe yaptırılmıştır[10]. Bayatlı Mahmudoğlu Hasan, Süleyman Şah'ın 636'da (1238-1239) vefat ettiğinde yaşının yetmişe ulaştığını söyler[11].

Ahmedî, Enverî, Karamanlı Mehmed Paşa gibi Osmanlı tarihçileri ile İbn Bibi'nin eserini tercüme eden Yazıcızâde Ali ve bazı Anonimler, Osman Gazi'nin dedesi olarak Gündüz Alp ismini verirler[12]. Bazı Anonim Tevârih-i Âl-i Osmanlar ise çok farklı bir şekilde Ertuğrul Gazi'nin babasının ismini Ahmed Bey olarak vermektedirler[13].

Selçuklu tarihinin önemli uzmanlarından Osman Turan, Ca'ber Kalesi'nde yatan kişinin Kutalmışoğlu Süleyman Şah olmadığını iddia eder. Kutalmışoğlu'nun mezarı Halep Kapısı'ndadır[14] ve o öldüğünde Ca'ber Kalesi Selçuklular'ın eline geçmemişti. Osmanlı tarihlerindeki nehri geçerken boğulma ile ilgili rivayetler de Süleyman Şah'a değil, oğlu Kılıçarslan'ın Habur Irmağı'nda boğulmasına uygundur.

---

9 *Anonim Osmanlı Kroniği (1299-1512)*, haz. Necdet Öztürk, İstanbul 2000, s. 9; Hasan Ayhan, *Anonim Tevarih-i Al-i Osman (transkripsiyon, inceleme, dizin)*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2003, s. 2. Bir anonim de ise Ca'ber kelimesinin altına Hayber diye yazılmıştır. Bk. Alper İğci, *Anonim Tevârih-i Âl-i Osman (687-920/1288-1514), İnceleme ve Metin*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2011, s. 3. Muhyiddin Cemâli'yi atfedilen anonimin bir nüshasında Ca'ber, bir nüshasında ise Hayber olarak geçmektedir. Bk. H. Hüseyin Adalıoğlu, *Muhyiddin Cemali'nin Tevârih-i Âl-i Osmanı*, s. 3.

10 Hadîdî, *Tevârih-i Âl-i Osman (1299-1523)*, haz. Necdet Öztürk, İstanbul 1991, s. 23-24.

11 Bayatlı Mahmud Oğlu Hasan, "Câm-ı Cem-Âyîn", sad. Kırzıoğlu Fahrettin, *Osmanlı Tarihleri*, I, İstanbul 1947, s. 394.

12 Karamanlı Nişancı Mehmed Paşa, "Osmanlı Sultanları Tarihi", çev. İsmail Hakkı Konyalı, *Osmanlı Tarihleri*, I, İstanbul 1947, s. 343; "Dâstân ve Tevârîh-i Mülûk-i Âl-i Osmân", haz. Çiftçioğlu N. Atsız, *Osmanlı Tarihleri*, I, İstanbul 1947, s. 8; Yazıcızade Ali, *Tevarih-i Al-i Selçuk (Oğuzname-Selçuklu tarihi)*, haz. Abdullah Bakır, İstanbul 2009, s. 353; *Fatih Devri Kaynaklarından Düstûrnâme-i Enverî, Osmanlı Tarihi Kısmı (1299-1465)*, haz. Necdet Öztürk, İstanbul 2003, s. 13-21; Bir anonim tevarihte Gündüz ismi muhtemelen sehven Hürmüz Beg şeklinde kaydedilmiştir, bk. Fatma Yalçınkaya, *Konya İzzet Koyunoğlu Kütüphanesi'nde Tarih-i Âl-i Osman Adlı Yazma Eserin Metin ve Tahlili*, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 1998, s. 53-54.

13 Sebahattin Köklü, *Anonim Tevârih-i Âl-i Osman, Hikâyet-i Zuhur-ı Âl-i Osman (transkripsiyon, inceleme, dizin)*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2004, s. 1-3

14 Kutalmışoğlu Süleyman Şah'ın faaliyetleri ve vefatı hakkında bk. Osman Turan, "Süleyman-Şah", *İA*, XI, 201-219; Osman Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, İstanbul 1971; Ali Sevim, "Süleyman Şah", *DİA*, XXXVIII, 105; Aynı yazar, *Anadolu Fâtihi Kutalmışoğlu Süleyman Şah*, Ankara 1990; Mehmet Altay Köymen, "Süleyman Şah ve Anadolu Selçuklu Devletinin Kuruluşu", *Belleten*, 218 (Ankara 1993), s. 71-79.

Anadolu'nun fatihleri olan Kutalmışoğlu Süleyman Şah ve Kılıçarslan hakkında Anadolu Türkleri arasında yaşayan hatıralar Osmanlılar'a intikal etmiş, bu yüzden bazı Osmanlı tarihçileri Süleyman Şah'ı kendi cedleri kabul etmişlerdir. Ancak son yapılan araştırmalarda Osman Gazi'nin dedesinin Süleyman Şah değil, Gündüz Alp isimli birisi olması ihtimali ön plana çıkmıştır.

Ca'ber Kalesi önlerinde türbesi olan kişinin İmadeddin Zengi olma ihtimali de zikredilmiştir. Zengi, Ca'ber'de ölmüştür. Ancak Zengi'nin Rakka'da gömülmesine dair bilgiler bu ihtimali de zayıflatmaktadır[15].

Öyleyse Ca'ber Kalesi'nde yatan kimdi? Bu sorunun cevabını bugün için kesin olarak verebilmek mümkün değildir. Ancak Süleyman Şah'ın Osmanlılar'ın atalarından birisi olabileceği ihtimali de göz önünde bulundurulmalıdır. Zira Orhan Bey'in oğluna Süleyman adını vermesi, ataları arasında bu isimde birinin olabileceğini düşündürmektedir. Nitekim Enverî, Osman Gazi'nin atalarını sayarken bir Süleyman Alp'ten bahseder. Enverî, Ertuğrul Gazi'nin babasını Gündüz Alp, onun babası Şah Melik, onun babasını ise Mir Süleyman Alp olarak vermektedir[16].

Bir Ziyaretgâh Olarak Süleyman Şah Mezarı

Süleyman Şah'a ait olan veya atfedilen Ca'ber'deki mezar, "Mezar-ı Türk" veya "Mezar-ı Türkî" adıyla daha Osmanlı Beyliği'nin ilk dönemlerinden itibaren bilinen bir yer olmuş ve zamanla önemli bir ziyaretgâh hâline gelmiştir. Nitekim Bayatlı Mahmudoğlu Hasan'ın kaydettiğine göre 15. yüzyılın sonlarına gelindiğinde Süleyman Şah'ın mezarı ile ilgili yeni halk inanışları çoktan oluşmaya başlamıştı. Bir *Oğuznâme* kullanarak hazırladığı eserini 1480'lerde Cem Sultan'a sunan Bayatlı Mahmudoğlu Hasan'a göre "sıtmalılar gidip bu türbe üzerinde Fatiha okuyunca, Tanrının izniyle dertten" kurtulmaktaydılar[17].

---

15 Mükrimin Halil, "Ertuğrul Gâzî", *İslam Ansiklopedisi*, IV, 328-337; Coşkun Alptekin, The Reign of Zengi, Erzurum 1978, s. 91-92; Aynı yazar, "Zengî, İmâdüddin", *İA*, XIII, 532; Osman Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, İstanbul 1971, s. 81-82, Aynı yazar, "Süleyman-Şah", *İA*, XI, 218; Müneccimbaşı Ahmed b. Lütfullah, *Camiü'd-Düvel, Osmanlı Tarihi (1299-1481)*, haz. Ahmet Ağırakça, s. 59; M Hartman-Mükrimin Halil Yınanç, "Câber Kalesi", *İA*, III, 1-2; Gülay Öğün Bezer, "Zengi, İmâdüddin", *DİA*, XLIV, 258-261.

16 *Düstûrnâme-i Enverî*, s. 14-15. İnalcık, Enverî'nin bir *Oğuzname* kullanarak Osman Bey'in şeceresini farklı bir şekilde verdiğini, *Düsturnâme*'nin bu şeceresinin diğer Osmanlı kaynaklarına göre daha güvenilir olduğunu söylemektedir. Halil İnalcık, *Kuruluş Dönemi Osmanlı Sultanları*, İstanbul 2010, s. 20.

17 Bayatlı Mahmud Oğlu Hasan, "Câm-ı Cem-Âyîn", sad. Kırzıoğlu Fahrettin, *Osmanlı Tarihleri*, I, İstanbul 1947, s. 394.

Mezar, hasta atların da ziyaretgâhıydı. 15. yüzyılda kaleme alınmış bir *Anonim Tevârih-i Âl-i Osmân*'da bu durum, "Mâhân hâkimi Süleymân Şâh 616 târîhinde askeriyle bilâd-ı Rûm'a intikāl u rıhlet ve 621 senesi Haleb'e azîmet idüp Ca'ber-kal'ası kurbunda nehr-i Furât'a gark olmagla kal'a-i mezbûre altında defn olundı. Hâlâ ol mahalle Türk Mezârı dirler, ziyâretgâhdur. Menkūldur ki, at sancılansa etrâfın[ı] devr itdürmekle bi-izni'llâh sâkin olurmış" sözleriyle anlatılır[18]. 16. yüzyılın sonlarında eserini kaleme alan Mehmed Zaim de, Anonimler'den naklen, "Faraza bir kimesnenün atı hasta olsa veyahud sanculanup bir rence mübtelâ olsa Mezâr-ı Türk"e iledüp birḳaç def'a ḳabrini devr etdürseler fi'l-hâl ol atun renc ü dasına ilâc u devâ olur ve *bi-'ināyeti'llāhi te'ālā* hemân ol an şifâ bulur. Ca'berde ve Tevârîh-i Âl-i Osmân"da bu hikâyât meşhûr u massûrdur" şeklinde mezara atfedilen ruhaniyeti tasvir ve ifade eder[19]. 17. yüzyıl müellifi Solakzâde ise "Hâlâ nurlarla dolu olan mezarı bir ziyâretgâhdır. At sancılansa, mezarın etrafını bir kere dolandırırlar, sakinleşir. Tecrübe edilmiştir" diyerek mezarın bu şöhretini nakleder[20]. Ca'ber Kalesi'nin çevresi Türkmen bölgesi olduğundan böyle bir inanış ortaya çıkmış olabilir.

Her hâlükârda 17. yüzyılın en önde gelen ve en önemli müelliflerinden seyyah-ı âlem Evliya Çelebi'nin de Süleyman Şah'ın mezarını "ziyaretgâh" olarak tanıtması ve şahsen bir kaç defa ziyaret etmesi buranın önemli bir makam kabul edildiği konusunda şüphe bırakmaz. Seyyahımızın bu konuda yazdıkları şöyledir: "*Ziyâretgâh-ı Süleymân Şâh: "Âl-i Osmân'ın büyük atası Ertuğrul Bey'in babası Süleymân Şâh Mâhân diyarından çıkıp, Âl-i Selçukiyân'a gelirken bu Ca'ber Kalesi dibinde bütün adamlarıyla otururken, Süleymân Şâh'a gusl icap ettikte Fırât Nehri'nde guslederken bi-emrillah boğulup, naaş-ı şerifini kale eteğinde tepeye defnederler*"[21].

19. yüzyıla gelindiğinde Süleyman Şah'ın mezarının harabeye döndüğü ve İkinci Abdülhamid devrine kadar da devlet yetkililerinden fazla ilgi görmediği anlaşılmaktadır. Nitekim Halep'e dair Hicri 1284 ve 1285 tarihli salnâmelerde, yani devletin resmî vilayet yıllıklarında, Ca'ber Kalesi'nden ve Süleyman Şah'ın mezarı ya da türbesinden bahsedilmez[22]. 1287 ve 1288 ta-

---

18 Cihan Çimen, *Anonim Tevârih-i Âl-i Osman (Kuruluştan 897/1487'e kadar)*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2006, s. 2.

19 Ayşe Nur Sır, *Mehmed Za'îm, Câmi'ü't-Tevârîh*, s. 135.

20 *Solakzâde Tarihi*, I, haz. Vahid Çabuk, Ankara 1989, s. 11-12.

21 *Evliya Çelebi Seyahatnâmesi*, III, haz. Seyit Ali Kahraman-Yücel Dağlı, İstanbul 1999, s. 98; *Evliya Çelebi Seyahatnâmesi*, IV, haz. Seyit Ali Kahraman-Yücel Dağlı, İstanbul 2001, s. 94

22 *Sâlnâme-i Vilayet-i Haleb*, def'a 1, Haleb Vilayet Matbaası 1284 (1866); *Sâlnâme-i Vilayet-i Haleb*, def'a 2, Haleb Vilayet Matbaası 1285 (1868).

rihli salnâmelerde ise, Rakka'da mevcut "asâr-ı atîka" tanıtılırken "Fırat Nehri kenarında Ca'ber ismiyle kale harabesi" bulunduğundan bahsedilmekte, lakin Süleyman Şah'ın mezarından söz edilmemektedir[23].

Süleyman Şah Türbesi'nin İnşası

İkinci Abdülhamid, padişahlığı döneminde, imparatorluğun dört bir tarafında yaptırdığı eserlerle devleti görünür kılmıştı. İnşa edilen saat kuleleri, okullar, hükümet binaları, hastaneler, çeşmeler ve türbelerle padişahın tuğrası ve bayrağımız o coğrafyalarda Türk yönetimini mühürlemişti. İkinci Abdülhamid, birçok tarihî türbeyi de ya tamir ya da yeni baştan inşa ettirmişti. Ertuğrul Gazi, Şeyh Edebali, Akşemseddin, Bolayır'da Süleyman Paşa, Edirne'de Gazi Mihal türbeleri bunların bir kısmıdır[24].

İkinci Abdülhamid'in inşa ettirdiği türbelerden biri de belgelerde "cedd-i ekber-i cenâb-ı halîfe-i cihân" yani "cihan halifesinin büyük atası" olarak nitelendirilen Süleyman Şah'a ait olandı. Mesele, ilk olarak Ocak 1882'de gündeme geldi. Konuyu İstanbul'a taşıyan, Halep Vilayeti İdare Meclisi idi. Meclis azalarının İstanbul'a gönderdikleri dilekçede Süleyman Şah'ın kabri "Zor Sancağı'na bağlı Rakka Kazası'nda Ca'ber Kalesi yakınında" şeklinde tarif edilir ve kabrin şimdiye kadar gerekli ilgiyi görmediği kaydedilir. Maneviyatından istifade etmek için Süleyman Şah'ın kabrinin üzerine İkinci Abdülhamid'in saltanatının şanına yaraşır bir türbe yapılması gerektiği de belirtilir[25]. Bâbıâli yetkilileri konuyu İkinci Abdülhamid'e arzettiler. Fakat ciddi bir eksiklik vardı. Zira Halep'ten gelen dilekçede böyle bir türbenin inşası için gerekli meblağ belirtilmemişti. Bu yüzden İstanbul, Halep'teki yetkililere türbe için gerekli masrafları ayrıntılı bir şekilde tespit ve bunu bir rapor hâlinde padişaha sunmalarını emretti. Türbenin inşa edilip edilmeyeceği Halep'ten gelecek masraf defterinden sonra ele alınacaktı[26].

Halep'ten istenen ve Kolağası Sâbit Bey tarafından hazırlanan keşif raporu nihayet 6 Nisan 1884'te İstanbul'a ulaştı. Buna göre türbe masrafları için toplam 49.145 guruşa ihtiyaç vardı. İlgili masraflar kalem kalem şu şekilde olacaktı[27]:

---

23 *Sâlnâme-i Vilayet-i Haleb*, def'a 4, Haleb Vilayet Matbaası 1287 (1870), s. 167; *Sâlnâme-i Vilayet-i Haleb*, def'a 5, Haleb Vilayet Matbaası 1288 (1871), s. 173.

24 Şevki Duymaz, *II. Abdülhamid Dönemi İmar Faaliyetleri (Türkiye Örnekleri)*, Doktora Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta 2003.

25 Halep Vilayeti İdare Meclisi'nden gelen arz için bk. Başbakanlık Osmanlı Arşivi (=BOA), İ. DH, nr. 849-68137-1-1.

26 BOA, İ. DH, nr. 849-68137-2.

27 BOA, İ. DH, nr. 924-73248-2.

	Miktar (Guruş)
Türbenin tamiriyle iç ve dışının sıvanılması için lüzum görülen; Boyu 12 zirâ', genişliği 6 zirâ', yüksekliği 10 zirâ', dört köşesi 720 zirâ' beher murabba' için lüzûm görülen masraf; Çeş Sünbül?? 1 aded, fî 5, 5 guruş Usta ve amelesi 4 guruş Toplam: 9	5480
Türbenin harap olan kubbesinin tamiri: Boyu 10 zirâ', genişliği 5 zirâ', yüksekliği 2,5 zirâ', dört köşesi 125 zirâ' .... 1,5, fî 5, 7 guruş 20 para Tuğla 80 aded, fî 5 para, 10 guruş Usta ve amelesi, 4 guruş Hokka? ücreti, 20 guruş	2750
	8230
Türbeye lüzum görülen; Kapı 1, 250 guruş Pencere kapakları 4 aded, 200 guruş Pencereler için demir parmaklık, 2 aded, 240 guruş Çerçeve ve saire masrafı 120 guruş	810
Türbenin etrafına çekilecek duvarın masrafı: Boyu, 25 zirâ', genişliği 20 zirâ', yüksekliği 4 zirâ', dört köşesi 2000 zirâ' Her bir zirâ' için lüzum görülen masraf Tuğla 20 adde, her biri 5 para, 10 guruş ..., 1,5, fî 5, 7 guruş 20 para Hokka? ücreti, 20 guruş Usta ve amele 3 [guruş]	4500
	13540
Türbenin sağ tarafında yeniden inşası lazım gelen türbedar için iki oda 2, bir ahır 1, iki hela 2. Boyu 35 zirâ', genişliği 6 zirâ', yüksekliği 5 zirâ, dört köşesi 25200 zirâ' Taş 1 yük, 10 guruş ..., 2 guruş 20 para Usta, 1 guruş Hokka? ücreti 10 guruş	10.080
Belirtilen yerlerin üzerlerinin kapatılması için lüzum görülen kereste Kavak direği 22 adet, fî 20, 440 guruş Tahta 600 adet, fî 5, 3.000 guruş Üzeri sıvamak için... 200, fî 5, 1000 guruş Usta 500 guruş Kapı 4 adet, fî 70, 280 guruş Pencere 4 adet, fî 20, 80 guruş	5.300
	28.920

Belirtilen yerin karşısına askerin ikameti için lüzum görülen mahallerin yeniden inşasına lazım gelen: oda 1, ahır 1, anbar 2 Cümleten 35 zirâ, genişliği 6 zirâ, yüksekliği 5 zira, dört köşesi 2520 zirâ', her bir zirâ' için lüzum görülen masraf: Taş 1 yük, 10 guruş ... 0,5, 2 guruş 20 para Usta ve amele 1 guruş Hokka? ücreti 10 guruş	10.080
Belirtilen yerin üzerleri kapatılması için lüzum görülen kerestesi Kavak direği 30 aded, fî 20, 600 guruş Tahta 650 aded, fî 5, 3.250 guruş Üzerinin kapatılması için ... 220, fî 5, 1100 guruş Usta ve amelesi, 600 guruş Kapı 4 adet, 280 guruş Pencere 5 adet, 100 guruş	5.930
Büyük cihetine inşa olunacak duvar. Boyu 40 zirâ', genişliği () zirâ', yüksekliği 5 zirâ', dört köşesi 200 zirâ' Her bir zirâ' için lüzum görülen masraf Taş, 1,5 yük, fî 10, 15 guruş ...0,5, fî 5, 2 guruş 20 para Hokka? 10 guruş Usta 2 guruş	825
Toplam	45.755
Kubbenin için lüzum görülen parmaklık masrafı Parmaklık 1 adet, 300 guruş Büyük kapı 1, 400 guruş Kazılması gerekli kuyu, 1 adet, 1.200 guruş	1.900
Türbenin içinin süslenmesi için sarf olunacak eşyalar Kandil 2 adet, 40 guruş Kilim 4 adet, 1.200 guruş Diğerleri 250 guruş	1.490
TOPLAM	49.145

Yukarıdaki masraf listesiyle birlikte Zor Sancağı İdare Meclisi azaları adına da İstanbul'a bir yazı gönderildi. Yazıda, daha önceki Halep mutasarrıfı zamanında İstanbul'dan Süleyman Şah'ın mezarının üzerine yapılacak türbe için ne kadar paraya ihtiyaç olduğuna dair bilgi istenmesine rağmen bu talebe cevap verilemediği kaydedildikten ve gecikmenin sebebi izah edildikten "sonra, "Osmanlılık" şerefini haiz ve saltanata kulluk duygusunu taşıyan herkesin böyle bir görevi yerine getirmekle mükellef olduğu belirtilmiştir. Yazının devamında, Mekteb-i Şahane talebelerinden Nizamiye Askeri Kolağası Sâbit Efendi'nin türbe için gerekli masraf hususunda keşif yaptığı ve bunun da kalem kalem bir defter halinde İstanbul'a sunulduğu kaydedilmiştir. Ayrı-

ca türbe inşa edilecek yer çöl ortasında ve tenha bir bölge olduğundan türbeyi ziyarete gelecekler ve türbenin korunması için buraya bir onbaşı takımının yerleştirilmesi gerektiği; yine türbenin temizliği ve bakımı için de 100 guruş maaşla bir türbedarın tayin edilmesinin uygun olacağı da ifade edilmiştir[28].

Halep'ten gelen keşif defterinde ve Zor Sancağı İdare Meclisi azaları adına gönderilen yazıda, türbenin kare biçiminde olacağı; bu binanın yanında ihtiyaçları karşılamak için kuyu, tuvalet, anbarlar, odalar ve türbeyi koruyacak askerler için bir koğuş bulunacağı öngörülmüştür.

İlgili keşif defteri ve Zor Sancağı İdare Meclisi'nden gelen yazı İstanbul'da farklı nezaretler ve daireler arasında görüşüldükten sonra konu 27 Temmuz 1884'te İkinci Abdülhamid'e arzedilmiştir[29].

1886 yılına gelindiğinde türbedeki çalışmalar hâlâ devam etmektedir. Zira bu seneye ait Halep salnâmesinde çalışmalarla ilgili olarak şu bilgiler verilir: "Mahan ülkesinin şahı ve zamanın halifesinin en büyük ceddi Süleyman Şah hazretleri, Rakka'ya tâbi Ca'ber Kalesi'nde medfundur. Adı geçen şah hazretlerinin türbesi masrafları hazine-i hassa-i padişahî tarafından karşılanarak hükümdarlara yaraşır mükemmel bir surette tamir ve tezyin olunmaktadır"[30]. Bu çalışmaların 1887'de bitirildiği anlaşılmaktadır. Çünkü 1888 tarihli Halep salnâmesinde türbenin, masrafları hazine-i hassadan karşılanmak üzere tamir ve tezyininin tamamlandığı kaydedilir[31].

Necib Asım ve Mehmed Arif, yazdıkları Osmanlı tarihinde, türbenin hem bu ilk planı hem de kendi zamanlarındaki durumu ile ilgili şu bilgileri verirler: "Ca'ber Kal'a'sının şimâl-i garbîsinde olan türbe, murabbâü'ş-şekl bir havlı ile çevrilmiş bir saha dâhilindedir, müstatilü'ş-şekl ve on dört metro tulünde ve yedi metro arzında olup Süleymân Şâh'ın mezârı mihrâbın karşısında ve ortadadır.

28 BOA, İ. DH, nr. 924-73248-1-2.

29 İlgili yazışmalar için bk. BOA, İ. DH, nr. 924-73248-3; nr. 924-73248-4; nr. 924-73248-5; nr. 924-73248-6; nr. 924-73248-6; nr. 924-73248-7.

30 *Sâlnâme-i Vilayet-i Haleb*, def'a 15, Haleb Vilayet Matbaası 1303 (1886), s. 195.

31 *Sâlnâme-i Vilayet-i Haleb*, def'a 16, Haleb Vilayet Matbaası 1305 (1888), s. 184-185. 1889 tarihli Halep salnâmesinde de türbenin tamamlandığı bilgisi verilir (*Sâlnâme-i Vilayet-i Haleb*, def'a 17, Haleb Vilayet Matbaası 1306 (1889), s. 186). Aynı bilgi 1890-1906 yılları arasına ait Halep salnâmelerinde de tekrar edilir, (*Sâlnâme-i Vilayet-i Haleb*, 1307 (1890), s. 154; *Sâlnâme-i Vilayet-i Haleb*, 1308 (1891), s. 195; *Sâlnâme-i Vilayet-i Haleb*, 1309 (1892), s. 140; *Sâlnâme-i Vilayet-i Haleb*, 1310 (1893), s. 220; *Sâlnâme-i Vilayet-i Haleb*, 1312 (1894), s. 285; *Sâlnâme-i Vilayet-i Haleb*, 1314 (1896), s. 256; *Sâlnâme-i Vilayet-i Haleb*, 1315 (1897), s. 260; *Sâlnâme-i Vilayet-i Haleb*, 1317 (1899), s. 285; *Sâlnâme-i Vilayet-i Haleb*, 1318 (1900), s. 45; *Sâlnâme-i Vilayet-i Haleb*, 1320 (1902), s. 45; *Sâlnâme-i Vilayet-i Haleb*, 1321 (1903), s. 45; *Sâlnâme-i Vilayet-i Haleb*, 1322 (1904), s. 376; *Sâlnâme-i Vilayet-i Haleb*, 1323 (1905), s. 395; *Sâlnâme-i Vilayet-i Haleb*, 1324 (1906), s. 385); Cengiz Eroğlu-Murat Babuçoğlu-Mehmet Göçer, *Osmanlı Vilayet salnamelerinde Halep*, Ankara 2007, s. 133.

Türbede kitâbe ve asâr yokdur. Mahallî rivâyetine nazaran mine'l-kadîm mevcûd olub Cemîl Paşa'nın Haleb vâliliği zamânından ta'mîr ve havlı ile bir oda ilâve idilmiş ve türbedâra maaş tahsîs olunmuşdur"[32].

İkinci Abdülhamid zamanında Süleyman Şah Türbesi'nin yapılmasına vesile olan Halep Vilayet Meclisi, 1910'da Sultan Mehmed Reşad devrinde bu defa türbenin yaşatılması için İstanbul'a müracaat etti. Halep'ten Dahiliye Nezareti'ne gönderilen 23 Ekim 1910 tarihli yazıda türbenin, "Hanedân-ı Saltanat-ı Osmaniye'nin en büyük pederi" olarak adlandırılan Süleyman Şah'a yakışmayacak bir vaziyette olduğu rapor edildikten sonra, eski tarz mimari ile tamir edilmesi, üzerinin kapatılması ve tavanının avize, duvarlarının da levhalarla tezyin edilmesi, mermerden bir sanduka yapılması gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca türbenin yakınında bir de türbedar odası ile bahçe yapılmasının uygun olacağı kaydedilmiştir[33].

Halep Vilayeti'nden gelen yazı üzerine İstanbul bu konudaki çalışmaları başlattı. 10 Kasım 1910 tarihli belgeden anlaşıldığına göre türbedeki düzenlemeler için Halep Vilayeti'nden yeni bir keşif istendi. Halep Vilayeti'nden türbe için gerekli keşif defteri İstanbul'a gönderildi[34], fakat bu kez başka bir mesele ortaya çıktı. Zira türbenin inşası için keşif defterinde belirtilen meblağı ne Evkaf ne de Maliye Nezaretleri karşılayabilecekti. Bunun için gerekli masrafları ödemek üzere ceyb-i hümayuna müracaat edildi[35]. Bundan sonraki safahata dair bir bilgiye ulaşamadığımız için bu konuda neler yapıldığını veya yapılmadığını bilemiyoruz. Türbenin tamirinin Trablusgarp, Balkan ve Birinci Dünya savaşları sebebiyle gündemden düşme ihtimali bulunmaktadır.

Ankara İtilâfnâmesi

Milli Mücadele sürerken TBMM hükümeti, Fransa ile antlaşma masasına oturdu. Türkiye, Suriye ile bundan sonraki sınırı belirlenirken tarihî haklarının da göz önüne alınmasını, sınırın "Türk Mezarı" diye adlandırılan ve Osman Gazi'nin dedesinin kabrinin bulunduğuna inanılan Ca'ber Kalesi'nden geçmesini istedi. Ancak Fransa bu talebi kabul etmedi. Nihayetinde taraflar, Türkiye-Suriye sınır hattının Ca'ber Kalesi'nin daha kuzeyinden geçmesi, ancak Türk Mezarı'nın bulunduğu bölgenin Türkiye toprağı olarak kabul edilmesi hususunda anlaştılar. 20 Ekim 1921'de TBMM hükümeti ile Fransa

32 Necib Asım-Mehmed Ârif, *Tarih-i Osmânî*, İstanbul 1335, s. 557-558.

33 BOA, BEO, nr. 3821-286560-3.

34 BOA, DH.İD. nr. 33-7.

35 BOA, DH.İD. nr. 33-7.

hükümeti arasında imzalanan Ankara İtilâfnâmesi'nin dokuzuncu maddesi gereğince Ca'ber Kalesi ve kuzeybatı eteklerindeki "Türk Mezarı" diye anılan türbenin bulunduğu bölge (8.797 m^2), Anadolu Türkleri için manevi bir önem taşıdığından Türkiye'ye bırakıldı[36]. Antlaşmanın safahatı dikkatle incelendiğinde Türkiye'nin Misak-ı Milli'yi ve tarihi mezarı ileri sürerek sınırı bugünkü sınırımızdan daha güneyden geçirmek istediği, ancak Fransa'nın sadece Türk Mezarı'nın bulunduğu yeri vererek sınırı daha aşağılara indirmediği anlaşılmaktadır.

Süleyman Şah'ın türbesi veya meşhur adıyla "Türk Mezarı", Türkiye'ye bırakılmakla birlikte ilerleyen aylarda antlaşmanın ilgili maddesinin yorumlanmasında bazı sorunlar yaşandı. Çünkü ilgili maddede türbeyi koruyacak muhafızlar için "gardiyan" ifadesi kullanılmış, fakat bunların sivil mi asker mi olacakları veya silah taşıyıp taşıyamayacakları hususunda kesin bir açıklama yapılmamıştı. Bu yüzden Genelkurmay, gerekli açıklamaların yapılması için Dışişleri Bakanlığı'na müracaat etti. Dışişleri Bakanlığı adına hariciye vekilinden konu ile ilgili yapılan açıklamada, "Gardiyan, muhâfız demekdir. Askerde olanlar bilir. Fakat muâhededе asker olacağı açık olmadığından sivil gardiyan olmak lazımdır. Bunların silahlı olmasına gelince bu hıfz u siyânet hususunda mühim bir vâsıta olduğundan silahlı olabilirler. Binaenaleyh sivil olması kabul fakat silahsız olacağına dair teklif vâki olursa reddetmek gerektiği iktizâ edeceği mütalaasında" olduğu kaydedilmiştir[37].

Fransızlar da askerî muhafızları istememiş, türbeyi korumaya giden askerlerin geri çekilmesini talep edip, "Ankara İtilâfnâmesi'nin buna dair olan maddesinde yalnız muhâfız kelimesi kullanılmış olduğundan maksad askerî muhafız olsaydı bu hususun askerî kelimesiyle tavzih edilmiş olacağını" ileri sürmüşlerdi. Fransız yetkililerle yapılan uzun yazışmaların ve görüşmelerin

[36] Ankara İtilâfnâmesi'nin Süleyman Şah Türbesi ile ilgili maddesi şöyledir: "Sülâle-i Osmaniye'nin müessisi Sultan Osman'ın büyük pederi Süleyman Şah'ın Caber Kalesinde kâin ve Türk Mezarı namile maruf merkadi müştemilatı ile beraber Türkiye'nin malı olarak kalacak ve Türkiye orada muhafızlar ikame ve Türk bayrağı keşide edebilecektir". Yusuf Kemal Tengirşenk, hatıralarında Türkiye-Fransa antlaşmasının arka planını, yaşanan tartışmaları ve sınır meselesinde Türkiye'nin ne kadar başarılı olup olmadığı hususlarına ayrıntılı olarak temas eder (bk. Yusuf Kemal Tengirşenk, *Vatan Hizmetinde*, İstanbul 1967, *s. 298-300*). Antlaşmanın hazırlanma safahatı hakkında ayrıca bk. Bige Yavuz, *Kurtuluş Savaşı Döneminde Türk-Fransız İlişkileri (1919-1922)*, Ankara 1994, s. 124-147; Aynı yazar, "1921 Tarihli Türk-Fransız Anlaşması'nın Hazırlık Aşamaları", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, cilt 8, sayı: 23 (Mart 1992), s. 273-308; Yahya Akyüz, *Türk Kurtuluş Savaşı ve Fransız Kamuoyu (1919-1922)*, Ankara 1988, s. 207-224; Mehmet Ali Kocabaş, *Türkiye-Suriye Sınır Tespiti ve Tartışmalar (1918-1923)*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1997.

[37] Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (=BCA), nr. 030-10-262-764-5-2. Ayrıca bk. Asaf Özkan, "Ca'ber Kalesi ve Türk Mezarı", *Atatürk Dergisi*, V/3 (Erzurum 2007), s. 202-203.

sonunda 1922 Mayıs'ında türbeyi silahlı jandarmaların koruması kabul edilmiştir.[38].

Veliahd Şehzâde Abdülmecid Efendi, 18 Kasım 1921'de "Ankara Büyük Millet Meclisi Riyâset-i Celîlesi"ne gönderdiği mektupta, meclisin Fransa'yla sulh imzalamasını kutlayıp, memnuniyetini ifade etti. Şehzâde, "Osmanlı sülâlesinin kurucusu Sultan Osman'ın büyük pederi Süleyman Şah'ın Caber Kalesi'nde bulunan ve 'Türk mezarı' diye bilinen kabrinin müştemilâtı ile beraber Türkiye'nin malı olarak kalması, Türkiye tarafından korunması ve buraya Türk Bayrağı çekilmesi hükmü, Türkler'in hakimiyet tarihinin tek vücut ve tek bir emel şeklinde olduğunu dosta ve düşmana göstermiştir" deyip meclise şükranlarını sunmuştu[39].

Ankara İtilafnâmesi, 24 Temmuz 1923 tarihli Lozan Antlaşması'nın üçüncü maddesinde de zikredildi ve böylece milletlerarası hukukta da geçerlilik kazandı.

Cumhuriyet'in İlk Yıllarında Süleyman Şah Türbesi

30 Kasım 1925'te çıkarılan Tekke ve Zaviyelerle Türbelerin Seddine ve Türbedarların Birtakım Ünvanlarının İlgasına Dair Kanun ile birlikte Ca'ber Kalesi'ndeki Türk Mezarı'nın idaresi 1926 yılında Maarif Vekâleti'ne bağlandı, fakat türbenin yönetiminde nasıl bir değişiklik olduğuna dair 1931'e kadar şimdilik bir bilgiye sahip değiliz[40]. Yalnızca o sırada Suriye'de sürgünde bulunan Refik Halit Karay, 18 Mart 1929 tarihli bir yazısında tarihî kayıtları naklettikten sonra türbe hakkında şunları yazmıştır[41]:

"(Aşık Paşa tarihi) şöyle anlatıyor: ... Geldikleri yola gitmediler, vilâyeti Halebe geldiler. Caber kalesinin önüne vardılar. Ve ol arada (Fırat) ırmağı önlerine geldi, geçmek istediler. Süleyman Şah Gaziye ettiler: Hanım, biz bu suya depti, önü yarmış, at sürçtü. Süleyman Şah suya düştü. Ecel mukadermiş Allahın rahmetine kavuştu. Sudan çıkardılar. Caber kalesinin önüne defnettiler. Şimdiki hinde ana (Mezar Türk) derler.

38 BCA, nr. 030-10-262-764-5-1; nr. 030-10-262-764-5-3; Kızılaycı Hamit Arşivi-Bahçeşehir Üniversitesi, nr. 422; nr. 423. Fransa'yı Ca'ber Kalesi ile ilgili maddeyi kabul etmeye sevk eden gelişmeler için bk. Asaf Özkan, "Ca'ber Kalesi ve Türk Mezarı", s. 198-201.

39 Murat Bardakçı, "İşte, Abdülhamid'in Türk Mezarı'nın İnşası İçin Çizdirdiği İlk Plan", *Habertürk*, 5 Ekim 2014. Murat Bardakçı Arşivi'nde bulunan belge için bk. Belgeler bölümü.

40 Asaf Özkan, "Ca'ber Kalesi ve Türk Mezarı", s. 203.

41 Refik Halit Karay, *Bir İçim Su*, İstanbul 1939, s. 44-47.

(Murat Bey) Mogol gâilesi emniyet gelince Süleyman Şah dahi elli bin kişiye baliğ olan kavim ve kabilesini alıp Irakta iskân edilecek bir mahal aramak niyetiyle Cenuba doğru hareket etmiş, fakat (Rakka) civarında kâin Caber kalesi önünden Fırat nehrini mürur ederken kazaen gark olmuştur (626). Süleyman Şahın cenazesi sudan ihraç olunarak hemen orada defnedilmiştir ki makarrı halâ (Türk mezarı) namiyle maruftur.

İşte şimdi ben, sekiz, on yaşında iken mektepte hikâyesini okuduğum bu hâdiseden yedi yüz şu kadar sene sonra, o (Türk Mezarı)'nın önündeyim.

Önümde Kaya han kabilesinin serdarı ve o serdarın önünde de Garbî Asya nehirlerinin serefrazı yatıyor. *"Tarihi Osmani"nin yukarıdaki kuru satırlarla hissizce kaydettiği vaka, bana, mazi ismini verdiğimiz tütsülü buğular ardından daha başka türlü, daha süslü ve sihirli, âdeta bir esatir efsanesi gibi görünüyor: Sanki (Jüpiter) Süleyman Şah dediğimiz küçük ilâha kızmış ve (Neptün)ü uzun, kalın, korkunç, büklüm büklüm bir ejderha şekline sokarak karşısına çıkarmıştı. Bu cenkte Süleyman'ın kalkanı elinden düşmüş ve kargısı yere saplanmıştı. O zaman da ilâhlar ilâhı, küçük mabudunun azmine ve cengâverlerine hayran kalarak (Olemp)in tepesinden şu nassı inzal etmişti:*

-Bu kalkan sana dünyalar durdukça yıkılmaz bir merkad olsun; kargın kımıldanmaz bir sütun şeklinde müebbeden dikili kalsın ve başın ucunda, her türlü siyasî inkılâplara rağmen, daima neslinin koçları nöbet beklesin! Sonra (Neptün)a dönmüş:

-Sen de bir nehir ol ve kurbanının önünden, yeşillik ve serinlik vererek ilelebet akıp git! demişti.

Mezar hâlâ yerinde, Caber kalesinin minaresi tepesinde ve Harbı Umumînin çalkantısına rağmen bu kahramanlar babasının merkadî, kendi milletinden beş müsellâh yiğidin elindedir!

Bana keşke sormasanız:

-Bu mezar ne haldedir? Mamur veya harap mıdır? Ruhanî veya azametli midir?

Örtüsüz sanduka, kırık cam, yıkık kapı, kuş gübresi ve badanasız duvarlar içinde bu feci ihmal manzarasına bakarken dedim ki : "İnsan dünya üzerinde mezarını belli etmekten çekinmelidir; keşke Süleyman Şahın nâşi, katili (Fırat) ın elinde kalsa idi... O bunu hiç olmazsa, yediyüz sene sonra en çirkin şekilde teşhir insafsızlığında bulunmazdı".

Bana sakın sormayınız:

-Bu mezar ne haldedir? Türbenin kubbesi nasıl, sandukanın boyu ne kadardır?

Zira size vereceğim cevaplar bir seyyahın alelâde tasvirlerine benzeyemiyecek... Ben bu mezarı dışından değil içinden ve içimden seyrettim. Aşiret beyi Süleyman Şahın mezarına kurulan kubbe, torunu Kanunin Sultan Süleymanın Avrupa ve Asyada kurduğu imparatorluğun semasıdır. Sandukası çok uzundu. Ayak tarafı Basrada ve başı Viyanada idi. Ve çok genişti: Kafkas dağlarından Atlas silsilesine kadar!

(Türk Mezarı)nı arşınla ölçecek veya dürbünle görecek adamın burada işi ne? Onu bir fotoğraf camına aksettirmek veya bir kartpostal parçasına sıkıştırmak... Bu ne hoppalık ! Yere serili halıdan veya tavana asılı kandilden ancak ayağının ve burnunun ucundan ötesini görmeyenler bahsetsin! Burada asıl seyredilecek şey Süleyman Şahın mezarına serdikleri halı değil, onun oğulları tarafından üç dünya kıtası üstünde hükmü yürütülen saltanat fermanı ve asıl bakılacak şey kubbesine astıkları kandil değil, evlâtlarının (Azof) kalesinden Cezair surlarına kadar diktikleri hamaset bayrağıdır.

(Türk Mezarı) Elcezire ve Şamiyenin ortasında, Türk hudutlarından uzaktadır; arada badiyeler, izsiz ve ıssız genişlikler var. Fakat bu bir avuç toprak –vaktiyle Tuna üzerinde Osmanlı devletine tabi bir nahiye olarak kalan (Ada kale) gibi– Türkiye arazisinden maduttur. Memlekete girmek hakkından kindar politikacıların yedi senedir mahrum ettiği ben, şimdi, Türkiyedeyim; fakat öyle bir ki Türkiye ki orada siyasetçi ve siyasetçilerin zabıtası yok... Ne ben kimsenin yakasına yapışıyorum, ne de kimse bana pençesini atmak istiyor. Türkiyedeyim... Küçük ruhlu, ürkek yürekli bazı politikacılar ve gazeteciler duysunlar: Türkiyedeyim! ve Caber kalesinin heybetli gölgesine sokularak, bu harap mabette rahatça, serbestçe düşünüyorum:

Elli bin kişilik bir küçük kabilenin reisi şu tosun bilir miydi ki nesli elli milyona hükmedecek, elli çeşit milletten ordular yapacak? Ve elli bin emiri karşısında selâma durduracak! Irak çöllerinde kavmine yurt aramağa çıkan bu başbuğ aklından geçirebilir miydi ki kabilesi (Bursa)ya girecek, (Edirne) ye yerleşecek, (Bizans)a kurulacak; (Mehaç) ovalarına çadır kuracak (Vistol) nehrinden atlarını sulayarak (Balaton) gölünde abdestini alacak? Cengizin hışmından terki diyar eden bu Turan Beyi ümit eder miydi ki kabına sığmıyan o Cengizden eser kalmayacak ve kendi eseri ise (Şarklen)le beraber Avrupayı taksim etmek olacak?

Bütün o istilâ nehirlerinin kaynağı işte şu önümdeki mezar, bütün o saltanat ormanlarının ilk filizi şu bir tutam çimen, o zafer güneşlerinin kıvılcımı şu bir tel şua idi...

Düşünce ve hatırlarımın ağırlığı, başımı hürmet ve hayretle Süleyman Şahın çıplak sandukası önünde yere eğdi.

Öyle tahayyül ettim ki (Elcezire)nin yanık toprakla kuru ot kokan ve ceylân sürülerinin ayak sesleri işidilen durgun yaz gecelerinde, bazı Süleyman Şah sandukasından usulcacık çıkar, Fırat kenarında iner ve kendisini boğan, fakat neslini kuran nehirle hasbihal eder. Ona belki de der ki:

-Bana yol vermedin, fakat kabilem senden daha büyük sular üzerinden aştı, (Tuna)yı atladı, (Nil)den geçti. Onun Akdenize hükmettiği ve Karadenizi kucakladığı devirler bile oldu... Bütün o haşmetli günler artık tarihtir, biraz serap, biraz hayaldir. Bunlarla övünmüyorum, avunuyorum; ve sana hiç küskün değilim, bilâkis minnettarım zira, ey sevgili (Murat) çayı, sen bugün, benim küçülmüş, fakat kuvvetleşmiş vatanımdan fışkıran ve bana neslinin, selâmlarını, hürmetlerini getiren bir mübarek vasıtasın; bırak ırkımın hasretine susamış yanık bağrıma suların serinlik ve teselli versin !

Ve Süleyman Şahın heybetli gölgesini, ay ışığı altında Fırata eğilip bir avuç su alarak iştiyakla içerken görüyorum".

Refik Halit Karay'ın bu yazısı, muhtemelen Süleyman Şah Türbesi'nin yeniden hatırlanmasını sağlamıştır. Karay, "Caber Kalesi" başlıklı tarihini bilemediğimiz bir diğer yazısında meseleyi tekrar kaleme alır: "Şahabeddin Malik bir Salimin oğlu, bir gün, Caber kalesinden av için dışarı çıkmıştı, (Beni kelp) kabilesi onu esir etti; alıp Nureddin Mahmut bin Zengiye götürdüler. Aralarında bir hayli vukuat geçtikten sonra Nureddin ona (Caber)e bedel (Suruç) ve mülhakatını, (Babı Nidaa)yı Halep civarındaki Cübul memlâhasını ve yirmi bin altın verdi ve sordu: Hangisi daha güzel? Şahabeddin Malikin oğlu şu cevapta bulundu. Bana verdiklerin daha kıymetlidir, fakat kalenin firakından dolayı kaybettiğimiz şan ve şeref daha iyi idi...

Caber kalesi hakkında (Mucimülbüldan)da yazılı şu vakayı düşünerek en yüksek bir burcun tepesinden aşağılara ve (Elcezire) ovalarına ve bunları (Şamiye) tepelerinden ayıran (Fırat)a kuş uçmaz, kervan göçmez gibi görünen nihayetsiz düzlüklere bakarken Tavaifi mülûk devrinin mal ve insan kıymeti bilmiyen kanlı ihtiraslı devri sayıfa gözümün önünde açılıyor. O korkunç cenk ve cinayet kitabının okunacağı en muhteşem ve en manalı kürsü şüphesiz ki (Caber)in bu heybetli hisarıdır ve bu kitabın en muvafık rahlesi ise, yine (Caber) harabesinde, yarısından kopmuş bir sütun başlığıdır.

<Caber> hakkında tarih bize fazla malûmat vermiyor. Arap müellefatından öğrendiğimiz şudur: <Caber> lügâtta kaba ve kalın manasına gelir; bu kale <Rakka > ile <Bals> yani şimdiki <Eski Meskene> arasında kâindir ve

<Safin> vakasının cereyan ettiği sahaya yakındır. Eskiden <Düser> ve <Düğer> tesmiye olunurdu. Beni Kaşir kabilesinden <Caber bin Malik> isminde iki gözü kör bir haydut buraya sahipti; eşkiyalık eder ve sonra kaleye kapanır, takibattan masun kalırdı. Bir âmanın eşkıya sergerdeliği etmesi akla sığar efsanelerden olmamakla beraber buna bir kulp takmak mümkündür: Caber, herhalde evvelceden kör değildi; sanatını icra ederken bir kazaya, daha doğrusu Allahın gazabına uğramış, lâyık olduğu cezaya çarpılmış, fakat avenesi vasıtasile yine melânetlerine devamdan vazgeçmemişti. O sırada daha büyük bir afet vukua geliyordu: Alpaslanın oğlu ve halefi sultan Melek Şah Selçukî bir sefer esnasında kaleyi elde etti, Beni Kaşir kabilesini sürdü ve 'Caber' hisarına malik olunca yürüdü, geldi, Salim ibni Malik ibni Bdran ibni Mukadulakili ile harbederek 'Haleb'e girdi. <459 şehri ramazan>>.

Artık kendi malûmatımıza müracaat edebiliriz: Sultan Melekşah, Alpaslanın oğludur. Yani <Irakın devlet Selçukiyesi>ni tesis eden <Tuğrul> Beyin birader zadesi. İşte burada Tavaifi mülûk devri ve Türk tarihi başlıyor ve görülüyor ki Caber kalesi 451 senesinden beri, yani Süleyman Şahın Fıratta boğulması hâdisesinden yüz yetmiş bir sene evvel, Türkün hükmü altına girmiştir. Zira Irakın ve diğer ismiyle İran devleti Selçukiyesi, en halisüdem bir Türk saltanatıdır. Müessisi olan Tuğrul Bey, büyük Türkistanda gezen Türk tayfalarından birinin reisi olan <Yakak oğlu Selçuk> un torunudur. <Yakak> ifade ettiği mana itibarile hoş bir sergerde ve keskin bir kabile ismidir. Selçukilerin kendi yurdlarında bulundukları esnada tarihen mazbut en belli başlı hasleti, diğer Türk kabilelerine nazaran sulhperver olmalarıdır; kıtalden zevk almazlar, yağmagerlikten hoşlanmazlar, kendi işlerine bakarak sükûn içinde yaşarlardı. Pek çabuk Müslümanlığı kabul etmişler ve <Alsaman>ın tatarlara karşı ettikleri muharebelerede Samaniler tarafını tutarak İslâmiyeti Moğol islilâsına karşı bir müddet muhafazaya muktedir olmuşlardı.

Fakat Türkün en ezelî ve ebedî seciyesi olan istiklâl ve saltanat hırsı bunlarda da inkişaf etmişti. Selçuki Türkleri harekete gelince <Tuğrul> Bey birdenbire, şahane bir hükûmet kuruyordu. Selçukilerden ilk defa hükûmet kuran bu mahir serdar, en büyük Türk hükümdarlarından da biridir. Sultan Mesut Gazneviyi yemiş, Kafkasya ve Anadoluyu feth, Şark Kayserinin ordusunu esir etmiş, Bağdatta Albuye elinden hukûmeti ve Mekkede halifenin elinden de kızı <Seyyide hatun>u almıştı. Mülûk Emeviye devrinde Kostantaniyede yaptırılıp kapalı kalan <Arap camii>ni açtırıp Allah namına ezan ve kendi ismine hutbe okutan da <Tuğrul> Beydir.

İşte Caber kalesini kör <İbn Malik>ten ve <Haleb>i <Salim ibin Mukallidülakili>den istirdad eden Aslanalp oğlu Melek Şah bu <Tuğrul > Beyin kardeş çocuğudur.

<Haleb>i fetheden Melek Şah, o zamana ait tuhaf işlerden olarak <Caber> kalesini mağlûbu <Salim> öldükten sonra oğluna kaldı. Başka bir Türk emiri, ehli salibin <Kan dökücü> ismini verdiği <Umadeddin> yani Melek Şah Selçukinin Halep valisi olan <Ak Sungur>un oğlu ve <Atabekler> hanedanının müessisi <Zengi> tekrar Caber kalesini ele geçirdi. Nihayet bu yere (Beni Eyüp) hâkim oldu... Ve bir gün Asya kıtasını Çin ve Hintte dahil olduğu halde ateş kapladı, kan bürüdü: Moğol serdarı (Timuçin) –kendi lisanında padişahlar padişahı demek olan (Cengiz) ismiyle– meydan aldı, karşısında ezmediği hiçbir emir ve hiçbir hükûmet bırakmıyarak tabiatının zelzele, kasırga, yanar dağ, feyezan veya herhangi bir feveranında gösteremediği bir zulûm ve vahşetle uğradığı yeri mahvetti. İşte bu hengame arasında, (Kaya Han oğlu Süleyman Şah) Caber kalesi önünde boğuldu. Ve bu kalenin eteğinde bir çayırlığa defnedildi.

(Aşık Paşa) Süleyman Şahın boğulması hadisesini yazdıktan sonra ilâve ediyor :

<... Hem o kalede dahi yine o nesilden (Düğer) derler bir tayıfa vardır. Öyle olunca bu göçer halk etrafa dağıldılar bazısı, (Beriy)ye götürdüler, şimdiki halde onlara (Şam Türkmeni) derler. Bazısı yine Ruma döndüler. Kimi Tatar ve kimi Türkmendir. Şimdiki hinde Rumda olan Tatar ve Türkmen de o tayfadandır. Ve bazısı Süleyman şahın oğullarına uydular..>

Onlar yine dursunlar, Süleyman Şahın mezarı önünde akan <Fırat> kan rengini almış Caber ufukları da kıpkızıl kesilmişti: <Helagu> geliyor. <Helagu> geçiyordu. Sonunda kale ve memleket başka bir Türkün cihangirinin hükmüne ram oldu.

Bu cihangir, Caber önünde nâşi uzanan Kaya Han oğlunun torunlarından idi: Yavuz Selim

Bütün o kan deryalarından, alev dağlarından ve insan dalgalarından artık buralarda hiçbir amare, bir iz yok ...(Fırat) soluk, bulanık ve şaşaasız, âdeta sinsi ve ürkek, kıvrıla kıvrıla enginden akıp gidiyor. Ayın sathı gibi hayatsız, sönmüş ve donmuş bu ölü ülkede, bu dinmiyen sükût ve bitmeyen melâl diyarında başımı en yüksek bir burcun en hâkim bir mazgalına dayadım: Çıt yok. Fakat ebediyetin sessizliğine yaslanan başımın içi kılıç şakırtısı ve insan figanı ile dolu.

Buz kesmiş bir tarih küresi üzerinde hafızamın uğultusundan ve hatıralarımın iniltisinden mustaribim!".

Refik Halit mazisinden ve vatanından uzak düşmenin tesellisini Süleyman Şah Türbesi'nde ararken ya da buraya baktıkça bunları düşünüp muzdarip olurken 1931'de türbe Türkiye'de resmî kurumlar arasında bir dizi yazışmaya konu oldu. Bunun sebebi ise Süleyman Şah Türbesi'nin türbedarı ve imamı olan Ali Efendi'nin maaşının Evkaf Umum Müdürlüğü tarafından kesilmiş olmasıydı. Ali Efendi, Dahiliye Vekâleti'ne bir dilekçe göndererek maaşının ödenmesini talep etmiş ve türbenin diğer türbelerle bir tutulmayacak kadar stratejik önemi haiz olduğunu belirtmiştir. Ali Efendi'nin dilekçesi üzerine konu Maarif Vekâleti'nden sorulmuş, vekâlet de gönderdiği cevapta tekke ve zaviyelerle ilgili düzenleme sebebiyle Ali Efendi'nin maaşının kesildiğini bildirmiştir. Ayrıca Ali Efendi'nin maaşının Maarif Vekâleti tarafından değil de Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından ödenmesi gerektiğini belirtmiştir. Konu ile ilgili olarak Diyanet İşleri Başkanlığı da bir rapor hazırlamış ve raporda 1924'ten itibaren türbe ile ilgili düzenlemeler anlatılmıştır[42].

Diyanet İşleri Başkanlığı'ndan gelen ve aşağıda metnini verdiğimiz cevap türbenin stratejik öneminin dikkate alınmadan normal bir mabet gibi görüldüğü ve bu yüzden türbedeki görevlilerin zamanla görevlerinden alındıklarını göstermesi açısından ibretlik bir vesikadır[43]:

" T.C.
Diyanet İşleri Reisliği
Zat İşleri Müdürlüğü
Sayı: 161/110
Lef: 3

Başvekâleti Celileye

Hayratı Şerife Umur ve Vezaifinin Riyaseti Aciziye hîni devrinde Urfa Muhasebeciliğinin 15/Ağustos/340 tarihli tahriratına merbut cetveliyle Urfa Müftülüğünün Mahalli Evkaf İdaresinden alup gönderdiği hademe Defterinde; Cabir kalasında metfun Süleyman Şah Türbesinin İmamet, Müezzinlik ve Ferraş Cihetleri Şayh Abdullah efendi uhdesinde bulunduğu ve 7 lira Vazifesi olduğu Görülmekle kadroya idhal edilmişti 927 Senesi Muvazenei Umumiye Kanununun hükmü Mahsusu mucibince Maabidi İslamiyenin hakiki ihtiyaca göre tefrik ve tasnifi ile meşgul olan Komisyon; Tasfiyeye asas olmak üzre Mahallinden celp olunan mufassal Malumatlı tesnif cetvelini tetkik ederken

42 Asaf Özkan, "Ca'ber Kalesi ve Türk Mezarı", s. 203-204.
43 BCA, nr. 030-10-192-315-8-4.

Süleyman Şah Türbesinde ibadet için evsafı meşrutayî haiz bir Mahal bulunmadığı ve ancak bir Zaviyeden ibaret olup iddia olunduğu gibi cemaatide olmadığı neticesine vararak tesviye edile gelmekte olan 7 lira vazifenin vezaifi fer'iye meyanına nakline karar vermiş ve bu karar iktizasınca mezkûr Maaş hidematî fer'iye Muhassasatının Bütçeden temamen tay ve tenziline kadar tediye olunmuştur.

Bütçedeki tahsisatın Hazfi dolayısiyla Umum feri Hizmetler eshabı Meyanında Maaşı Kat olunan Süleyman Şah Türbedarı Şeyh Abdullal ef Hakkındaki Muktezasının fimabat tayini Hususunda -Hademei Hayrat vezaif ve Muhassasatı Haziran 931den itibaren Bütçesine naklolunan - Evkaf Umum Müdürlüğünün alakadar bulunacağı mutaleasiyma mürsel üç kıta tezkereyi maattâzim iadeten takdim eylerim ef.

23/I/932

Diyanet işleri reisi

Rifat

Takdim 24/I/1932".

Dönemin Diyanet İşleri'nin alelade bir mekân gözüyle baktığı Süleyman Şah Türbesi'ne dair 1936'da İsmail Habib ise, uzun bir köşe yazısında şunları kaleme almıştı: "Bizim Osmanlı İmparatorluğunun ilk çekirdeği de Fıratdır. İmparatorluğa adını verenin dedesi Caber kalesi önünde boğuldu. O boğuluştan iki asır önce kalenin Selçuk Türkleri tarafından alınışıile öğünen Fırat Süleyman Şah vakasına gelince çehresini hala derin bir tasanın çizgilerile buruşturuyor. Aşık Paşa zadenin akpak ruhlu tarihi bu vak'ayı şöyle anlatır:

Ol arada Fırat ırmağı önlerine geldiler. Geçmek istediler. Süleyman Şah aziye ettiler:

-Hanum biz bu suyu nice geçelüm dediler.

Süleyman Şah dahi atın suya depti önü yarmış. At sürçtü, Süleyman şah suya düştü...

Görülüyor ki o vaka bir kaza değildir. Aşiretinin suyu nasıl geçeceğine örnek olmak için ölümü göze almaktan çekinmiyen o yüreği pek yiğit kocasına karşı Fıratın tek bir avunuşu var.

Onun türbesini bugün dahi bir avuç Türk toprağı halinde saklayıp durmak.

Asırlardan beri o taraf Arablarınca 'Mezarı Türk!' diye anılmakta olan o türbe için altmış yıl önce Muallim Naci:

Ben ki bir Türküm unutmam Caber'i.

Türk olan nimetşinas olmak gerek,

Var yeri gitsem Mezarı Türke dek.

Demişti.

Türk vatanından ayrı kalan Arabistan çöllerinde yalnız o türbe Lozan muahedesile resmen dahi bir Türk toprağı olarak tanıtıldı. Orayı bugün dahi Türk jandarmaları bekler ve orada Türk bayrağı dalgalanır. Türk vatanından sonra yadellere düşen Fırat, o bitip tükenmez yolculukta nasıl o türbenin önüne varınca tekrar Türk toprağına kavuştum diye seviniyorsa o türbede yatan da Fıratın sularile vatandan koku alıp duruyor olsa gerek. Su ile mezar, vatan dışında kalmış iki garib kırıklığile, birbirine sokuluyorlar!"[44].

Yeni Bir Karakol İnşası

İsmail Habib'in yazısından kısa bir süre sonra Süleyman Şah Türbesi, türbeyi koruyacak askerler için karakol inşaatı dolayısıyla tekrar gündeme geldi. 16 Temmuz 1936 tarihli *Cumhuriyet Gazetesi*'nde yayınlanan ilan şu şekilde idi[45]:

"Kapalı Zarf Usulile Eksiltme İlânı

Urfa Jandarma Komutanlığından

1-Eksiltmiye konulan iş: Suriye hududu dahilinde, Caber kalesi yanında Süleyman Şah Türbesinde jandarma karakol binası. İnşaatın kefil bedeli 6406 lira 51 kuruştur.

2-Bu işe aid şartnameler ve evrak şunlardır:

A-Eksiltme şartnamesi

B-Mukavele projesi

C-Nafıa işleri şeraiti umumiyesi

D- Kargir ve beton inşaata dair fenni şartname

44 "Fıratın Hatıraları: Osmanlı Tarihinde Fıratın En Öğündüğü Manzara Kanuni Ordularının Bağdadı Fethe Gidişi, En Öfkelendiği Vak'a Nizin Harbidir", *Cumhuriyet Gazetesi*, 11 Şubat 1936.

45 *Cumhuriyet Gazetesi*, 16 Şubat 1936, s. 7.

E-Hususi şartname

F-Keşif cetveli, metraj cetveli

G- Proje

İstiyenler bu şartnameleri ve evrakı bedelsiz olarak Urfa Jandarma Komutanlığından istiye ve gönderebilirler.

3-Eksiltme 29/7/936 Çarşamba günü saat onda Urfa Jandarma Komutanlığı odasında yapılacaktır.

4-Eksiltme kapalı zarf usuliile yapılacaktır.

5-Eksiltmiye girebilmek için isteklinin 480 lira 49 kuruş muvakkat teminat vermesi, bundan başka aşağıdaki vesikaları haiz olup getirmesi lazımdır.

2490 sayılı kanununun hükmüne göre bu işe girebilmek için daha evvel bu gibi işleri başarmış olduklarına dair resmi makamca tasdikli ehliyeti fenniye vesikalarını ihale gününden sekiz gün evvel Urfa Nafıa Müdürlüğüne ibrazla tasdik ettirmeleri gerektir.

6-Teklif mektubları yukarıda üçüncü maddede yazılı saatten bir saat evveline kadar Urfa Vilayeti Jandarma Komutanlığı odasındaki Eksiltme Komisyonu Reisliğine makbuz mukabilinde verilecektir. Posta ile gönderilecek mektubların nihayet içüncü maddede yazılı saate kadar gelmiş olması ve dış zarfın mühür mumile iyice kapatılmış olması şarttır. Postada olacak gecikmeler kabul edilmez".

Türbede inşa edilecek karakol ile ilgili ilanlar sonraki günlerde de yayınlandı[46]. 24 Eylül 1936 tarihli *Cumhuriyet Gazetesi*'nde türbe ile ilgili olarak şu habere yer verildi: "Süleyman Şah Türbesi tamir edilecek. Milli hududlarımız haricinde kalan fakat Lozan muahedenamesi mucebince üzerinde Türk bayrağı dalgalanan Caber kalesi önündeki Süleyman Şah Türbesi son günlerde biraz harabeye yüz tutmuştu. Bunu nazara alan hükûmetimiz bu tarihi mezarı milli şefimize yakışır bir güzelliğe getirmek için Urfa Nafıa müdürünü mahalline kadar göndererek keşfini yaptırmıştır. Suriye hükümeti türbeye bir miktar araziyi cemile olarak bıraktığından binanın etrafına duvar çekmek imkanı hasıl olmuştur. Dahiliye vekâleti de oradaki muhafız jandarmalarımız için modern bir karakol binası yaptıracaktır. Bütün bir inşaata Haleb şehrindeki konsolosumuz nezaret edecektir".

[46] *Cumhuriyet Gazetesi*, 18 Temmuz 1936, s. 11; 20 Temmuz 1936, s. 8; 22 Temmuz 1936, s. 11.

İlandan yaklaşık bir yıl sonra Nafia Vekâleti, Maliye Vekâleti'ne müracaat ederek, Türk Mezarı'nı bekleyecek Jandarma Saygı Kıtası için karakol inşaatına sarfedilmek üzere döviz müsaadesi talebinde bulundu. İcra Vekilleri Heyeti, Atatürk'ün de imzasının bulunduğu 23 Haziran 1937 tarihli kararnâmeyle karakol için 8.000 liralık döviz iznini verdi[47].

Süleyman Şah Türbesi'nin Türk basınında haber olması yalnızca burada inşa edilecek karakol sebebiyle değildi. Bunun yanında 1937'de bazı Arap basınında yer alan Türkiye'nin Hatay ve Suriye'ye yönelik uzun vadeli projelerine dair spekülatif haberler de dikkatlerin türbeye çevrilmesine yol açtı. Bu hususta *Cumhuriyet Gazetesi*'nin 16 Mart 1937 tarihli nüshasında yayınlanan şu haber oldukça ilginçtir: "Sözde Türklerin gayesi Hataydan başlayarak bütün Suriyeyi ele geçirmekmiş.

Suriye ile Lübnan gazetelerinin Hatay vesilesile durmaksızım Türkiye aleyhine yazılar yazdıkları malûmdur. Bu gazeteler son zamanlarda Türkiyenin Hatay üzerinde tabii ve zaruri alakasını ve taleblerini münakaşadan ziyade bir tezvir ve iftira yoluna sapmış bulunmaktadır.

Hemen her yazılarında Hatay meselesinin Türkiye için bir başlangıç olduğunu, Türkiyenin ikinci bir merhalede bütün Suriyeyi ele geçireceğini yazmaktadırlar. Bu suretle dünya efkarı umumiyesi önünde Türkiyeyi istila gayesi güden bir memleket olarak tanıtmağa gülünç bir gayretle cehdediyorlar.

Bir misal olmak üzere kendi menfaati için zavallı Suriyelileri Türkler aleyhinde kışkırtan Lübnanlı bir gazetenin baş makalesini alıyoruz. Beyrutta çıkan ve Elbeşir olan bu gazetenin Türkiye şimali Suriye üzerindeki kasid ve emelleri serlevhalı yazısı şöyle başlıyor:

Bazı kimseler Türkiyenin İskenderun Sancağında elde ettiği haklarla iktifa edeceğini zannediyorlar ve bundan sonra Suriyeden hiçbir şey istemeyeceği fikrinde bulunuyorlar. Bu zanlar ve fikirler büyük bir hatadır. Böyle söyleyenler Türkiyenin şimali Suriye üzerindeki kasd ve fikirlerinden haberi olmıyanlardır.

Türkiye ne kazandı?

Türkiyenin ahiren elde ettiği şeyler ehemmiyetsiz değildir. Evvela İskenderun limanında kendisine bir takım haklar temin etti. Burasını ehemmiyetli büyük bir harb ve ticaret limanı haline getirmesi mümkündür. Coğrafi mevkiine nazaran İskenderun Akdenizin şarkında naziri bulunmayan bir tabii

47 Asaf Özkan, "Ca'ber Kalesi ve Türk Mezarı", s. 204.

limandır. Garbi İran ve şimali Irak ve şimal Suriye ve cenubi Türkiye ile Akdeniz arasındaki en kısa yol buradan geçer.

Saniyen Türkiye hududunu İskenderun cihetinden emniyet altına almıştır. Çünkü burası askeri kuvvetlerden ve istihkamlardan tecrid edilmiş bir mıntaka haline konuldu. Sancağın en mühim askeri noktası olan Bilan geçidi Türkiyeye Suriyenin ileride tahkim edilecek hududlarına nazaran daha yakındır. Bir harb vukuunda Türk kuvvetleri bu geçidi, müsellah hududu uzakta olan Suriyeden gönderilecek kuvvetlerden çok evvel işgal edebileceklerdir.

Salisen Türkiye, İskenderun Sancağında büyük bir nüfuz iktisab eyledi. Bu nüfuz sayesinde Türk unsurunu kolayca himaye edecektir. Burada Türkçeyi ve Türk kültürünü neşretmek, ticari iktisadi müesseseler vücude getirmek suretile İskenderun Sancağında temel atacaktır.

Türkiyenin Diğer Emelleri?

Türkiyenin nail olduğu bu istifadeler şimali Suriye üzerindeki diğer emel ve hedeflerinin tahakuku için bir başlangıç olacaktır. Türkiyenin şimali Suriye üzerindeki emelleri nedir?

Evvela, Türkiye kendisinin cenub hududlarını Iraka rapteden demiryolu hattını almak istemektedir. Memleketindeki bütün ecnebi demiryollarını almış olan Türkiye Cumhuriyeti cenub hududundaki eski Bağdad hattının bugünkü vaziyete kalmasına razı olamaz.

Bu demiryolu Suriye hududunun yanıbaşındadır. Türkiye Cumhuriyeti kendisi için hayati ehemmiyeti olan bu hattın bir gün kuvvet bulacak olan Suriye tarafından tehdid edilmesinden endişe etmektedir.

Bunun için Türkiye hududunu şimali Suriyeye doğru tevsi etmek emelindedir. Hatta Halebi dahi almak istemektedir.

Ermeni Köyleri

Türkiye, Fransa devletinin Fıratla Dicle arasında yani Cerablus ile ayni duvar arasında şimali Suriyenin muhafazası için vücuda getirdiği mamur köyleri ve şehirleri de ilhak etmek istiyor. Bu köylerin ve şehrin sekenesi Ermeniler, Kürdler, Süryaniler, Asuriler ve Geldanilerdir. Türklerin takibatından kaçan bu unsurlar Suriyenin hududunda iyi bir muhafız olmuşlardır.

Petrol Havalisi

Türkiye, şimali Suriyeyi de ilhak ederek kendi sanayi ve tayyareleri ile harb ve ticaret gemilerinin ihtiyacı olan petrolü haricden celbetmekten va-

reste olmak arzusundadır. Türkiye hükümeti Suriye ve Iraktaki konsoloslarını petrol keşif ve istihsaline aid hareketleri dikkatle takib edip Ankaraya mufassal raporlar vermeğe memur etmiştir.

Cezire Havalisi

Bunlardan başka Türkiye şimdi Suriye ve Lübnanın hububat ambarı olan El cezire havalisini almak niyetindedir. Bu yerler bir zamanlar çöl iken şimdi Suriye ve Lübnanı hububatile doyurduktan başka Avrupaya ihracat bile yapıyor. Türkiye bu yerleri elde ederek Suriye ve Lübnana tahakküm edecektir.

Şimdi Türkiye Caber kalesi üzerinde dahi oradaki Osmanlı saltanatının müessesesinin kabrini muhafaza ve ziyareti kolaylaştırmak hakkını Ankara muahedesine istinaden taleb etmektedir. Bu haklar verildiği takdirde burası bir gün gizlice girecek Türk kuvvetleri için Fırat vadisini zapdetmek üzere bir üssülhareke olacaktır. Fransa ordusu olmasaydı Suriye çoktan Türkiyeye bir lokma olacaktı. Hala Fransaya karşı adavet gösterilmesi teessüfe şayandır"[48].

Bu yazıdan kısa bir müddet sonra Süleyman Şah Türbesi ve buradaki karakol inşası çalışmalarına dair Bayındırlık Bakanlığı'nın çıkardığı Nisan 1938 tarihli "Bayındırlık İşleri Dergisi"nde şu önemli habere yer verildi[49]:

"Câber Kalesi önünde Süleyman Şah türbesi, büyük istiklâl harbile kazanılan Lozan sulhü mucebince Türklüğün ezeli bir sembolü olarak Suriye toprakları içinde yine Türk yurdu olarak kalmıştır. 8797 metre murabbaı kadar bir sahayı ihtiva eden bir aziz Türk yurdunu şanlı sancağımız altında ufak bir jandarma müfrezemiz beklemektedir.

Orta Asyanın kurak yaylalarından Akdeniz ve Karadenize doğru akıp gelmiş olan Türklüğün tarihi bir hatırası olan Süleyman Şah türbesi, Osmanlı İmparatorluğu devrindeki harabe halinden Türk Cumhuriyetinin feyizli elile bir mamureye inkilâp etmektedir.

Nafıa Vekâletinin hazırlatmış olduğu projenin tatbikine Jandarma Umum Komutanlığının ayırdığı 7156 lira 81 kuruşluk bir tahsisatla başlamış ve bugün kerpiç karakol yerine proje ve fotografillerini aşağıya dercettiğimiz bina meydana gelmek üzere bulunmuştur.

---

48 "Suriye Gazetelerinin Tezvir ve İftiraları" başlıklı haber, bk. *Cumhuriyet Gazetesi*, 16 Mart 1937.

49 *Bayındırlık İşleri Dergisi*, sayı: 11 (Nisan 1938). Derginin bu sayısında Süleyman Şah Türbesi'ndeki karakol inşasına, türbeye ve Ca'ber Kalesi'ne dair hem fotoğraflara hem de krokilere yer verilmiştir. Bu önemli resim ve krokiler kitabımızın sonundaki resimler kısmına ilave edilmiştir.

Karakol binası, Halep konsolosumuz Selin Feyzi Güneyin alâka ve gayretlerile 5.500 lira kadar bir para sarfile tamamlanmış olacaktır.

Tahsisatın bakiyesi olan 1600 lira ile de mevcut kuyunun tamiri ve iyi bir tulumba vaz'ı ve sahasının bir kısmının ağaçlandırılması temin edilecektir.

Maarif Vekâletinin; türbenin esaslı bir suretle tamirini derpiş etmekte olduğu öğrenildiğinden, Suriye toprakları içinde kalan bu Türklük sembolünün mamure haline çevrilmesi yakınlaşmış demektir. Bu münasebetle, Câber Kalesinin Urfa'ya olan mesafelerini gösteren bir harita ile Fırat nehri civarındaki kale ve türbenin yerlerini ve Lozan sulhu ile ayrılan Türk yurdu parçasının plânını da mecmuamıza dercediyoruz".

İnşaat gazete ilanından iki yıl sonra bitirilerek Süleyman Şah Türbesi'ni koruyacak olan Türk karakolu 1938 ortalarında resmen açıldı. Karakolun açılışıyla ilgili 30 Mayıs 1938 tarihi verilmektedir[50]. Ancak karakolun açılışını 26 Haziran 1938'de haber yapan Cumhuriyet Gazetesi jandarma karakolunun 10 gün önce Halep konsolosumuz Selim Fevzi Gönen tarafından şanlı bayrağımız asılarak, bir heyet huzurunda resmî merasimle açıldığını yazmaktadır[51]. Bu habere göre karakolun açılışı 16 Haziran 1938 olmaktadır. Bayındırlık Bakanlığı'nın yayınladığı Nisan 1938 tarihli dergiden eski karakolun türbeden uzakta olduğu, yeni karakolun ise türbenin yanına yapıldığı anlaşılmaktadır[52]. Ancak II. Abdülhamid döneminde hazırlanan türbe planında karakolla türbenin bitişik olduğu görülmekteyken, 1938'de eski karakolun türbeden neden uzakta olduğu anlaşılmamıştır.

Karakolun açılmasından kısa bir süre sonra 26 Haziran 1938 tarihli Cumhuriyet Gazetesi'nde "Cezire çöllerinde Türklüğü yaşatan büyük bir ölü" başlığı altında türbenin bölge halkı için öneminden de bahseden şu önemli haber çıktı[53]:

"Süleyman Şahın çöldeki harab istirahatgâhı tamir ediliyor, türbenin yanında modern ve mükemmel bir jandarma karakol binası yapıldı.

Haleb (Hususî)

Lozan zaferi, Türke hürriyet ve istiklâlini temin ederken Büyük Harbin sonunda yurdumuzdan ayrılan Suriyede, asırlarca evvel Sumer Türklerinin yurdu olan Cezire çölleri içinde ve Fırat kıyılarındaki ufak bir arazi üzerinde

50 Muammer Kutlu, "Süleyman Şah Türbesi", s. 85; Asaf Özkan, "Ca'ber Kalesi ve Türk Mezarı", s. 205.

51 *Cumhuriyet Gazetesi*, 26 Haziran 1938, s. 7.

52 *Bayındırlık İşleri Dergisi*, sayı: 11 (Nisan 1938). Bunun için bk. 14 numaralı resim.

53 *Cumhuriyet Gazetesi*, 26 Haziran 1938, s. 7.

şanlı bayrağımıza dalgalanmak hakkını da bahşeylemişti. Bir buçuk, iki kilometre murabbaından ibaret olan küçük Türk toprağında Türkün büyük ceddi Süleyman Şah kendisine ikinci bir vatan edinmeğe muvaffak olamadığı güzel Anadolunun Pasin yaylalarından çıkan ve Türk yurdunun yeşil dağlarından, yalçın kayalıklarından, zümrüd gibi vadi ve ovalarından akarak Cezirenin kızgın çöllerine giren Murad nehrinin yurddan getirdiği selâm dolu kasidelerini dinliyerek ezeli uykusunu uyumaktadır.

Membaından uzaklaştıkça müteaddid ufak ırmaklarla büyüyen ve korkunç uçurumlarla yalçın kayalıklar arasında baş döndürücü bir süratle akıp Suriye çöllerine giren Murad, o kadar hiddetli, o kadar şiddetlidir ki ,her sene büyük bir tehevvürle yatağını değiştirir. Yeni yen toprakları kendine bend eder, yüzlerce kurban verir.

Fakat bu büyük ölünün yattığı topraklara yaklaşırken birdenbire yumuşar ve sanki o mukaddes topraktan bir zerre bile ziyan olmasını istemiyerek kıyılarını âdeta okşarcasına geçer. Hırçın uğultuları derin bir hürmetle tatlı bir mırıldanmağa münkalib olur.

Süleyman Şah türbesine çöldeki Bedevî Arablar ve civar köyler ahalisi pek büyük bir hürmet beslerler. Kurbanlar keserler, adaklar adarlar. Bazı vak'alarda şüpheli gördükleri kimselere doğru söyleyip söylemediklerini anlamak için büyük ölünün sandukası önünde yemin ettirirler. Hiçbir mücrimin onun huzurunda yalan yere yemin etmeğe cesaret edemeyeceğine kat'iyen emindirler.

Osmanlı idaresi zamanında ihmal edilen bu şanlı ölünün ebedî istirahatgâhı, bakımsızlıktan yıkılacak hale gelmişti. Fakat bugün Cumhuriyetimizin imarcı eli bu kızgın çöllere, başka bir memleketin hududları ötesindeki bu Türk toprağına da uzandı. Büyük ceddimizin harab olan istirahatgâhı tamir edilmeğe başlandı. Bu araziyi muhafaza eden ve büyük ölünün ezelî uykusunu bekliyen kahraman jandarmalarımız için, Jandarma Umum kumandanlığı tarafından çok modern ve mükemmel bir karakol binası yapıldı. Bu şirin binaya bundan on gün evvel yorulmak bilmiyen konsolosumuz, şanlı bayrağımızı asarak, bir heyet huzurunda küşad merasimini icra etti. Eminim ki, bugün, o şanlı ölü, kendisini lâyık olduğu şan ve şerefe ve ahfadını da istiklâl, medeniyet ve Cumhuriyete kavuşturan Atatürke, çöl gecesinin karanlıkları içinden şükranlarını bir nur gibi sundu".

Karakolun yapılmasının yanısıra eski türbe tamamen harap olduğu için hemen yanına yeni bir türbe inşa edilip, 1939'da mezarın buraya nakledildi-

diği ifade edilir[54]. Ancak yapıldığı iddia edilen nakille ilgili elimizde somut bir bilgi bulunmadığı gibi mevcut bilgiler ve resimler de bu hususu teyit etmemektedir. Türbe inşaatıyla ilgili bir ihale ilanı veya gazete haberine rastlanmamıştır. 1938'deki resimlerinden türbenin harap bir vaziyette olmadığı da görülüyor[55]. Mimar Doğan Erginbaş, türbe için, "Süleyman Şah'ın Fırat kenarındaki türbesi Selçuklu motifleriyle süslenmiş, çöl karakterinde, kerpiçle yapılmış" demektedir[56]. Türbenin taşınıp-taşınmadığı konudaki en önemli bilgi ise, 1973'te Karakozak'da nakli gerçekleştiren dönemin Diyanet İşleri Başkan Yardımcısı Tayyar Altıkulaç'ın hatıralarında geçmektedir. Altıkulaç hocamız, mezarların türbenin mahzeninde olduğunu ifade etmiştir. Süleyman Şah'a atfedilen mezarın Türkiye Selçuklu sultanları, Mevlana ve Fatih Sultan Mehmed gibi birçok Türk büyüğünün mezarları gibi zîr-i zemîn bir kabir olduğunu anlıyoruz. Tayyar Altıkulaç, ayrıca cesetlerin kemiklerinin ilk defnedildikleri gibi muntazam vaziyette bulunduğunu da söylemektedir[57]. Eğer 1939'da mezarın nakli gerçekleşmiş olsaydı cesetlerin iskeletleri bozulurdu ve büyük ihtimalle mezarlar bir daha zîr-i zemîn olmazdı.

Türbe zamanla tamire muhtaç hale geldi. Bu yüzden Aralık 1945'de Süleyman Şah Türbesi tekrar Ankara'da konuşulmaya başlandı. Bu kez türbeyi gündeme getiren kişi birçok tarihî araştırması olan ve Deyrizor doğumlu Antalya Milletvekili Hikmet Turhan Dağlıoğlu idi. Dağlıoğlu, bütçe görüşmelerinde, *"Caber Kalesi vardır ki, bugün Anayurdun sınırları dışındadır. Orada Süleyman Şah'ın bir merkadi vardır. Çocukluğumda görmüştüm. Bugün oralara yanlış bir iskan siyaseti dolayısıyla sürdüğümüz Türk ve Arap aşiretleri burayı kutsal bir ziyâretgâh olarak tavaf ederler. 10-15 sene evvel buranın tamiri için bir hareket olmuştu. Fakat işittiğime göre bugün burası haraptır. Orası sadece bir türbe, bir merkat değildir. Orası aynı zamanda Türk Milletinin ebediyete kadar yaşayacak olan bir Ruh Abidesidir. Onun için ebediyetten ezeliyete yaşayacak olan bir destanı yaratan bu büyük adamın mezarını Türk Milleti'nin şanına yakışacak bir surette tamir edelim"*[58].

Fransa'yla Yeni Sözleşme

Türkiye, Lozan'dan sonra Fransa'yla 30 Mayıs 1926'da yeni bir sözleşme imzalayarak 1921 antlaşmasını daha ayrıntılı bir hâle getirmişti. 3 Aralık 1938'de ise, 1926 tarihli sözleşmeyi feshettiğini ve yeni bir antlaşma yapmak istediğini ilan etti. 1939'da Hatay Türkiye topraklarına katıldı. İkinci Dünya Savaşı'nın sürdüğü dönemde 30 Mart 1940'da Fransa ile imzalanan sözleş-

54 Muammer Kutlu, "Süleyman Şah Türbesi", s. 85.

55 *Bayındırlık İşleri Dergisi*, sayı: 11 (Nisan 1938). Bunun için bk. 10 ve 18 numaralı resim.

56 Doğan Erginbaş, *Anıt-kabirler ve Zafer-asker Anıtları*, İstanbul 1950, s. 18.

57 Tayyar Altıkulaç, *Zorlukları Aşarken*, I, İstanbul 2011, s. 252-253.

58 Asaf Özkan, "Ca'ber Kalesi ve Türk Mezarı", s. 205.

mede Süleyman Şah Türbesi'nin statüsü değişmedi. Nazi işgali yüzünden, onaylanmış metinlerin teatisi yapılamadı. Ancak savaştan sonra Fransa'nın antlaşmayı tasdik ettiği anlaşıldı[59].

İçişleri Bakanlığı'nın talebi üzerine türbeyi korumakla görevli Caberkale Jandarma Karakolu'nda bulunan bir gedikli erbaş, bir onbaşı ve sekiz erin tayin istihkakı Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün de imzasının bulunduğu 8 Eylül 1949 tarihli kararnâmeyle 50 liraya çıkarıldı[60]. Ancak bunun dışında herhangi bir gelişme olup olmadığıyla ilgili bir bilgimiz bulunmuyor. Antalya Milletvekili Hikmet Turhan Dağlıoğlu'nun teklifi maalesef 1951'e kadar pek dikkate alınmamış gibidir.

Süleyman Şah Türbesi Meclisin Gündeminde

18 Ocak 1951'de Genelkurmay'ın, Şam Ataşemiliterliği'ne türbenin durumunu sorması üzerine ataşemiliterlik konuyu inceleyip, bir rapor hazırladı. Raporda türbeyle ilgili olarak 13 başlık altında şu bilgiler verilmişti[61]:

"1- Suriye Yasak bölgesi içindedir.

2-Türbe içinde bir halı, iki adet sanduka örtüsü vardır.(Gerekli mefruşat istenmektedir)

3- Karakol binasının durumu:

Binanın içi ve dışı badanaya muhtaçtır.

4- Binanın alt katında modern yapılmış olan banyo tesisatı susuzluk yüzünden harap olmuş, çalışmamaktadır.

5- Binanın su tesisatı bozulmuştur. Çatıda bulunan depoya su vermek için açılan kuyudan istifade kabil değildir. Erler suyu 1 km. mesafede Fırat'tan araba ile hayvansız olarak taşınmaktadırlar. İçme suyu Fırat'tan temin edilmekte.

6- Su ihtiyacı için Fırat'a bir motör ve 1 km.lik mesafeye boru döşenmesi teklif edilmektedir.

7- Mutfak berbattır. Erler dışarıda Kerpiçten çirkin bir mutfak yapmışlardır. Kömür temin edilmemekte ve Urfa'dan odun gönderilmektedir. Mutfak

---

59 Murat Bardakçı, "1973'teki Süleyman Şah Bilmecesi", *Habertürk*, 26 Şubat 2014.

60 BCA, nr. 080-18-01-02-120-68-11.

61 BCA, nr. 030-01-57-347-5. Ayrıca bk. Asaf Özkan, "Ca'ber Kalesi ve Türk Mezarı", s. 206. Saffet Gürol'un raporu üzerine Savunma Bakanlığı Şam Ataşemiliterliği'nin 13 maddelik görüşünü Başbakanlık'a bildirmişti.

ihtiyacını karşılamak üzere gaz ve gazocağı istenmektedir. Kömür temin edilirse seyyar iki gözlü saç soba isteniyor.

8- Sağlık işleri düzensizdir. Sıhhat eri yoktur. Ameliyat iğnesi olduğu halde aspirin, gripin yoktur. Urfa'dan 15 günde bir doktorun gelmesi teklif edilmektedir.

9- Haberleşme vasıtası hiç yoktur. (Suriye hükümetine dinleme salahiyeti tanımak üzere bir telsiz istenmektedir).

10- Radyo tamir edilmek üzere gitmiş hâlâ gelmemiştir.

11- Türbeyi ziyarete gelenlere ikram edilmek üzere Türk sigarası, kahve ve çay istenmektedir.

12- Kale şiddetli rüzgâra maruz kaldığından Bayrak sık sık yırtılmakta ve dikecek ip bulunmamaktadır. Yeniden (5) bayrak verilmesi lazımdır.

13- Orada bulunan kıta iki ayda bir değişilmektedir. Erler ve Gedikli dahi türbede kimin yattığını bilmemektedir. Oraya gönderilenlerin tenviri" .

Bu sıralarda, 2 Nisan 1951 tarihli Milliyet'te "Askerî anıtlar onarılacak" başlığı altında şu haber çıktı[62]:

"Ankara, (Yurt Ajansı) – Millî Savunma Bakanlığı memleket içi ve dışındaki bütün askerî anıtların onarılmasını kararlaştırmıştır. Suriye toprakları içinde bulunan Süleyman Şah türbesiyle Japonyadaki Ertuğrul şehitlerine ait anıtlar da bu meyanda onarılacaktır".

1951'de türbenin durumu bu kez Demokrat Parti Konya Milletvekili Saffet Gürol[63] tarafından Meclis'e taşındı. Gürol, Suriye, Ürdün ve Lübnan'a yaptığı geziye dair 23 Mayıs 1951'de TBMM'ye ayrıntılı bir rapor sundu. Raporda Süleyman Şah Türbesi'ne de bir bölüm tahsis edilmişti. Dönemin Başbakanı Adnan Menderes'e sunulan raporda türbe ile ilgili bölüm şöyledir[64]:

"Urfaya takriben 150 kilometre mesafede bulunan Caber kalesi civarındaki Süleyman Şahın merkadının olunduğu mahâl Lozan muahedesine göre, 2, 3 hektar bir araziyi tel örgü ile çevrilmek suretiyle Suriye hudutları içinde Türk toprağı sayılmaktadır. Burada:

a) Vaktiyle yaptırılan karakol binası tamire muhtaç vaziyettedir.

62 *Milliyet Gazetesi*, 2 Nisan 1951, s. 1.

63 Saffet Gürol, 1950-1954 yılları arasında Konya milletvekilliği yapmıştır.

64 BCA, nr. 030-01-57-347-5. Ayrıca bk. Asaf Özkan, "Ca'ber Kalesi ve Türk Mezarı", s. 205-206.

b) Fersude bir bayrak dalgalanmaktadır.

c) Bir gedikli maiyetinden 10 kişilik nöbetçi jandarma erleri, sularını bir saka arabası ile Fırat nehrinden kendileri çekerek getirmektedirler. Civardaki Türk dostu bir Arap köylüsü arabaya koşmaları için atını vermektedir.

d) Ne gedikli, ne erlerimiz ve ne de 50 lira ücretli yarı meczup türbedar kimi ve neyi beklediklerini bilmemektedir.

e) Suriye Hükûmeti erlerimizi hariçle temas ettirmemek üzere telörgü yanına bir çadır dikerek iki nöbetçi ikame etmiştir. Erler yalnız su almak üzere Fırat nehrine kadar gidebilmektedirler.

f) Tecrid edilen efrad iki müddetle et ve sebzeden mahrum, dinlendirilmiş nehir suyu ile yaşamaktadırlar.

g) Merkadın bulunduğu mahâl katiyyen bir türbe manzarası arzetmiyecek kadar çıplaktır. Arasıra ziyaretçilerin geldiği türbe ve civarı az bir himmetle memleketimiz için bir propaganda merkezi haline gelebilir.

a) Bir kuyu açtırmak veya nehirden motorla ve boru ile su nakletmek, hatta elektrikle ışıklandırmak,

b) Merkadın bulunduğu mahalli kudsî bir manzara arzederecek şekilde tefriş etmek

c) Türbedarı ve iki ay müddetle nöbete gelecek eradı Süleyman Şah hakkında malumat kılmak,

d) Karakola bir radyo ve mümkünse, şifresiz konuşmak şartiyle telsiz techiz etmek,

e) Araziyi telörgü yerine divarla tahdit eylemek ve su meselesi halledilirse, bağçeyi tanzim ederek manzarayı güzelleştimek ve erlerin sebze ihtiyaçlarını kısmen yerine getirmek, Bu ecdat makberesini utandırıcı vaziyetten kurtaracaktır, kanaatındayım" .

Saffet Gürol'un sunduğu raporlar üzerine Başbakanlık, Süleyman Şah Türbesi hakkında İçişleri, Maliye ve Milli Savunma bakanlıklarından konuya dair bilgi vermelerini istedi. Bakanlıklardan gelen cevap, türbe ile ilgili bir yetki karmaşası yaşandığını açıkça ortaya koymaktaydı. Zira Milli Savunma Bakanlığı'nın verdiği cevapta türbenin Milli Eğitim, karakolun da İçişleri Bakanlığı'na bağlı-

olduğu rapor edilmişti. Daha da vahimi Dışişleri'nden gelen cevapta bakanlığın türbe ile ilgili yapacak birşeyinin olmadığının belirtilmesiydi[65].

Saffet Gürol'un raporu, Süleyman Şah Türbesi ile ilgili bir hareketliliğin yaşanmasına vesile olsa da bu hareketlilik fiili bir teşebbüse dönüşmemiş gibi görünüyor. Zira bakanlıklar arasındaki yazışma trafiğine rağmen türbenin tamiri ile ilgili dönemin arşivlerinde veya gazetelerinde herhangi bir bilgiye rastlanmamaktadır[66].

5 Ağustos 1956'da Halep'te yapılan üst düzey diplomatik görüşmeler sonucu hazırlanan tutanağın 13 ve 14. maddelerine göre Süleyman Şah Türbesi'ne gönderilecek saygı kıtasının her ayın 7'sinde değiştirilmesi kabul edildi[67].

Birliğimiz Rehin Kaldı

Suriye'de karışıklıklar bugün nasıl Süleyman Şah Türbesi'ni etkilemişse, geçmişte de oradaki birliğimizi etkilemişti. 1963 Mart'ında Suriye karışmış ve başbakanları Türk elçiliğine sığınmıştı. Bu haberin gazetelerde çıktığı gün, 9 Mart 1963 tarihli *Milliyet Gazetesi*'nde "Caber Kalesindeki Birliğimiz Mahsur Kaldı" başlığı altında şu habere yer verilmişti[68]:

"Kilis, Mahmut Şinasi Çolakoğlu bildiriyor.

Suriye topraklarındaki Caber kalesinde Süleyman Şah'ın mezarını bekleyen 1 subay, 2 assubay ve 30 erimiz kalede mahsur kalmışlardır. İki günden beri kalede bulunan Türk birliğini değiştirmek ve arkadaşlarına yiyecek götürmek isteyen birliğimizi Suriyeliler kabul etmemişlerdir. 3. Ordu Komutanı Korgeneral Cemal Tural dün Kilis'e gelmiş ve hudut bölgesindeki birliklerimizi teftiş etmiştir. Halep ve Berzo illerindeki askeri birlikler ile Türk-Suriye

65 Asaf Özkan, "Ca'ber Kalesi ve Türk Mezarı", s. 206.

66 Yalnızca 29 Eylül 1959'da Söğüt'te Ertuğrul Gazi'nin vefatının 687. Yıldönümü hasebiyle yapılan törenler ilgili *Cumhuriyet Gazetesi*'nin 23 Eylül 1959 tarihli nüshasında "Ertuğrul Gazi" başlıklı yazıda Süleyman Şah ve türbesine kısaca temas edilir. "Süleyman Şah bir müddet oralarda kaldıktan sonra Cengiz belası defolmuştur zanniyle memlekete dönmeğe karar verdi. Ve Halep civarında Caber Kalesi civarında Fırat nehrini geçerken atından düşerek suda boğuldu ve hala Türk mezarı diye anılan oradaki kabrine defnedildi".

67 Muammer Kutlu, "Süleyman Şah Türbesi", 86; Tayyar Altıkulaç, *Zorlukları Aşarken*, I, 252-253.

68 *Milliyet Gazetesi*, 9 Mart 1963, s. 7.

sınırındaki karakol mensuplarının ihtilâle katılmadıkları ve Halep'in güneyinde toplanarak mukavemete hazırlandıkları bildirilmektedir".

Türbe Taşınıyor

Suriye, 1966'da Fırat Nehri üzerinde Tabka Barajı'nı inşa edeceğini ve 1973'te bitmesi planlanan baraj sebebiyle Süleyman Şah Türbesi'nin sular altında kalacağını; bu yüzden türbenin başka bir yere taşınması gerektiğini Türkiye'ye bildirdi. Suriye'den gelen bu uyarı üzerine Türkiye'de türbe ile ilgili hassasiyet ve endişeler büsbütün alevlendi. Bakanlar Kurulu'nun 27 Mart 1973 tarihli kararnâmesiyle "Dışişleri Bakanlığı Emlak Dairesi Reisi Osman Başman'ın başkanlığında, Bayındırlık Bakanlığı Yapı İşleri Genel Müdürlüğü Plân ve Proje Daire Başkan Yardımcısı Hurşit Tamkan, Mardin 22nci Seyyar Jandarma Tugay Komutanlığı Kurmay Başkanı Kurmay Albay Ragıb Sivrel ve Devlet Su işleri Genel Müdürlüğü Etüd ve Plân Dairesi Teknik Müşaviri Zekâi Gürgül"den oluşan heyetin hükümeti temsilen türbenin taşınacağı yerle ilgili tetkikler yapması ve Suriyeli yetkililerle görüşmelerde bulunması kararlaştırıldı. Görüşmeler sonunda hazırlanacak belgeler Osman Başman tarafından paraf edilecek ve bu belgeler hükümetin tasvibi üzerine Şam Büyükelçisi Fahri Alaçam tarafından imza edilecekti[69]. Bir süre sonra heyetin bazı üyeleri değiştirildi. 19 Temmuz 1973 tarihli kararnâmeyle Hurşit Tamkan'ın yerine aynı bakanlıktan Edip Onat[70], 7 Eylül 1973 tarihli kararnâmeyle ise Kurmay Albay Ragıb Sivrel yerine Jandarma Genel Komutanlığı İstihbarat Hudut Kaçak Şube Müdürü Albay Necabettin Ergenekon[71] görevlendirildi.

Heyete "Süleyman Şah Felsefesi"ne uygun hareket edilmesi emri verilmişti. Albay Necabettin Ergenekon bu durumu şöyle anlatmıştır[72]: "Suriye'ye giden heyete "Süleyman Şah Felsefesi'ne göre hareket edilmesi" talimatı verilmişti ama bu "felsefe"nin ne olduğunu kimseler bilmiyordu; hattâ Diyanet'e de sorulmuş ve "Biz de bilmiyoruz!" cevabı alınmıştı... Türk tarafı, felsefenin "görüşmelerde sertlik yanlısı bir izlenim yaratmak" demek olabileceğini düşünmüş, Suriyeli yetkililere bu şekilde hitap edilmiş, askerler "Caber Kalesi'nin bizim için İstanbul, Kars ve Ardahan'dan bir farkı yoktur" deyince Suriyeliler türbe için iki farklı yer göstermişler ve şimdiki mekân böyle belirlenmişti.

---

69 BCA, nr. 030-18-01-02-297-27-11.

70 BCA, nr. 030-18-01-02-302-58-8.

71 BCA, nr. 030-18-01-02-305-76-6.

72 Murat Bardakçı, "1973'teki Süleyman Şah Bilmecesi", *Habertürk*, 26 Şubat 2014.

Süleyman Şah'ın mezarının nakledileceği yer heyetler tarafından tespit edilip, bu konuda mutabakata varıldı. Türbenin yeni yeri Türkiye'ye daha yakındı. Suruç'tan 47 km ve Mürşitpınar Sınır Kapısı'ndan 37 km uzaklıkta, Fırat Nehri'nin doğu kıyısında Halep Muhafız Birliği Aynelarap Mıntıka Müdürlüğü ve Sırrın Nahiyesi'ne bağlı Karakozak Köyü sınırları içindeydi[73]. Türkiye'ye kuş uçuşu uzaklığı Caber Kalesi'ndeyken 92 km iken Karakozak Köyü'nde ise 28 km idi.

Türbenin inşasından önce mezarların nakledilmesine karar verildi. Mezarın nakli gazete haberlerine göre 1974 yılının Ocak ayının başlarında gerçekleşmiş görülmektedir. Ancak Dışişleri belgelerine göre fiilî nakil 24 Aralık 1973'te gerçekleşmiştir. Türbenin naklinde din adamı olarak görev yapan eski Diyanet İşleri başkanlarımızdan Tayyar Altıkulaç'ın hatıralarında bu hususta çok önemli bilgileri vardır[74]: *"Bu nakli gerçekleştirmek üzere kurulan heyette Diyanet İşleri Başkanlığı'nı temsilen ben görevlendirilmiştim. Dışişleri Bakanlığı'ndan bir yetkilinin başkanlığında görevlendirilen heyette benden başka muvazzaf bir albay ile İçişleri Bakanlığı'ndan bir temsilci yer almıştı. Bu temsilcilerle Halep'te buluştuktan sonra bir otomobille 130 km. mesafedeki türbeye ulaştık.*

Kabirler türbe zemininin altındaki mahzende bulunuyordu. Mahzene kim girecek ve kabirleri kim açacak ve çıkaracaktı? Bu hiç konuşulmamış ve hatta programda bundan hiç söz edilmemişti. Herkes birbirine bakıyor, işin ortada kaldığı anlaşılıyordu.

Türbenin yanındaki karakolda birkaç askerimiz vardı, ama bu iş onların da yapabileceği bir şey değildi. Çünkü yer altından define filan çıkarılmayacak, dini bir duyarlılıkla ve belli bir dikkatle birkaç ölünün kemikleri alınacaktı.

Kısa bir duraklamadan sonra, bir erin yardımıyla bu işi benden başka yapacak kimse olmadığı anlaşılmıştı. Veya ben "durumdan vazife çıkararak" bu görevi yapmam gerektiğini anlatmıştım. Herhalde heyette Diyanet'ten bir temsilcinin bulundurulmasının gerekçeleri arasında –söylenmese de– bu da vardı. Bunun üzerine ben mahzen kapağını açtırarak bir erle aşağıya indim. Süleyman Şah'ın kabrinden başka iki (veya üç) mezar daha bulunuyordu. Ölülerin hepsi ahşap tabutlar içinde idi. Rutubet yüzünden tabutların bir hayli çürüdüğü görülüyordu. Cesetlerin kemikleri ilk defnedildikleri gibi muntazam vaziyette bulunuyordu.

---

73 Muammer Kutlu, "Süleyman Şah Türbesi", *Türk İdare Dergisi*, sayı: 364 (Eylül 1984), s. 83; Ayrıca bk. Asaf Özkan, "Ca'ber Kalesi ve Türk Mezarı", s. 207.

74 Tayyar Altıkulaç, *Zorlukları Aşarken*, I, 251-254.

Onları, her biri için önceden hazırlanan torbalara koyduk; yukarıda sözünü ettiğim ve Türkiye'ye daha yakın bir noktada bulunan yere götürdük; cenaze namazlarını kılıp kendileri için hazırlanmış mezarlara defnettik. Tabiatıyla cenaze namazlarını ben kıldırmıştım.

Süleyman Şah Türbesi günümüzde de Kara Kuvvetleri Komutanlığı'ndan gönderilen bir manga asker tarafından korunuyormuş. Bu vesile ile öğrendiğime göre türbeyi ve karakolu, bu defa da Suriye tarafından yaptırılan Teşrin Barajı'nın suları tehdit ediyormuş. İster misiniz, bir başka nakil işi daha gündeme gelsin?".

Türbenin taşınması ile ilgili basında farklı tarihlerde bazı haberler çıktı. Bu minvalde 18 Ocak 1974 tarihli *Tercüman Gazetesi*'nde Behcet Akdoğan'ın kaleme aldığı "Süleyman Şah'ın Mezarı Suriye'de Başka Yere Taşındı" başlıklı yazıda şu bilgiler verilir: "*Suriye'nin Karakozak köyü yakınlarında gömülü bulunan Selçuklu Beylerinden Süleyman Şah'ın mezarı geçen hafta içinde Türk Heyeti'nin de hazır bulunduğu bir törenle bir başka yere nakledilmiştir. 1086 yılında savaşırken hayatını kaybeden Süleyman Şah o zaman Karakozak köyü yakınlarında gömülmüştür. Ancak bu yıl Suriye Hükûmeti o bölgede baraj yapacağını ve mezarın da baraj gölü suları altında kalacağını ileri sürerek Türk Hükûmetine başvurmuş mezar yerinin değiştirilmesi gerektiğini söylemiştir*"[75].

5 Şubat 1974 tarihli *Haber Gazetesi*'nde ise türbenin taşınması şu şekilde yer almıştır: "*Osmanlı Devletinin kurucusu Osman Gazi'nin dedesi Süleyman Şah'ın Suriye'de bulunan türbesinin yeri değiştirilmiştir. Ertuğrul Gazi'nin babası olan ve Anadolu'ya gelirken yolda hastalanarak ölmüş ve aynı yerde gömülmüştür. Daha sonra mezarın bulunduğu yerde Türkiye tarafından bir türbe inşa edilmiştir. Ancak Suriye'liler tarafından yaptırılan Dapta baraj gölü türbenin yerinin değiştirilmesini gerektirmiştir. Türbe bu şekilde Türkiye'ye 40 km daha yaklaşmıştır. Bunun üzerine ilgililer Suruça 30 km. mesafede ve Suriye topraklarında bir türbe yaptırmışlardır. 97 er ve bir astsubay tarafından muhafaza edilen türbenin yakınında bir su kaynağını bulunması için DSİ harekete geçmiş 10 kişilik bir sondaj ekibi Suriye'ye gitmiştir. Su çıkarmak için 200 metreye kadar inileceği bildirilmiştir*"[76].

Yine 5 Şubat 1974 tarihli *Milliyet Gazetesi*'nde ise haber, "Süleyman Şah'ın Türbesinin Yeri Değiştirildi" başlığıyla şu şekilde yer almıştı[77]:

---

75 *Tercüman Gazetesi*, 18 Ocak 1974, s. 1, 7.

76 *Haber Gazetesi*, 5 Şubat 1974.

77 *Milliyet Gazetesi*, 5 Şubat 1974, s. 11.

"Osmanlı devletinin kurucusu Osman Gazi'nin dedesi Süleyman Şah'ın Suriye'de bulunan türbesinin yeri değiştirilmiştir.

Ertuğrul Gazi'nin babası olan Süleyman Şahı Anadolu'ya gelirken yolda hastalanarak ölmüş ve aynı yerde gömülmüştür. Daha sonra mezarın bulunduğu yerde Türkiye tarafından bir türbe inşa edilmiştir. Ancak Suriyeliler tarafından yaptırılan baraj gölü türbenin yerinin değiştirilmesini gerektirmiştir. Türbe bu şekilde Türkiye'ye 40 km. daha yaklaşmıştır".

Suriye'den gelen teklif sonrasında bir taraftan mezarlar yeni istirahatgâhlarına nakledilirken bir taraftan da burada inşa edilecek türbeye dair muhtelif bakanlıklarca teferruatlı incelenmeler yapılmaktaydı. Zira meselenin malî, askerî ve stratejik hassasiyeti vardı. Konu özellikle Maliye ve Bayındırlık bakanlıkları tarafından tetkik edildi. Yapılan tetkikler sonucunda türbenin taşınması ve yeniden inşası işlemleri için 4 milyon liralık bir ön bedel tespit edildi. Ayrıca türbenin taşınması işi askerî önemi haiz bir husus olduğu için Bakanlar Kurulu'nun özel izninin alınması gerekti. Bunun yanında Suriye ile yapılan antlaşmalar gereği türbenin taşınma işleminin pazarlıkla yapılması lazımdı[78]. Maliye Bakanlığı'nın olumlu görüş bildirmesi üzerine Bayındırlık Bakanlığı 26 Ağustos 1974 tarihli ve gizli ibaresini taşıyan bir yazıyla karakolun pazarlıkla yapılması için Başbakanlık'a müracaat etti[79]. Bakanlar Kurulu'nun 3 Eylül 1974 tarihli kararnâmesiyle türbe inşaatının pazarlıkla yaptırılması kararlaştırıldı[80].

Süleyman Şah Türbesi'nin nakledilmesinde mimar olarak görev alan Prof. Dr. Ünal Demirarslan konu ile ilgili kendisiyle yapılan bir röportajda şu önemli bilgileri vermiştir: *"Geçmişte Süleyman Şah Türbesi yine Fırat nehri üzerinde, yarımadayı andıran Caber Kalesi Mevkii'ndeydi. Ancak Suriye yönetimi o bölgede inşa ettiği Tabka Barajı'nın yapımının tamamlandığını, Süleyman Şah Türbesi'nin sular altında kalacağını Türkiye'ye bir notayla bildirdi ve 'Eğer türbeyi taşıyacaksanız elinizi çabuk tutun' mesajı verdi. Türkiye de buna karşılık Suriye'ye bir nota verdi ve Keban Barajı'nı kapadı. Karşılıklı bu restleşmelerden sonra Türkiye bölgeye Devlet Su İşleri'nde (DSİ) görevli uzmanlar gönderdi ve türbenin nereye taşınabileceğinin tespit edilmesini istedi. DSİ uzmanları, türbenin, yine Fırat Nehri üzerinde bir yarımadayı andıran ve Karakozak Köyü sınırları içerisinde bulunan bölgeye inşa edilmesine karar verdi. Geriye Süleyman Şah Türbesi'nin yeniden inşası ve sandukaların taşınması kalmıştı. "Öncelikle yapılacak türbe, eski türbeden daha büyük olmayacaktı. Ne daha uzun*

78 Maliye Bakanlığı'nın konu ile ilgili yazısı için bk. BCA, nr. 030-18-01-02-319-58-4-1.

79 Bayındırlık Bakanlığı'nın konu ile ilgili yazısı için bk. BCA, nr. 030-18-01-02-319-58-4-2.

80 BCA, nr. 030-18-01-02-319-58-4-3.

ne de daha geniş. Dışişleri Bakanlığı ise türbenin hem geleneksel mimari motiflerimizi taşımasını hem de modern bir görünümde olmasını istedi. Benden özel bir isteği daha vardı bakanlığın. O da türbenin önünde 24 saat nöbet tutan askerlerin nöbet yerlerinin içe dönük olmasıydı. Çünkü o tarihlerde de zaman zaman nöbet tutan Türk askerlerine dışarıdan taciz atışları yapılıyormuş. 4 ay gibi kısa sürede 20 kadar Türk işçisinin çalışmalarıyla hem türbe, hem karakol hem de türbedarın kalacağı lojman inşa edilmişti. Türbe bittikten sonra Fırat Nehri'nde boğulan Süleyman Şah ile iki askerinin naaşlarının bulunduğu sandukalar da yeni yerlerine taşındı. Süleyman Şah Türbesi'nin Türkiye açısından manevi değeri çok büyük. Benim türbeyi yaptığım yıllarda her ay Türk askeri değişirdi. Türbenin içinde bulunduğu vatan toprağında kullanılan her malzeme Türkiye'den gelirdi. Sanırım yine öyledir. Jeneratörle kendi elektriğimizi üretir, tüm yiyecek ve içecekler Türkiye'den giderdi. Çöpümüzü bile dışarıya vermez, orada öğütürdük. Sanırım aynı hassasiyet hala devam ediyordur. Çünkü Türkiye dışındaki bu vatan toprağı parçası çok ince bir düşüncenin sonucunda elimizde kaldı. Gerek Fransızlarla imzalanan Ankara Antlaşması gerekse Lozan'da ileri sürdüğümüz şartlardan biri Süleyman Şah Türbesi'nin Türkiye toprağı olarak kalmasıydı. Elbette bunda milli mücadeleyi veren Meclis'in ortak aklı vardır ama bana kalırsa Suriye'de görev yapmış olan ve Süleyman Şah Türbesi'nin önemini bilen Atatürk'ün bu kararın alınmasında etkisi büyüktür"[81].

Tayyar Altıkulaç hocamızın ifadelerinden mezarların türbe yapılmadan nakledildiği açıkça anlaşılmaktadır. Ancak 1975'te inşaatı tamamlanan türbenin tam olarak hangi tarihte bittiğine dair somut bir bilgiye şimdilik sahip değiliz. Bu konuda 30 Eylül 1975 tarihi verilir, ancak biz bu konuyu tevsik edemedik.

Süleyman Şah Türbesi'nde Yeni Düzenleme

Süleyman Şah Türbesi, Suriye'nin 1990'larda Fırat Nehri üzerinde Teşrin Barajı inşasını başlatması sebebiyle yeniden Türkiye'yi teyakkuza geçirdi. Zira Suriye, baraj nedeniyle türbenin Türkiye sınırları içine taşınmasını talep etmekteydi. Buna rağmen Türk tarafı Bakanlar Kurulu kararı ile bu talebi reddetti. Bunun yerine türbenin baraj sularından korunması için 1 milyon dolarlık bir fon tahsis etti. Korunma işlemleri için Devlet Su İşleri görevlendirildi. Böylece türbenin ikinci defa baraj nedeniyle yer değiştirilmesinden vazgeçildi.

[81] http://www.haberturk.com/dunya/haber/933339-iste-ates-hattindaki-turk-turbesinin-ici

2001'de İstanbul Milletvekili İrfan Gündüz, Süleyman Şah Türbesi ile ilgili TBMM'ye bir soru önergesi verdi. Gündüz, önergede şu hususlara dair cevap istiyordu:

1. Osmanlı Devleti'nin kurucusu Sultan Osman'ın büyükbabası Süleyman Şah'ın, Suriye'nin Halep iline bağlı Karakozak Köyü sınırları içinde bulunan türbesinin, su altında kalma veya yıkılma tehlikesi var mıdır?

2. Suriye Hükümeti'nce Fırat Nehri üzerinde inşa edilen Tabaka Barajı'nın su tutmaya başladığı, Süleyman Şah Türbesi ihata duvarlarının 70 cm'lik bölümünün halen sular altında kaldığı, ihmalin devam etmesi halinde T.C. toprağı sayılan 8797 metrekarelik bu toprağın, türbe ve müştemilatın bütünüyle baraj suları altında kalacağı doğru mudur?

3. Böyle bir tehlike var ise ne gibi tedbirler alınmıştır? İkili görüşmelerde gerekli mutabakata varılmasına rağmen, gerek türbenin nakli, gerekse yeni türbe ve müştemilatın inşası hususunda ihmali görülenlerle ilgili ne gibi işlemler yapılmıştır?

İrfan Gündüz'ün sorularına ilgili bakanlıkça şu cevap verildi:

"Ülkemiz için siyasal, kültürel ve tarihi açılardan özel öneme sahip olan Süleyman Şah Türbesi'yle ilgili sorun ilk kez 1973 yılında, Suriye'nin Tabka Barajı'nı inşa edeceğini bildirmesi üzerine ortaya çıkmış; iki ülke yetkilileri arasında yapılan görüşmeler sonucunda Türbe'nin Suruç-Halep Karayolunda, Türkiye-Suriye sınırından yaklaşık 30 km. uzaklıkta bulunan Karakozak mevkiine taşınmasına karar verilmiştir. Taşınma işlemi sırasında taşınmaya ilişkin her türlü masraf Türkiye tarafından karşılanmıştır. Suriye, daha sonra Fırat Nehri üzerinde, Tabka Barajı'nın kuzeyinde ve suları Türbe'yi tehdit edecek olan Teşrin Barajı'nı inşa etmiştir. Türbe'nin Teşrin Barajı'nın sularının tehdidi altında kalacağının anlaşılması üzerine, Suriye tarafı, Türbe'nin taşınması için iki yer önermiş ve bunu takiben başlayan görüşme sürecinde, Türbe'nin bu iki yerden birine taşınması konusunda ısrarcı olmuştur.

Türbe'nin Suriye'nin gösterdiği iki yerden birine taşınması tarafımızdan uygun görülmemiş; Türbe'nin, bulunduğu yerin tahkim edilerek yerinde kalması, bu mümkün olamayacaksa, bulunduğu yerin hemen kuzeyindeki bir yere taşınması önerilmiştir. Suriye'nin bu önerimize cevabı ancak bu yıl-Eylül ayında alınabildiği için, aradan geçen zaman zarfında Türbe'nin yerinde kalmasını sağlayacak mühendislik projesi hazırlanmış ve bunun yapılabilir olduğu Suriye tarafına da kabul ettirilmiştir. Yapılan çok yönlü değerlendirmeden sonra, Türbe'nin yerinde kalmasını sağlayacak projemizin uygulanması kararına varılmıştır. Görüleceği üzere, ülkemiz için özel bir öneme sahip olan

Süleyman Şah Türbesi'nin, önce Tabka Barajı, şimdi de Teşrin Barajı dolayısıyla maruz kaldığı tehdidin bertaraf edilmesi amacıyla ilgili kurumlarımızla işbirliği halinde ciddi gayret sarfedilmeye devam edilmektedir. Bu itibarla, herhangi bir ihmalden bahsedilmesi sözkonusu değildir. Ayrıca, Türbe arazisinin çevre duvarlarının tamamının aynı düzeyde olmaması nedeniyle, 70 cm.'lik bir kısmın sular altında kaldığı bilgisi de doğru olmayıp, sadece daha alçak kesimlerde hasar bulunmaktadır. Yapılan çalışmalar muvacehesinde, Türbe'nin ve karakolun bugünkü durumlarının önümüzdeki yakın dönem için tehlike arzetmediğini söylemek mümkündür. Projemizin gerçekleştirilmesine temel oluşturacak protokolün imzalanması için Suriye tarafından görüşme tarihi bildirmesi istenmiş olup, yanıt beklenmektedir. Suriye tarafıyla yapılacak protokolden sonra, DSİ tarafından ihaleye çıkılacak ve ihalede öngörülen işlerin yürütülebilmesi için, Suriye'yle bir de teknik protokol imzalanacaktır"[82].

İrfan Gündüz'ün soru önergesine verilen cevapta belirtildiği üzere türbe ile ilgili teknik protokol imzalamak için her iki ülkenin heyetleri 2003'te biraraya geldiler. Bu minvalde Ankara'da 20-23 Ocak 2003 tarihlerinde heyetler arasında görüşmeler yapıldı ve teknik bir protokol imzalandı. Teknik protokolün metni şu şekilde idi:

Taraflar, Teşrin Baraj Gölü sularından etkilenen Süleyman Şah Türbesinin yerinin tahkim edilmesine ilişkin olarak, 20-22 Ocak 2003 tarihinde Ankara'da gerçekleştirilen görüşmeler sonucunda imzalanan Ana Tutanak kapsamında, aşağıda belirtilen hususların gerçekleştirilmesi konusunda görüş birliğine varmışlardır;

1. Süleyman Şah Türbesi Tahkimat Projesinin gerçekleştirilmesi için aşağıda ayrıntıları belirtilen faaliyetler, Taraflarca ayrı ayrı gerçekleştirilecektir.

a) Suriye Tarafınca yapılacak işler;

(1) Türbeyi, Halep-Haseki Karayoluna doğrudan ve en kısa güzergâhtan bağlayacak şekilde yeni bir ulaşım yolu inşa edilecektir.

Yol güzergâhı, Türbe nizamiye kapısından başlayıp, mevcut elektrik direklerine paralel olacak şekilde geçirilecektir.

Yol 327,000 m kotunda, 6,00 m genişliğinde, amaca uygun standartta inşa edilecektir.

[82] İrfan Gündüz'ün Süleyman Şah Türbesi ile ilgili soru önergesi ve önergeye verilen cevap için bk. http://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d21/c077/b029/tbmm210770290132.pdf.

Yeni yapılacak ulaşım yolunda, inşaat çalışmaları sırasında ve daha sonra oluşabilecek oturma ve hasarlar, geciktirilmeden onarılacak, yol her an için kullanılabilir halde bulundurulacaktır.

(2) Türbe çevresinde fore kazık inşaatını yapacak iş makinalarının doğal zemine batmadan güvenli olarak çalışabilmesi için, Türbenin bahçe duvarları dışında geçici bir çalışma platformu oluşturulacaktır.

Çalışma platformu, 327,00 m kodunda, 10,00 m genişliğinde, özellikle güneybatı, batı ve kuzeybatı cepheleri göl dalgalarına dayanıklı olarak inşa edilecektir.

Türbe ile ilgili inşaat çalışmaları tamamlanıncaya kadar, çalışma platformunda oluşabilecek oturma ve hasarlar geciktirilmeksizin onarılacaktır.

(3) Türbe Tahkimat Projesinin planlanan sürede gerçekleştirilebilmesi için şantiye çalışanlarının ikâmeti, iş makinalarının park edilebilmesi, bakım ve onarımlarının yapılabilmesi, gerekli malzemelerin depolanması, elek ve beton santralı tesislerinin kurulabilmesi için Türbeye ve yola yakın, 15.000 m^2 büyüklüğünde, elektrik ve su bağlantıları yapılabilecek şekilde bir arazi, geçici olarak Türk Tarafına tahsis edilecektir.

(4) Türkiye Tarafının, Türbenin duvarları içinde yapacağı tahkim ve dolgu çalışmaları için Suriye'den almayı tercih edeceği taş, kum, çakıl gibi her türlü inşaat malzemeleri, bedeli Türkiye Tarafınca karşılanmak üzere, yerinden sağlanacak veya bunların satın alınabileceği yerler gösterilecektir.

(5) Projenin gerçekleştirilmesi için Türk Tarafınca Suriye'ye getirilecek olan personel, araç, gereç, makine ve her türlü malzemenin Suriye'ye sokulması ve iş bitiminde Türkiye'ye geri götürülmesi için, yürürlükteki mevzuat hükümleri çerçevesinde gereken her türlü kolaylık gösterilecektir.

b) Türkiye Tarafınca yapılacak işler;

(1) Türbenin bahçe duvarı altına denk gelecek şekilde, çepeçevre, herbiri 80 cm çapında kesişen fore kazıklar inşa edilecektir.

(2) Kesişen kazıkların ankrajını sağlamak amacı ile, Türbe bahçesi içerisinde her biri 100 cm çapında gergi kazıkları yapılacaktır.

(3) Çevre kazıklarının başlık kirişleri üzerine, üst kotu 328,00 m olacak şekilde betonarme çevre duvarı inşa edilecek, bu duvar üzerine 2.00 m yüksekliğinde emniyet çiti yapılacaktır.

(4) Çevre duvarının iç kısmında çepeçevre drenfleks döşenerek, çevre drenajı yapılacaktır.

(5) Türbe çevre duvarı içinde kalacak arazinin gereken bölümleri 327,00 m kotuna kadar toprak ile doldurulacak ve çevre düzenlemesi yapılacaktır.

(6) Türbenin ön tarafında bulunan hayrat çeşmesi, inşaat nedeni ile tahrip olacağı için, tahkimat çalışmaları sonunda, aynı yerinde yeniden inşa edilecektir.

(7) Baraj gölü sularının etkisi ile, Türbe binasında ortaya çıkan çatlaklar ve oturmaların onarımı için, Türbe temeli ıslah edilecek ve Türbe binası restore edilecektir.

(8) Karakol binasının atık sularının arıtılması amacı ile, biyolojik arıtma tesisi inşa edilecektir. Arıtma tesisinde birikecek katı atıklar, Türk Tarafınca dönem dönem getirilecek vidanjör vasıtası ile Suriye Tarafınca gösterilecek uygun yere boşaltılacaktır.

(9) Şantiyede ve inşaat çalışmaları sırasında kullanılacak elektrik enerjisinin bedeli Türkiye Tarafınca karşılanacaktır.

2. Süleyman Şah Türbesi arazisini çevreleyen duvar, çalışma platformu inşası sırasında yıkılacağı için, duvarın dış kenarları ile temsil edilen Türbe arazisi sınırlarını, WGS 84 koordinat sisteminde, kalıcı olarak tespit etmek ve bilahare inşa edilecek fore kazık sisteminin aplikasyonunu da, tespit edilen sınırlara uygun şekilde yapabilmek maksadıyla, Ana Tutanağın onayını takiben, Taraflar arasında oluşturulacak ortak bir Teknik Heyetle, Süleyman Şah Türbesi Arazisine Ait Sınır Tespit Çalışmaları yapılacaktır.

Sınır Tespit Çalışmaları sırasında;

a) Türbe arazisi dışında, uzun vadede değişime uğramayacak şekilde seçilecek üç nirengi noktasında, yapılacak jeodezik çalışmalar ile bir nirengi şebekesi oluşturulacak ve bu nirengi noktalarının WGS 84 sistemindeki koordinatları hesaplanacaktır.

b) Oluşturulacak nirengi şebekesine dayalı olarak, Türbe arazisini çevreleyen duvarların dönüklük-kırıklık yaptığı yerlerdeki dış köşe noktalarının WGS 84 sistemindeki koordinatları tespit edilecektir.

c) Koordinatları tespit edilecek duvar dış köşe noktalarının, çalışma platformunun inşası aşamasında Türbe arazisini temsil etmesi, gelecekte de kalıcı sınır işaretleri (sınır taşları) olarak kullanılması amacı ile üst kotu 328,00 m olacak şekilde, kalıcı demir kazık veya borular çakılacaktır.

d) Sınır işareti olarak çakılacak demir kazık veya borular, kırıklık bölgelerinde silindirik fore kazıklarla oluşturulacak çevre duvarının dışında kalacağı için, sadece kırıklık bölgelerinde, demir kazık veya boruların etrafına, hem kazıkları korumak, hem de fore kazık sistemi ile kalıcı şekilde birleştirmek amacıyla 328,00 m kotuna kadar yükselecek şekilde röper betonu dökülecektir.

e) Bu şekilde ortaklaşa oluşturulacak nirengi şebekesi ile duvar kırıklık noktalarının (sınır işaretlerinin) WGS 84 sistemindeki koordinatlarını ihtiva eden belge, Tarafların Teknik Heyetlerince imzalanacak ve bilahare, Ana Tutanağın 11. maddesi gereğince hazırlanacak olan Uygulama Protokolu'nun eklerinden birisini oluşturacaktır.

f) Sınır Tespit Çalışmalarında kullanılması gereken her türlü ölçme cihazı Türk Teknik Heyeti beraberinde Suriye'ye getirilecek, çalışmalar bitiminde geri götürülecektir.

3. Suriye Tarafı, Süleyman Şah Türbesi ve müştemilatının halihazır mevki ve çevresinin;

a) 1/50.000 ölçekli topoğrafik haritasını,

b) 1/1.000 ölçekli vaziyet planını,

c) Halep-Haseki karayolundan Süleyman Şah Türbesine inşa edilecek bağlantı yolunu gösteren 1/2.000 ölçekli vaziyet planını,

d) Türkiye Tarafına tahsis edilecek şantiye arazisinin yerini gösteren 1/1.000 ölçekli vaziyet planını,

e) Süleyman Şah Türbesine inşa edilecek bağlantı yolunun en ve boy kesitini,

f) Süleyman Şah Türbesi çevresinde oluşturulacak çalışma platformunun en ve boy kesitlerini gösteren paftaları, içeren bir dosyayı Türk Tarafına vermiştir.

4. Türkiye Tarafı, yeniden inşa edeceği karakol binasının avan projelerini mümkün olan sürede hazırlayarak, diplomatik kanaldan Suriye Tarafına iletecektir".

2003'te imzalanan protokol aynı sene Bakanlar Kurulu tarafından da kabul edildi ve kanun hâline getirildi. İlgili kanun şu şekilde idi[83]:

[83] Kanun nr. 4989.

"MADDE 1. 22 Ocak 2003 tarihinde Ankara'da imzalanan "Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Suriye Arap Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Süleyman Şah Türbesi Tahkimat Projesinin Uygulanmasına İlişkin Ana Tutanak"ın onaylanması uygun bulunmuştur."

MADDE 2. Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 3. Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür"

Ayrıca Suriye ve Türkiye heyetlerinin Süleyman Şah Türbesi ile ilgili kabul ettikleri tutanak da şu şekilde idi[84]:

"Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Suriye Arap Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Süleyman Şah Türbesi Tahkimat Projesinin Uygulanmasına İlişkin Ana Tutanak.

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Suriye Arap Cumhuriyeti Hükümeti,

İki halk arasındaki tarih, kültür ve gelenek yakınlığının ve dostluk bağlarının çok yönlü bir işbirliğinin geliştirilmesi için gerekli zemini oluşturduğuna dair inançlarını belirterek ve konuya ilişkin olarak yapılmış olan anlaşmaları dikkate alarak,

Süleyman Şah Türbesi Tahkimat Projesinin uygulanmasına ilişkin aşağıda yer alan maddeler üzerinde anlaşmaya varmışlardır.

1. - Süleyman Şah Türbesinin, Suriye, Karakozak mevkiinde bulunan ve Suriye Tarafınca inşa edilen Teşrin Barajı Gölü sularından etkilenmekte olan yeri, Türkiye Tarafınca hazırlanan Tahkimat Projesinin, Türkiye-Suriye işbirliği ile uygulanması suretiyle tahkim edilecektir.

2. - Süleyman Şah Türbesinin tahkimatı ile ilgili projenin uygulanmasındaki Türkiye-Suriye işbirliği;

a) Türbenin bahçe duvarları dışında yapılması gereken çepeçevre çalışma platformu ile Türbeden itibaren Halep-Haseki anayoluna kadar olan bağlantı yolunun Suriye Tarafınca,

b) Türbenin bahçe duvarları altında yapılması gereken fore kazıkların inşaatı ile Türbe arazisi içerisinde yapılması gereken her türlü inşaat, tahkimat, düzenleme, tamirat ve 6. maddede gösterilen bina yapımı faaliyetlerinin Türkiye Tarafınca, yapılması suretiyle sağlanacaktır.

[84] http://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k4989.html

3. -Yukarıda belirtilen işbirliği hükümleri uyarınca gerçekleştirilecek faaliyetlerin maddi sorumlulukları, faaliyeti gerçekleştiren Tarafa ait olacaktır.

4. Süleyman Şah Türbesi Tahkimat Projesi, bu Ana Tutanak ve eki olan Teknik Protokol ile Türkiye Tarafının yapacağı işlerin ihalesinin kesinleşmesinden sonra imzalanacak Uygulama Protokolunda öngörüldüğü şekilde, eksiksiz olarak gerçekleştirildiği takdirde Türkiye Tarafı, Suriye Tarafından, Süleyman Şah Türbesinin Teşrin Barajı sularından etkilenmesi dolayısıyla uğranan zararlara ilişkin olarak, bir tazminat isteminde bulunmayacaktır.

5. Süleyman Şah Türbesinin Tahkimatı Projesinin gerçekleştirilmesine ilişkin çalışmalar sırasında, değerli arkeolojik eser bulunduğu takdirde, Türkiye Tarafı; Suriye yasa ve mevzuatı gereğince davranacağını ve bu eserlere zarar vermeyeceğini taahhüt eder.

Suriye Tarafı ise, bu eserlerle ilgili olarak yapacağı işlem ve incelemelerin, en kısa zamanda ve çalışmaları geciktirmeyecek şekilde yapılacağını taahhüt eder.

6. - Süleyman Şah Türbesi arazisi içinde bulunan karakol binasının bodrum katı, Teşrin Barajı Gölü sularının yarattığı etkilerle kullanılmaz duruma geldiği için, Türk Tarafınca mevcut karakol binası yıkılarak, yerine, taban alanı 260 m^2'yi aşmayacak, zemin kat taban kotu 330,50 m'yi aşmayacak şekilde tek katlı bir karakol binası inşa edilecektir. Yeni binanın inşaatı sırasında, eski binanın batı, kuzey ve doğu duvarlarının çevre duvarlara olan uzaklıkları aynen korunacaktır.

7. Süleyman Şah Türbesinin Tahkimat Projesine ilişkin çalışmaların projeye ve tekniğe uygun olarak gerçekleştirilmesinin sağlanması amacıyla, sözkonusu çalışmalar sırasında, Türk tarafınca gerek duyulursa, Türk teknik kontrol mühendisleri bulundurulabilecektir.

Bir Suriye teknik görevlisi, sözkonusu Ana Tutanak ve eki olan Teknik Protokol hükümlerinin gereği gibi uygulanıp uygulanmadığının saptanması amacı ile, tahkimat çalışmaları sırasında, zaman zaman inşaat sahasını ziyaret edebilecektir.

8. Süleyman Şah Türbesi Tahkimat Projesinin, zaman geçirilmeden ve mevcut hasarlar büyümeden gerçekleştirilebilmesi amacı ile Suriye Tarafı, Türbeyi Halep-Haseki ana karayoluna doğrudan ve en kısa güzehgâhtan bağlayacak ulaşım yolu ile Türbe bahçe duvarları çevresindeki çalışma platformunu inşa ederek, bu Tutanağın yürürlüğe gireceği tarihten itibaren dört ay içinde Türk Tarafınca yapılacak çalışmalar için hazır hale getirecektir.

9. Türk Tarafınca yapılacak çalışmalar için ihtiyaç duyulan yaklaşık 15.000 m^2 alanındaki şantiye arazisi, elektrik ve su bağlantıları yapılabilecek şekilde, bu Tutanağın yürürlüğe gireceği tarihten itibaren dört ay içinde Suriye Tarafınca hazır hale getirilecektir.

10. Süleyman Şah Türbesinin Tahkimat Projesi kapsamında Türkiye ve Suriye Taraflarınca gerçekleştirilecek işlerle ilgili hususların ayrıntılarını belirtmek üzere hazırlanan "Süleyman Şah Türbesi Tahkimat Projesinin Gerçekleştirilmesine İlişkin Teknik Protokol" bu Ana Tutanağın ekidir.

11. Türk Tarafının yapacağı ihalenin kesinleşmesinden sonra, Taraflar arasında ayrıca bir Uygulama Protokolu imzalanacaktır.

12. Süleyman Şah Türbesi Tahkimat Projesinin gerçekleştirilmesi için Suriye Tarafı yürürlükteki mevzuat hükümleri çerçevesinde gereken her türlü kolaylığı gösterecektir.

13. Süleyman Şah Türbesi Tahkimat Projesinin gerçekleştirilmesi sırasında Türk Tarafınca ihtiyaç duyulacak idarî ve malî kolaylıklar, Suriye Tarafına diplomatik yoldan iletilecek, Suriye Tarafınca özenle incelenecektir.

14. - Bu Ana Tutanak ve eklerinin uygulanması sırasında Taraflar arasında çıkabilecek uyuşmazlıklar iki taraf arasında yapılacak görüşmelerle çözüme kavuşturulacaktır.

15. Ana Tutanak ve eki olan Teknik Protokol, akit Tarafların mevzuatlarının gerektirdiği işlemlerin tamamlanması ve karşılıklı onay bildirimlerinin diplomatik kanallardan yapılmasının ardından yürürlüğe girecektir.

16. Aşağıda adları bulunanlar, herbiri kendi Hükümetlerince usulüne uygun olarak yetkili kılınmışlar ve Ana Tutanağı imzalamışlardır. Ana Tutanak ve eki olan Teknik Protokol 22 Ocak 2003 tarihinde Ankara'da Türkçe ve Arapça dillerinde ve her metin aynı derecede geçerli olmak üzere iki orijinal nüsha olarak düzenlenmiştir".

Suriye ve Türkiye yetkililer arasında 2004 yılında Süleyman Şah Türbesi Tahkimat Projesi'ne dair yeni bir protokol imzalandı. Protokolle ilgili toplantı tutanağı şu şekilde idi[85]: "Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Suriye Arap Cumhuriyeti Hükümeti Heyetleri, Süleyman Şah Türbesi Tahkimat Projesi çalışmaları çerçevesinde 3-13 Mayıs 2004 tarihleri arasında, Halep'de ve Türbe bölgesinde görüşme ve ortak çalışmalarda bulunmuşlardır. Bu görüşme

85 *Resmi Gazete*, sayı: 26463, 15 Mart 2007.

ve çalışmalar sonucunda aşağıdaki hususlarda görüş birliğine varılmış ve bu Toplantı Tutanağı imzalanmıştır.

1. Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Suriye Arap Cumhuriyeti Hükümeti arasında 22 Ocak 2003 tarihinde Ankara'da imzalanan Süleyman Şah Türbesi Tahkimat Projesinin Uygulanmasına İlişkin Ana Tutanağın Ek'inde yer alan "Süleyman Şah Türbesi Tahkimat Projesinin Gerçekleştirilmesine İlişkin Teknik Protokol'ün 2. maddesi gereğince, Süleyman Şah Türbesi arazisinin sınırlarını temsil eden 13 adet kırıklık (köşe) noktasına ait WGS84 (ITRF2000) sistemindeki koordinatları belirlemek amacıyla yapılması öngörülen sınır belirleme çalışmaları, Türkiye ve Suriye Teknik Heyetlerinin işbirliğiyle 3-13 Mayıs 2004 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir.

Bu çalışmalar kapsamında, Türbe arazisi dışında dört adet (A, B, C, D) ve Türbe arazisi içinde iki adet (E, F) jeodezik nokta inşa edilerek, bu noktalarda açı-kenar ve GPS (Küresel Konumlama Sistemi - Global Positioning System) ölçmeleri yapılmıştır.

Bu jeodezik noktalar ve Türbe arazisini temsil eden 13 adet kırıklık (köşe) noktası ile gereğinde aplikasyon çalışmalarında kullanılmak üzere Türbe arazisi içerisinde tesis edilen 5 adet yardımcı noktanın (G, H, I, J, K) koordinatları; GPS ölçüleriyle, IGS (Uluslararası Sabit GPS Servisi) Ağı noktaları referans alınarak, WGS84(ITRF2000) sisteminde, açı-kenar ölçüleri kullanılarak ise; Suriye Ulusal Koordinat Sisteminde tespit edilmiştir. Tespit edilen koordinatlar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir".

Türbe, 2005'te dönemin başbakanı Recep Tayyip Erdoğan'ın Suriye ziyaretinden önce yeniden gündeme geldi. 2006'da Bakanlar Kurulu tarafından da kabul edilen türbe ile ilgili 22 maddelik protokol şu şekilde idi[86]: "Bu Uygulama Protokolü'nün taraflarını temsilen, Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Suriye Arap Cumhuriyeti Hükümeti Heyetleri, Süleyman Şah Türbesi Tahkimat Projesinin Türkiye-Suriye işbirliği ile uygulanması konusunda;

22 Ocak 2003 tarihinde Ankara'da imzalanan "Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Suriye Arap Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Süleyman Şah Türbesi Tahkimat Projesinin Uygulanmasına İlişkin Ana Tutanak (Bundan böyle Ana Tutanak olarak anılacaktır.)" ve Eki olan "Süleyman Şah Türbesi Tahkimat Projesinin Gerçekleştirilmesine İlişkin Teknik Protokol (Bundan böyle Teknik Protokol olarak anılacaktır.)" ile,

86 *Resmi Gazete*, sayı: 26463, 15 Mart 2007.

Bunlara dayalı olarak 13 Mayıs 2004 tarihinde Halep'te imzalanan "Süleyman Şah Türbesi Tahkimat Projesinin Uygulanmasına İlişkin Olarak Türkiye ve Suriye Heyetleri Arasında Yapılan Toplantının Tutanağı" ve Ek'i olan "Süleyman Şah Türbesi Sınırlarına Ait Belge"yi dikkate alarak,

Ana Tutanak'ın 11inci maddesine dayanarak ve anılan Ana Tutanak ile Ek'inde bulunan Teknik Protokol uyarınca, Suriye tarafının Türbeyi ana karayoluna bağlayan ulaşım yolu ile Türbe çevresinde oluşturulacak geçici çalışma platformunun inşa edilmesi ile ilgili yükümlülüklerini yerine getirmesinden sonra, Türk tarafının münferiden ve her iki tarafın müştereken yürüteceği tüm çalışmaların planlanarak gerçekleştirilmesine, ayrıca ihtiyaç duyulan teknik, mali ve idari kolaylıkların sağlanmasına ilişkin olarak 23-25 Ağustos 2006 tarihlerinde listesi Ek'te sunulan heyetlerle Ankara'da yaptıkları toplantılar sonucunda, aşağıdaki hususlarda görüş birliğine varmışlardır.

Madde-1:

Türk tarafı, tahkimat projesinin gerçekleştirilmesinde görev alacak olan mühendis, teknisyen, idareci ve işçiler ile idare tarafından kontrol amacıyla görevlendirilecek personelin, isim ve pasaport numaralarının yer alacağı listeleri, gerekli vizelerin alınması ve kolaylıkların sağlanması açısından Suriye'ye giriş tarihinin onbeş gün öncesinde Suriye tarafına tevdi edecektir.

Müteahhit firma veya idare tarafından yetkili kılınacak personelce yapılacak vize başvurularına, Suriye makamlarınca Suriye'de yürürlükte olan kanun ve tüzükler uyarınca en kısa sürede işlem yapılacaktır.

Madde-2:

Türk tarafı;

a. Proje kapsamında kullanacağı her türlü makine, ekipman, taşıt aracı, alet, edevat, büro malzemeleri ve diğer malzemeyi, "Geçici İthal Listesi" adı altında,

b. Proje kapsamında sarfedeceği her türlü inşaat malzemesini ya da türbe arazisi ve karakol binasında demirbaş olarak kalacak olan eşyaları "Tahkimat Projesinde Kullanılacak Malzeme Listesi" adı altında, ayrıntılı ve ayrı ayrı listeler halinde Suriye tarafına bildirecektir.

Tahkimat Projesinin gerçekleştirilmesi sırasında benzer konular için doğabilecek ilave ihtiyaçlara ilişkin listeler de, yeterli süre önceden, ilgili Suriye makamlarına sunulacaktır.

Madde-3:

Türk tarafı adına inşaatı yürütecek müteahhit firmanın Türkiye'den getireceği ya da inşaatın bitiminde Türkiye'ye geri götüreceği personel ve her türlü ekipman ve malzemenin Suriye'ye giriş ve çıkışı için, iki ülke arasında mevcut fiilen açık tüm sınır kapıları kullanılabilecektir.

Madde-4:

Türk tarafının Süleyman Şah Türbesi tahkimat projesinin gerçekleştirilmesinde kullanımına ihtiyaç duyacağı ve Suriye tarafına ayrıntılı listeler halinde bildirilecek her türlü makine, taşıt aracı, alet, edevat, büro malzemeleri ve gerekli diğer malzemelerin Suriye Arap Cumhuriyetine geçici ithalat rejimi çerçevesinde sokulmasına, Suriye'de tamir edilemeyecek şekilde arızalanmaları halinde Türkiye'ye getirilerek onarılmalarına ya da muadilleri ile değiştirilmelerine ve bu malzemelerin çalışmaların tamamlanmasının ardından tekrar Türkiye'ye götürülmelerine Suriye tarafınca izin verilecektir.

Madde-5:

Türk tarafı, Süleyman Şah Türbesi tahkimat projesinin uygulanması kapsamında gerekli göreceği idari kolaylıklar ile mali muafiyetleri, Suriye tarafına diplomatik yoldan bildirecektir.

Suriye tarafı ise; kendisine iletilen bu taleplerin yürürlükteki kanun ve tüzükler ile 22 Ocak 2003 tarihli Ana Tutanak'ın ilgili hükümleri çerçevesinde ve daha önceki yıllarda yerine getirilen olumlu uygulamaları gözönünde bulundurarak, en kısa sürede karşılanması için elinden gelen çabayı göstermeyi taahhüt etmiştir.

Madde-6:

Suriye tarafı, Türk tarafının Ana Tutanak ile Ek'i Teknik Protokol gereği, yükümlülüklerini yerine getirebilmesi için yukarıda 1 inci ve 2 nci maddelerde verileceği bildirilen listelerin muhteviyatının Suriye'ye giriş ve çıkışlarının sağlanmasında gerekli tüm idari kolaylıkları gösterecektir.

Madde-7:

Suriye tarafı, tahkimat projesinin gerçekleştirilmesi sırasında karakol bölgesinde ortaya çıkacak ilave ihtiyaçların karşılanması amacıyla, ihtiyaç duyulduğunda askeri personel, teçhizat ve malzemenin götürülmesine imkân sağlamaya devam edecektir.

Madde-8:

Türk tarafı; proje alanından Suriye içi ve Suriye dışı haberleşmeyi sağlayabilmek için, Suriye'de geçerli mevzuat doğrultusunda, ulusal iletişim ağının her türlü imkanından yararlanabilecektir.

Madde-9:

Suriye tarafınca, müteahhit firmanın, bu işle ilgili olarak Suriye'den temin edeceği her türlü mal ve hizmet alımı için gerekli olan dövizin Suriye'ye sokulması, artan miktarının da Türkiye'ye geri transferi için Suriye'de geçerli mevzuat çerçevesinde gerekli kolaylıklar sağlanacaktır.

Madde-10:

Suriye tarafınca; müteahhit firmanın, bu işle ilgili olarak Suriye'den teminine ihtiyaç duyacağı; demir, çimento, hazır beton, kum-çakıl ve akaryakıt vb. malzemelerin temininde aksaklık yaşanmaması için ilgili firmalar nezdinde temin kolaylıkları sağlanacaktır.

Madde-11:

Suriye tarafınca, projenin uygulanmasından kaynaklanan inşaat atıklarının depolanması için proje alanına yakın bir alan saptanacaktır. Sözkonusu atıklar, Türk tarafınca bu alana taşınacak ve çalışmalar tamamlandıktan sonra atıklar kaldırılarak sözkonusu alan düzeltilecektir.

Madde-12:

Suriye tarafınca; çalışmalarda görev alacak Türk personelin gerektiğinde yerel sağlık tesislerinden Suriye'de geçerli mevzuat çerçevesinde yararlanmalarına imkân sağlanacaktır.

Madde-13:

Türk tarafı, şantiye ve inşaat alanında bulunan kişilerin, araç, gereç ve malzemelerin korunması için bekçi olarak yerli işçi kullanabilecektir.

Suriye tarafı da bölgede mevcut bulunan imkânlar doğrultusunda sözkonusu bekçilere destek verecektir.

İş sırasında ve iş sebebiyle meydana gelecek iş kazalarından, müteahhit firma sorumlu olacaktır.

Madde-14:

Türkiye adına Süleyman Şah Türbesi Tahkimat Projesinin yürütülmesinden sorumlu Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğünce, Tahkimat Projesine ilişkin çalışmaların proje ve tekniğe uygun olarak gerçekleştirilmesi ve Suriye tarafı ile gerekli irtibat ve koordinasyonun sağlanması amacıyla, inşaatın başlangıcından itibaren geçici kabulün yapılacağı tarihe kadar olan dönemde, inşaat şantiyesinde bir kontrol mühendisi görevlendirilecektir.

Suriye tarafınca, Süleyman Şah Türbesi Tahkimat Projesi ile ilgili inşaat çalışmalarının gerçekleştirilmesi aşamasında, ortaya çıkacak ilave ihtiyaçlar ile doğacak aksaklıkların giderilmesi ve gereğinde ilgili Suriye makamları ile koordinasyonun sağlanması için, ilk başvuru makamı olarak Suriye'deki Toprak Reformu Genel Kurumu (GOLD)'ndan bir koordinatör belirlenecektir.

Madde-15:

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Suriye Arap Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Süleyman Şah Türbesi Tahkimat Projesinin Uygulanmasına İlişkin Ana Tutanak Eki "Teknik Protokol'ün 1.a. (3) bendi gereğince, çalışmalarda yararlanılacak geçici şantiye arazisi, belirlenen şartları haiz olarak, işbu Uygulama Protokolü'nün yürürlüğe girdiği tarihi takiben en kısa sürede Suriye tarafınca müteahhit firmanın kullanımına tahsis edilecektir.

Suriye tarafınca ayrıca, şantiyeye yakın bir elektrik kaynağı ile su kaynağı, kullanımından kaynaklanan tüketim bedelinin ödenmesi kaydıyla Türk tarafına tahsis edilecektir.

Madde-16:

Türbe bölgesindeki her türlü inşaatın tamamlanmasını müteakip, Türkiye'den ilgili kuruluş temsilcilerinden oluşturulacak bir heyet Suriye'de görevlendirilerek, yapılan inşaatın geçici kabulü sağlanacak, geçici kabulün yapıldığı tarihten itibaren bir yılı aşmayacak bir sürenin sonunda tekrar bir heyet görevlendirilerek, kesin kabul işlemi yapılacaktır.

Madde-17:

"Ana Tutanak"ın 11 inci maddesi ve Eki "Teknik Protokol"ün 2 nci maddesi hükümleri uyarınca, Süleyman Şah Türbesi arazisinin dış sınırlarını belirlemek üzere 3-13 Mayıs 2004 tarihleri arasında Türkiye ve Suriye Teknik Heyetlerince ortaklaşa gerçekleştirilen sınır belirleme çalışmaları sonucunda hazırlanarak, iki ülke heyetlerince 13 Mayıs 2004 tarihinde imzalanan "Süleyman Şah Türbesi Tahkimat Projesinin Uygulanmasına İlişkin Olarak

Türkiye-Suriye Heyetleri Arasında Yapılan Toplantı Tutanağı" ve bu Tutanağın Ek'inde yer alan "Süleyman Şah Türbesi Sınırlarına Ait Belge" işbu Uygulama Protokolünün ayrılmaz bir parçasını oluşturacaktır.

Madde-18:

Süleyman Şah Türbesi Tahkimat Projesi kapsamında inşa edilecek tesislerin (13 adet sınır noktası için yapılacak özel sütunların ve duvar dışında inşa edilecek hayrat çeşmesinin bir bölümü ile Türbe arazisini çevreleyen çalışma platformu içerisinde doğal zemin seviyesinde bulunan forekazık başlık betonlarının 20 cm lik bölümü hariç) dış sınırları, "Süleyman Şah Türbesi Sınırlarına Ait Belge"de 13 adet Sınır Noktası için belirtilen koordinatlarla çevrelenen alanın dışına taşmayacaktır.

Türbe arazisi sınırlarını temsil eden sınır noktalarının yerlerini belirgin hale getirmek amacıyla, müteahhit firma tarafından, bu sınır noktalarının bulunduğu yerlere, merkezleri bu noktalar olacak şekilde, uygun ebatta sütunlar inşa edilecek ve üzerlerine plaketler yerleştirilecektir.

Sözkonusu plaketler 10 cm çaplı daire şeklinde ve pirinçten imal edilmiş olacak, üzerinde "Süleyman Şah Türbe Arazisi Sınır Noktası" yazısı ve nokta numarası ile merkezinde çizgileri 2 cm ve çizgi kalınlığı 2 mm olan (+) işareti bulunacaktır.

Madde-19:

Süleyman Şah Türbesi Tahkimat Projesi'nin uygulanması sırasında Türbe sınır noktalarının aplikasyonu amacıyla, aşağıda belirtilen dönemlerde Türkiye ve Suriye teknik heyetleri arasında ortak teknik çalışmalar gerçekleştirilecektir.

a) İşbu Uygulama Protokolü'nün yürürlüğe girdiği tarihten itibaren en kısa sürede, taraflar arasında 13 Mayıs 2004 tarihinde Halep'te imzalanan Toplantı Tutanağı ile bu Tutanak Ek'inde yer alan "Süleyman Şah Türbesi Sınırlarına Ait Belge" uyarınca, Türbe arazisinin kesin sınırlarını temsil edecek ve tüm inşaat çalışmaları sırasında esas alınacak kalıcı sınır işaretlerini oluşturmak üzere, 13 ayrı sınır noktasının aplikasyonu için jeodezik kontrol ölçüleri, aplikasyon ve röperleme çalışmaları gerçekleştirilecektir.

Bu çalışmaları takiben, fiili inşaat çalışmalarının başlatılabilmesi için Türk tarafı olarak, müteahhit firmaya yer teslimi yapılacaktır.

b) Müteahhit firmanın yapacağı çalışmalar sırasında, belirlenen koordinatlara göre sapmaların olmaması amacıyla, her iki tarafın koordinatörle-

ri arasında işbirliği ile belirlenecek aşamalarda, bölgede müşterek jeodezik kontrol çalışmaları yapılacaktır.

c) Süleyman Şah Türbesi Tahkimat Projesi kapsamındaki inşaatların tamamlanmasından sonra, her iki ülke teknik heyetlerinin birlikte yürüteceği çalışmalarla, inşaatların, 13 Mayıs 2004 tarihli Toplantı Tutanağı ile bu tutanak Ek'indeki "Süleyman Şah Türbesi Sınırlarına Ait Belge"de belirtilen sınır nokta koordinatlarına uygun olarak gerçekleştirilip gerçekleştirilmediği kontrol edilecek ve inşa edilen sütunlar üzerine sınır noktalarının koordinatlarına karşılık gelen yerlere Madde-18'de sözü edilen metal plaketler yerleştirilecektir.

d) Yukarıda a, b ve c fıkralarında belirtilen ortak teknik çalışmalarda kullanılacak ölçü aletleri her iki tarafça bölgeye getirilecektir.

e) İnşaat çalışmaları sırasında ihtiyaç olması durumunda, her iki tarafın koordinatörleri arasında yapılacak işbirliği çerçevesinde, müteahhit firma tarafından bölgede ilave noktalarda ölçmeler yapılabilecektir.

Madde-20:

Bu Uygulama Protokolü, tarafların, konuyla ilgili iç hukuk işlemlerinin tamamlandığına ilişkin birbirlerine iletecekleri en son bildirimin yapıldığı tarihten itibaren yürürlüğe girecektir.

Madde-21:

Bu Uygulama Protokolü'nün taraflarını temsilen aşağıda adları bulunanlar, her biri kendi Hükümetlerince usulüne uygun olarak yetkili kılınmışlar ve bu Uygulama Protokolü'nü imzalamışlardır.

Madde-22:

İşbu Uygulama Protokolü, 25 Ağustos 2006 tarihinde Ankara'da Türkçe ve Arapça dillerinde ve her metin aynı derecede geçerli olmak üzere, ikişer orijinal nüsha olarak düzenlenmiştir."

Yapılan iki görüşmeler sonunda türbe ve Ca'ber Kalesi'nin baraj sularından korunması amacıyla Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü bir ihalede bulundu. 2007'de Kültür ve Turizm Bakanlığı da kale ile türbenin korunması için 4,5 milyon YTL'lik bir tahsisat ayırdı ve aynı sene içinde restorasyon çalışmaları başlatıldı[87].

[87] Asaf Özkan, "Ca'ber Kalesi ve Türk Mezarı", s. 207.

Süleyman Şah Türbesi'nin Tekrar Taşınması

2011'de Suriye'de iç savaşın çıkması Süleyman Şah Türbesi'ni yakından etkiledi. Türbenin bulunduğu bölgede IŞİD'in hakim olmaya başlaması ve türbeyle ilgili tehditler savurması üzerine 2014 yılının başlarından itibaren Süleyman Şah Türbesi Türkiye'nin ana gündem maddelerinden birisi oldu. Bu konuda gazete ve dergilerde arka arkaya yazılar çıkmaya başladı.

2014'te TBMM'de Süleyman Şah Türbesi, IŞİD tehlikesi sebebiyle gündeme gelmişti. Türbenin gündeme gelmesinin en önemli sebeplerinden biri de Irak ve Suriye'ye yönelik bir askerî operasyon için tezkere tartışmalarının devam etmesiydi. Tezkerenin kabul edilmesi için iktidar partisi vekilleri, başta Başbakan Ahmet Davutoğlu olmak üzere, Süleyman Şah Türbesi'nin de tehdit altında olmasını gerekçe gösteriyordu. Bu minvalde 30 Eylül 2014'te Başbakan Ahmet Davutoğlu, TBMM'de Ortadoğu'daki gelişmeleri değerlendirdiği bir konuşmasında türbe ile ilgili olarak da "Öte yandan, uluslararası hukuk uyarınca Türk toprağı kabul edilen Süleyman Şah Saygı Karakoluna dönük güvenlik riski de artmıştır" yönünde bilgi verdi[88]. 2 Ekim 2014'teki TBMM toplantısında tezkere tartışmaları hususunda CHP İstanbul Milletvekili ve Grup Başkanvekili Mehmet Akif Hamzaçebi de konuşmasında Süleyman Şah Türbesi'ne temas etti ve şunları kaydetti: "Süleyman Şah Karakolu'na, oradaki Saygı Karakolu'na yapılacak saldırı." diyerek millî duygulara oynayamazsınız; bunu kimse yutmayacak. Sayın Arınç öyle söyledi, dedi ki: "Süleyman Şah'a saldırı yakınlaştı, tehlike var." Sayın Erdoğan, dün akşam Türkiye Büyük Millet Meclisinde dedi ki: "Nereden çıktı? Yok böyle bir şey." Esasen, Süleyman Şah'ı buraya niye yazıyorsunuz? Orası, Türkiye Cumhuriyeti toprağıdır. Oraya bir saldırı vukuunda hiç tezkereye gerek yok, Türk Silahlı Kuvvetleri gider, oraya müdahale eder. Genelkurmay Başkanı Sayın Necdet Özel bugün bunu söyledi. Bu, tezkerenin gerekçesi olamaz, kimseyi kandıramazsınız. Samimiyseniz, getirin, IŞİD terörünü hedef alan gerekçenizi buraya koyun, bununla sınırlayın"[89].

Hamzaçebi'nin konuşmasına cevap olmak üzere Milli Savunma Bakanı İsmet Yılmaz şunları söyledi: "Sayın Başkan, sayın milletvekilleri; yine, Suriye halkının desteklediği Suriye muhalefetine destek olunması aşırılık yanlısı grupların çekim merkezi olmasını da önleyecektir ve mevcut durumun istismarını da önleyecektir. IŞİD başta olmak üzere, aşırılık yanlısı grupların Suriye'de artan etkinlikleri ulusal güvenliğimize yönelik doğrudan ve ciddi bir tehdit oluşturmaktadır. Kaos ortamından ve rejimin politikalarından bes-

[88] http://www.tbmm.gov.tr/tutanak/donem24/yil5/ham/b00201h.htm.
[89] http://www.tbmm.gov.tr/tutanak/donem24/yil5/ham/b00201h.htm

lenen bu gruplar faaliyet alanlarını sürekli genişletmektedir. IŞİD hâlihazırda Türkiye-Suriye sınırındaki üç sınır kapısının Suriye tarafında kontrolünü elinde bulundurmaktadır. IŞİD'in Türkiye-Suriye sınırına 37 kilometre mesafede bulunan Süleyman Şah Saygı Karakolu bölgesindeki mevcudiyeti ulusal güvenliğimize yönelik apaçık bir risk, apaçık bir tehdit oluşturmaktadır. Türk ana vatanının ayrılmaz bir parçası olan Süleyman Şah Saygı Karakolunu korumak devletimizin asli vazifesidir. Türkiye Cumhuriyeti bu sorumluluğunun gereğini yerine getirme konusunda hiçbir tereddüt göstermeyecektir"[90].

Tezkere tartışmalarında CHP Milletvekili Osman Faruk Loğoğlu da Süleyman Şah Türbesi'nden de bahsettiği bir konuşma yaptı. Loğoğlu konuşmasında şunlara temas etti: "Süleyman Şah Türbesi'ndeki güvenlik riskinin tezkereye gerekçe yapılması da ucuz politikadır. Süleyman Şah Türbesi'ne yönelik herhangi bir saldırıda Birleşmiş Milletler Yasası'nın 51'inci maddesinde öngörülen meşru savunma hakkı çerçevesinde Türkiye bir tezkereye ihtiyaç olmadan, olsa bile dakikalar içinde bu Meclisten çıkacak olan bir yetkiyle Birleşmiş Milletlere bilgi vererek gereken karşılığı verir ve toprağını savunur. Ayrıca, "Bir müttefike yapılan saldırı bütün müttefiklere yapılan bir saldırı olarak kabul edilir." diyen NATO Antlaşması'nın 5'inci maddesi de bu kapsamda işletilir"[91].

Tüm bu tartışmalara rağmen 2 Ekim 2014'te TBMM'de Irak ve Suriye tezkeresi, 396 milletvekilinin katıldığı toplantıda 98 ret oyuna karşılık 298 oyla kabul edildi.

Süleyman Şah Türbesi, bu tarihten sonra gündemden düşmedi. Türkiye, türbedeki güvenlik güçlerini ve tahkimatını artırdı ama bölgedeki kaos ortamı türbedeki askerleri zor durumda bıraktı. Bundan birkaç yıl önce türbenin güvenlik sebebiyle sınıra yakın bir bölgeye taşınması gündeme gelmiş ama bu, devlet adamlarının tamamı tarafından kabul görmemişti. Fakat türbedeki askerlere yönelik riskin artması üzerine tarihi bir karar alınarak türbenin Türkiye sınırlarının yakınına taşınması kararlaştırıldı. 21 Şubat'ı 22 Şubat'a bağlayan gece "Şah Fırat" adı verilen operasyonla türbedeki askerler tahliye edildi ve Süleyman Şah ile iki askerine ait olduğuna inanılan mezarlar nakledildi. Kabirler yeni yerine nakledilene kadar Birecik'te bir karakolumuzda muhafaza ediliyor. Türbenin yeni yeri ise sınırımıza 180 metre uzaklıkta Suriye'nin Eşme Köyü'nde yaklaşık 9 dönümlük bir arazi olarak belirlendi.

[90] http://www.tbmm.gov.tr/tutanak/donem24/yil5/ham/b00201h.htm
[91] http://www.tbmm.gov.tr/tutanak/donem24/yil5/ham/b00201h.htm

Sonuç

Süleyman Şah Türbesi ilk gündeme geldiğinde Türkiye'nin sınırını buradan geçirmeyi ümit etmiştik. Sınırı buradan geçirmeyi Fransızlar'a kabul ettiremedik ancak türbe ve çevresindeki 8.797 m^2lik arazi Türkiye Cumhuriyeti'nin hakimiyetine verildi. Türbenin Türkiye'ye uzaklığı kuş uçuşu 92 km idi. Türbenin bulunduğu arazi baraj altında kalacağı için Süleyman Şah Türbesi, sınırlarımıza 28 km mesafedeki Karakozak mevkiine taşındı. Suriye'de çıkan iç savaşın ardından bölgede oluşan kaos ortamıysa türbeyi bize sınırlarımıza 180 metre mesafeye kadar taşıttı. Bu safahat bana Zeytindağı'nda hiç unutamadığım bir bahsi hatırlattı.

Falih Rıfkı Atay, "Zeytindağı"nın önsözünde, "Biz şimdi kırkına yaklaşanlar, Osmanlı İmparatorluğu'nun son gençleriyiz. 1914'te üç, beş, yedi yaşında bulunan çocuklar, bugün, yeni Türkiye'nin gençleri olmuşlardır ve hatıralarında imparatorluktan hiçbir iz kalmamıştı, işte onlara, saltanatın, Suriye'de, Filistin ve Hicaz'daki son yıllarını anlatmak istiyorum.

Bizden Belgrad'ı aldıkları zaman, düşman delegeleri Niş kasabasını da istemişlerdi. Osmanlı delegesi ayağa kalkarak:

- Ne hacet dedi. İstanbul'u da size verelim.

Babalarımız için Niş, İstanbul'a o kadar yakındı.

Biz eğer Vardar'ı, Trablus'u, Girit'i ve Medine'yi bırakırsak, Türk milleti yaşayamaz sanıyorduk.

Çocuklarımızın Avrupası Marmara ve Meriç'te bitiyor" der.

SÜLEYMAN ŞAH TÜRBESİ KRONOLOJİSİ

1200'ler: Süleyman Şah'ın Caber Kalesi önlerinde Fırat'ta boğularak öldüğüne inanılan tarih.

1400'ler: Türbe sıtma hastaları ve hasta atları tedavi etmek için bir ziyaretgâh olarak ziyaret ediliyor.

Ocak 1882: Süleyman Şah mezarının üzerine türbe yapılması için ilk defa Halep Vilayet Meclisi talepte bulundu.

Nisan 1884: Türbe yapılması için ilk keşif raporu İstanbul'a ulaştı.

Temmuz 1884: Türbenin yapılması için İkinci Abdülhamid'den izin alındı.

1887: Türbe inşası çalışmaları tamamlandı.

1910: Halep Vilayet Meclisi türbenin tamiri için İstanbul'a müracaat etti.

20 Ekim 1921: Ankara İtilafnâmesi ile türbe Türkiye toprağı olarak kabul edildi.

24 Temmuz 1923: Lozan Antlaşması ile de türbenin Türkiye toprağı olduğu onaylandı.

1926: 30 Kasım 1925'te çıkarılan Tekke ve Zaviyelerle Türbelerin Seddine ve Türbedarların Birtakım Ünvanlarının İlgasına Dair Kanun'un bir gereği olarak türbe 1926'da Maarif Vekâleti'ne bağlandı.

1931: Tekke ve Zaviyelerle ilgili 1925'te çıkarılan kanuna istinaden Süleyman Şah Türbesi'nin türbedarının maaşı kesildi ve türbedarın müracaatı sebebiyle türbe Türkiye Cumhuriyeti makamlarınca gündeme alındı.

1936: Türbeyi koruyan Jandarma Saygı Kıtası için bir karakol yapılması için yazışmalar başladı.

23 Haziran 1937: Jandarma Saygı Kıtası için karakol yapılmasına ödenek ayrılmak üzere kararnâme kabul edildi.

Haziran 1938: Süleyman Şah Türbesi karakolu resmen açıldı.

8 Eylül 1949: Türbeyi koruyan askerlerin maaşları arttırıldı.

1951: Genelkurmay'ın isteği üzerine türbe ile ilgili Şam Ataşemiliterliği bir rapor hazırladı. Ayrıca türbe TBMM'de gündeme geldi.

5 Ağustos 1956: Halep'teki üst düzey bir toplantıda türbeyi koruyan askerlerle ilgili yeni bir düzenleme kabul edildi.

1963: Suriye'de iç karışıklıklar çıktı ve Süleyman Şah Türbesi'ndeki askerlerimiz bir müddet mahsur kaldılar.

1966: Suriye, Tabka Barajı çalışmaları sebebiyle Süleyman Şah Türbesi'nin taşınmasını istedi.

24 Aralık 1973: Süleyman Şah'ın kabri yeni yerine nakledildi, ancak henüz türbe inşa edilmemiştir.

1975: Süleyman Şah'ın kabri üzerine yeni bir türbe inşa edildi.

1990: Suriye, Fırat Nehri üzerinde Teşrin Barajı'nı inşa etmeye başladığından Süleyman Şah Türbesi'nin tekrar taşınması gündeme geldi.

2001: Süleyman Şah Türbesi, TBMM'de gündeme geldi.

22 Ocak 2003: Ankara'da Suriye ve Türkiye heyeti Süleyman Şah Türbesi ile ilgili bir teknik protokol imzaladı. Aynı sene protokol Bakanlar Kurulu tarafından kabul edilerek kanun hâline getirildi.

13 Mayıs 2004: Suriye ve Türkiye yetkilileri arasında Süleyman Şah Türbesi Tahkimat Projesi imzalandı.

2005: Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın Suriye ziyareti öncesinde türbe tekrar gündeme geldi.

Ağustos 2006: Türbe ile ilgili Bakanlar Kurulu'nda 22 maddelik yeni bir protokol kabul edildi.

2007: Türbenin baraj sularından korunması için Kültür ve Turizm Bakanlığı, 4,5 milyon YTL'lik bir tahsisat ayırdı .

2011: Suriye'de iç savaş çıktı ve Süleyman Şah Türbesi tekrar gündeme geldi.

2 Ekim 2014: TBMM'de Suriye ve Irak tezkeresi tartışmalarında Süleyman Şah Türbesi de birçok kez gündeme geldi.

21-22 Şubat 2015 gecesi: Süleyman Şah Türbesi, Türkiye'nin askeri bir operasyonu sonucu yeni yerine nakledilmek üzere geçici olarak Birecik'e getirildi ve türbenin eski yeri tamamen imha edildi.

BİBLİYOGRAFYA

ARŞİV VESİKALARI

Başbakanlık Osmanlı Arşivi (=BOA),

BEO, nr. 3821-286560-1; nr. 3821-286560-2; nr. 3821-286560-3

DH.İD. nr. 33-7.

İ.DH, nr. 849-68137-1; nr. 849-68137-2; nr. 924-73248-1; nr. 924-73248-2; nr. 924-73248-3; nr. 924-73248-4; nr. 924-73248-5; nr. 924-73248-6; nr. 924-73248-7.

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (=BCA),

nr. 030-10-262-764-5-1; nr. 030-10-262-764-5-2; nr. 030-10-262-764-5-3; nr. 030-10-192-315-8-1; nr. 030-10-192-315-8-2; nr. 030-10-192-315-8-3; nr. 030-10-192-315-8-4; nr. 030-18-01-02-76-58-17-1; nr. 030-18-01-02-76-58-17-2; nr. 030-18-01-02-120-68-11; nr. 030-01-57-347-5-1; nr. 030-01-57-347-5-2; nr. 030-01-57-347-5-3; nr. 030-01-57-347-5-4; nr. 030-01-57-347-5-5; nr. 030-01-57-347-5-6; nr. 030-01-57-347-5-7; nr. 030-01-57-347-5-8; nr. 030-01-57-347-5-9; nr. 030-18-01-02-297-27-11; nr. 030-18-01-02-302-58-8; nr. 030-18-01-02-305-76-6; nr. 030-18-01-02-319-58-4-1; nr. 030-18-01-02-319-58-4-2; nr. 030-18-01-02-319-58-4-3; nr. 030-0-018-001-001-5-14-13

Murat Bardakçı Arşivi

Şehzâde Abdülmecid Efendi'nin TBMM'ye gönderdiği mektup.

Kızılaycı Hamit Arşivi-Bahçeşehir Üniversitesi

nr. 422; nr. 423.

KAYNAK VE ARAŞTIRMA ESERLER

AHMEDÎ, "Dâstân ve Tevârîh-i Mülûk-i Âl-i Osmân", haz. Çiftçioğlu N. Atsız, *Osmanlı Tarihleri*, I, İstanbul 1947.

AKGÜN, Ahmet, *Anonim Tevârih-i Âl-i Osman*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1988.

AKYÜZ, Yahya, *Türk Kurtuluş Savaşı ve Fransız Kamuoyu (1919-1922)*, Ankara 1988.

Anonim Tevârîh-i Âl-i Osman, neşr. F. Giese, haz. Nihat Azamat, İstanbul 1992.

Anonim Osmanlı Kroniği (1299-1512), haz. Necdet Öztürk, İstanbul 2000.

ALPTEKİN, Coşkun, *The Reign of Zengi*, Erzurum 1978.

___, "Zengî, İmâdüddin", *İA*, XIII, 526-532.

ÂŞIKPAŞAOĞLU AHMED ÂŞIKÎ, "Tevârîh-i Âl-i Osman", haz. Çiftçioğlu N. Atsız, *Osmanlı Tarihleri*, I, İstanbul 1947.

AYHAN, Hasan, *Anonim Tevarih-i Al-i Osman (transkripsiyon, inceleme, dizin)*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2003.

BARDAKÇI, Murat, "1973'teki Süleyman Şah Bilmecesi", *Habertürk*, 26 Şubat 2014.

___, "İşte, Abdülhamid'in Türk Mezarı'nın İnşası İçin Çizdirdiği İlk Plan", *Habertürk*, 5 Ekim 2014.

BAYATLI MAHMUD OĞLU HASAN, "Câm-ı Cem-Âyîn", sad. Kırzıoğlu Fahrettin, *Osmanlı Tarihleri*, I, İstanbul 1947.

BEZER, Gülay Öğün, "Zengi, İmâdüddin", *DİA*, XLIV, 258-261.

CEZAR, Mustafa, Mufassal Osmanlı Tarihi, I, İstanbul 1958.

DUYMAZ, A. Şevki, *II. Abdülhamid Dönemi İmar Faaliyetleri (Türkiye Örnekleri)*, Doktora Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta 2003.

ERGİNBAŞ, Doğan, Anıt-kabirler ve Zafer-asker Anıtları, İstanbul 1950.

EROĞLU, Cengiz, Babuçoğlu, Murat- Göçer, Mehmet, *Osmanlı Vilayet salnamelerinde Halep*, Ankara 2007.

Evliya Çelebi Seyahatnâmesi, III, haz. Seyit Ali Kahraman-Yücel Dağlı, İstanbul 1999.

Evliya Çelebi Seyahatnâmesi, IV, haz. Seyit Ali Kahraman-Yücel Dağlı, İstanbul 2001.

Fatih Devri Kaynaklarından Düstûrnâme-i Enverî, Osmanlı Tarihi Kısmı (1299-1465), haz. Necdet Öztürk, İstanbul 2003.

GELİBOLULU MUSTAFA ÂLİ EFENDİ, *Kitabü't-Târih-i Künhü'l-Ahbâr*, I, neşr. İ. Hakkı Çuhadar vd., Kayseri 1998.

HABİB, İsmail, "Fıratın Hatıraları: Osmanlı Tarihinde Fıratın En Öğündüğü Manzara Kanuni Ordularının Bağdadı Fethe Gidişi, En Öfkelendiği Vak'a Nizin Harbidir", *Cumhuriyet Gazetesi*, 11 Şubat 1936.

HADÎDÎ, *Tevârih-i Âl-i Osman (1299-1523)*, haz. Necdet Öztürk, İstanbul 1991.

HOCA SADETTİN EFENDİ, *Tâcü't-Tevârih*, I, haz. İsmet Parmaksızoğlu, Ankara 1992.

HILLENBRAND, Robert, "Eastern Islamic Influences in Syria: Raqqa and Qalat Jabar in the later 12th century", *The Art of Syria and the Jazira 1100–1250*, ed. Julian Raby, New York, 1986.

İBN-İ KEMAL, *Tevârih-i Âl-i Osman, I. Defter*, yay. haz. Şerafettin Turan, Ankara 1991.

İDRİS-İ BİTLİSÎ, *Heşt Bihişt Osman Gazi Dönemi (Tahlil ve Tercüme)*, haz. Vural Genç, Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2007.

İĞCİ, Alper, *Anonim Tevârih-i Âl-i Osman (687-920/1288-1514), İnceleme ve Metin*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2011

İNALCIK, Halil, *Kuruluş Dönemi Osmanlı Sultanları*, İstanbul 2010.

KARAKUŞ, Zafer, *Tevki'î Mehmed Paşa'ya Göre Osmanlı Tarihi*, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 1992.

KARAMANLI NİŞANCI MEHMED PAŞA, "Osmanlı Sultanları Tarihi", çev. İsmail Hakkı Konyalı, *Osmanlı Tarihleri*, I, İstanbul 1947.

KARAZEYBEK, Mustafa, *Tarih-i Al-i Osman*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1994.

KARAY, Refik Halit, *Bir İçim Su*, İstanbul 1939.

KOCABAŞ, Mehmet Ali, *Türkiye-Suriye Sınır Tespiti ve Tartışmalar (1918-1923)*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1997.

KOCAŞ, Sadi, "Câber Kalesi ve Türk Mezarı", Resimli Tarih Dergisi, sayı: 32 (İstanbul 1952), s. 1651-1653.

KÖKLÜ, Sebahattin, *Anonim Tevârih-i Âl-i Osman, Hikâyet-i Zuhur-ı Âl-i Osman (transkripsiyon, inceleme, dizin)*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2004.

KÖYMEN, Mehmet Altay, "Süleyman Şah ve Anadolu Selçuklu Devletinin Kuruluşu", *Belleten*, 218 (Ankara 1993), s. 71-79.

LÜTFİ PAŞA, *Tevârih-i Âl-i Osman*, neşr. Kayhan Atik, Ankara 2001.

MEVLÂNÂ MEHMED NEŞRÎ, *Cihânnümâ [Osmanlı Tarihi (1288-1485)]*, haz. Necdet Öztürk, İstanbul 2008.

MÜNECCİMBAŞI Ahmed . Lütfullah, *Camiü'd-düvel, Osmanlı Tarihi (1299-1481)*, haz. Ahmet Ağırakça, İstanbul 1995.

NECİB ASIM-MEHMED ÂRİF, *Tarih-i Osmânî*, İstanbul 1335.

Oruç Beğ Tarihi [Osmanlı Tarihi-1288-1502], haz. Necdet Öztürk, İstanbul 2007.

ÖZKAN, Asaf, "Ca'ber Kalesi ve Türk Mezarı", *Atatürk Dergisi*, V/3 (Erzurum 2007), s. 202-203.

Sâlnâme-i Vilayet-i Haleb, def'a 1, Haleb Vilayet Matbaası 1284 (1866).

Sâlnâme-i Vilayet-i Haleb, def'a 2, Haleb Vilayet Matbaası 1285 (1868).

Sâlnâme-i Vilayet-i Haleb, def'a 4, Haleb Vilayet Matbaası 1287 (1870).

Sâlnâme-i Vilayet-i Haleb, def'a 5, Haleb Vilayet Matbaası 1288 (1871).

Sâlnâme-i Vilayet-i Haleb, def'a 15, Haleb Vilayet Matbaası 1303 (1886).

Sâlnâme-i Vilayet-i Haleb, def'a 15, Haleb Vilayet Matbaası 1303 (1886).

Sâlnâme-i Vilayet-i Haleb, def'a 16, Haleb Vilayet Matbaası 1305 (1888).

Sâlnâme-i Vilayet-i Haleb, def'a 17, Haleb Vilayet Matbaası 1306 (1889).

Sâlnâme-i Vilayet-i Haleb, def'a 18, Haleb Vilayet Matbaası 1307 (1890).

Sâlnâme-i Vilayet-i Haleb, def'a 19, Haleb Vilayet Matbaası 1308 (1891).

Sâlnâme-i Vilayet-i Haleb, def'a 20, Haleb Vilayet Matbaası 1309 (1892).

Sâlnâme-i Vilayet-i Haleb, def'a 21, Haleb Vilayet Matbaası 1310 (1893).

Sâlnâme-i Vilayet-i Haleb, def'a 22, Haleb Vilayet Matbaası 1312 (1894).

Sâlnâme-i Vilayet-i Haleb, def'a 24, Haleb Vilayet Matbaası 1314 (1896).

Sâlnâme-i Vilayet-i Haleb, def'a 25, Haleb Vilayet Matbaası 1315 (1897).

Sâlnâme-i Vilayet-i Haleb, def'a 27, Haleb Vilayet Matbaası 1317 (1899).

Sâlnâme-i Vilayet-i Haleb, def'a 28, Haleb Vilayet Matbaası 1318 (1900).

Sâlnâme-i Vilayet-i Haleb, def'a 30, Haleb Vilayet Matbaası 1320 (1902).

Sâlnâme-i Vilayet-i Haleb, def'a 31, Haleb Vilayet Matbaası 1321 (1903).

Sâlnâme-i Vilayet-i Haleb, def'a 32, Haleb Vilayet Matbaası 1322 (1904).

Sâlnâme-i Vilayet-i Haleb, def'a 33, Haleb Vilayet Matbaası 1323 (1905).

Sâlnâme-i Vilayet-i Haleb, def'a 34, Haleb Vilayet Matbaası 1324 (1906).

Solakzâde Tarihi, İstanbul 1297.

Solakzâde Tarihi, I, haz. Vahid Çabuk, Ankara 1989.

SEVİM, Ali, "Süleyman Şah", *DİA*, XXXVIII, 103-105.

___, *Anadolu Fâtihi Kutalmışoğlu Süleyman Şah*, Ankara 1990.

SEYYİD LOKMAN, *Zübdetü't-tevârîh*, Türk İslâm Eserleri Müzesi Kütüphanesi, nr. 1973.

Silsile-nâme, Ankara 2000.

Subhatu'l-ahbar (Haberler Tesbihi), yay. Şevket Rado, İstanbul 1968.

TANERİ, Aydın, "Caber Kalesi", *DİA*, VI, 525-527.

TAŞKIN, Ünal, "XVI. Yüzyılın İkinci Yarısında Ca'ber", *Turkish Studies*, VIII-XIX, 2361-2374.

TENGİRŞENK, Yusuf Kemal, *Vatan Hizmetinde*, İstanbul 1967.

TONGHINI, Cristina, *Qal'at Ja'bar Pottery, A Study of a Syrian Fortified Site of the Late 11th–14th Centuries*, New York, 1998.

TURAN, Osman, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, İstanbul 1971.

___, "Süleyman-Şah", *İA*, XI, 201-219.

YAVUZ, Bige, *Kurtuluş Savaşı Döneminde Türk-Fransız İlişkileri (1919-1922)*, Ankara 1994.

___, "1921 Tarihli Türk-Fransız Anlaşması'nın Hazırlık Aşamaları", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, cilt VIII, sayı: 23 (Mart 1992), s. 273-308.

YAZICIZADE ALİ, *Tevarih-i Al-i Selçuk (Oğuzname-Selçuklu Tarihi)*; haz. Abdullah Bakır, İstanbul 2009.

YİNANÇ, Mükrimin Halil, "Ertuğrul Gâzî", *İslam Ansiklopedisi*, IV, 328-337.

YALÇINKAYA, Fatma, *Konya İzzet Koyunoğlu Kütüphanesi'nde Tarih-i Âl-i Osman Adlı Yazma Eserin Metin ve Tahlili*, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 1998.

YUND, Kerim, "Câber Kalesi", Hayat Tarih, sayı: 2 (İstanbul 1970), s. 22-26.

GAZETELER, DERGİLER VE İNTERNET KAYNAKLARI

Bayındırlık İşleri Dergisi, sayı: 11 (Nisan 1938).

Resmi Gazete, sayı: 26463, 15 Mart 2007.

Cumhuriyet Gazetesi, 11 Şubat 1936; 18 Temmuz 1936; 20 Temmuz 1936; 22 Temmuz 1936; 24 Eylül 1936, 16 Mart 1937; 26 Haziran 1938, 23 Eylül 1959

Haber Gazetesi, 5 Şubat 1974.

Milliyet Gazetesi, 2 Nisan 1951; 9 Mart 1963; 5 Şubat 1974.

Tercüman Gazetesi, 18 Ocak 1974.

http://www.haberturk.com/dunya/haber/933339-iste-ates-hattindaki-turk-turbesinin-ici

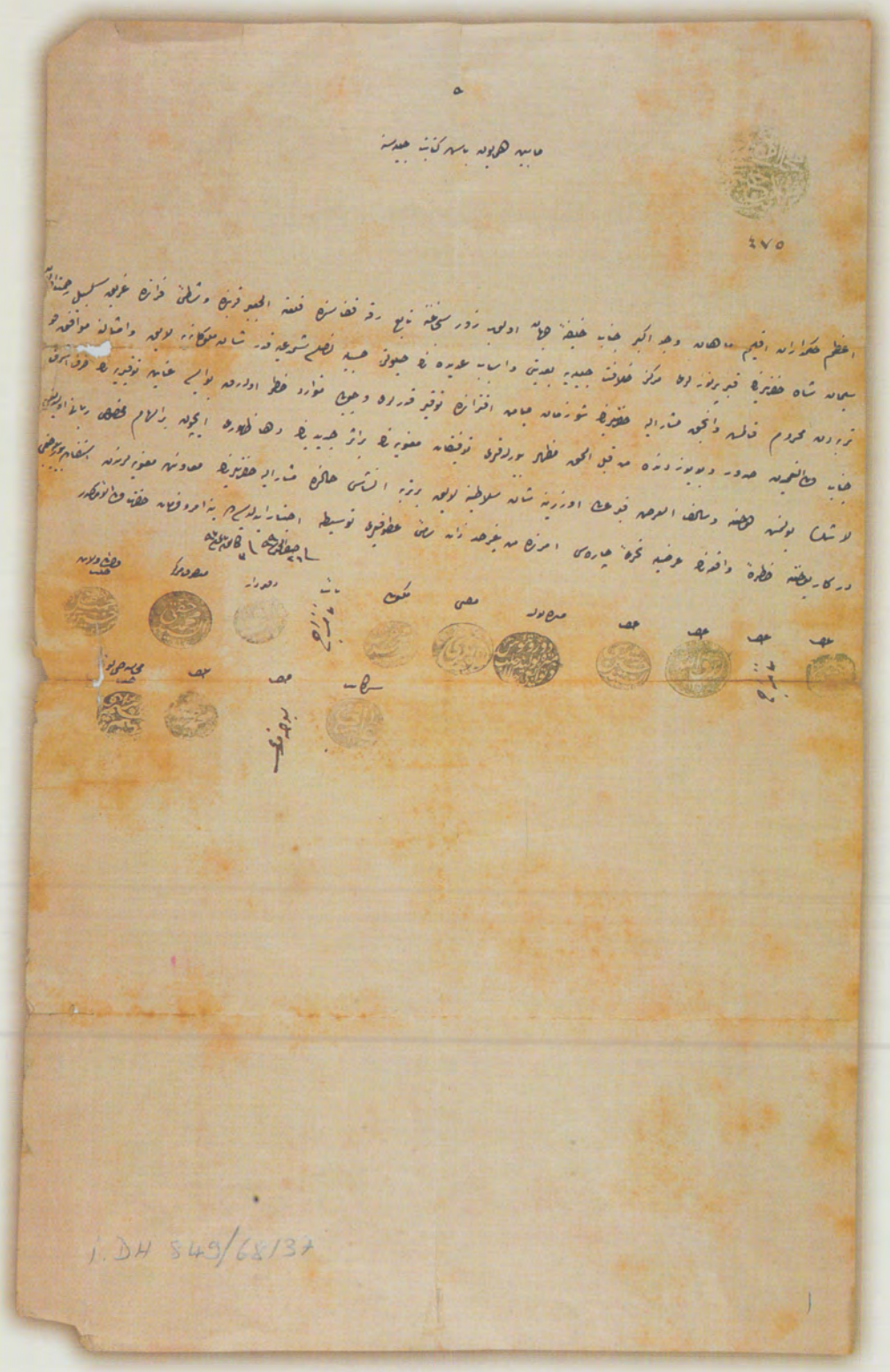
http://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d21/c077/b029/tbmm210770290132.pdf.

http://www.tbmm.gov.tr/tutanak/donem24/yil5/ham/b00201h.htm

http://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k4989.html

Belgeler

Belgeler

1- BOA, İ. DH, nr. 849/68137-1

-1-

[Mühür]

Meclis-i İdâre-i Vilâyet-i Haleb

475

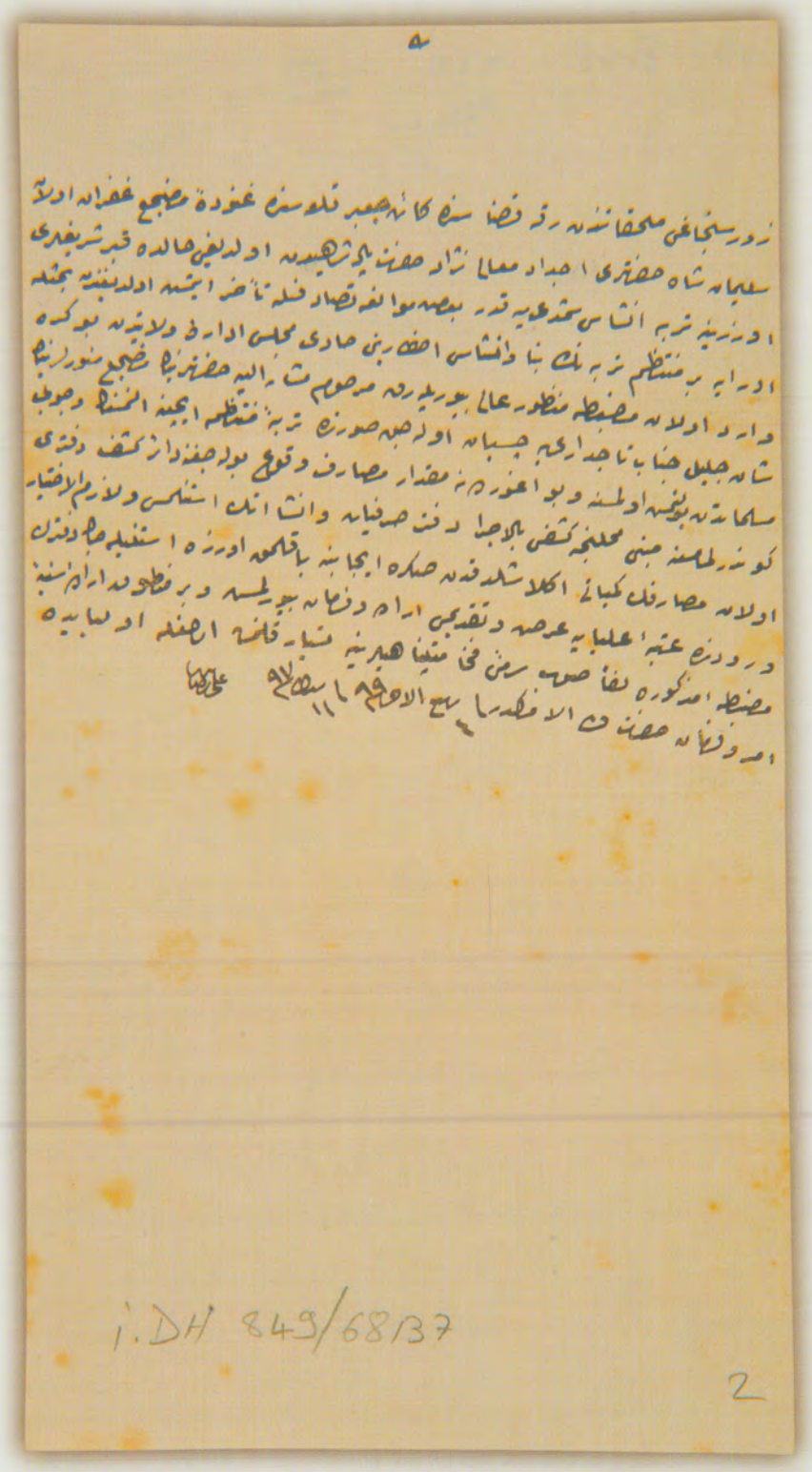
Mâbeyn-i Hümâyûn Başkitâbet-i Celîlesi'ne

A'zam-ı hükümdârân-ı iklim-i Mâhân ve cedd-i ekber-i cenâb-ı halîfe-i cihân olup Zor Sancağı'na tâbi' Rakka Kazâsı'nda Kal'atü'l-Ca'ber kurbünde ve Şâtî-i Fırat'da garîk-i selsebil-i rahmet olan Süleymân Şâh hazretlerinin kabr-i pür-nûrları merkez-i hilâfet-i celîleye bu'diyeti ve esbâb-ı adîdenin huyûtı hasebiyle nasılsa şimdiye kadar şân-ı mülûkâneye lâyık ve emsâline muvâfık türbeden mahrûm kalmış ve ancak müşârun-ileyh hazretlerinin şu zamân-ı meyâmin-iktirânda tevfîk-i kadrleri vücûbu tevârüd-i hâtır olarak bu ise inâyet-i tevkîriyenin taraf-ı eşref-i cenâb-ı veliyyü'n-ni'amîden sudûr ve bu yüzden de min-kabli'l-hak mazhar buyruldukları tevfîkât-ı maneviyenin bir eser-i cedîdinin daha zuhûru için bir ilhâm-ı mahsûs-ı Rabbânî olduğu lâ-şek bulunmuş olmağla ve sâlifü'l-arz kabr-i âlî üzerine şân-ı selâtîne lâyık bir türbe inşâsı hâlinde müşârun-ileyh hazretlerinin muâvenet-i maneviyelerinden istifâde buyrulacağı derkâr bulunmağla hâtıra-i vâkı'anın arzıyla taharrî-i çâresi emrinde min gayri haddin zât-ı sâmî-i atûfîleri tavsîte ictisâr edilse de yine emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 26 Saferü'l-hayr sene [12]99 – Fî 3 Kânûn-ı Sânî sene [12]97.

[Halep Vilâyeti İdâre Meclisi üyelerinin mühürleri]

(BOA, İ. DH, nr. 849/68137-1)

i.DH 849/68137

2

2- BOA, İ. DH, nr. 849/68137-2

-2-

Zor Sancağı mülhakātından Rakka Kazâsı'nda kâin Ca'ber Kal'ası'nda günûde-i mazca'-i gufrân olan Süleymân Şâh hazretleri ecdâd-ı me'âlî-nejâd-ı hazret-i pâdişâhîden olduğu halde kabr-i şerîfleri üzerine türbe inşâsı şimdiye kadar bazı mevâni'a tesâdüfle te'ehhur etmiş olduğundan bahisle oraya bir muntazam türbenin binâ ve inşâsı ihtârını hâvî Meclis-i İdâre-i Vilâyet'den bu kere vârid olan mazbata manzûr-ı âlî buyrulurak merhûm-ı müşârun-ileyh hazretlerinin mazca'-ı münevverlerinin şân-ı celîl-i cenâb-ı tâcdârîye çesbân olacak sûretde türbe-i muntazama içine alınmasının vücûbu müsellemâtdan bulunmuş olmasına ve bu uğurda ne mikdâr masârıf vukū' bulacağına dair keşf defteri gönderilmemesine mebnî mahallince keşfi bi'l-icrâ defter-i sarfiyât ve inşâātın istenilmesi ve lâzımü'l-ihtiyâr olan masârıfın kemmiyâtı anlaşıldıkdan sonra îcâbına bakılmak üzere istenilecek defterin vürûdunda atebe-i ulyâya arz ve takdîmi irâde ve fermân buyrulmuş ve ber-mantûk-ı irâde-i seniyye mazbata-i mezkûre leffen savb-ı sâmî-i fehâmet-penâhîlerine tesyâr kılınmış olmağla ol bâbda emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 4 Rebî'u'l-âhir sene [12]99 - Fî 11 Şubat sene [12]97.

Bende

Ali Rıza

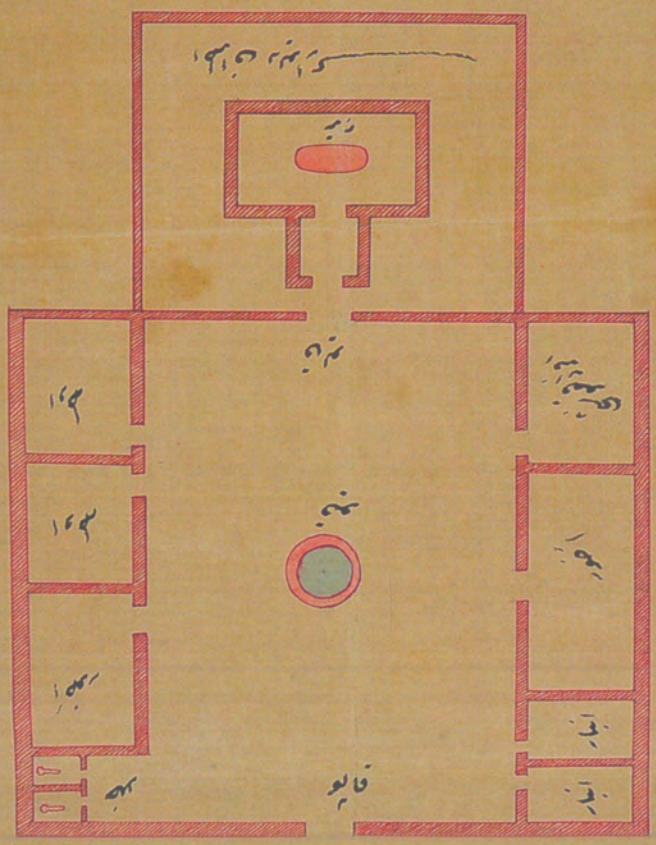
Arkası:

717, K

614, fî 9 R Sene [12]99, minhu

Fî 7 R Sene [12]99, Dâhiliye

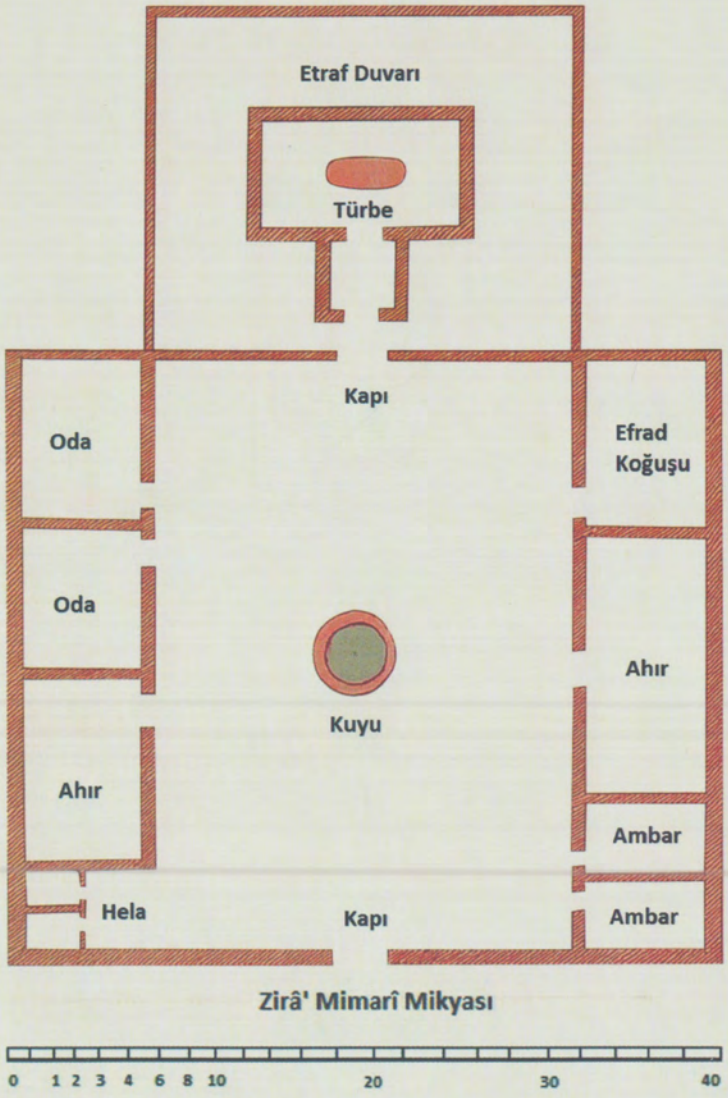
(BOA, İ. DH, nr. 849/68137-2)

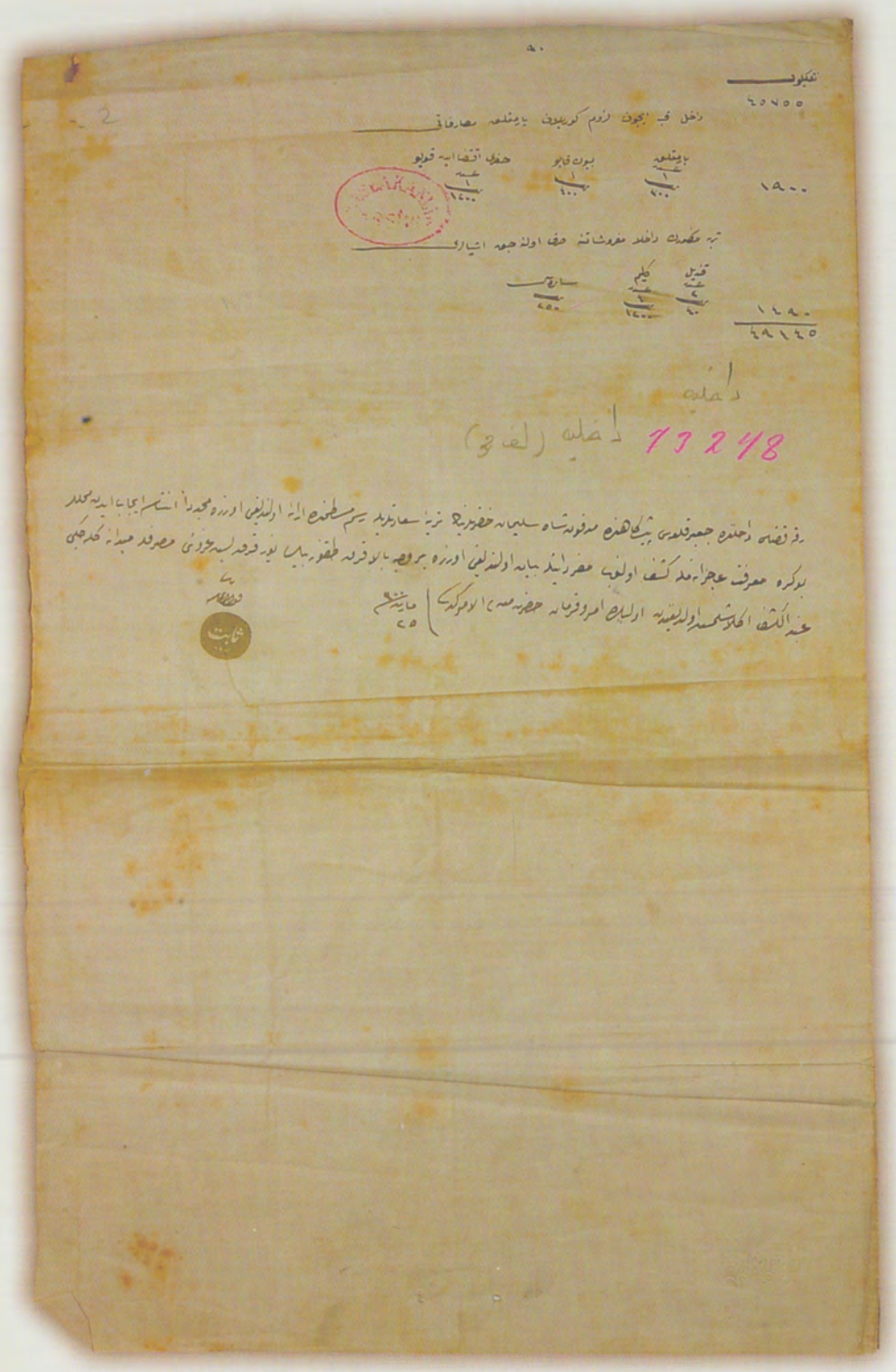
İ. DH 924/73248

3- BOA, İ. DH, nr. 924/73248-1

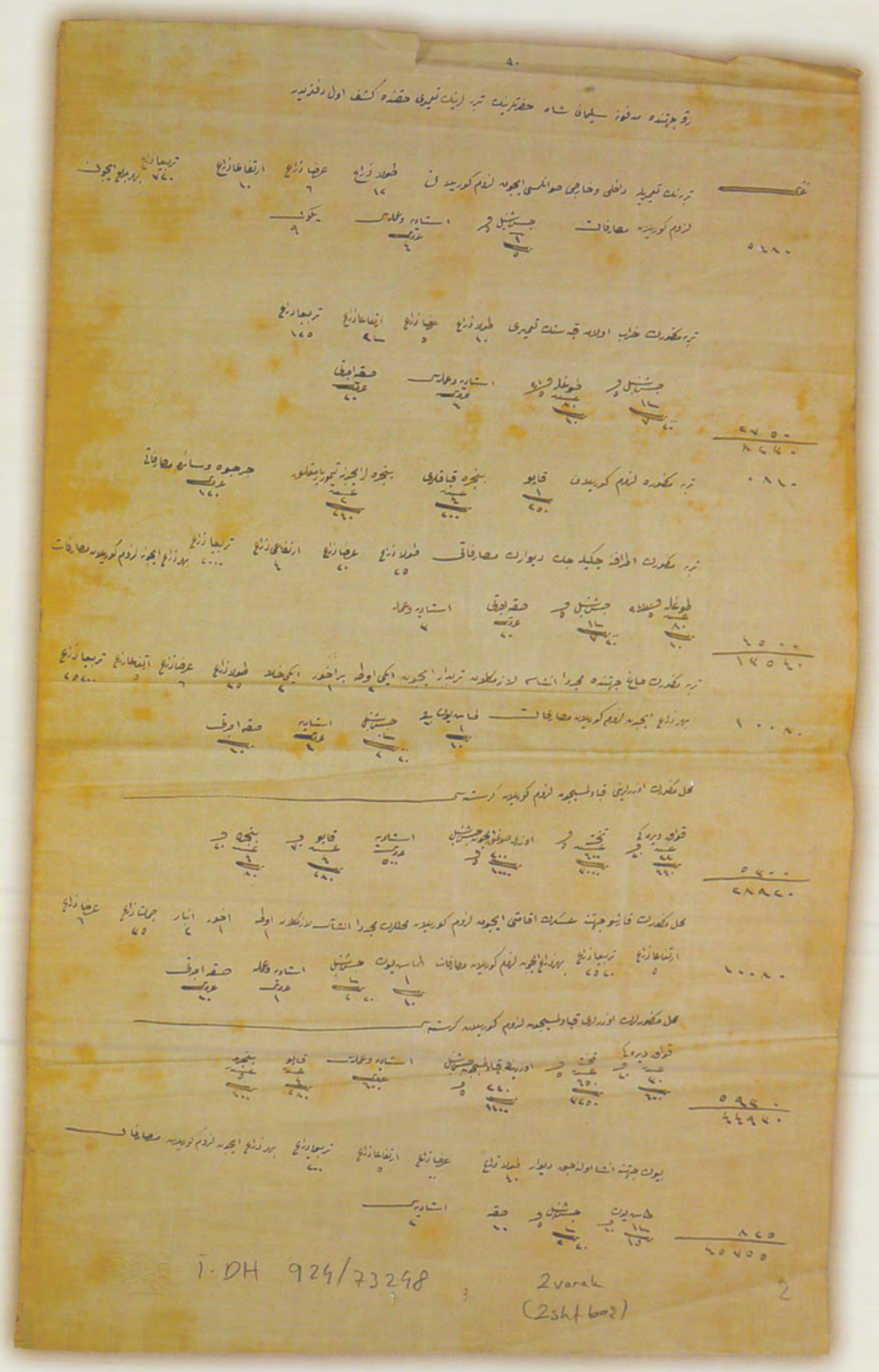
-3-

(BOA, İ. DH, nr. 924/73248-1)

4- BOA, İ. DH, nr. 924/73248-2

4- BOA, İ. DH, nr. 924/73248-2

-4-

Rakka cihetinde medfûn Süleymân Şâh hazretlerinin türbelerinin ta'mîri hakkında keşf-i evvel defteridir.

Guruş	
5480	Türbenin ta'mîriyle dâhilî ve hâricî suvanılması için lüzûm görülen; Tûlen 12 zirâ', arzan 6 zirâ', irtifâ'an 10 zirâ', terbî'an 720 zirâ' beher murabba' için lüzûm görülen masârıfât; Çeş Sünbül? جشبل 1 aded, fî 5, 5 guruş Üstâdiye ve amelesi 4 guruş Yekûn: 9
2750 8230	Türbe-i mezkûrun harâb olan kubbesinin ta'mîri: Tûlen 10 zirâ', arzan 5 zirâ', irtifâ'an 2,5 zirâ', terbî'an 125 zirâ' جشبل 1,5, fî 5, 7 guruş 20 para Tuğla 80 aded, fî 5 para, 10 guruş Üstâdiye ve amelesi, 4 guruş Hokka? حقه ücreti, 20 guruş

810	Türbe-i mezkûra lüzûm görülen; Kapı 1, 250 guruş Pencere kapakları 4 aded, 200 guruş Pencereler için timur parmaklık, 2 aded, 240 guruş Cerceve ve sâire masârıfâtı 120 guruş
4500 13540	Türbe-i mezkûrun etrâfına çekilecek duvarın masârıfâtı: Tûlen, 25 zirâ', arzan 20 zirâ', irtifâ'ı 4 zirâ', terbî'an 2000 zirâ' Beher zirâ' için lüzûm görülen masârıfât Tuğla 80 aded, 10 guruş, fî beheri 5 para جشبل, 1,5, fî 5, 7 guruş (20 para) حقه ücreti, 20 guruş Üstadiye ve amele 3 [guruş]

10080	Türbe-i mezkûrun sağ cihetinde müceddeden inşâsı lâzım gelen türbedâr için iki oda 2, bir âhûr 1, iki hela 2. Tûlen 35 zirâ', arzan 6 zirâ', irtifâ'an 5 zirâ, terbî'an 25.200 zirâ' Beher zirâ için lüzûm görülen masârifât Taşyün 1, fî 10, 10 guruş جشبل, 2 guruş 20 para Üstâdiye, 1 (4?) guruş حقه ücreti 10 guruş
5300 28920	Mahall-i mezkûrun üzerlerinin kabadılması için lüzûm görülen kerestesi Kavak direği 22 aded, fî 20, 440 guruş Tahta 600 aded, fî 5, 3000 guruş Üzeri suvanmak için جشبل 200 (aded)?, fî 5, 1000 guruş Üstâdiye 500 guruş Kapı 4 aded, fî 70, 280 guruş Pencere 4 aded, fî 20, 80 guruş

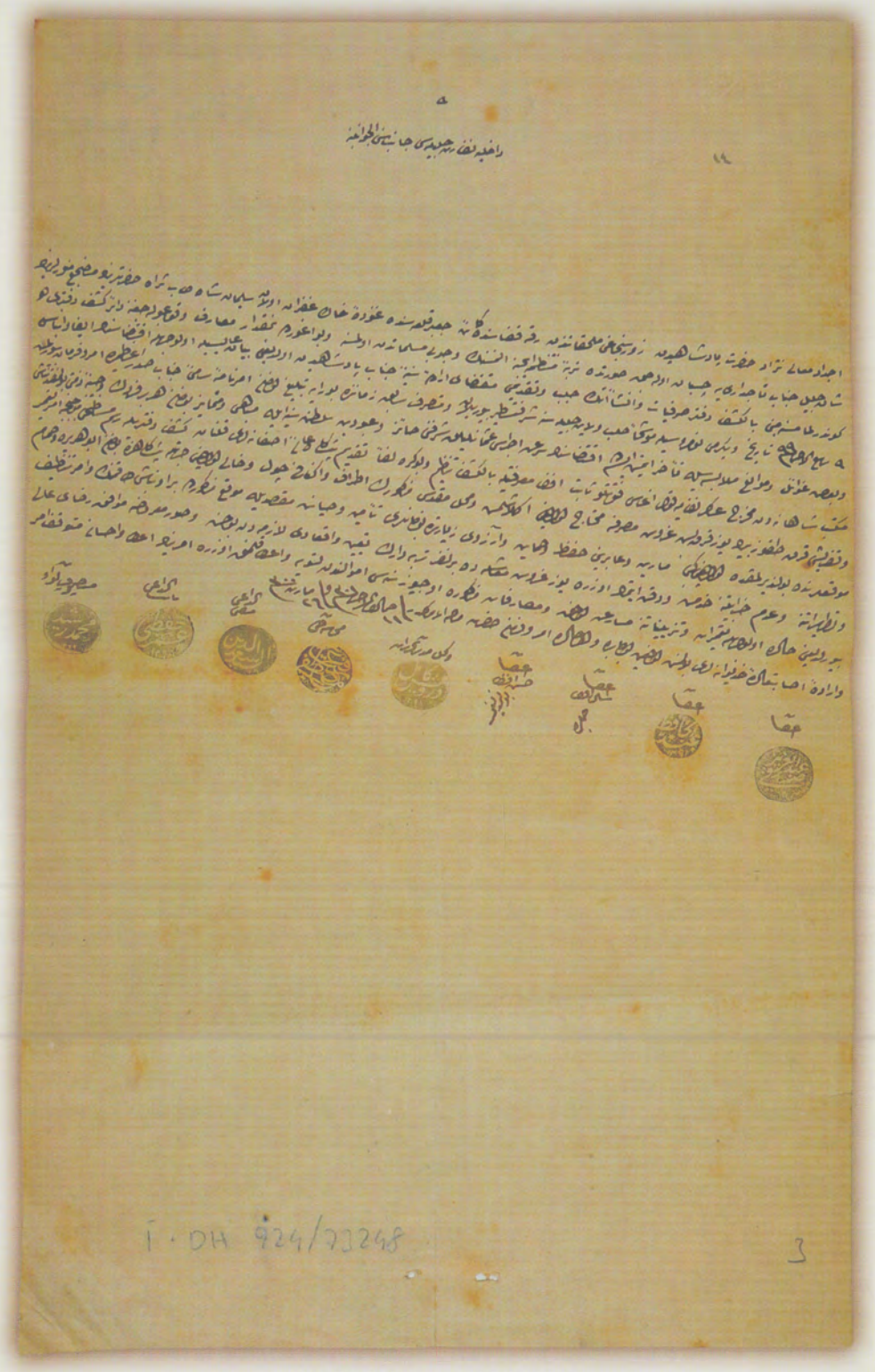
10080	Mahall-i mezkûrun karşı cihetine askerin ikâmeti için lüzûm görülen mahallerin müceddeden inşâsına lâzım gelen: oda 1, âhûr 1, anbar 2 Cümleten 35 zirâ, arzan 6 zirâ, irtifâ'an 5 zira, terbî'an 2520 zirâ', Beher zirâ' için lüzûm görülen masârıfât: Taşyün 1, 10 guruş جسير 0,5, 2 guruş 20 para Üstâdiye ve amele 1 guruş حقه ücreti 10 guruş
5930 44930	Mahall-i mezkûrların üzerleri kapadılması için lüzûm görülen kerestesi Kavak direği 30 aded, fî 20, 600 guruş Tahta 650 aded, fî 5, 3250 guruş Üzerinin kapadılması için... 220 (aded), fî 5, 1100 guruş Üstâdiye ve amelesi, 600 guruş Kapı 4 aded, 280 guruş Pencere 5 aded, 100 guruş
825 45755	Büyük cihetine inşâ olunacak duvar Tûlen 40 zirâ', arzan ..00 zirâ', irtifâ'an 5 zirâ', terbî'an 200 zirâ' Beher zirâ' için lüzûm görülen masârıfât Taşyün 1,5 fî 10, 15 guruş جسير 0,5, fî 5, 2 guruş 20 para حقه 10 guruş Üstadiyesi 2 guruş
45755	Nakl-i yekûn
1900	Dâhil-i kubbe için lüzûm görülen parmaklık masârıfâtı Parmaklık 1 aded, 300 guruş Büyük kapı 1, 400 guruş Hafrı iktizâ eden kuyu, 1 aded, 1200 guruş
1490	Türbe-i mezkûrun dâhilen mefrûşâtına sarf olunacak eşyaları Kandil 2 aded, 40 guruş Kilim 4 aded, 1200 guruş Sâiresi 250 guruş
49145	

Rakka Kazâsı dâhilinde Ca'ber Kal'ası pîşgâhında medfûn Şâh Süleymân hazretlerinin türbe-i sa'âdetleriyle resm-i musattahında irâe olunduğu üzere müceddeden inşâsına îcâb eden mahaller bu kere ma'rifet-i âcizânemle keşf olunup müfredâtıyla beyân olunduğu üzere ber-vech-i bâlâ kırk dokuz bin yüz kırk beş guruş masrafla meydana geleceği inde'l-keşf anlaşılmış olduğundan ol bâbda emr u fermân hazret-i men lehü'l-emrindir.

Fî 25 Mart sene [1]300.

Kolağası
Bende
Sâbit

(BOA, İ. DH, nr. 924/73248-2)

5- BOA, İ. DH, nr. 924/73248-3

-5-

Dâhiliye Nezaret-i Celîlesi Cânib-i Seniyyü'l-Cevânibine

Ecdâd-ı me'âlî-nejâd-ı hazret-i pâdişâhîden Zor Sancağı mülhakātından Rakka Kazâsı'nda kâin Ca'ber Kal'ası'nda günûde-i hâk-i gufrân olan Süleymân Şâh tâbe serâhû hazretlerinin mazca'-i münevverlerinin şân-ı celîl-i cenâb-ı tâcdârîye çespân olacak sûretde türbe-i muntazama içine alınmasının vücûbu müsellemâtdan olmasına ve bu uğurda ne mikdâr masârıf vukū' bulacağına dair keşf defteri gönderilmemesine mebnî bi'l-keşf defter-i sarfiyât ve inşâātın celb ve takdîmi muktezâ-yı irâde-i seniyye-i cenâb-ı pâdişâhîden olduğu beyân-ı âlîsiyle ol vechile iktizâsının îfâ ve inbâsı 9 Rebî'u'l-âhir sene [12]99 tarih ve yirmi numarasıyla müveşşahan Haleb Vilâyet-i Celîlesi'ne şeref-tastîr buyrulan ve mutasarrıf-ı sâbık zamânında buraya teblîğ olunan emirnâme-i sâmî-i cenâb-ı sadr-ı a'zamîde emr u fermân buyrulmuş ve bazı gavâil ve mevâni' mülâbesesiyle te'ehhur etmiş ise de iktizâsının süret-i icrâsı Osmânlılık şerefini hâiz ve ubûdiyyet-i Saltanat-ı Seniyye ile mübâhnî ve mütemâyiz bulunan her ferdin vecîbe-i zimmeti bulunmakdan nâşî mekteb-i şâhâneden muhrec asâkir-i nizâmiye Kolağası fütüvvetli Sâbit Efendi ma'rifetiyle bi'l-keşf tanzîm ve bu kere leffen takdîm-i pîşgâh-ı âlî-i âsafâneleri kılınan keşf defteriyle resm-i musattahı mûcebince emr-i ta'mîr ve tefrîşi kırk dokuz bin yüz kırk beş guruş masrafa muhtâc olduğu anlaşılmış ve mahall-i mukaddes-i mezkûrun etrâf ve eknâfı çöl ve hâlî olduğu cihetle pîşgâhında bulunan Ebuhureyre ve hamam mevki'lerinde bulundurulmakda olduğu gibi mârrîn ve âbirîni hıfz ve himâyet ve arzu-yı ziyâretde bulunanları te'mîn ve sıyânet maksadıyla mevki'-i mezkûrda bir onbaşı takımının ve emr-i tanzîf ve tathîrâtına ve adem-i harâbiyetine hizmet ve dikkat etmek üzere yüz guruş maaşla da bir nefer türbedârın ta'yîn ve ik'âdı lâzımeden bulunmuş ve suver-i ma'rûza muvâfık-ı rızâ-yı âlî buyrulduğu hâlde ol vechile ta'mîrât ve tezyînâtına müsâra'at olunmak ve masârıfât-ı mezkûre üç yüz senesi emvâlinden tesviye ve i'tâ kılınmak üzere emrinin i'tâ ve ihsânı mütevakkıf-ı emr u irâde-i isâbet-âde-i hidîvâneleri bulunmuş olmağın ol bâbda ve her hâlde emr u fermân hazret-i men lehü'l-emrindir.

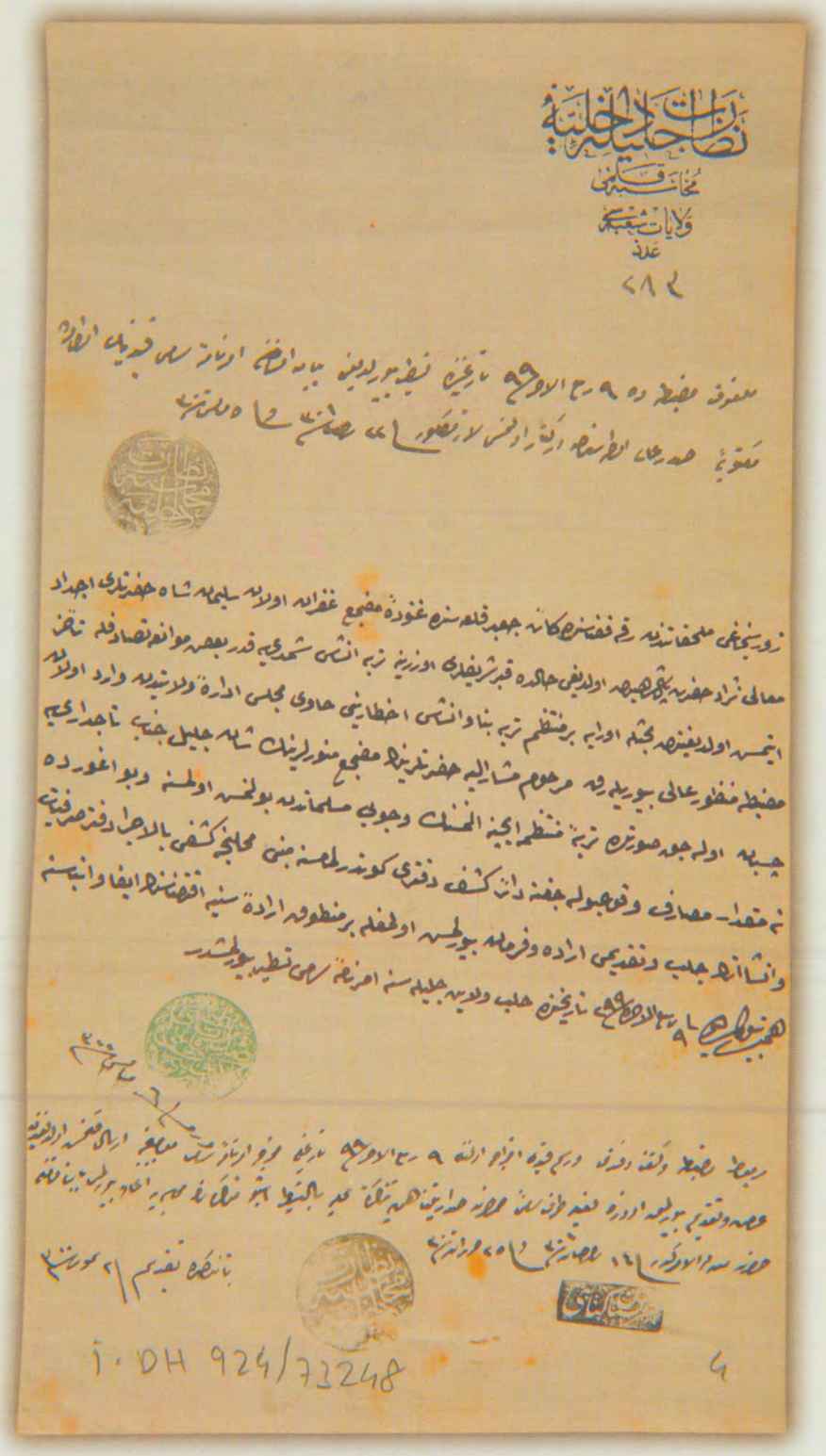
Fî 11 Cemâziye'l-âhir sene [1]301 ve fî 26 Mart sene [1]300

[Zor Sancağı İdare Meclisi üyelerinin mühürleri]

Arkası:

Muhâsebe, 283, fî 18 Nisan sene [1]300

(BOA, İ. DH, nr. 924/73248-3)

6- BOA, İ. DH, nr. 924/73248-4

-6-

Nezâret-i Celîle-i Dâhiliye
Muhâsebe Kalemi
Vilâyât Şu'besi
Aded: 283

Melfûf mazbatada 9 Rebî'u'l-âhir sene [12]99 târihinde tastîr buyrulduğu beyân olunan emirnâme-i sâmî kaydının evvel emirde Mektûbî-i Sadr-ı Âlî Odası'ndan derkenâr olunması lâzım gelir. Fî 22 Receb sene [1]301 ve fî 5 Mayıs sene [1]300

[Mühür]
Muhâsebe-i Nezâret-i Dâhiliye

Zor Sancağı mülhakātından Rakka Kazâsı'nda kâin Ca'ber Kal'ası'nda gunûde-i mazca'-i gufrân olan Süleymân Şâh hazretleri ecdâd-ı me'âlî-nejâd-ı hazret-i pâdişâhîden olduğu halde kabr-i şerîfleri üzerine türbe inşâsı şimdiye kadar bazı mevâni'a tesâdüfle te'ehhur etmiş olduğundan bahisle oraya bir muntazam türbe binâ ve inşâsı ihtârını hâvî Meclis-i İdâre-i Vilâyet'den vârid olan mazbata manzûr-ı âlî buyrularak merhûm-ı müşârun-ileyh hazretlerinin mazca'-i münevverlerinin şân-ı celîl-i cenâb-ı tâcdârîye çespân olacak sûretde türbe-i muntazama içine alınmasının vücûbu müsellemâtdan bulunmuş olmasına ve bu uğurda ne mikdâr masârıf vukū' bulacağına dair keşf defteri gönderilmemesine mebnî mahallince keşfi bi'l-icrâ defter-i sarfiyât ve inşâātın celb ve takdîmi irâde ve fermân buyrulmuş olmağla ber-mantûk-ı irâde-i seniyye iktizâsının îfâ ve inbâsına himmet buyrulmak deyu fî 9 Rebî'u'l-âhir sene [1]299 tarihinde Haleb Vilâyet-i Celîlesi'ne emirnâme-i sâmî tastîr buyrulmuşdur.

[Mühür]
Sadâret-i Uzmâ Mektûbî Kalemi

Vürûdu, fî 6 Mayıs sene [1]300.

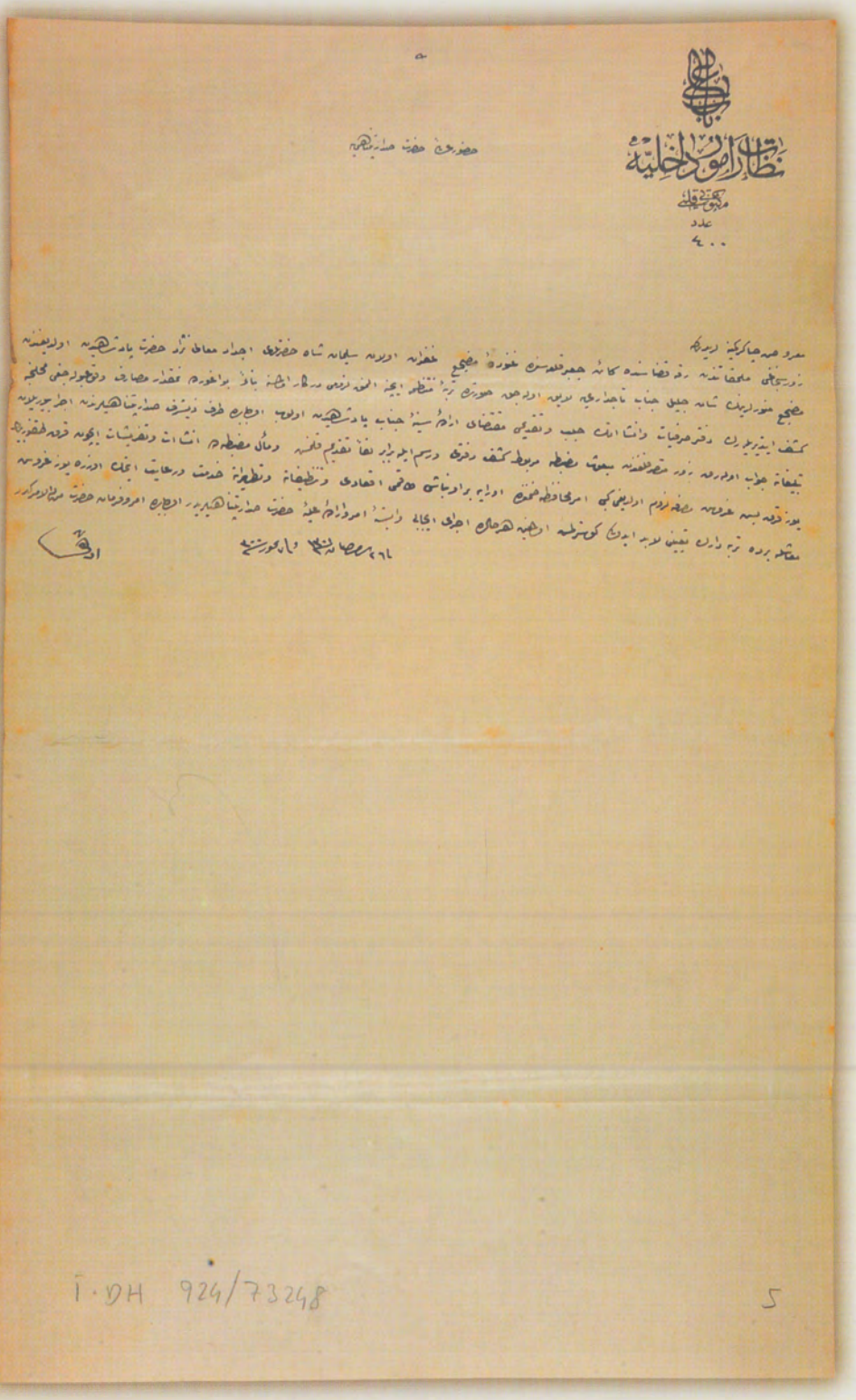
Merbût mazbata ve keşf defteri ve resm-i kaydı ihrâc olunan 9 Rebî'u'l-âhir sene [12]99 tarihli muhrec emirnâme-i sâmî mucebince irsâl kılınmış olduğundan arz ve takdîm buyrulmak üzere leffiyle taraf-ı sâmî-i hazret-i sadâret-penâhîye tezkire-i aliyye bi't-tastîr işbu müzekkerenin muhâsebeye iâde buyrulması bâbında fermân hazret-i men lehü'l-emrindir. Fî 14 Ramazan sene [1]301 ve fî 25 Haziran sene [1]300.

Muhâsebe-i Nezâret-i Dâhiliye
Bâ-tezkire takdîm, fî 2 Temmuz sene [1]300

Arkası:

876, 22

(BOA, İ. DH, nr. 924/73248-4)

7- BOA, İ. DH, nr. 924/73248-5

-7-

Bâb-ı Âlî

Nezâret-i Umûr-ı Dâhiliye

Mektûbî Kalemi

Aded: 400

Huzûr-ı âlî-i hazret-i sadâret-penâhîye

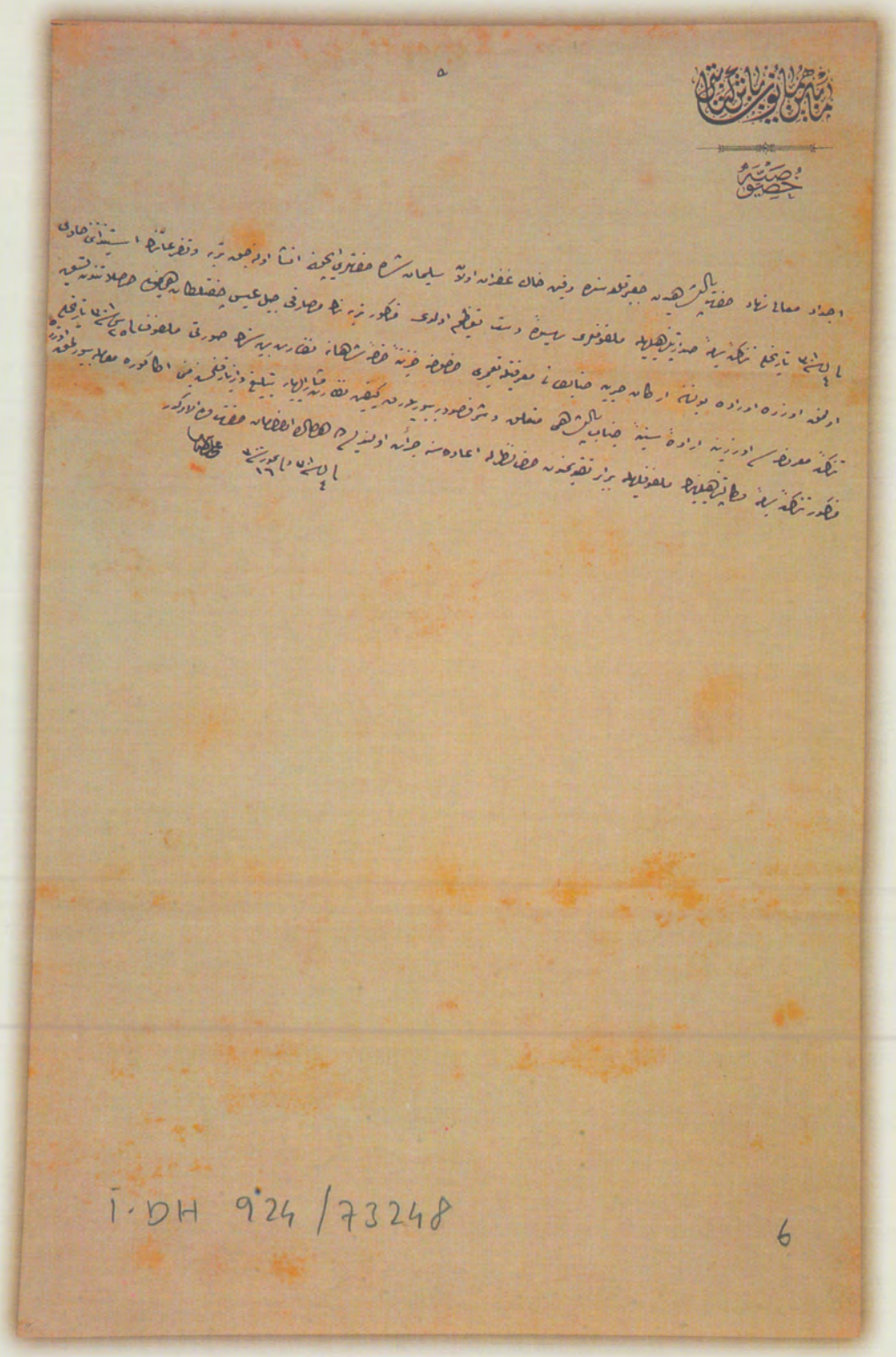
Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir ki

Zor Sancağı mülhakātından Rakka Kazâsı'nda kâin Ca'ber Kal'ası'nda gunûde-i mazca'-i gufrân olan Süleymân Şâh hazretleri ecdâd-ı me'âlî-nejâd-ı hazret-i pâdişâhîden olduğundan mazca'-i münevverlerinin şân-ı celîle-i cenâb-ı tâcdârîye lâyık olacak sûretde türbe-i muntazama içine alınmak lüzûmu derkâr olmasına binâen bu uğurda ne mikdâr masârıf vukū' bulacağı mahallince keşf etdirilerek defter-i sarfiyât ve inşâātın celb ve takdîmi muktezâ-yı irâde-i seniyye-i cenâb-ı pâdişâhîden olup ol bâbda taraf-ı zî-şeref-i sadâret-penâhîden icrâ buyrulan teblîgâta cevâb olarak Zor Mutasarrıflığı'ndan meb'ûs mazbata merbût keşf defteri ve resm ile berâber leffen takdîm kılınmış ve meal-i mazbatada inşâât ve tefrîşât için kırk dokuz bin yüz kırk beş guruş masrafa lüzûm olduğu gibi emr-i muhâfaza zımnında oraya bir onbaşı takımı ik'âdı ve tanzîfâta ve tathîrâta hizmet ve ri'âyet etmek üzere yüz guruş maaşla bir de türbedârın ta'yîni lâ-büdd idüğü gösterilmiş olmağın her halde icrâ-yı îcâbı vâbeste-i emr u irâde-i aliyye-i hazret-i sadâret-penâhîleridir ol bâbda emr u fermân hazret-i men lehü'l-emrindir.

Fî 26 Ramazan sene 1301 ve fî 7 Temmuz sene [1]300.

Edhem

(BOA, İ. DH, nr. 924/73248-5)

İ.DH 924/73248

6

8- BOA, İ. DH, nr. 924/73248-6

-8-

Mâbeyn-i Hümâyûn Başkitâbeti

Husûsiyye

Ecdâd-ı me'âlî-nihâd-ı hazret-i pâdişâhîden Ca'ber Kal'ası'nda defîn-i hâk-i gufrân olan Süleymân Şâh hazretleri için inşâ olunacak türbe ve teferru'âtının istîzânını hâvî fî 4 L sene [1]301 tarihli tezkire-i sâmiyye-i sadâret-penâhîleriyle melfûfları resîde-i dest-i ta'zîm oldu. Mezkûr türbenin masârıfı Cebel-i İsa Çiftlikât-ı Hümâyûnu hâsılâtından tesviye olunmak üzere orada bulunan erkân-ı harbiye zâbitânı ma'rifetiyle ta'mîri husûsuna Hazîne-i Hâssa-i Şâhâne Nezâret-i Behiyyesi'nin sûreti melfûf fî 25 Ş sene [1]301 tarihli tezkire-i ma'rûzası üzerine irâde-i seniyye-i cenâb-ı pâdişâhî müte'allik ve şeref-sudûr buyrularak keyfiyet nezâret-i müşârun-ileyhâya teblîğ ve izbâr kılınmasına mebnî ona göre muâmele buyrulmak üzere mezkûr tezkire-i sâmiyye-i vekâlet-penâhîlerinin melfûflarıyla beraber takdîminden sarf-ı nazarla i'âdesine cür'et olunduysa da her hâlde emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

Fî 4 L. sene [1]301 ve fî 16 Temmuz sene [1]300.

Bende

Ali Rıza

Arkası:

Fî 8 Şevval sene-i minhû

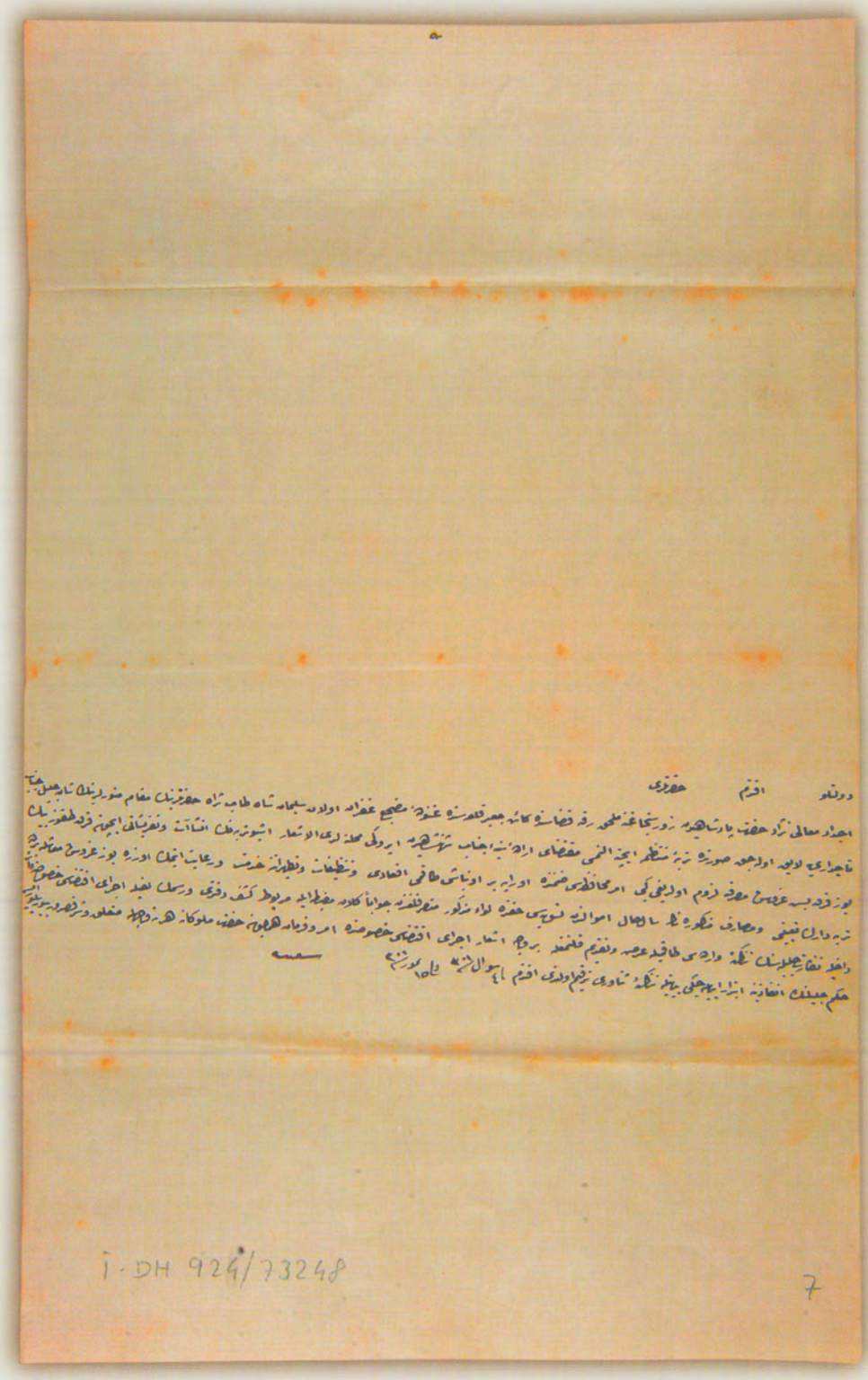
Dâhiliye

K

448

Kayd şüde

(BOA, İ. DH, nr. 924/3248-6)

İ.DH 924/73248

7

9- BOA, İ. DH, nr. 924/73248-7

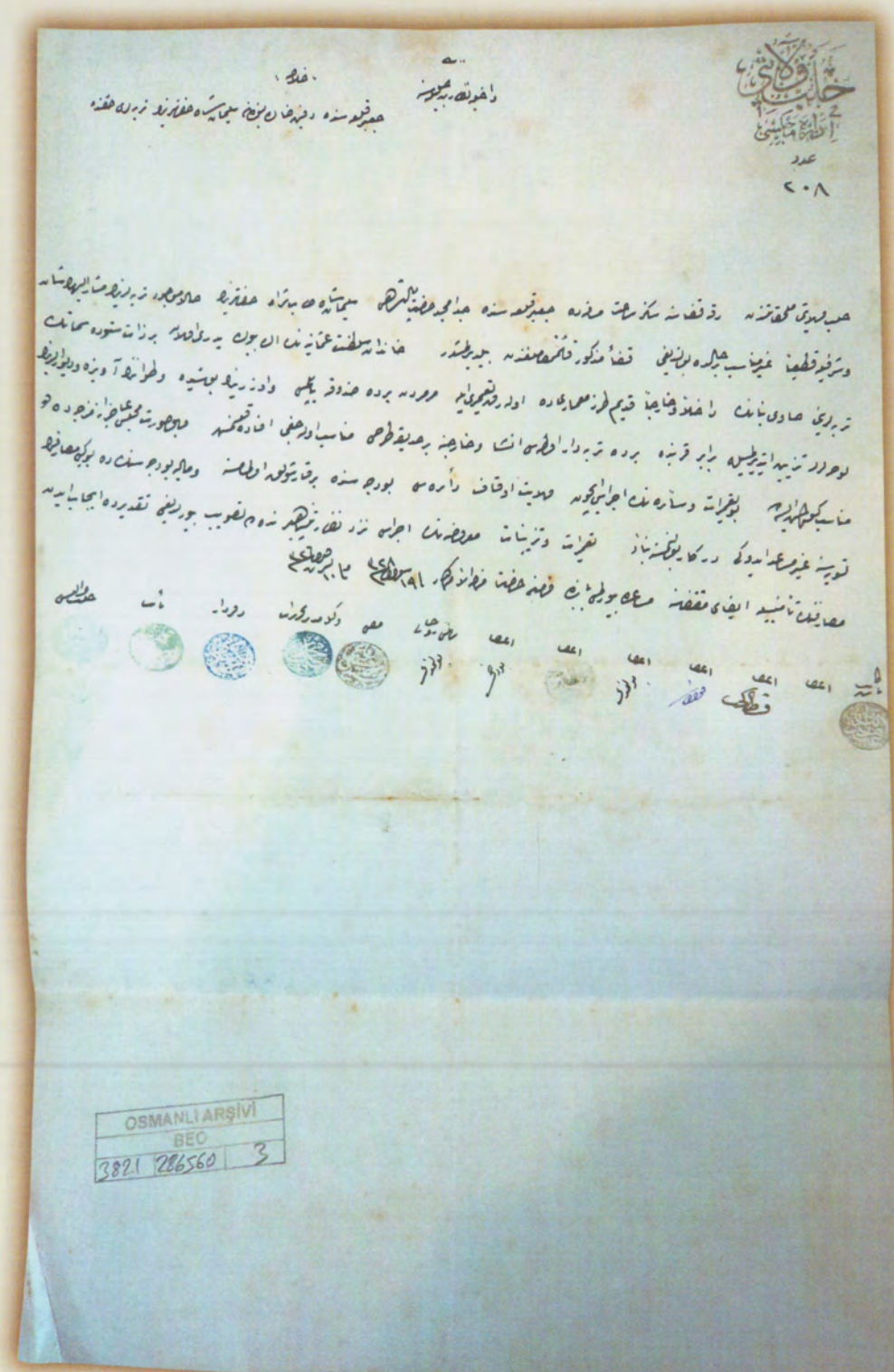
-9-

Devletlü efendim hazretleri

Ecdâd-ı me'âlî-nejâd-ı hazret-i pâdişâhîden Zor Sancağı'na mülhak Rakka Kazâsı'nda kâin Ca'ber Kal'ası'nda gunûde-i mazca'-i gufrân olan Süleymân Şâh tâbe serâhû hazretlerinin makām-ı münevverlerinin şân-ı celîl-i cenâb-ı tâcdârîye lâyık olacak sûretde türbe-i muntazama içine alınması muktezâ-yı irâde-i seniyye-i cenâb-ı şehinşâhîden idüğü mahalline lede'l-iş'âr işbu türbenin inşâât ve tefrîşâtı için kırk dokuz bin yüz kırk beş guruş masrafa lüzûm olduğu gibi emr-i muhâfazası zımnında oraya bir onbaşı takımı ik'âdı ve tanzîfât ve tathîrâtına hizmet ve ri'âyet etmek üzere yüz guruş maaşla bir de türbedârın ta'yîni ve masârıf-ı mezkûrenin sâl-i hâl emvâlinden tesviyesi hakkında livâ-i mezkûr mutasarrıflığından cevâben gelen mazbata ile merbût keşf defteri ve resmin leffiyle icrâ-yı iktizâsı husûsuna dair Dâhiliye Nezâret-i Celîlesi'nin tezkire-i vâridesi takımıyla arz ve takdîm kılınmağla ber-vech-i iş'âr icrâ-yı iktizâsı husûsunda emr u fermân-ı hümâyûn-ı hazret-i mülûkâne her ne vechile müte'allik ve şeref-sudûr buyrulur ise hükm-i celîlinin infâzına ibtidâr edileceği beyânıyla tezkire-i senâverî terkîm olundu, efendim. Fî 4 Şevvâl sene [1]301 ve fî 15 Temmuz sene [1]300.

Said

(BOA, İ. DH, nr. 924/73248-7)

OSMANLI ARŞİVİ
BEO
3821 286560 3

10- BOA,BEO, nr. 3821/286560-3

-10-

Haleb Vilâyeti
İdâre Meclisi
Aded: 208

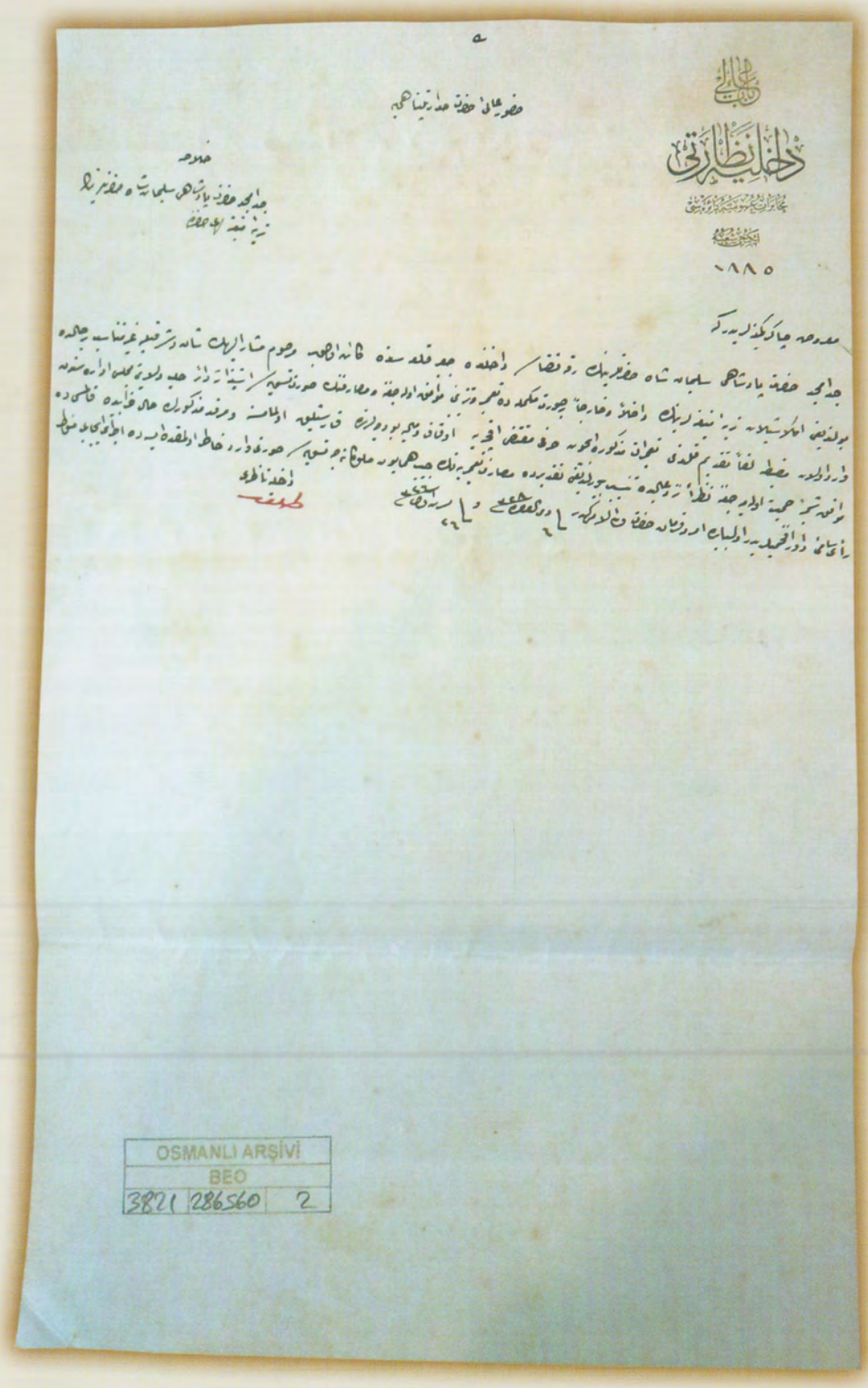
Dâhiliye Nezâret-i Celîlesi'ne

Hulâsa: Ca'ber Kal'ası'nda defin-i hâk bulunan Süleymân Şâh hazretlerinin türbeleri hakkında

Haleb Vilâyeti mülhakātından Rakka Kazâsı'na sekiz saat mesâfede Ca'ber Kal'ası'nda cedd-i emced-i hazret-i pâdişâhî Süleymân Şâh tâbe serâhû hazretlerinin hâlâ mevcûd türbelerinin müşârun-ileyhin şân ve şerefiyle kat'iyyen gayr-ı münâsib bir halde bulunduğu kazâ-i mezkûr kaymakamlığından bildirilmişdir. Hanedân-ı Saltanat-ı Osmâniye'nin en büyük pederi olan bir zât-ı sütûde-simâtın türbelerini hâvî binânın dâhilen ve hâricen kadîm tarz-ı mimârîde olarak ta'mîri ile mermerden bir de sanduka yapılması ve üzerinin pûşîde ve tavanının âvîze ve duvarlarının levhalarla tezyîn etdirilmesiyle berâber kurbünde bir de türbedâr odası inşâ ve hâricine bir hadîka tarhı münâsib olacağı ifâde kılınmış ve bu sûret meclis-i âcizânemizce de münâsib görülmüş ise de bu ta'mîrât ve sairenin icrâsı için Vilâyet Evkāf Dâiresi büdcesinde bir karşılık olmamasına ve Mâliye büdcesinin de bu gibi masârıfın tesviyesine gayr-ı müsâid idüğü derkâr bulunmasına nazaran ta'mîrât ve tezyînât-ı ma'rûzanın icrâsı nezd-i nezâret-penâhîlerinde de tasvîb buyrulduğu takdîrde îcâb eden masârıfının temîniyle îfâ-yı muktezâsına müsâade buyrulması bâbında fermân hazret-i men lehü'l-emrindir. Fî 19 Şevvâl sene [1]328 ve fî 10 Teşrîn-i Evvel sene [1]326.

[Haleb Vilâyeti İdâre Meclisi üyelerinin mühür ve imzaları]

(BOA, BEO, nr. 3821/286560-3)

OSMANLI ARŞİVİ
BEO
3821 286560 2

11- BOA,BEO, nr. 3821/286560-2

-11-

Bâb-ı Âlî

Dâhiliye Nezâreti

Muhâberât-ı Umûmiye Dâiresi

İkinci Şu'be

1885

Huzûr-ı âlî-i hazret-i sadâret-penâhî'ye

Hulâsa: Cedd-i emced-i hazret-i pâdişâhî Süleymân Şâh hazretlerinin türbe-i münîfeleri hakkında

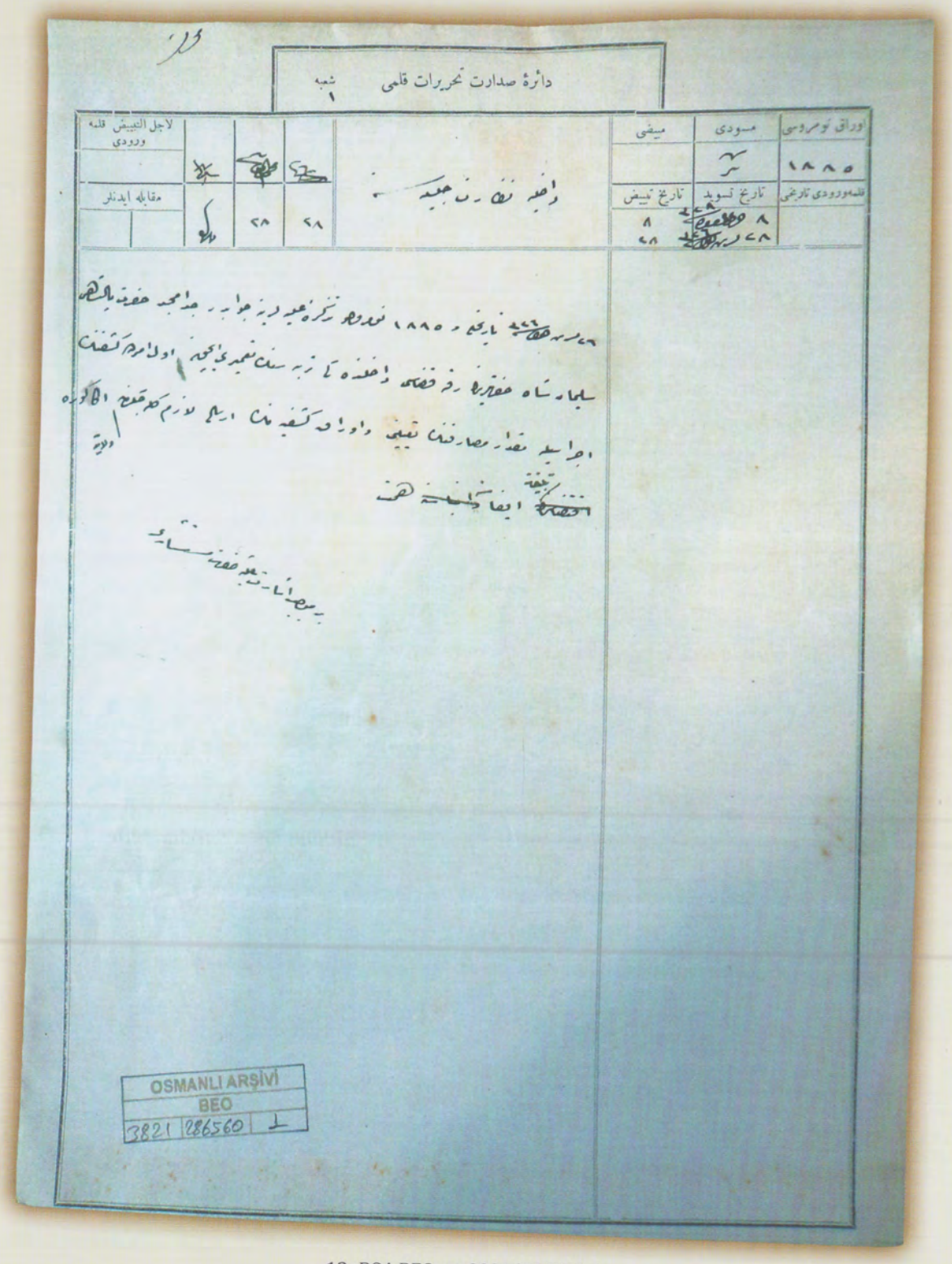
Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir ki

Cedd-i emced-i hazret-i pâdişâhî Süleymân Şâh hazretlerinin Rakka Kazâsı dâhilinde Ca'ber Kal'ası'nda kâin olup merhûm-ı müşârun-ileyhin şân ve şerefiyle gayr-ı mütenâsib bir hâlde bulunduğu anlaşılan türbe-i münîfelerinin dâhilen ve hâricen bir sûret-i mükemmelede ta'mîr ve tezyîni muvâfık olacağına ve masârıfının sûret-i tesviyesi istîzânına dair Haleb Vilâyeti Meclis-i İdâresi'nden vârid olan mazbata leffen takdîm kılındı. Ta'mîrât-ı mezkûre için sarfı muktezî akçeye Evkāf ve Mâliye büdcelerinde karşılık olmamasına ve merkad-ı mezkûrun hal-i harâbîde kalması da muvâfık-ı şîme-i hamiyet olamayacağına nazaran nezd-i âlîden tensîb buyurulduğu takdîrde masârıf-ı ta'mîriyenin Ceyb-i Hümâyûn-ı mülûkânece tesviyesi sûreti vârid-i hâtır olmakda ise de icrâ-yı îcâbı menût-ı re'y-i sâmî-i dâver-i efhamîleridir. Ol bâbda emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir. Fî 6 Zilkade sene [1]328 ve fî 26 Teşrîn-i Evvel sene [1]326.

Dâhiliye Nâzırı

Talat

(BOA, BEO, nr. 3821/286560-2)

دائرۂ صدارت تحریرات قلمی شعبه ۱

ورائی نومروسی	مسودی	مبیضی
۱۸۸۵		

قلمه‌ورودی تاریخی	تاریخ تسوید	تاریخ تبییض
	۸ ۷۸	۸ ۷۸

واقعه نقاره جیه

لاجل التبییض قلمه ورودی			
		۷۸	۷۸

مقابله ایدنلر

۱۸۸۵ ... ۷۸ ... ۸ ...

OSMANLI ARŞİVİ
BEO
3821 286560 1

12- BOA,BEO, nr. 3821/286560-1

-12-

Dâire-i Sadâret

Tahrîrât Kalemi

Şu'be: 1

Evrâk numarası: 1885

Tarih-i tesvîd: 8 Zilkade sene [1]328 - 28 Teşrîn-i Evvel [1]326

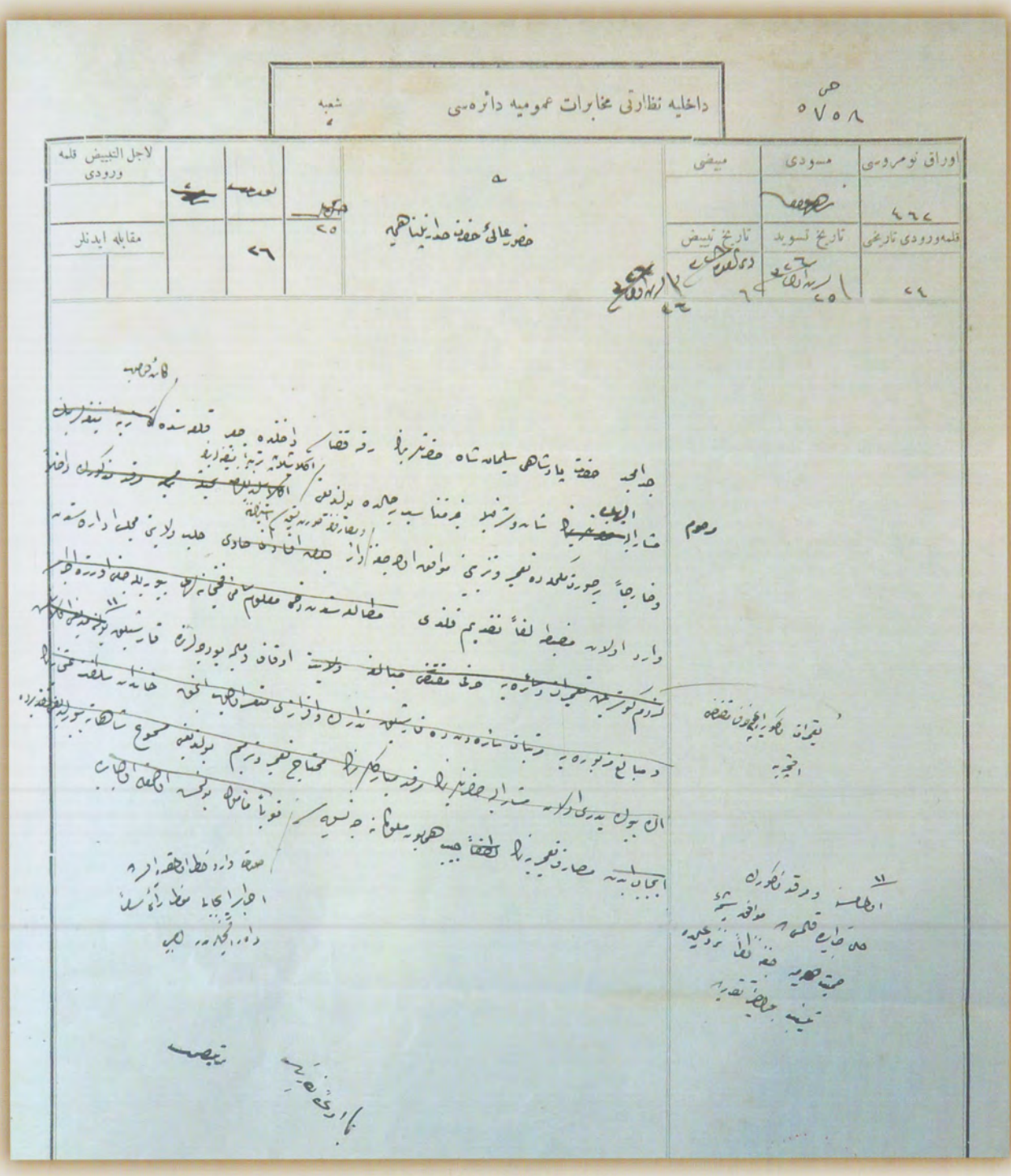
Tarih-i tebyîz: 8, 28

Dâhiliye Nezâret-i Celîlesi'ne

26 Teşrîn-i Evvel sene [1]326 tarihli ve 1885 numaralı tezkire-i aliyyelerine cevâbdır. Cedd-i emced-i hazret-i pâdişâhî Süleymân Şâh hazretlerinin Rakka Kazâsı dâhilindeki türbesinin ta'mîri için evvel emirde keşfinin icrâsıyla mikdâr-ı masârıfının ta'yîni ve evrâk-ı keşfiyenin irsâli lâzım geleceğinden vilâyete ona göre teblîgat îfâsına himmet.

Ber-mûceb-i işaret-i aliyye-i hazret-i müsteşârî

(BOA, BEO, nr. 3821/286560-1)

13- BOA, DH. İD. nr. 33/7

-13-

Dâhiliye Nezâreti

Muhâberât-ı Umûmiye Dâiresi

Evrâk numarası: 462

Tarih-i tesvîd: 25 Teşrîn-i Evvel sene [1]326

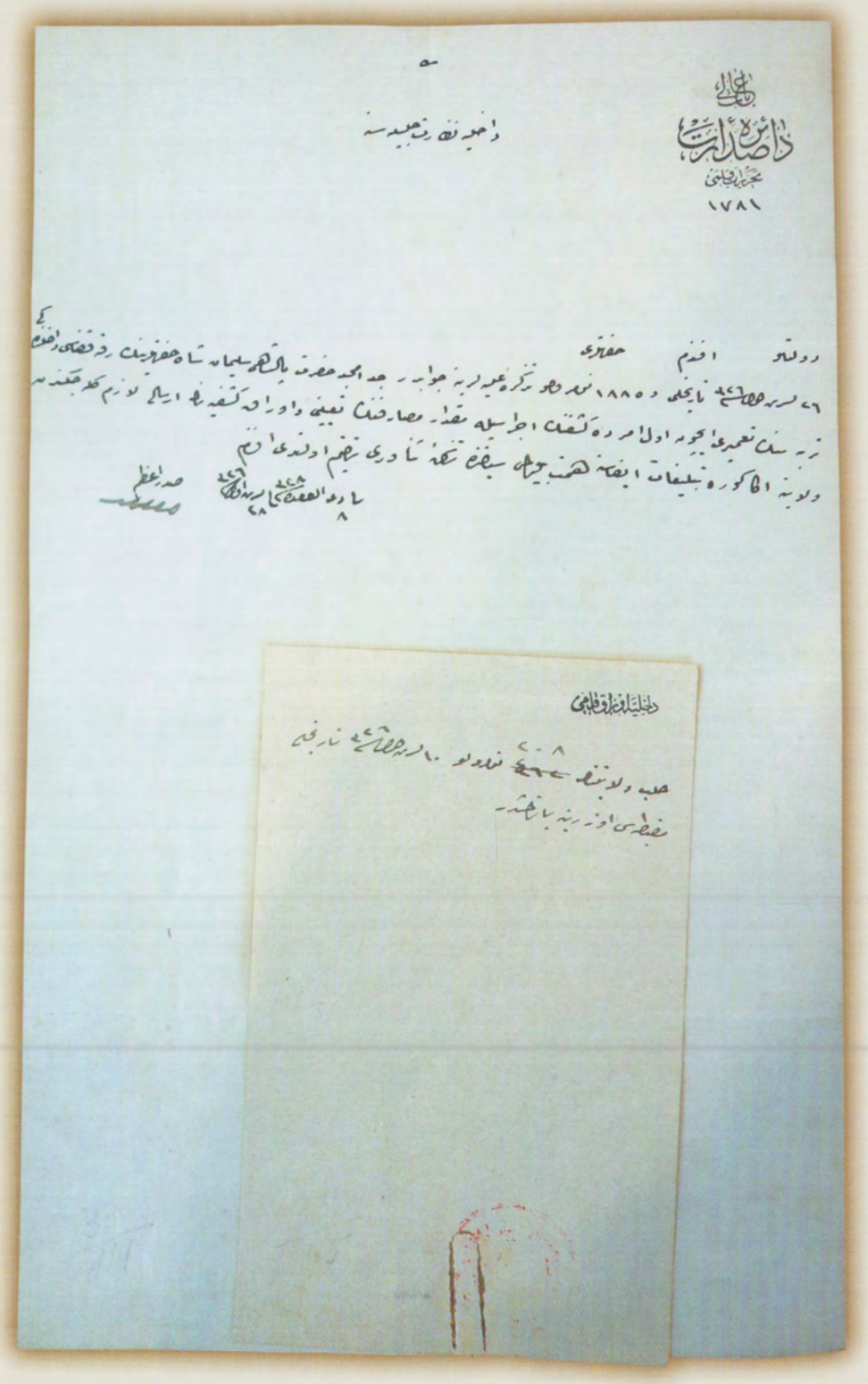
Tarih-i tebyîz: 6 Zilkade sene [1]328 - 26 Teşrîn-i Evvel sene [1]326

Huzûr-ı âlî-i hazret-i sadâret-penâhîye

Cedd-i emced-i hazret-i pâdişâhî Süleymân Şâh hazretlerinin Rakka Kazâsı dâhilinde Ca'ber Kal'ası'nda kâin olup merhûm-ı müşârun-ileyhin şân ve şerefiyle gayr-ı mütenâsib bir halde bulunduğu anlaşılan türbe-i münîfelerinin dâhilen ve hâricen bir sûret-i mükemmelede ta'mîr ve tezyîni muvâfık olacağına ve masârıfının sûret-i tesviyesi istîzânına Haleb Vilâyeti Meclis-i İdâresi'nden vârid olan mazbata leffen takdîm kılındı. Ta'mîrât-ı mezkûre için sarfı muktezi akçeye Evkāf ve Mâliye büdcelerinden karşılık olmamasına ve merkad-ı mezkûrun hal-i harâbîde kalması da muvâfık-ı şîme-i hamiyet olamayacağına nazaran nezd-i âlîde tensîb buyrulduğu takdîrde masârıf-ı ta'mîriyenin Ceyb-i Hümâyûn-ı mülûkânece tesviyesi sûreti vârid-i hâtır olmakda ise de icrâ-yı îcâbı menût-ı re'y-i sâmî-i dâver-i efhamîleridir.

Tebyîz

(BOA, DH.İD. nr. 33/7)

14- BOA, DH. İD. nr. 33/7

-14-

Bâb-ı Âlî

Dâire-i Sadâret

Tahrîr Kalemi

1781

Dâhiliye Nezâret-i Celîlesi'ne

Devletlü efendim hazretleri

26 Teşrîn-i Evvel sene [1]326 tarihli ve 1885 numaralı tezkire-i aliyyelerine cevâbdır. Cedd-i emced-i hazret-i pâdişâhî Süleymân Şâh hazretlerinin Rakka Kazâsı dâhilindeki türbesinin ta'mîri için evvel emirde keşfinin icrâsıyla mikdâr-ı masârıfının ta'yîni ve evrâk-ı keşfiyenin irsâli lâzım geleceğinden vilâyete ona göre tebligât îfâsına himmet buyrulması siyâkında tezkire-i senâverî terkîm olundu, efendim.

Fî 8 Zilkade sene [1]328 – Fi 28 Teşrîn-i Evvel sene [1]326.

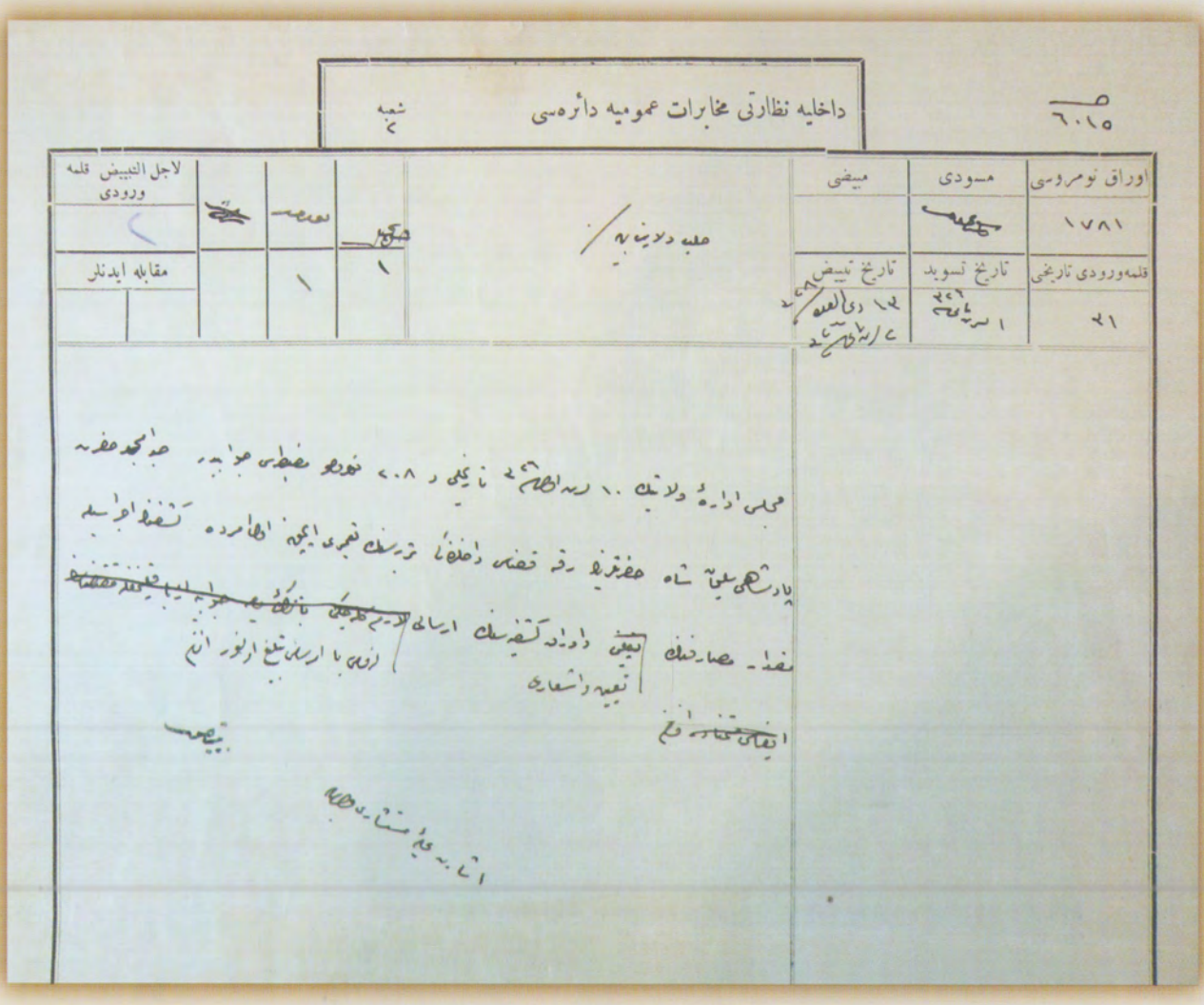
Sadrıazam

İbrahim Hakkı

Dâhiliye Evrâk Kalemi

Haleb Vilâyeti'nin 208 numaralı 10 Teşrîn-i Evvel sene [1]326 tarihli mazbatası üzerine yazılmışdır.

(BOA, DH.İD. nr. 33/7)

15- BOA, DH. İD. nr. 33/7

-15-

Dâhiliye Nezâreti

Mûhaberât-ı Umûmiye Dâiresi

Evrâk numarası: 1781

Tarih-i tesvîd: 1 Teşrîn-i Sânî [1]326

Tarih-i tebyîz: 13 Zilkade sene [1]328 - 2 Teşrîn-i Sânî [1]326

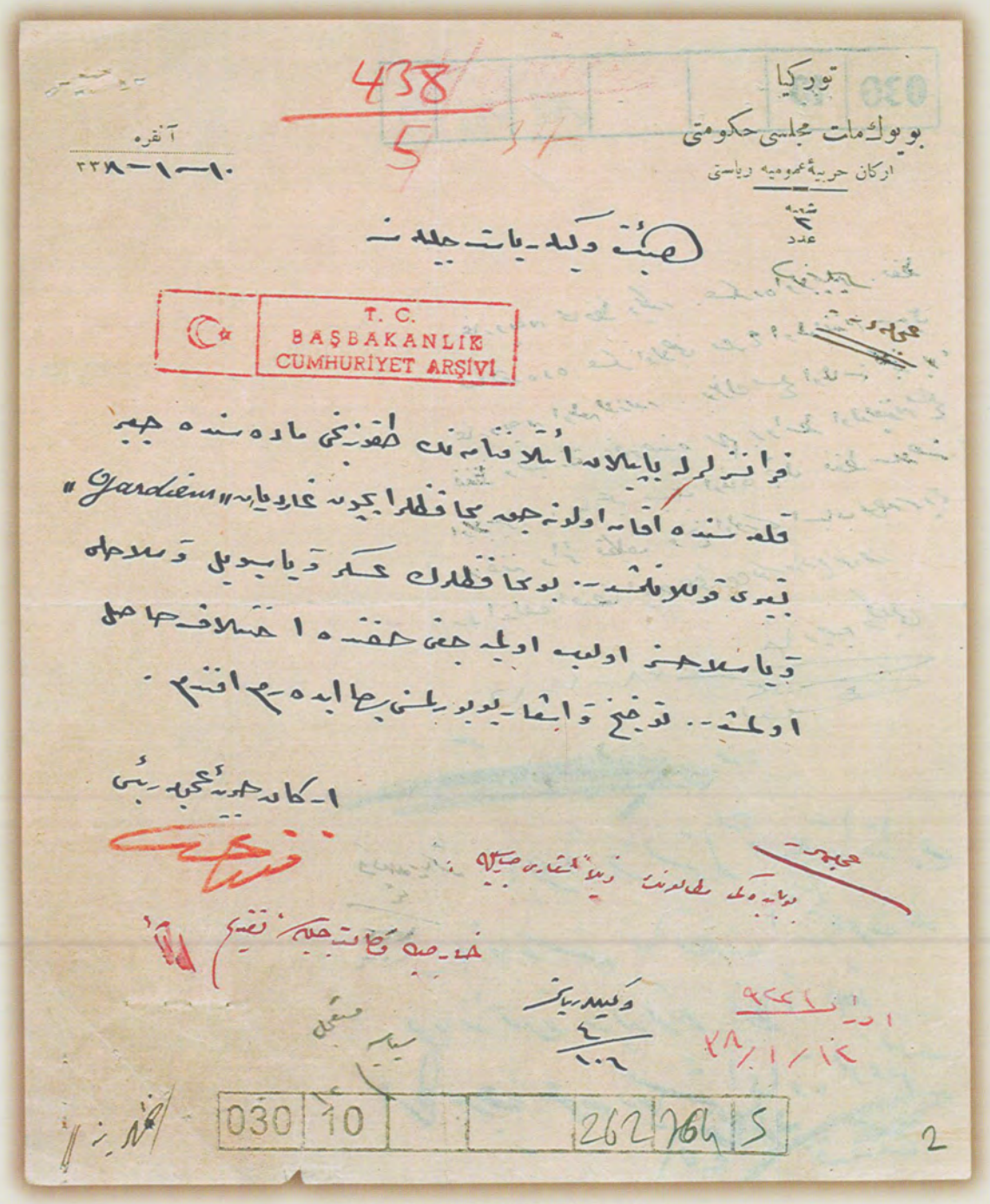
Haleb Vilâyet-i Celîlesi'ne

Meclis-i İdâre-i Vilâyet'in 10 Teşrîn-i Evvel sene [1]326 tarihli ve 208 numaralı mazbatası cevâbıdır. Cedd-i emced-i hazret-i pâdişâhî Süleymân Şâh hazretlerinin Rakka Kazâsı dâhilindeki türbesinin ta'mîri için evvel emirde keşfinin icrâsıyla mikdâr-ı masârıfının ta'yîn ve iş'ârı ve evrâk-ı keşfiyesinin irsâli lüzûmu bâ-emr-i sâmî teblîğ olunur, efendim.

İşaret-i aliyye-i müsteşârî vechile

Tebyîz.

(BOA, DH.İD. nr. 33/7)

438
5

تورکیا
بیوك ملات مجلسی حکومتی
ارکان حربیهٔ عمومیه ریاستی

آنقره
۱۰-۱-۳۳۸

شعبه
عدد

T. C.
BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞİVİ

030 | 10 | 262 764 | 5 | 2

16- BCA, nr. 030-10-262-764-5-2

-16-

Ankara 10/1/338

Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti

Erkân-ı Harbiye-i Umûmiye Riyâseti

Şu'be: 2

Aceledir

Heyet-i Vekîle Riyâset-i Celîlesi'ne

Fransızlarla yapılan itilâfnâmenin dokuzuncu maddesinde Ca'ber Kal'ası'nda ikâme olunacak muhâfızlar için gardiyan "gardian" ta'bîri kullanılmışdır. Bu muhâfızların asker veya sivil ve silahlı veya silahsız olup olmayacağı hakkında ihtilâf hâsıl olmuşdur. Tavzîh ve iş'âr buyrulmasını ricâ ederim, efendim.

Erkân-ı Harbiye-i Umûmiye Reisi

Fevzi

Aceledir

Bu bâbdaki mütâla'anın zeylen iş'ârı

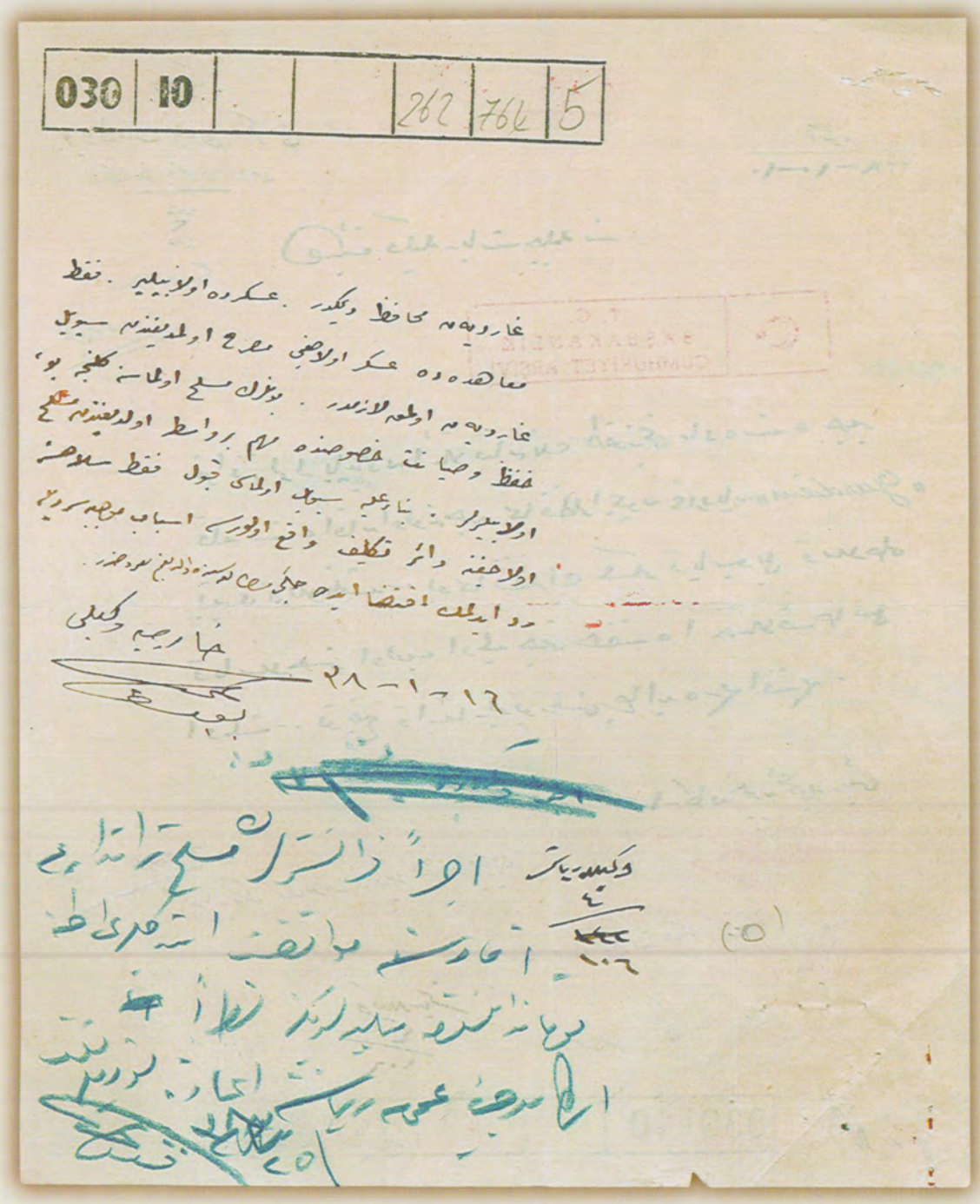
Hâriciye Vekâlet-i Celîlesi'ne takdîm.

Siyâsîye müsta'cel

Evrâk, 9221, 12/1/[13]38

Vekiller Riyâseti, 4/106

(BCA, nr. 030-10-262-764-5-2)

17- BCA, nr. 030-10-262-764-5-3

-17-

Gardiyan muhâfız demekdir. Askerde olanlar bilir. Fakat muâhededе asker olacağı musarrah olmadığından sivil gardiyan olmak lâzımdır. Bunların müsellah olmasına gelince bu hıfz u siyânet husûsunda mühim bir vâsıta olduğundan müsellah olabilirler. Binaenaleyh sivil olması kabul fakat silahsız olacağına dair teklîf vâki' olursa esbâb-ı mucibe serdiyle reddedilmek iktizâ edeceği mütâlaasında olduğum ma'rûzdur.

16/1/[13]38

Hâriciye Vekili

Yusuf Kemâl

Âhîren Fransızların müsellah jandarma ifâdesine muvâfakat etdikleri Adana Kumandanlığı'ndan bildirildiğine nazaran Erkân-ı Harbiye-i Umûmiye Riyâseti'ne i'âde buyrulmuşdur.

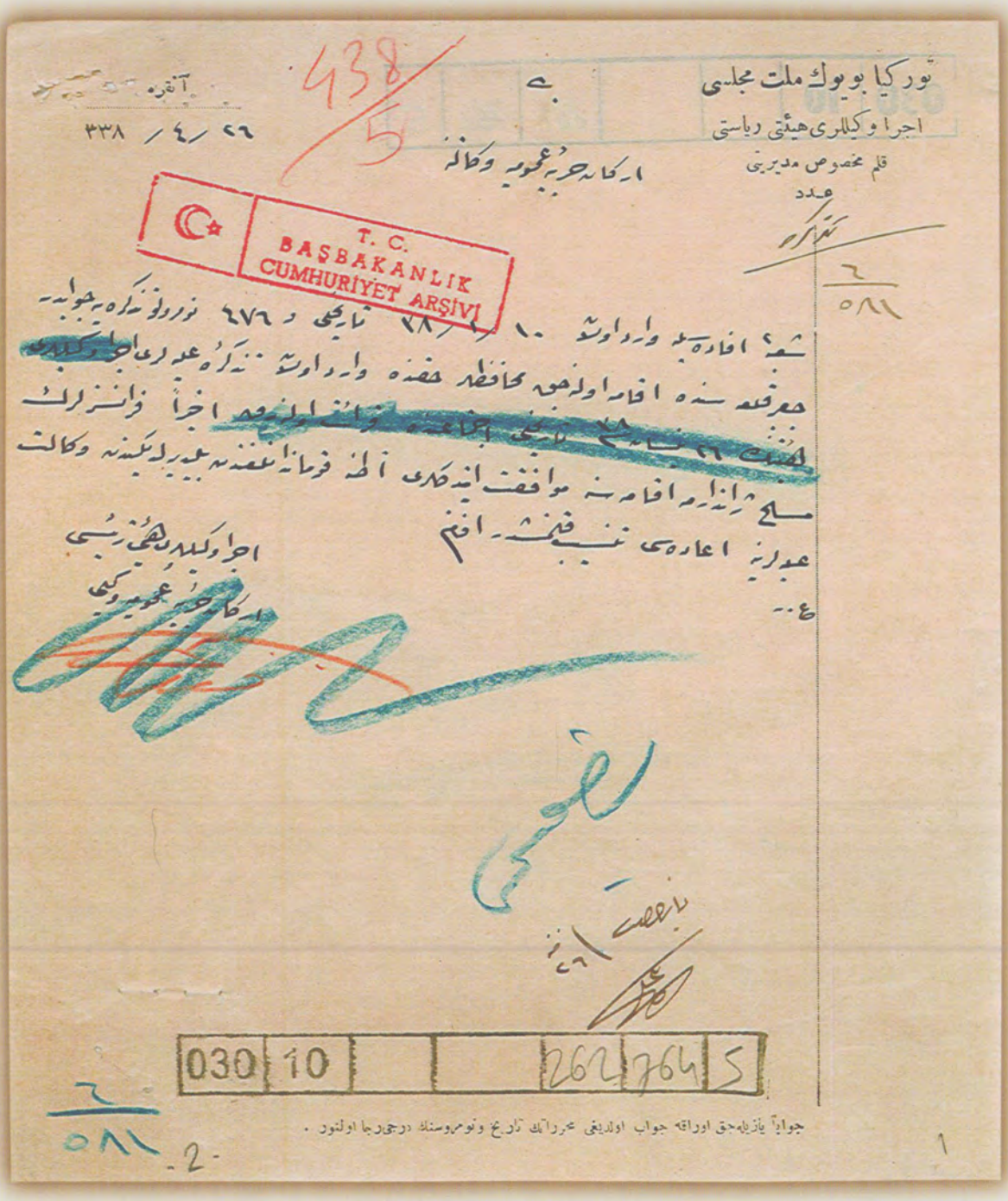
Fî 25 Nisan sene [13]38

Fevzi

Vekilleri Riyâseti

4/106

(BCA, nr. 030-10-262-764-5-3)

تورکیا بویوك ملت مجلسی
اجرا وکیللری هیئتی ریاستی
قلم مخصوص مدیریتی
عدد
تذکره

آنقره
۲۶ / ٤ / ۳۳۸

438/5

ا. کاتبه حربیه عمومیه وکالتنه

T. C.
BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞİVİ

۲
٥٨١

شعبه افاده یه واردات ۱۰ / ۲۸ / ۳۳۸ تاریخی و ٤٧٦ نومرولو تذکره یه جوابه
جعرفیه سنه افاده اولنوب محافظه حضده واردات تذکره عدلیه اجرا وکیللری
[redacted] اجرا قرارلرك
مسلح دائره افاده سنه موافقت ایدیلدیکی حالده فرمانه تنفیذه عدلیه وکالتنه
عدلیه اعاده سی تنسیب قیلنمش افنم
ع..

اجرا وکیللری رئیسی
ا. کاتبه حربیه عمومیه وکیلی

030 | 10 | | | 262 | 764 | 5

جواباً یازیلمحق اوراقه جواب اولدیغی تحریراتك تاریخ ونومروسنك درجی رجا اولنور .

٢
٥٨١ -2-

1

18- BCA, nr. 030-10-262-764-5-1

-18-

26/4/[1]338

Türkiye Büyük Millet Meclisi
İcrâ Vekilleri Heyeti Riyâseti
Kalem-i Mahsûs Müdüriyeti
Aded: 6/581

Erkân-ı Harbiye-i Umûmiye Vekâleti'ne

Şu'be ifâdesiyle vârid olan 10/1/[13]38 tarihli ve 476 numaralı tezkireye cevâbdır.

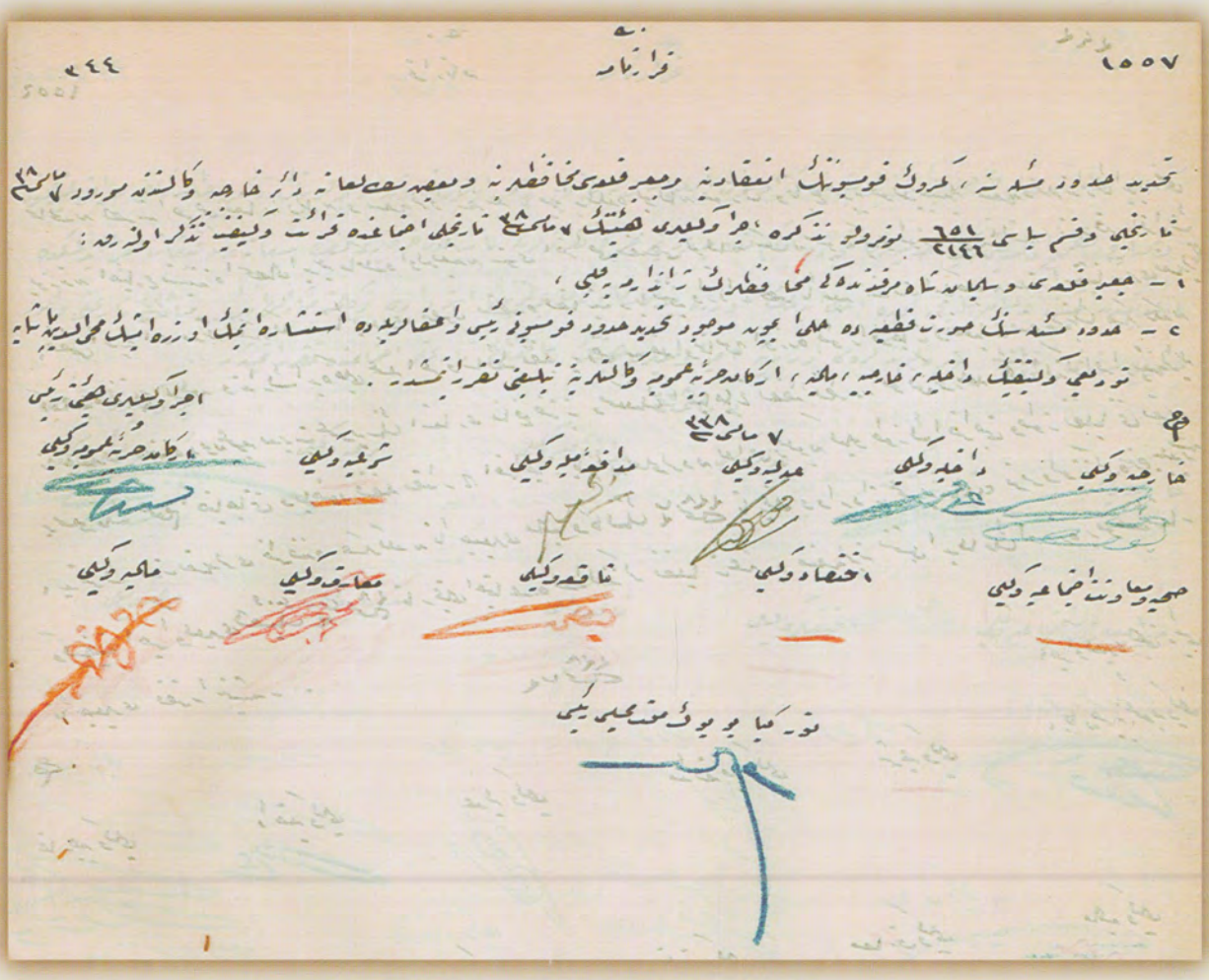
Ca'ber Kal'ası'nda ikâme olunacak muhâfızlar hakkında vârid olan tezkire-i aliyyeleri âhîren Fransızların müsellah jandarma ikâmesine muvâfakat etdikleri Adana Kumandanlığı'ndan bildirildiğinden vekâlet-i aliyyelerine i'âdesi tensîb kılınmışdır, efendim.

İcrâ Vekilleri Heyeti Reisi
Erkân-ı Harbiye-i Umûmiye Vekîli
Fevzi

Tashîhi

Yazılmışdır, fî 26 minhû.

(BCA, nr. 030-10-262-764-5-1)

19- BCA, nr. 030-0-018-001-001-5-14-13

-19-

1557-344

Karârnâme

Tahdîd-i hudûd mes'elesine, gümrük komisyonunun in'ikādına ve Ca'ber Kal'ası muhâfızlarına ve bazı mütâla'âta dâir Hariciye Vekâleti'nden mevrûd 7 Mayıs sene [13]38 tarihli ve Kısm-ı Siyâsî 651/2146 numaralı tezkire İcrâ Vekîlleri Hey'eti'nin 7 Mayıs sene [13]38 tarihli ictimâ'ında kırâet ve keyfiyyet tezekkür olunarak:

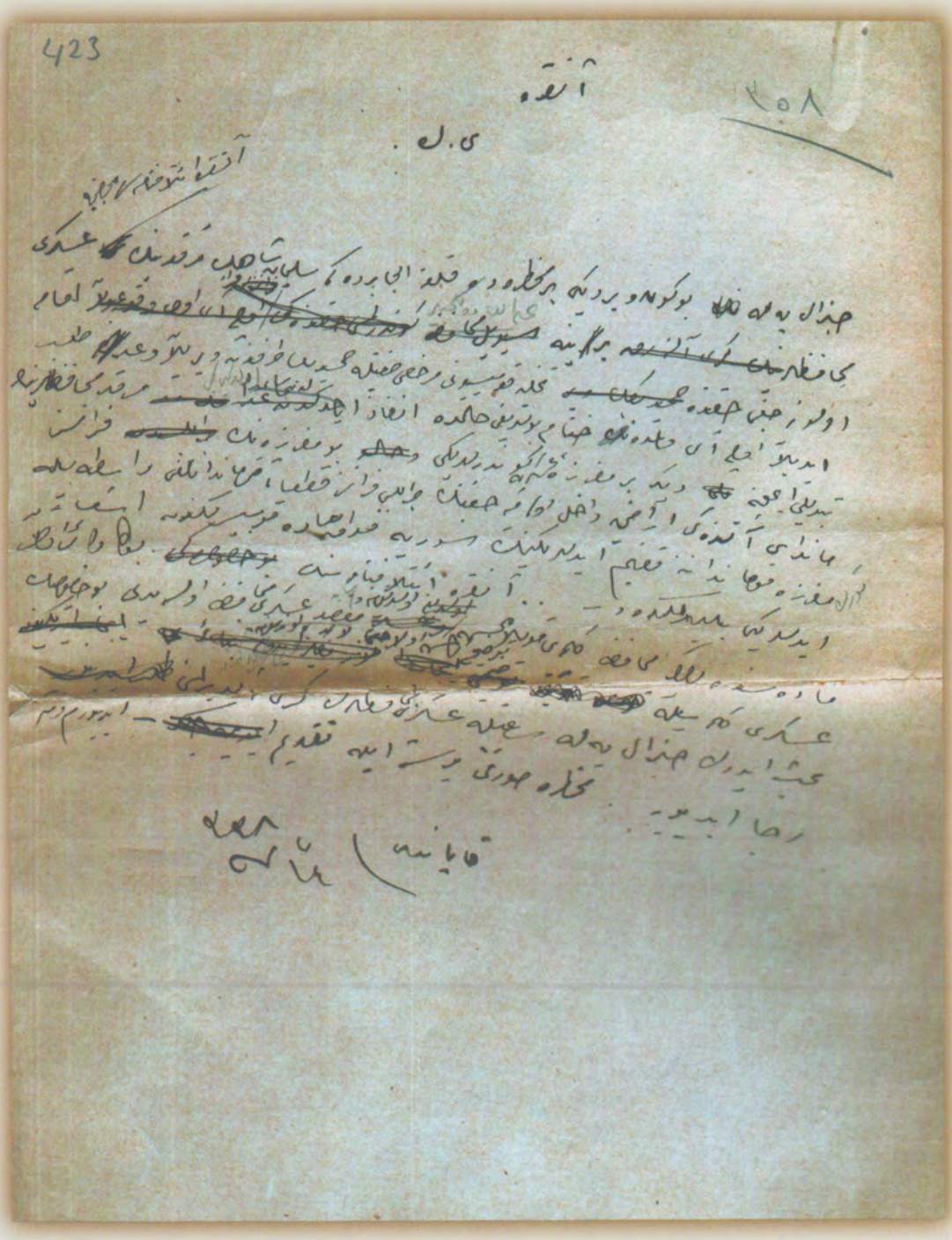
1- Ca'ber Kal'ası ve Süleyman Şah merkadindeki muhâfızların jandarmaya kalbi

2- Hudûd mes'elesinin sûret-i kat'iyyede halli için mevcûd Tahdîd-i Hudûd Komisyonu re'isi ve a'zâlarıyla da istişâre etmek üzere işin Muhyiddin Paşa'ya tevdî'i ve keyfiyyetin Dahiliye, Hariciye, Mâliye, Erkân-ı Harbiye-i Umûmiye vekâletlerine teblîği takarrür etmişdir.

7 Mayıs sene [1]338

Hariciye Vekîli Yusuf Kemâl	Dahiliye Vekîli Ali Fethi	Adliye Vekîli Refik Şevket	Müdâfa'a-i Milliye Vekîli [imza]	Şer'iyye Vekîli ( )
Sıhhiye ve Muâvenet-i İctimâiyye Vekîli ( )	İktisâd Vekîli ( )	Nâfia Vekîli Feyzi	Maârif Vekîli Mehmed Vehbi	Maliye Vekîli Hasan Fehmi
İcra Vekîlleri Hey'eti Reîsi Erkân-ı Harbiye-i Umûmiye Vekîli Fevzi		Türkiye Büyük Millet Meclisi Reîsi Mustafa Kemâl		

19- BCA, nr. 030-0-018-001-001-5-14-13

20- Kızılaycı Hamit Arşivi, nr. 423- Bahçeşehir Üniversitesi

-20-

358

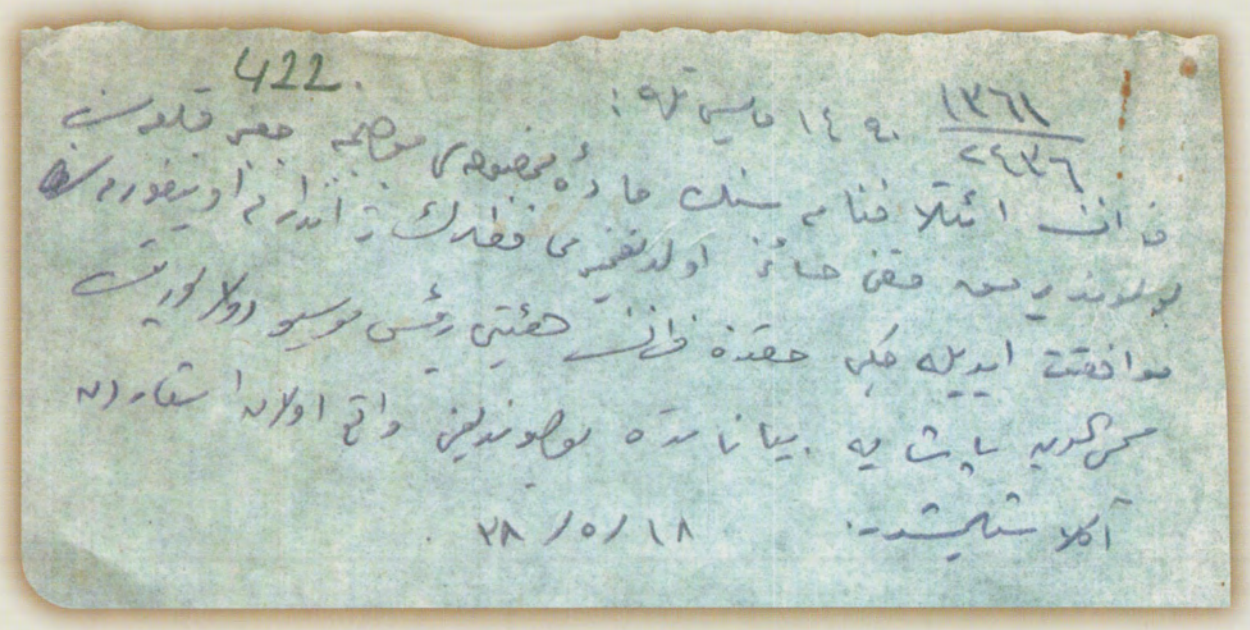
Ankara

Ceneral Pelle bugün verdiği bir muhtırada Kal'atü'l-Caber'deki Süleyman Şah'ın merkadinin Ankara İtilâfnâmesi mûcebince askerî muhâfızlar yerine ale'l-âde bekçiler ikāme olunacağı hakkında Tahliye Komisyonu murahhası sıfatıyla Hamid Bey tarafından verilen va'ad, taleb edilen üç ay müsâ'ade hitâm bulduğu hâlde infâz edilemediği gibi merkad muhâfızlarının tebdîli için diğer bir müfreze asker gönderildiği ve bu müfrezenin Fransız mandası altındaki arâzîye dâhil olamayacağının Trablus Fransız Kıta'âtı Kumandanlığı vâsıtasıyla Türk Müfreze kumandanına tefhîm edildiğinin Suriye Fevka'l-âde Komiserliği'nden iş'âr edildiği bildirilmekdedir. Ankara İtilâfnâmesi'nin buna dâir olan maddesinde yalnız muhâfız kelimesi kullanılmış olduğundan maksad askerî muhâfız olsaydı bu husûsun askerî kelimesiyle tavzih edilmiş olacağından bahsederek Ceneral Pelle sür'atle askerî muhâfızların geri aldırılmasını ricâ ediyor. Muhtıra sûretini posta ile takdîm ediyorum....

Fî 14 Mayıs sene [1]338.

Kapandı (?)

20- Kızılaycı Hamit Arşivi, nr. 423- Bahçeşehir Üniversitesi

21- Kızılaycı Hamit Arşivi, nr. 422- Bahçeşehir Üniversitesi

-21-

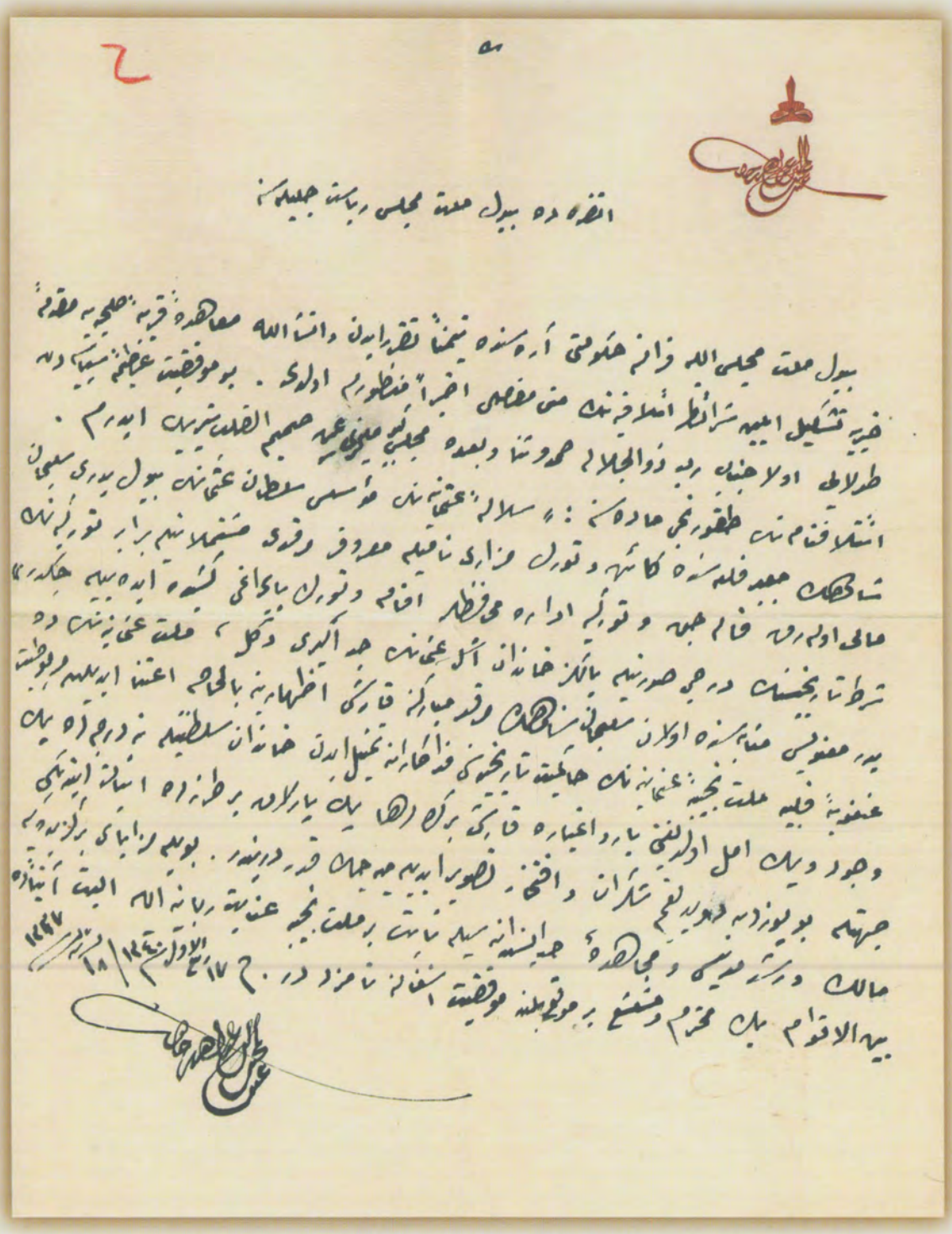
1361/2436

C. 14 Mayıs tele:

Fransız İtilâfnâmesi'nin mâdde-i mahsûsası mûcebince Ca'ber Kal'ası'nda bulundurmak hakkını hâ'iz olduğumuz muhâfızların jandarma üniformasına muvâfakat edileceği hakkında Fransız Hey'eti Reîsi Mösyö Dölaport'un? Muhyiddin Paşa'ya beyânâtda bulunduğu vâki' olan iş'ârdan anlaşılmışdır.

18/5/[13]38

21- Kızılaycı Hamit Arşivi, nr. 422- Bahçeşehir Üniversitesi

22- Şehzade Abdülmecid Efendi'nin TBMM'ye Mektubu (Murat Bardakçı Arşivi)

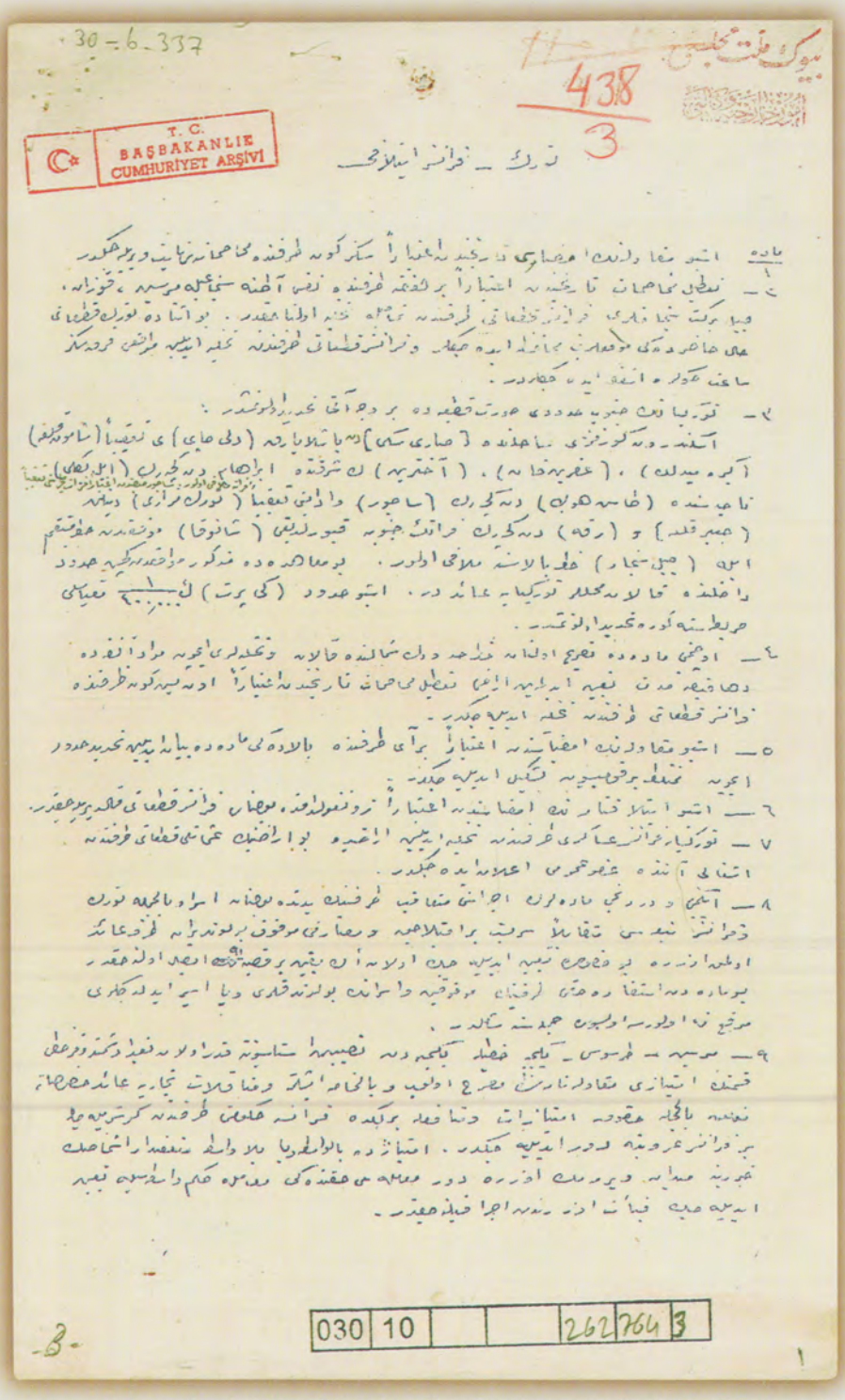
-22-

Ankara Büyük Millet Meclisi Riyâset-i Celîlesi'ne

Büyük Millet Meclisi ile Fransa Hükûmeti arasında müteyemminen takarrür eden ve inşâallah muâhede-i karîbe-i sulhiyyeye mukaddime-i hayriyye teşkîl eyleyen şerâ'it-i i'tilâfiyyenin metn-i mütehassılı ahîren manzûrum oldu. Bu muvaffakiyet-i azîme-i siyâsiyyeden dolayı evvelâ Cenâb-ı Rabb-i zü'l-celâle hamd ü senâ ve ba'dehû Meclis-i Kebîr-i Millîmizi an-samîmi'l-kalb tebrîk ederim. İ'tilâfnâmenin dokuzuncu maddesine: "Sülâle-i Osmâniyye'nin mü'essisi Sultân Osmân'ın büyük pederi Süleymân Şâh'ın Caber Kal'ası'nda kâin ve Türk Mezârı nâmıyla ma'rûf merkadi müştemilâtıyla beraber Türkiye'nin mâlı olarak kalacak ve Türkiye idâre, muhâfızlar ikâme ve Türk bayrağı keşîde edebilecekdir" şart-ı tarihîsinin derci sûretiyle yalnız hânedân-ı Âl-i Osman'ın cedd-i ekberi değil, millet-i Osmaniyye'nin de peder-i ma'nevîsi mesâbesinde olan Süleymân Şâh'ın merkad-i mübârekine karşı izhârına bi'l-hâssa itinâ edilen merbûtiyet-i an'aneviyye-i kalbiyye millet-i necîbe-i Osmaniyyenin hâkimiyet-i târihiyyesini fedâkârâne temsil eden hânedân-ı saltanatıyla ne derecede yek-vücûd ve yek-emel olduğunu yar ve ağyâra karşı bir kere daha pek parlak bir tarzda isbât etdiği cihetle bu yüzden duyduğum şükrân ve iftihâr tasvîr edilemeyecek kadar derîndir. Böyle mezâyâ-yı ber-güzîdeye mâlik ve rüşd-i medenîsi ve mücâhede-i hüdâpesendânesiyle siyle sâbit bir millet-i necîbe inâyet-i rabbâniyye ise elbet âtiyyen de beyne'l-akvâm pek muhterem ve müşa'şa'a bir mevki'-i bülend-i muvaffakiyet-âşinâsına nâmzeddir. Fî 17 Rebî'ülevvel sene 1340 - Fî 18 Teşrîn-i Sânî sene 1337

Abdülmecid bin Abdülaziz Han

(Murat Bardakçı Arşivi)

30-6-337

T. C. BAŞBAKANLIK CUMHURİYET ARŞİVİ

438
3

030 10 262 764 3

23- Fransa'yla yapılacak Ankara İtilafnâmesi'nin imzalanmasından önce anlaşmaya dair Türkiye'nin taslak metni (BCA, nr. 030-10-262-764-3-1)

T. C.
BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞİVİ

030 | 10 | | | 262 | 764 | 3

2

24- Fransa'yla yapılacak Ankara İtilafnâmesi'nin imzalanmasından önce anlaşmaya dair Türkiye'nin taslak metni (BCA, nr. 030-10-262-764-3-2)

Empereur des Indes, ayant reconnu la nécessité de supprimer la disposition de l'article 2 de la Convention du 1er décembre 1909 qui fixe à 1 et 1/4 p. 100 le montant maximum de la taxe à percevoir sur les expéditeurs des fonds, ont résolu de substituer aux termes de l'article 2 de ladite Convention la stipulation suivante :

Article 2. — Il sera perçu pour chaque envoi de fonds effectué en vertu de l'article précédent, une taxe qui sera déterminée par l'administration du pays d'origine et qui sera à la charge de l'expéditeur des fonds.

Sont exempts de toute taxe les mandats d'office relatifs au service des postes et échangés par les administrations postales ou entre les bureaux relevant de ces administrations.

En foi de quoi, les plénipotentiaires respectifs ont signé cet acte additionnel et y ont apposé leurs cachets.

Fait en double exemplaire.

A. Briand. Hardinge of Penshurst.

— 17 —

20 Octobre 1921 TURQUIE.

ACCORD METTANT FIN A L'ÉTAT DE GUERRE ENTRE LA FRANCE ET LA TURQUIE, SIGNÉ A ANGORA.

I.

Article premier.

Les Hautes Parties Contractantes déclarent que, dès la signature du présent Accord, l'état de guerre cessera entre elles ; les armées, les autorités civiles et les populations en seront immédiatement avisées.

Article II.

Dès la signature du présent Accord, les prisonniers de guerre respectifs ainsi que toutes les personnes françaises ou turques détenues ou emprisonnées seront remises en liberté et reconduites aux frais de la Partie qui les détient dans la ville la plus proche qui sera désignée à cet effet. Le bénéfice de cet article s'étend à tous les détenus et prisonniers des deux Parties, quels que soient la date et le lieu de détention, d'emprisonnement ou de capture.

Article III.

Dans un délai maximum de deux mois à partir de la signature du présent Accord, les troupes turques se retireront au nord et les troupes françaises au sud de la ligne désignée à l'article VIII.

Article IV.

L'évacuation et la prise de possession qui auront lieu dans le délai prévu à l'article III, seront effectuées selon les modalités à fixer d'un commun accord par une commission mixte nommée par les commandants militaires des deux Parties.

Article V.

Une amnistie plénière sera accordée par les deux Parties Contractantes dans les régions évacuées dès leur prise de possession.

Article VI.

Le Gouvernement de la Grande Assemblée nationale de Turquie déclare que les droits des minorités solennellement reconnus dans le Pacte national seront confirmés par lui sur la même base que celle établie par les conventions conclues à ce sujet entre les Puissances de l'Entente, leurs adversaires et certains de leurs alliés.

Article VII.

Un régime administratif spécial sera institué pour la région d'Alexandrette. Les habitants de race turque de cette région jouiront de toutes les facilités pour le développement de leur culture. La langue turque y aura le caractère officiel.

Article VIII.

La ligne mentionnée à l'article III est fixée et précisée comme suit :

La ligne frontière partira d'un point à choisir sur le golfe d'Alexandrette immédiatement au sud de la localité de Payas et se dirigera sensiblement vers Meidan-Ekbes (la station du chemin de fer et la localité restant à la Syrie) ;

De là elle s'infléchira vers le sud-est de manière à laisser à la Syrie la localité de Marsova et à la Turquie celle de Karnaba ainsi que la ville de Killis, de là elle rejoindra la voie ferrée à la station de Tchoban-bey. Puis elle suivra la voie ferrée de Bagdad dont la plate-forme restera sur le territoire turc jusqu'à Nouscibine, de là, elle suivra la vieille route entre Nouscibine et Djéziré ibn Omer où elle rejoindra le Tigre. Les localités de Nouscibine et de Djéziré-ibn-Omer ainsi que la route resteront à la Turquie ; mais les deux pays auront les mêmes droits pour l'utilisation de cette route.

Les stations et gares de la section entre Tchoban-bey et Nouscibine appartiendront à la Turquie comme faisant partie de la plate-forme du chemin de fer.

Une commission composée des délégués des deux Parties sera constituée dans un délai d'un mois à partir de la signature du présent Accord, pour fixer la ligne susmentionnée. Cette commission procédera aux travaux dans le même délai.

Article IX.

Le tombeau de Suleiman Chah, le grand-père du sultan Osman, fondateur de la dynastie ottomane (tombeau connu sous le nom de Turc Mézari) situé à Djaber-Kalessi restera, avec ses dépendances, la propriété de la Turquie, qui pourra y maintenir des gardiens et y hisser le drapeau turc.

Article X.

Le Gouvernement de la Grande Assemblée nationale de Turquie accepte le transfert de la concession de la section du chemin de fer de Bagdad entre Bozanti et Nouscibine, ainsi que des divers embranchements construits dans le vilayet d'Adana à un groupe français désigné par le Gouvernement français avec tous les droits, privilèges et avantages attachés aux concessions, en particulier en ce qui concerne l'exploitation et le trafic.

La Turquie aura le droit de faire ses transports militaires par chemin de fer de Meidan-Ekbes à Tchoban-bey dans la région syrienne, et la Syrie aura le droit de faire ses transports militaires par chemin de fer de Tchoban-bey jusqu'à Nousseibine dans le territoire turc.

Sur cette section et ces embranchements aucun tarif différentiel ne pourra être établi en principe. Cependant les deux Gouvernements se réservent le droit d'étudier le cas échéant, d'un commun accord, toute dérogation à cette règle qui deviendrait nécessaire.

En cas d'impossibilité d'accord, chaque Partie reprendra sa liberté d'action.

Article XI.

Une commission mixte sera instituée après la ratification du présent Accord en vue de conclure une convention douanière entre la Turquie et la Syrie. Les conditions ainsi que la durée de cette convention seront déterminées par cette commission. Jusqu'à la conclusion de la convention précitée, les deux pays conserveront leur liberté d'action.

Article XII.

Les eaux de Kouveik seront réparties entre la ville d'Alep et la région au nord restée turque de manière à donner équitablement satisfaction aux deux Parties.

La ville d'Alep pourra également faire à ses frais une prise d'eau sur l'Euphrate en territoire turc pour faire face aux besoins de la région.

Article XIII.

Les habitants sédentaires ou semi-nomades ayant la jouissance de pâturages, ou ayant des propriétés de l'un ou de l'autre côté de la ligne fixée à l'article VIII, continueront comme par le passé à exercer leurs droits. Ils pourront pour les nécessités de leur exploitation, librement et sans payer aucun droit de douane ou de pâturage ni aucune autre taxe, transporter d'un côté à l'autre de cette ligne leur bétail avec le croît, leurs instruments, leurs outillages, leurs semences et leurs produits agricoles, étant bien entendu qu'ils sont tenus de payer les droits et taxes y relatifs dans le pays où ils sont domiciliés.

Franklin-Bouillon. Youssouf Kémal.

II.

Au moment de procéder à la signature de l'accord intervenu aujourd'hui entre le Gouvernement de la Grande Assemblée nationale de Turquie et le Gouvernement de la République française, Youssouf Kémal bey, le plénipotentiaire turc, a émis les considérations suivantes dont monsieur Franklin-Bouillon, plénipotentiaire français, a bien voulu prendre note.

Le plénipotentiaire turc tient à faire des réserves expresses en ce qui concerne le règlement des questions relatives à la participation de la Syrie à la Dette ottomane, aux biens de l'État, de la couronne et de l'Evkaf, et à tous autres points résultant du changement de la situation juridique de ce pays, règlement qui devra avoir lieu lors de la conclusion du traité général de paix.

Pour les régions d'Alexandrette et d'Antioche, Youssouf Kémal bey déclare nécessaire d'accorder aux habitants la faculté d'adopter un pavillon spécial contenant le drapeau turc. Le plénipotentiaire français ayant convenu de l'intérêt qu'il y aurait à reconnaître une telle faculté aux habitants de ces régions, a bien voulu promettre d'entreprendre les démarches nécessaires à cet effet auprès de son Gouvernement.

Pour ce qui est de l'article V concernant l'amnistie plénière à accorder par les deux Parties Contractantes, le plénipotentiaire français déclare qu'il recommandera à son Gouvernement de prendre les mesures nécessaires en vue de faire profiter de cette amnistie les habitants des régions d'Alexandrette et d'Antioche.

Le plénipotentiaire turc déclare par rapport à l'article X ce qui suit :

Primo : la garantie kilométrique était en vertu des actes de concession du chemin de fer de Bagdad, établie jusqu'ici sur la base des recettes globales de toute la ligne ; il est indispensable de fixer la garantie kilométrique afférente à la section turque Bozanti-Nouscibine comme par le passé sur la base des recettes globales de la totalité de la ligne de Bagdad. Le plénipotentiaire français s'engage à appeler l'attention de son Gouvernement sur le bien-fondé de cette réclamation.

Secundo : Les plénipotentiaires des deux Parties sont d'accord que la fixation du tarif des transports militaires turcs à effectuer par le chemin de fer en territoire turc, sera réservée à un examen ultérieur. Ils ont également reconnu la nécessité de donner, de part et d'autre, un préavis suffisant toutes les fois que l'un des deux pays se trouvera dans le cas de faire usage de la faculté mentionnée à l'article X, alinéa 2 de l'Accord turco-français.

Le plénipotentiaire turc formule la demande suivante que le plénipotentiaire français accepte de défendre auprès de son Gouvernement :

Dans le port d'Alexandrette, les ressortissants, les biens et le pavillon turcs devraient jouir de l'entière liberté de l'utilisation du port. Ils seraient, sous ce rapport, et à tous égards traités sur un pied de parfaite égalité avec les habitants, les biens et les navires du pays.

Dans ce port, il serait donné à bail à la Turquie un espace qui serait affecté au transit direct des marchandises en provenance ou à destination de la Turquie.

T. C.

T. C.
BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞİVİ

229
47

Diyanet İşleri Reisliği

Zat işleri Müdürlüğü

Sayı 167
110

lef
3

Başvekâleti Celileye

Hayratı Şerife Umur ve Vezaifinin Riyaseti Aciziye hîni devrinde Urfa Muhasebeciliğinin I5/Ağustos/340 tarihli tahriratına merbut cetveliyle Urfa Müftülüğünün Mahalli Evkaf İdaresinden alup gönderdiği hademe Defterinde ; Cabir kalasında metfun Süleyman Şah Türbesinin İmamet , Müezzinlik ve Ferraş Cihetleri Şeyh Abdullah efendi uhdesinde bulunduğu ve 7 lira Vazifesi olduğu Görülmekle kadroya idhal edilmişti 927 Senesi Muvazenei Umumiye Kanununun hükmü Mahsusu mucibince Maabidi İslamiyenin hakiki ihtiyaca göre tefrik ve tasnifi ile meşgul olan Komisyon ; Tasfiyeye asas olmak üzre Mahallinden celp olunan mufassal Malumatlı tesnif cetvelini tetkik ederken Süleyman Şah Türbesinde ibadet için evsafı meşrutayî haiz bir Mahal bulunmadığı ve ancak bir Zaviyeden ibaret olup iddia olunduğu gibi cemaatide olmadığı neticesine vararak tesviye edile gelmekte olan 7 lira vazifenin vezaifi fer'iye meyanına nakline karar vermiş ve bu karar iktizasınca mezkûr Maaş hidematî fer'iye Muhassasatının Bütçeden temamen tay ve tenziline kadar tediye olunmuştur .

Bütçedeki tahsisatın Hazfi dolayısiyla Umum feri Hizmetler eshabı Meyanında Maaşı Kat olunan Süleyman Şah Türbedarı Şeyh Abdullal ef Hakkındaki Muktezanın fimabat tayini Hususunda -Hademei Hayrat vezaif ve Muhassasatı Haziran 93I den itibaren Bütçesine naklolunan -Evkaf Umum Müdürlüğünün alakadar bulunacağı mutaleasiyma mürsel üç kıta tezkereyi maattâzim iadeten takdim eylerim ef .

23/I/932 Diyanet işleri reisi

Bişfet

Takdim
24-1-1932

030 | 10 | | | 192 | 315 | 8

24-1-932 4 379 3 1

28- BCA, nr. 030-10-192-315-8-1

T. C.
Maarif Vekâleti
A. ve Müzeler DAİRESİ
84546 Umumi
Hususi

3006 Ankara: 17 / 1 / 1931 C 2

Hulâsa: Süleymanşah türbesi bedarı vazifesi H:

T. C.
BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞİVİ

Lef: 2

Yüksek Başvekâlet Makamına

İstanbul ve Bursada muhafazası lâzımgelen tarihî kıym haiz türbe ve mimarî binalar için istihdam edilen bekçiler kadroları 1.Temmuz.930 dan itibaren İcra Vekilleri Heyetin kabul edilmiştir. Tekke, zevaya, türbeler 677 numaralı kan lağvedildiğinden Caber kalesindeki Süleyman Şah türbesi tü dar ve imamı Ali Efendinin maaşından dolayi 341 tarihli ka meye göre Diyanet İşleri Riyaseti alâkadardır. Vekâletimiz yapılacak bir muamele olmadığını derin hürmetlerimle arz v tezkereyi iadeten takdim ederim Efendim.

H. Z.

Maarif Veki

Diyanet İşleri Reisliğine

17 - I - 1932

Evrakı Müteallikası No 18/1

50
10

N
116

Fuat B

18-1-932 4/298 2

(Hangi daire evrakına cevap teşkil ettiğinin tasrihi rica olunur.)

29- BCA, nr. 030-10-192-315-8-2

T. C.
EVKAF
UMUM MÜDÜRLÜĞÜ
M.Merkez M. Müdürlüğü

T. C.
BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞİVİ

Hulâsa
Süleyman şah türbesi türbedar vazifesi H.

SAYI 102337
171

Başvekâleti Celileye

1

Caber kalesindeki Süleyman şah türbesi türbedar ve imamı Ali efendiye maaş tahsisi hakkında Dahiliye Vekâleti Celilesinden makamı samilerine takdim olunup Müdiriyeti aciziye emir ve havale buyurulan tezkere mütalea ve tetkık olundu .

Tekâya, zavaya ve türbelerin olbaptaki kanunu mahsus ile set olunarak bunlara ait muhassasatın kâmilen bütçeden çıkarılmış olmasına binaen w türbedar Ali efendiye Evkafca maaş tahsis ve itasına imkân görülemediği maalihtiram arz ve mürsel tezkere iadeten takdim kılınur efendim hazretleri . 27/12/931

A.H

Ev . U . M .

Takdim
27 - XII - 1931

31.12.931

324

ZATİŞLERİ
3-1-1932

4/1/932

030 | 10 | | | 192 | 315 | 8

27-12-931 6731 1

30- BCA, nr. 030-10-192-315-8-3

229
47

T. C.
DAHİLİYE VEKÂLETİ
V.İ. U. M.
Ş. 2 M.
Sayı
2630

T. C. BAŞBAKANLIK CUMHURİYET ARŞİVİ

Hulâsa: 22-II-931
Süleyman Şah Türbesi Türbedarı Ali efendinin maaşı H.

Başvekâleti Celîleye

Caber kalesinde Süleyman Şah Türbesi türbedar ve imamı Ali efendinin Maaşı Evkaf U.Müdürlüğünce katedildiğinden maaşının Kemafissabık itasına dair Vekâleti aciziye gönderdiği arzuhal üzerine keyfiyet Urfa Vilâyetinden sorulmuştu. Cevaben alınan tahriratta: Mezkûr türbenin Lozan muahedesi mucibince Hükûmetimize terkedilerek bir manga Jandarmanın da muhafız olarak bulundurulmakta olduğu ve türbedarın idamei memuriyetinin bir ahitname ile teahhüt edilmiş olması hasebiyle diğer türbelere kıyasen imam ve türbedar maaşının kesilmemesi icap ettiği Evkaf Umum Müdürlüğüne yazıldığı halde cevap alınamadığından lâzım gelen teşebbüsatta bulunulması bildirildiğinden keyfiyet Evkaf U.Müdürlüğüne yazılmıştı. Alınan cevapta: Tekke, Zaviye ve türbelerin, bu baptaki kanunu mahsus ile set olunarak muhassesatlarının bütçeden çıkarılmış olmasına binaen Süleyman Şah Türbesi imamı Ali efendiye Evkafca maaş itasına imkân olmadığı bildirilmiştir.

İktizasının ifasına müsaade buyurulması arz ve rica olunur efendim.

Dahiliye vekili
M.

Takdim
22-XI-931

Beyan Evkaf Umum Müdürlüğüne
6-XII-931

Cevaben yazılacak Evraka; Cevap olduğu muharreratın tarih numarasile hangi dairenin ve şube ifadesile yazıldığının derçolunması rica olunur.

22-II-931 6120

030	10			192	315	8	

4

T. C.
BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞİVİ

T. C.
BAŞVEKÂLET
KARARLAR MÜDÜRLÜĞÜ

Karar sayısı
2
6966

Kararname

Suriye toprağında bulunan Caber Kalesinde yaptırılacak karakol binası için 8,000 liralık döviz müsaadesi verilmesi ve bu dövizin 1937 döviz cetvellerine devsirin müteferrik ve gayri melhuz ihtiyaçları faslına konulan 100 bin liralık tahsisattan Nafıa Vekâleti emrine münakale suretiyle temini; Nafıa Vekilliğinin isteğine atfen Maliye Vekilliğinin 19/5/937 tarih ve 54243/8914 sayılı tezkeresi üzerine İcra Vekilleri Heyetinin 23/6/937 tarihli toplantısında onanmıştır.

23/6/937

REİSİCUMHUR
K. Atatürk

Bş. V. | Ad. V. | M. M. V. | Da. V

Ha. V. V. | Ma. V. | Mf. V. | Na. V.

İk. V. V. | S. İ. M. V. | G. İ. V. | Zr. V.

030 | 18 | 01 | 02 | 76 | 58 | 17

32- BCA, nr. 030-18-01-02-76-58-17-1

T. C.
BAŞBAKANLIK
DEVLET ARŞİVİ

Karar No. 1557
Eski Defter C. No. 4
S. No. 344

KARARNAME

Tahdîdi hudûd meselesine, Gümrük Komisyonunun in'ikâdına ve Ca'ber Kalesi muhafızlarına ve bâzı mütâlaâta dâir Hâriciyye Vekâletinden mevrûd 7 Mayıs 38 târihli ve Kısmı siyâsi 651/2146 numaralı tezkire İcrâ Vekilleri Heyetinin 7 Mayıs 38 târihli ictimâinda Kırâat ve Keyfiyyet tezekkür olunarak:

1- Ca'ber Kalesi ve Süleyman Şâh merkadindeki muhâfızların Jandarmaya kalbi,

2- Hudud meselesinin sûreti Katiyyede halli için mevcud Tahdidi hudud Komisyona reis ve azâları ile de istişâre etmek üzre işin Muhiddin paşaya tevdîi ve keyfiyyetin Dâhiliyye, Hâriciyye, Mâliye, Erkânı harbiyyei umûmiyye Vekâletlerine tebliği takarrür itmişdir. 7 Mayıs 338

İcra Vekilleri Heyeti Reisi ve Erkânı Harbiyei Umumiyye Vekili — Şer'iye Vekili — Müdafaai Milliye Vekili Kâzım

Adliye Vekili Refik Şevket — Dahiliye Vekili Ali Fethi — Hariciye Vekâleti Vekili Mahmut Celâl

Maliye Vekili Hasan Fehmi — Maarif Vekili Mehmet Vehbi — Nafıa Vekili Feyzi — İktisat Vekili

Sıhhıyye ve Muaveneti-İctimaiyye Vekili

Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi
M.Kemâl

33- BCA, nr. 030-18-01-02-76-58-17-2

T. C.
BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞİVİ

T. C.
BAŞBAKANLIK
MUAMELÂT UMUM MÜDÜRLÜĞÜ
Kararlar Müdürlüğü
Karar sayısı
3
9870

KARAR

Sınırlarımızdan yüz kilometre güneyde ve Suriye arazisi dahilindeki Caberkale Jandarma karakolunda bulunan bir gedikli Erbaş, bir onbaşı ve sekiz erin tayin istihkakının elli liraya çıkarılması; İçişleri Bakanlığının II/7/1949 tarihli ve 14282 sayılı yazısı ve Maliye Bakanlığının 24/8/1949 tarihli ve 13182/345/5097 sayılı mütalâası üzerine, 4370 sayılı kanunun 2 nci maddesine göre, Bakanlar Kurulunca 8 /9 /1949 tarihinde kararlaştırılmıştır.

CUMHURBAŞKANI

İ. İnönü

Başbakan — Devlet Bakanı Başbakan Yardımcısı — Devlet Bakanı ve Dışişleri B.V. — Adalet Bakanı

Milli Savunma Bakanı — İçişleri Bakanı — Dışişleri Bakanı — Maliye Bakanı

Milli Eğitim Bakanı — Bayındırlık Bakanı — Eko. ve Ticaret Bakanı — Sa. ve So. Y. Bakanı

G. ve Tekel Bakanı — Tarım Bakanı — Ulaştırma Bakanı — Çalışma Bakanı — İşletmeler Bakanı

030 18 01 02 120 68 11

34- BCA, nr. 030-18-01-02-120-68-11

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

T.C.
DIŞİŞLERİ BAKANLIĞI
HUSUSÎ KALEM MÜDÜRLÜĞÜ

Ankara, 3 Ağustos 1951

E3

Sayın Basri Aktaş

Başbakanlık Hususî Kalem Müdürü

Ankara

25/7/1951 tarihli ve 723 sayılı yazınıza ekli olarak gönderdiğiniz Konya Milletvekili Saffet Gürol tarafından Sayın Başbakana yazılan mektubdaki Bakanlığımızı ilgilendiren hususlara dair hazırlanan not ilişikte sunulmuştur.

Saygılarımla .

Hususî Kalem Müdürü

Diğer Bakanlıklardan cevap gelmeğinde işlem yapılmak üzere saklanması tensiplerine arzolunur. 6.8.1951
mş.

-9-

030 | 01 | | | 57 | 347 | 5

1

1- Süleyman Şah'ın Mezarı

Şam Ataşemiliterimizin Kara Kuvvetleri Komutanlığından aldığı emre imtisalen Caber kalesinde yaptığı teftiş neticesini bildiren 27 Mart 1951 tarihli raporunun bir sureti Şam Elçiliğimiz kanalı ile Bakanlığımıza gönderilmişti. Sayın Milletvekilinin 12 madde halinde saydığı müşahedeler bu raporda da mevcut ise de karakol binasının tamire muhtaç olması hususuna dair bir işaret yoktur. Ataşemiliterlik raporunda sadece bu binanın badana edilmesine ihtiyacı olduğu kaydı ile iktifa olunmuştur.

Bu sayılan noksanlıkların telâfisi Millî Savunma Bakanlığını ilgilendirdiği ve esasen Ataşemiliterlik raporu da verilen emir üzerine tanzim edildiği cihetle Bakanlığımızca bu mevzuda yapılabilecek bir muamele görülmemiştir.

2- Şehitlikler

Bakanlığımızın ilgili dairesi Yurdumuz dışında kalan şehitliklerin bakımı mevzuunu titizlikle takip etmektedir. Ancak bu hususda gerekli masarif Millî Savunma bütçesinden ödendiği ve bütçenin bu kısmındaki tahsisat da mahdut olduğu cihetle her istenilenin yapılması mümkün olamamaktadır. Gelecek sene bütçesine, Sayın Milletvekilinin haklı mülâhazasının yerine getirilebilmesi için ilgili Bakanlıkça kâfi ödenek konulabildiği takdirde Bakanlığımızca inşaat için lâzım gelen müsaadenin temini imkânları araştırılabilir.

Bu yolda tarafımızdan yapılacak bir teşebbüse karşı, Suriye Hükûmetinin muhteriz davranması imkânı melhuz olabilir ise de şehitlikler inşasına müsaade itası her milletin millî mukaddesatına milletlerarası sahada gösterilmesi gereken mücamelekârlık icabatından olduğu cihetle bu hususda dostane bir şekilde istifsarda bulunmaklığımız mümkün ve caizdir.

030 | 01 | | | 57 | 347 | 5 | 2

36- BCA, nr. 030-01-57-347-5-2

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

3- Ürdüne Ataşemiliter

Ataşemiliter tayini kadroya bağlı olduğu cihetle, bunların merkezi yerlere tayini zarureti mevcuttur . Bakanlığımız siyasî münasebetlerimizin mevcut olduğu her memlekete bir ataşemiliter tayin edilmesini gayet münasip bir tedbir olarak karşılamakta ise de Millî Savunma Bakanlığının bütçesi bunu mümkün kılamamaktadır. Kral Abdullah'ın katlinden sonra Ürdünün alacağı siyasî veçhenin tebellüründen sonra bu mesele teemmül olunabilir.

4- Beyrut komünist karargâhı

Irak - Suriye ve Lübnan'da kuvvetli bir haberalmak şebekesinin kurulması zımnında Bakanlığımızda son derece mahrem tutulan bir proje hazırlanmak üzeredir. Bununla beraber halen Millî Emniyet Hizmetinin Lübnan'da ajanları olsa gerektir.

Halep'deki manzara

5- Döviz meselesi Maliye Bakanlığını ilgilendirmektedir.

6- Halep Başkonsolosluğumuza pul gönderilmesi meselesine gelince , damga pulları ancak kurye ile gönderilebilmekte ve bunların irsali, Elçilik ve Konsolosluklarımızdan gelen talep fişlerine istinaden yapılmaktadır. Bu itibarla pul gönderilmesinde merkezin ihmali mevzuubahis değildir. Pek ender olarak, kuriyenin gecikmesi sebebile böyle bir müşkilât zuhur etse bile çok çabuk zamanda telâfi edilmektedir. İlgili Dairemizden yapılan soruşturma neticesinde halen Halep Başkonsolosluğumuzda, iki aylık ihtiyacı karşılayabilecek pul bulunduğu anlaşılmıştır.

7- Türk sevgisi ve Elçiliklerimiz

Sayın Milletvekilinin bu mevzudaki müşahedeleri üzerinde durulmaktadır.

030 | 01 | | | 57 | 347 | 5 | 3

37- BCA, nr. 030-01-57-347-5-3

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

T. C.
Millî Savunma Bakanlığı
Hususî Kalem
Sayı : 201

Ankara
27- 7 -1951

E3

İlişiği :

Sayın Basri Aktaş
Başbakanlık Hususî Kalem Müdürü
ANKARA

25/7/951 Gün ve 723 sayılı yazıları cevabıdır :

Konya Milletvekillerinden Saffet Gürol'un seyyahat notlarının 1 ve 2 nci maddeleri hakkında Genelkurmay İstihkâm dairesi inşaat gurubundan alınan cevabın aşağıda yazılı olduğunu, 3 ve 4 ncü maddelerin bilgi için Genelkurmay Haber başkanlığına yazıldığını saygıyle arzederim.

Hususî Kalem Müdürü
S. Tolunay

1 - Caber kalesinin durumu 18/1/951 Gün ve 20213 sayılı yazı ile Şam ataşemiliterimizden sorulmuş ve alınan raporda buranın bakımsız olduğu ve tamire muhtaç bulunduğu bildirilmiş ve ilişik puslada yazılı 13 maddelik istekler ilâve edilmiştir.

Caber kalesindeki karakol İç İşleri Bakanlığı (Jandarma genel komutanlığı)na, Türbe ise Milli Eğitim Bakanlığına ait olduğundan bu isteklerin yerine getirilmesi için raporun bir sureti 27/Mart/951 Gün ve 538 sayı ile İç İşleri ve Millî Eğitim Bakanlıklarına gönderilmiştir.

Millî Eğitim Bakanlığı Türbe için gerekli mefruşatın ve bakımın temin edileceğini 3/7/951 Gün ve 40/2314 sayı ile bildirmiş ve İç İşleri Bakanlığından henüz cevap alınmamıştır.

2 - Bilumum şehitliklerimizin yeni baştan tanzimi için musabaka açılmış , birinci proje ile mansiyonlar tesbit edilmiştir.Halep ve Şam'daki şehitliklerin tanzimi için de mahallî rayice göre keşiflerinin gönderilmesi hususu Dış İşleri Bakanlığından 7/4/951 Gün ve 3282/3283 sayılı yazı ile rica edilmiştir.Keşifler gelir gelmez icap eden tahsisat gönderilecek ve bilahare birer de Abide dikilecektir.

030 01 57 347 5

4

38- BCA, nr. 030-01-57-347-5-4

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

E3

Caber Kalesi hakkında genel bilgi

" Süleyman Şah karakolu "

1 - Suriye Yasak bölgesi içindedir.

2 - Türbe içinde bir halı,iki adet sanduka örtüsü vardır.(Gerekli mefruşat istenmektedir)

3 - Karakol binasının durumu :
Binanın içi ve dışı badanaya muhtaçtır.

4 - Binanın alt katında modern yapılmış olan banyo tesisatı susuzluk yüzünden harap olmuş,çalışmamaktadır.

5 - Binanın su tesisatı bozulmuştur.Çatıda bulunan depoya su vermek için açılan kuyudan istifade kabil değildir.Erler suyu 1.Km.mesafede Fırattan araba ile hayvansız olarak taşımaktadırlar.İçme suyu Fırattan temin edilmekte..

6 - Su ihtiyacı için Fırata bir motör ve 1.Km.lik mesafeye boru döşenmesi teklif edilmektedir.

7 - Mutfak berbattır.Erler dışarıda Kerpiçten çirkin bir mutfak yapmışlardır. Kömür temin edilmemekte ve Urfadan odun gönderilmektedir.Mutfak ihtiyacını karşılamak üzere Gaz ve gazocağı istenmektedir.Kömür temin edilirse seyyar iki gözlüsaç soba isteniyor.

8 - Sağlık İşleri düzensizdir.Sıhhat eri yoktur.Ameliyat iğnesi olduğu halde aspirin,gripin yoktur .Urfadan 15 günde bir doktorun gelmesi teklif edilmektedir.

9 - Haberleşme vasıtası hiç yoktur. (Suriye hükümetine dinleme selâhiyeti tanınmak üzere bir telsiz istenmektedir.

10 - Radyo tamir edilmek üzere gitmiş halen gelmemiştir.

11 - Türbeyi ziyarete gelenlere ikram edilmek üzere Türk sigarası,Kahve ve Çay istenmektedir.

12 - Kale şiddetli rüzgâra maruz kaldığından Bayrak sık sık yırtılmakta ve dikecek iplik bulunmamaktadır.Yeden (5) bayrak verilmesi lâzımdır.

13 - Orada bulunan kıta iki ayda bir değişilmektedir.Erler ve Gedikli sahi türbede kimin yattığını bilmemektedir.Oraya gönderilenlerin tenviri

---

030 01 57 347 5

5

39- BCA, nr. 030-01-57-347-5-5

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET Arşivi

T. C. BAŞBAKANLIK HUSUSİ KALEM MÜDÜRLÜĞÜ	Yazan memur	Dosya No.
	Yazı tarihi	Gidiş No. 223
	Beyaz tarihi	Gidiş tarihi 25-2-951
		Ekleri 1

Sayın Hilmi İnanç
İçişleri Bakanlığı Hususî Kalem Müdürü

Sayın Selâmi Tolunay
Millî Savunma Bakanlığı Hususî Kalem Müdürü

Sayın Halit Ünal
Maliye Bakanlığı Hususî Kalem Müdürü

Sayın Sadi Eldem
Dışişleri Bakanlığı Hususî Kalem Müdürü

Ankara

Konya Milletvekillerinden Saffet Gürol tarafından Sayın Başbakana yazılan 23/5/951 tarihli mektubun bir örneği bağlı olarak sunulmuştur .

Mektuba konu teşkil eden hususlardan Bakanlığınızı ilgilendirenlerin incelenerek sonucundan bilgi verilmesini saygılarımla rica ederim .

Hususî Kalem Müdürü

(Basri Aktaş)

030	01			57	347	5

6

40- BCA, nr. 030-01-57-347-5-6

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

E3

Muhterem Adnan Beyefendi,

Bir kaç gün evvel Meclis'te zatı âlilerine Suriye,Lübnan ve Ürdün'de yapdığım bir seyahate ait intibalarımı arzetmiştim.Emriniz üzerine,müşahedelerimi not halinde takdim ediyorum.

23.5.1951

Derin saygılarımla
Konya Milletvekili
Şefik Güreş

1)Süleyman Şahın mezarı :

Urfa'ya takriben 150 kilometre mesafede bulunan Ceber kalesi civarındaki Süleyman Şahın merkadinin bulunduğu mahâl Lozan muahedesine göre, 2, 3 nektar bir araziyi tel örgü ile çevrilmek suretiyle Suriye hudutları içinde Türk toprağı sayılmaktadır. Burada :

a)Vaktiyle yaptırılan karakol binası tamire muhtaç vaziyettedir.

b)Fersude bir bayrak dalgalanmaktadır.

c)Bir gedikli maiyetindeki 10 kişilik nöbetçi jandarma erleri,sularını bir saka arabası ile Fırat nehrinden kendileri çekerek getirmektedirler.Civardaki Türk dostu bir Arap köylüsü arasıra arabaya koşmaları için atını vermektedir.

d)Ne gedikli,ne erlerimiz ve ne de 60 lira ücretli yarı meczup türbedar,kimi ve nereyi beklediklerini bilmemektedirler.

e)Suriye Hükûmeti erlerimizi hariçle temas ettirmemek üzere telörgü yanına bir çadır dikerek iki nöbetçi ikame etmiştir.Erler yalnız su almak üzere Fırat Nehrine kadar gidebilmektedirler.

f)Teerid edilen efrad iki ay müddetle et ve sebzeden mahrum,dinlendirilmiş nehir suyu ile yaşamaktadırlar.

g)Merkadin bulunduğu mahâl kat'iyen bir türbe manzarası arzetmiyecek

030 01 57 347 5

41- BCA, nr. 030-01-57-347-5-7

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

kadar çıplaktır. Arasıra ziyaretçilerin geldiği türbe ve civarı az bir himmetle memleketimiz için bir propoğanda merkezi haline getirilebilir.

a)Bir kuyu açtırmak veya nehirden motorla ve boru ile su nakletmek, hatta elektrikle ışıklandırmak,

b)Merkadin bulunduğu mahalli kudsi bir manzara arzedecek şekilde tefriş etmek,

c)Türbedarı ve iki ay müddetle nöbete gelecek efradı Süleyman Şah hakkında malumatlı kılmak,

d)Karakola bir radyo ve mümkünse, şifresiz konuşmak şartiyle telsizle techiz etmek,

e)Araziyi telörgü yerine divarla tahdit eylemek ve su meselesi halledilirse, bağçeyi tanzim ederek manzarayı güzelleştirmek ve erlerin sebze ihtiyaçlarını kısmen yerine getirmek,

Bu ecdat makberesini utandırıcı vaziyetten kurtaracaktır, kanaatındayım.

Şehitlikler :

2) Halep ve Şam'da Birinci Dünya Harbinde şehid olmuş binlerce Türk evlâdı yatmaktadır. Fransızların, İnglizlerin Suriye'de müteaddit mezarlıkları vardır. Bizim şehitlerimizi de bir araya toplamak suretiyle şehitlikler vücude getirilmesi temenni olunur.

Ürdün'e Ateşemiliter :

3)Ziyaret ettiğim üç memleketin içinde en disiplinli ve kuvvetli ordu Haşimî Ürdün Hükûmetinin ordusu görülmektedir. Buraya bir ateşemiliter gönderilmesi muvafık olur kanaatındayım.

Beyrut komünist karargâhı :

4) Lübnan'da komünistler açıkca faaliyet göstermektedirler. Başkanları, karargâhları herkes tarafından bilinmektedir. Bütün Yakın Şark'ın, bu arada Türkiye'nin komünistlerinin buradan idare edildiği söylenmektedir. Çok tabii

030 | 01 | | | 57 | 347 | 5

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

olarak,"biz Türk Hükûmetinin istihbarateılarıyız.."diyenlere rast gelmedim.Bulunsalar da bunu işrabedeceklerini dahi tahmin etmem.Ancak eğer yoksa,Beyrut elçiliğimize bazı ateşelikler ilâvesi suretiyle istihbarat teşkilâtımızın kuvvetlendirilmesini memleketimiz menfaatlerine uygun görmekteyim.

Halep'deki manzara :

5) Halep'de bütün sarraflarda muazzam bir Türk parası alış verişine şahid oldum.Yalnız 100 lira ile hududu geçen vatandaşlarımız 100 Türk Lirasını 95 Liraya satarak hakikaten memleketimize nazaran %40,%50 nisbetinde ucuz mallar satın almaktadırlar.Turist veya iş adamlarına döviz taleplerinde Suriye lirası ve hatta 500-600 liraya kadar Türk parası vermek suretiyle kaçakçılığa mani olmak hususunda tedbir ittihazı garip ve acı manzaraya nihayet vereceği zannındayım.

6)Halep'de konsolosluğu ziyaretimde müteaddit defalar yazmalarına rağmen merkezden pul göndermekte geeikdiklerinden eshabı müracaatın pasaportlarına fazla miktarda pul yapıştırıldığını gördüm.

Türk Sevgisi ve elçiliklerimiz :

7) Her üç memlekette milletimize ve memleketimize karşı üstün bir muhabbet izhar edilmektedir.Ekseriyetle bu muhabbetin samimi olduğu anlaşılmaktadır Ancak,elçilikler maalesef pasif bir durumdadır.Beyrut elçimiz çok nazik ve efendi bir zat,tekaütlüğünü beklemektedir.Şam elçimiz muhitte tanınmamaktadır.Çünki kendisini tanıtacak bir faaliyeti görülmemektedir.Ürdün elçimiz Amman'da sevilmektedir.Beni de yemeğe davet etmek lutfunda bulunan Melik Abdullah her vesile ile Ağâh Aksel'den şitayişkarane bahsetti.

Bu üç Arap devleti nezdinde faal bir siyaset takîp etmek ve memleketimize karşı olan muhabbetten,yakınlıktan istifade eylemek zamanının gelmiş olduğunu anladım.İtimad ve hürmetle icraatını takîp eylemekte olduğum siz munterem Başbakanımdan bu hususlara ehemmiyet verilmesini en derin saygılarımla rica ederim.

030 01 57 347 5 9

T. C.
BAŞBAKANLIK
KANUNLAR VE KARARLAR TETKİK DAİRESİ BAŞKANLIĞI

KARARNAME

Sayı : 7/ 6154

T. C.
BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞİVİ

Eki

Suriye'de Tabka barajının suları altında kalacak Süleyman Şah Türbesinin nakledileceği yeni yerin tesbiti hususunda mahallinde inceleme yapmak ve gerektiğinde Suriye makamlariyle görüşmelerde bulunmak üzere, Hükûmetimizi temsilen, Dışişleri Bakanlığı Eulâk Dairesi Reisi Osman Başman'ın başkanlığında, Bayındırlık Bakanlığı Yapı İşleri Genel Müdürlüğü Plân ve Pr. Da. Başkan Yardımcısı Hurgit Tamkan, Mardin 22nci Seyyar Jandarma Tugay Komutanlığı Kurmay Başkanı Kurmay Albay Ragıp Sivrel ve Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü Etüd ve Plân Dairesi Teknik Müşaviri Zekâi Gürgül'den oluşan heyetin Suriye'ye gönderilmesi, görüşmeler sonunda hazırlanacak belgelerin Heyet Başkanı Osman Başman tarafından parafe edilmesi ve bu belgelerin, Hükûmetin tasvibi üzerine Şam Büyükelçisi Fahir Alaçam tarafından imzalanması; Dışişleri Bakanlığının 23/3/1973 gün ve KOED-480.070-341 sayılı yazısı üzerine 31/5/1963 tarihli ve 244 sayılı Kanunun 1 inci maddesini göre, Bakanlar Kurulunca 27/3/1973 tarihinde kararlaştırılmıştır.

CUMHURBAŞKANI V.

Başbakan | Devlet Bakanı | Devlet Bakanı | Devlet Bakanı | Devlet Bakanı

Adalet Bakanı | Milli Savunma Bakanı | İçişleri Bakanı | Dışişleri Bakanı | Maliye Bakanı

Milli Eğitim Bakanı | Bayındırlık Bakanı | Ticaret Bakanı | Sağ. ve Sos. Y. Bakanı | Güm. ve Tekel Bakanı

Tarım Bakanı | Ulaştırma Bakanı | Çalışma Bakanı | Sanayi ve Tek. Bakanı | En. ve Tab. Kay. Bakanı

Turizm ve Tan. Bakanı | İmar ve İskân Bakanı | Köy İşleri Bakanı | Orman Bakanı | Genç. ve Spor Bakanı

Dosya No:
105-254
592

030 18 01 02 297 27 11

44- BCA, nr. 030-18-01-02-297-27-11

T. C.
BAŞBAKANLIK
KANUNLAR VE KARARLAR TETKİK DAİRESİ BAŞKANLIĞI

Sayı : 7/ 6775

KARARNAME

T. C.
BAŞBAKANLIK
MEVZUAT VE ARŞİVİ

27/3/1973 tarihli ve 7/6154 sayılı Kararnameye ektir.

Eki

Suriye'deki Süleyman Şah türbesinin nakledileceği yeni yerin tesbiti için Hükümetimizi temsilen mahallinde incelemeler yapmak ve Suriye makamları ile görüşmelerde bulunmak üzere, teşkil olunan heyetimiz üyelerinden Bayındırlık Bakanlığı Yapı İşleri Genel Müdürlüğü Plân ve Proje Dairesi Başkan Yardımcısı Kurşit Tamkan'ın yerine, aynı Bakanlık Yapı İşleri Genel Müdürlüğü Ankara 5.Bölge Müdürlüğünden Edip Onat'ın görevlendirilmesi; Dışişleri Bakanlığının 29/6/1973 tarihli ve 480.070 KOED-930 sayılı yazısı üzerine, Bakanlar Kurulunca 19/ 7 /1973 tarihinde kararlaştırılmıştır.

CUMHURBAŞKANI

030 | 18 | 01 | 02 | 302 | 58 | 8

Başbakan | Devlet Bakanı Başbakan Yrd. | Devlet Bakanı Başbakan Yrd. | Devlet Bakanı | Devlet Bakanı

Adalet Bakanı | Milli Savunma Bakanı | İçişleri Bakanı | Dışişleri Bakanı | Maliye Bakanı

Milli Eğitim Bakanı | Bayındırlık Bakanı | Ticaret Bakanı | Sağ. ve Sos. Y. Bakanı | Güm. ve Tekel Bakanı

Tarım Bakanı | Ulaştırma Bakanı | Çalışma Bakanı | Sanayi ve Tek. Bakanı | En. ve Tab. Kay. Bakanı

Turizm ve Tan. Bakanı | İmar ve İskân Bakanı | Köy İşleri Bakanı | Orman Bakanı | Genç. ve Spor Bakanı

Dosya No:
105-254
1313

45- BCA, nr. 030-18-01-02-302-58-8

T. C.
BAŞBAKANLIK
KANUNLAR VE KARARLAR TETKİK DAİRESİ BAŞKANLIĞI

KARARNAME

Sayı : 7/ 7135

T. C.
BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞİVİ

27/3/1973 tarihli ve 7/6154 sayılı Kararnameye ektir.

Ekİ

Suriye'deki Süleyman Şah türbesinin nakledileceği yeni yerin tesbiti için Hükümetimizi temsilen mahallinde incelemeler yapmak ve Suriye makamları ile görüşmelerde bulunmak üzere, teşkil olunan heyetimiz üyelerinden Jandarma Genel Komutanlığı Mardin 22 nci Seyyar Jandarma Tugay Komutanlığı Kurmay Başkanı Kurmay Albay Ragıp Sivrel'in yerine, Jandarma Genel Komutanlığı İstihbarat Hudut Kaçak Şube Müdürü Jandarma Albay Necabettin Ergenekon'un görevlendirilmesi; Dışişleri Bakanlığının 3/9/1973 tarihli ve 480.070 KOED-1279 sayılı yazısı üzerine, Bakanlar Kurulunca 7 / 9 / 1973 tarihinde kararlaştırılmıştır.

CUMHURBAŞKANI

Başbakan | Devlet Bakanı Başbakan Yrd. | Devlet Bakanı Başbakan Yrd. | Devlet Bakanı | Devlet Bakanı

Adalet Bakanı | Milli Savunma Bakanı | İçişleri Bakanı | Dışişleri Bakanı | Maliye Bakanı

Milli Eğitim Bakanı | Bayındırlık Bakanı | Ticaret Bakanı | Sağ ve Sos. Y. Bakanı | Güm. ve Tekel Bakanı

Tarım Bakanı | Ulaştırma Bakanı | Çalışma Bakanı | Sanayi ve Tek. Bakanı | En. ve Tab. Kay. Bakanı

Turizm ve Tan. Bakanı | İmar ve İskân Bakanı | Köy İşleri Bakanı | Orman Bakanı | Genç. ve Spor Bakanı

030 18 01 02 305 76 6

Dosya No: 105-254

1747

-1-

46- BCA, nr. 030-18-01-02-305-76-6

T. C.
BAŞBAKANLIK
KANUNLAR VE KARARLAR TETKİK DAİRESİ BAŞKANLIĞI

Sayı : 7/ 8830

KARARNAME

T. C.
BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞİVİ

Suriye ile yapılan ikili anlaşmaya göre gizliliği ve askeri niteliği dolayısiyle, Suriye'de 4.000.000.- (dörtmilyon) lira keşif bedelli Süleyman Şah Türbesi inşaatı işinin pazarlıkla yaptırılması; Maliye Bakanlığının uygun görüşüne dayanan Bayındırlık Bakanlığının 26/8/1974 günlü ve 72-65/B.06/8696.A sayılı yazısı üzerine, 2490 sayılı Kanunun 46 ncı maddesinin (K) fıkrasına göre, Bakanlar Kurulunca 3 / 9 /1974 tarihinde kararlaştırılmıştır.

Eki

CUMHURBAŞKANI

Başbakan | Devlet Bakanı Başbakan Yrd. | Devlet Bakanı | Devlet Bakanı | Devlet Bakanı

Adalet Bakanı | Milli Savunma Bakanı | İçişleri Bakanı | Dışişleri Bakanı | Maliye Bakanı

Milli Eğitim Bakanı | Bayındırlık Bakanı | Ticaret Bakanı | Sağ. ve Sos. Y. Bakanı | Güm. ve Tekel Bakanı

Gıda - Tar. ve Hay. Bakanı | Ulaştırma Bakanı | Çalışma Bakanı | Sanayi ve Tek. Bakanı | En. ve Tab. Kay. Bakanı

Turizm ve Tan. Bakanı | İmar ve İskân Bakanı | Köy İşleri ve Koop. Bakanı | Orman Bakanı | Genç. ve Spor Bakanı

030 18 01 02 319 58 4

Dosya No :
5-764
1473

47- BCA, nr. 030-18-01-02-319-58-4-1

T.C.
BAYINDIRLIK BAKANLIĞI
Yapı İşleri Genel Müdürlüğü
ANKARA

GİZLİ
26 Ağustos 1974

Yapım D.Bşk.
Keşif ve İhale
Sayı:72-65 B.06/9696 A

BAŞBAKANLIĞA

4.000.000.-TL. keşif bedeli üzerinden Suriye'de yaptırılacak olan Süleyman Şah Türbesi inşaatının, Suriye ile yapılan ikili anlaşmaya dayanan gizli ve askeri niteliği dolayısiyle 2490 sayılı kanunun 46. maddesinin(K) fıkrası uyarınca pazarlıkla yaptırılması zarureti hasıl olmuştur.

Bu konuda Maliye Bakanlığının olumlu görüşleri ekte takdim edilmekte olup söz konusu işin 2490 sayılı kanunun 46. maddesinin (K) fıkrası uyarınca pazarlıkla yaptırılması hususunda Bakanlar Kurulundan gerekli kararın istihsali hususu müsaadelerinize arz olunur.

Bayındırlık Bakanı

Eki:
1 yazı örneği

Aslı gibidir.
28/8/1974

2

T.C
MALİYE BAKANLIĞI
ANKARA

Bümko: 113304-104/24060

Konu : Bakanlar Kurulundan alınacak karar hk.

Bayındırlık Bakanlığına

İLGİ: Yapı İşleri Genel Müdürlüğü ifadeli 19.8.1974 tarih ve 7265 B.06/8360 A. sayılı yazı.

Bakanlığınızca 4.000.000,- lira keşif bedeli üzerinden Suriye'de yaptırılacak olan Süleyman Şah Türbesi inşaatının, Süriye ile yapılan ikili anlaşmaya dayanan gizli yön ve askeri niteliği dolayısıyla, 2490 sayılı kanunun 46. maddesinin (K) fıkrası uyarınca yaptırılması zaruretinin hasil olduğu bildirilmekte ve bu hususta Bakanlar Kurulundan alınacak karar hakkındaki mütalâamız istenilmektedir.

Sözü geçen kanunun 46. maddesinin (K) fıkrasıyla, askeri zaruretler dolayısıyla gizli tutulması lazım gelen şeylerin Bakanlar Kurulundan karar alınmak şartıyla pazarlıkla yaptırılmasına mezuniyet verilmiştir.

Binaenaleyh, Bakanlığınızca eksiltmeye çıkarılacak olan 4.000.000,- lira keşif bedelli Süleyman Şah Türbesi inşaatı işinin gizliliği, emniyeti ve askeri zaruretler dolayısıyla 2490 sayılı kanunun 46. maddesinin (K) fıkrası gereğince pazarlıkla yaptırılması hususunda Bakanlar Kurulundan karar alınmasında mahsur görülmediğini arz ederim.

Maliye Bakanı
Kemal Okonşar
Müsteşar Muavini

030 18 01 02 319 58 4

aslının aynıdır

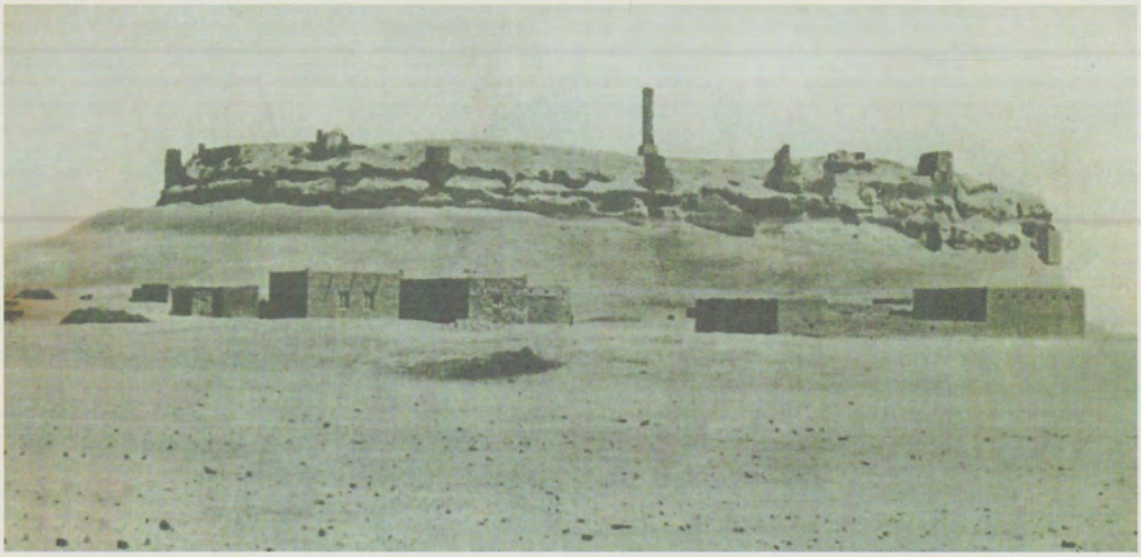
A. Işıkay

49- BCA, nr. 030-18-01-02-319-58-4-3

Resimler

1- Caber Kalesi.

2- Caber Kalesi (Hayat Tarih, sayı: 2 (1970)).

3- Osman Gazi.

4- Süleyman Şah (Subhatu'l-ahbar)

5- Süleyman Şah (Silsilenâme)

6- Yukarıdan aşağıya: Süleyman Şah-Ertuğrul Gazi-Osman Gazi (Subhatu'l-ahbar ve Silsilenâme)

7- II. Abdülhamid (TSM)

8- Mekteb-i Saadet talebesi Ca'ber Kalesi civarında Ertuğrul Gazi'nin nutkunu temsil ederken (İBB Atatürk Kitaplığı)

9- Halep Haritası (İBB Atatürk Kitaplığı)

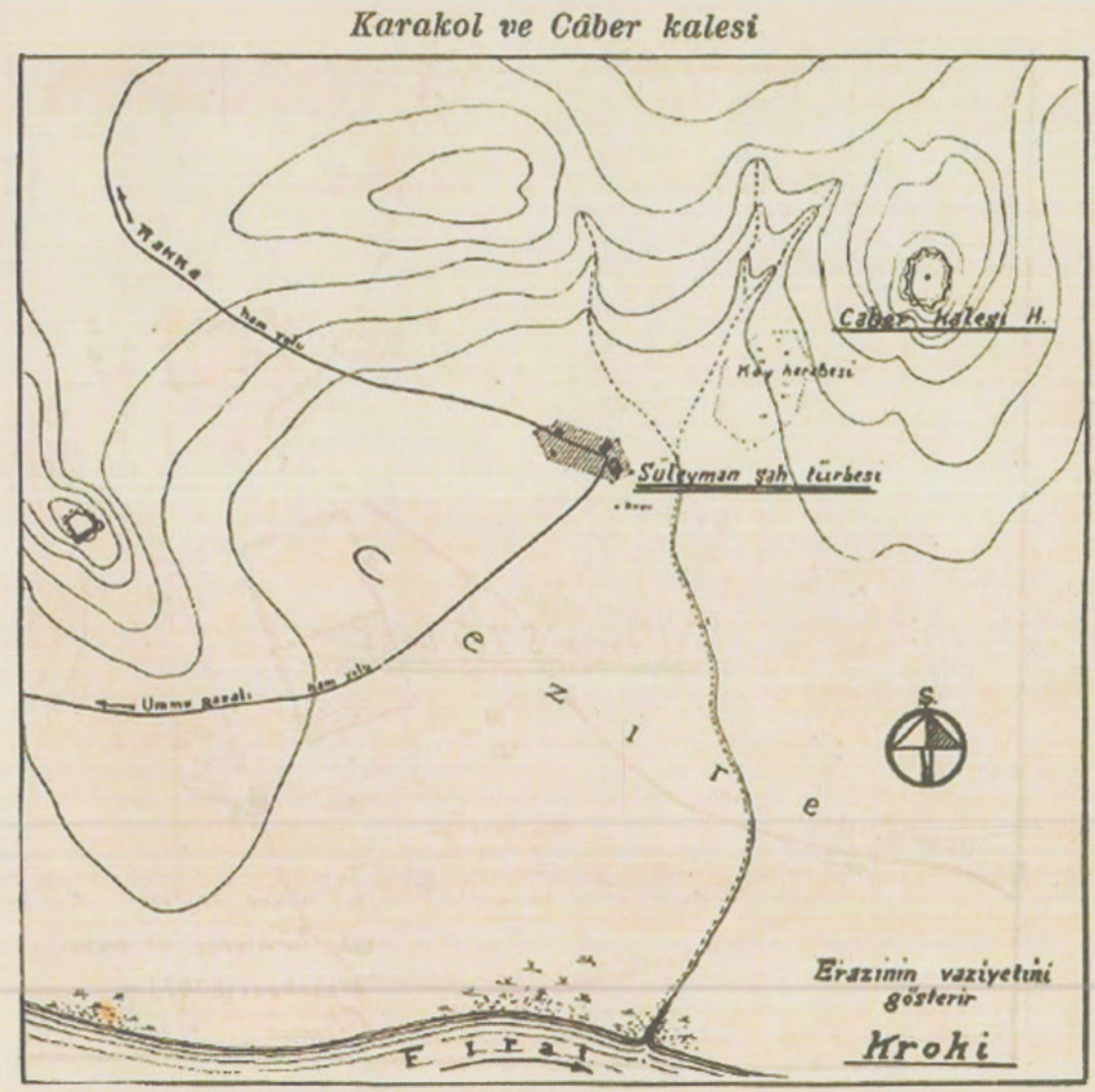
10- Süleyman Şah Türbesi ve Caber Kalesi (Bayındırlık İşleri Dergisi, sayı: 11 (1938))

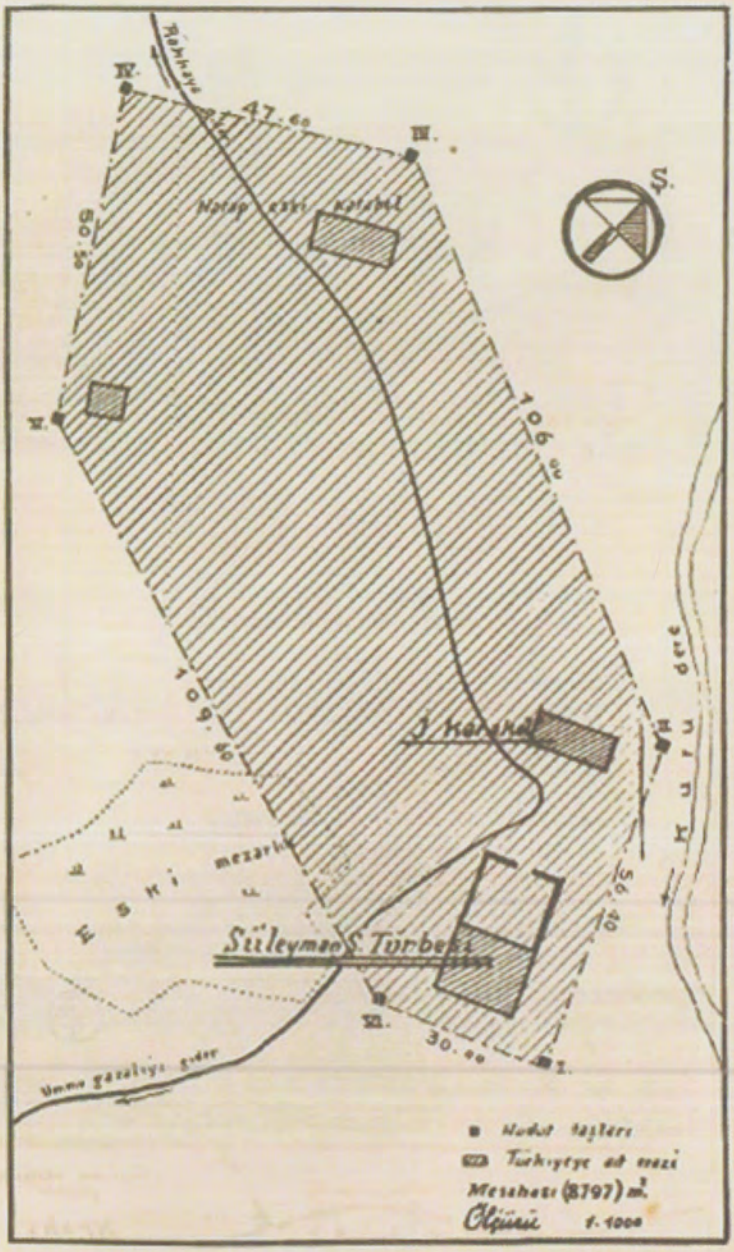
11- Caber Kalesi'nde Türk karakolunun temel taşı konulurken (Bayındırlık İşleri Dergisi, sayı: 11 (1938))

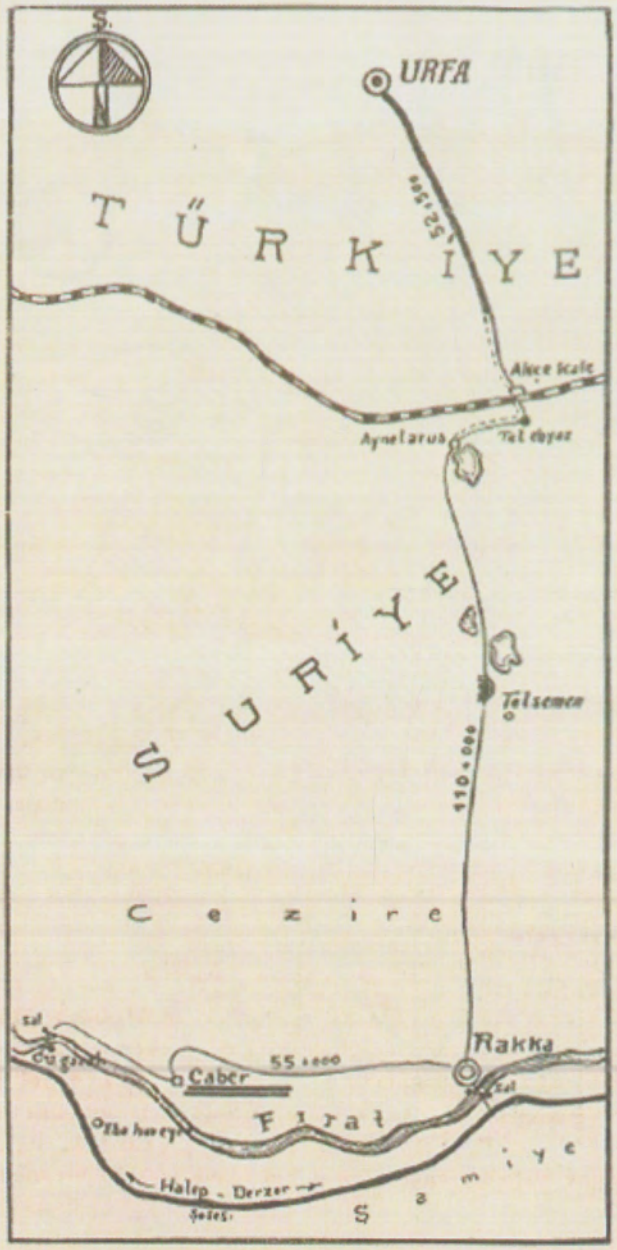
12- Caber Kalesi'ndeki Türk karakolunun 20 Mart 1938'deki durumu
(Bayındırlık İşleri Dergisi, sayı: 11 (1938))

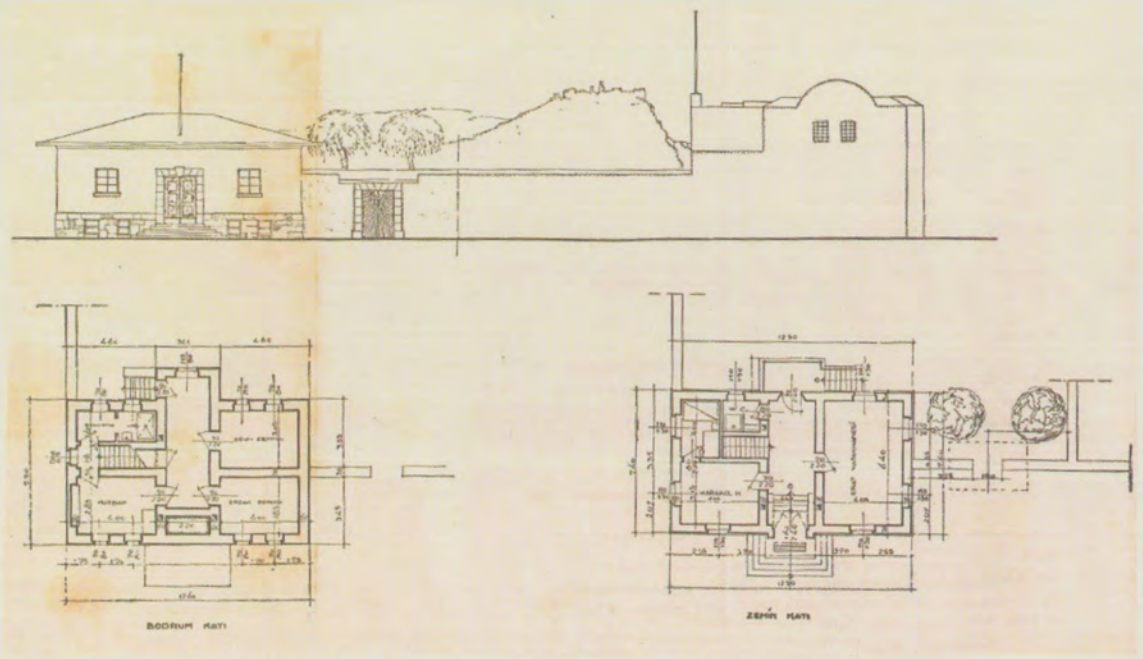
13- Caber Kalesi'nde türbeyi ve araziyi gösteren bir kroki (Bayındırlık İşleri Dergisi, sayı: 11 (1938))

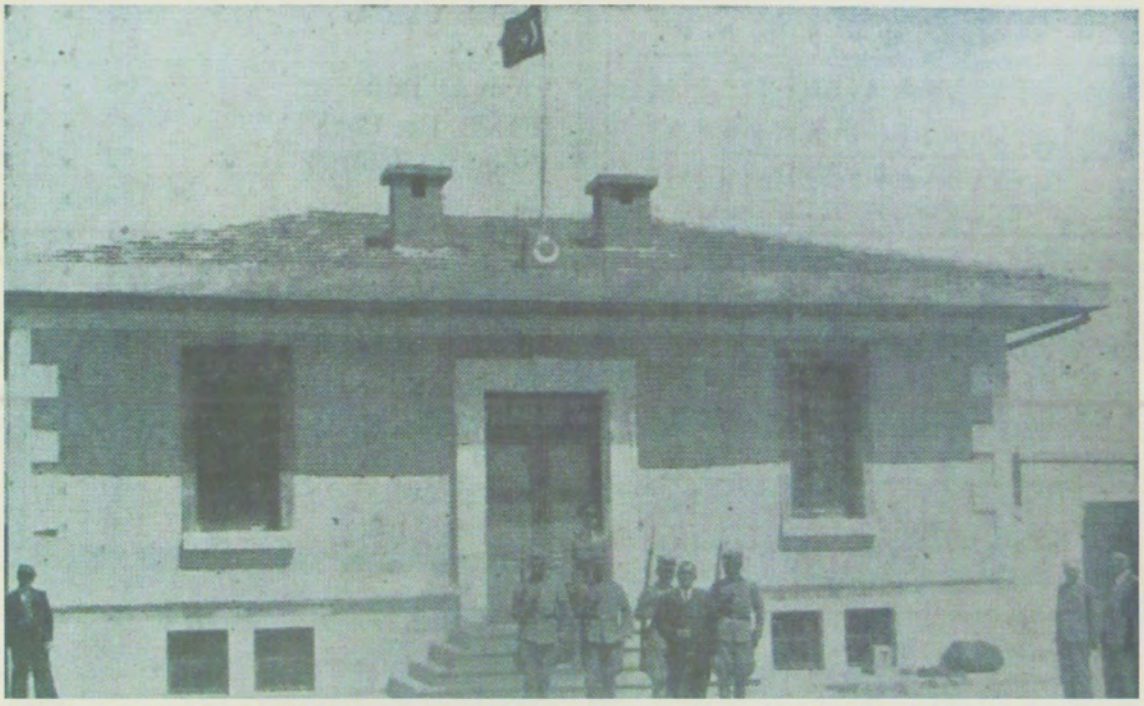
14- Caber Kalesi'nde karakolun eski ve yeni yerlerini gösterir kroki (Bayındırlık İşleri Dergisi, sayı: 11 (1938))

15- Caber Kalesi'deki Süleyman Şah Türbesi'nin Türkiye'ye göre konumu (Bayındırlık İşleri Dergisi, sayı: 11 (1938))

16- Caber Kalesi Süleyman Şah Türbesi'nde yapılacak karakolun planı (Bayındırlık İşleri Dergisi, sayı: 11 (1938))

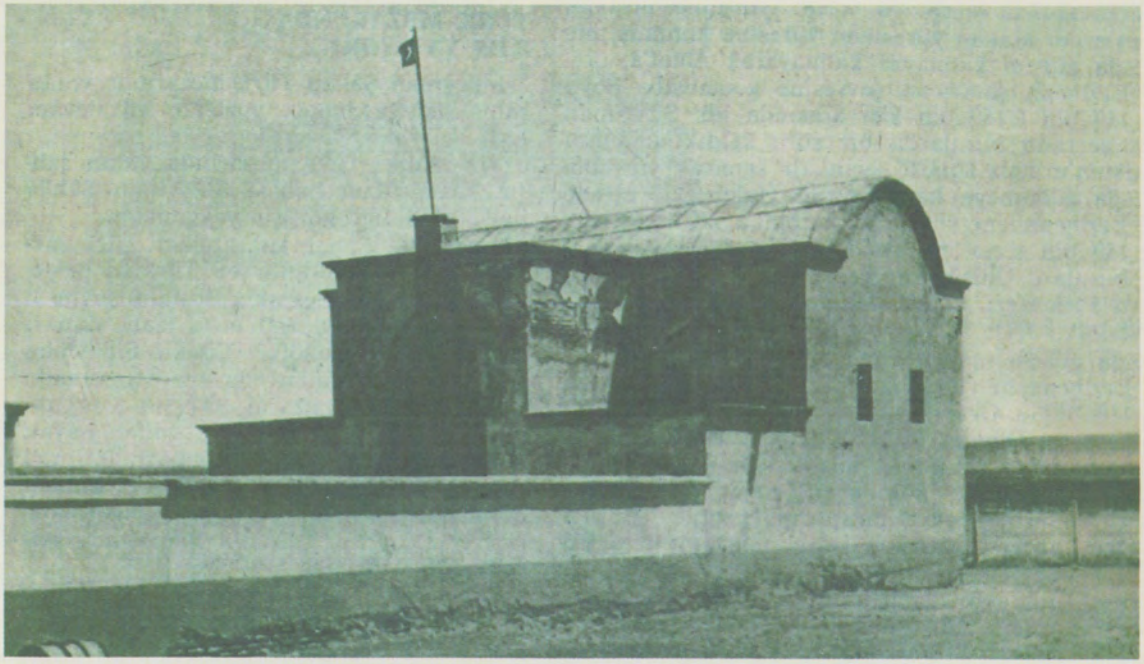
22- Jandarma karakolunun resmi açılışından sonra konsolosumuz Selim Fevzi Gönen ve jandarmalarımız- Haziran 1938 (Cumhuriyet-26.06.1938)

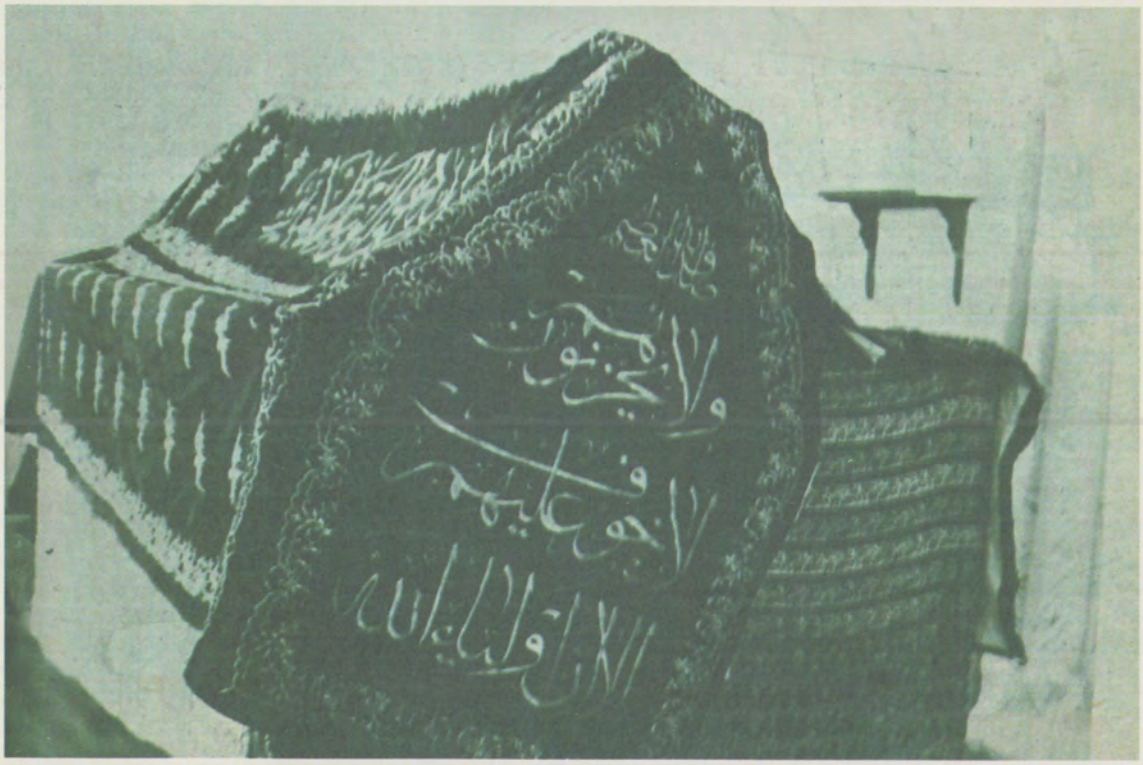
18- Caber Kalesi eteklerinde Süleyman Şah Türbesi ve Türk karakolu- Haziran 1938 (Cumhuriyet-26.06.1938)

19- Caber Kalesi eteklerinde Türk jandarma karakolu (Hayat Tarih, sayı: 2 (1970)).

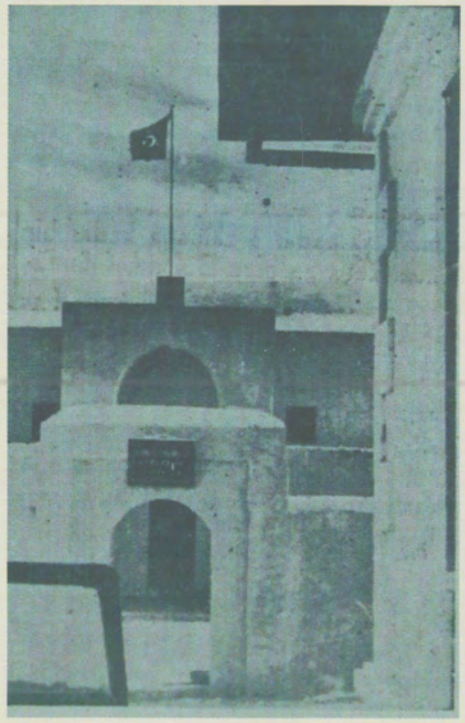
20- Caber Kalesi eteklerinde Süleyman Şah Türbesi (Hayat Tarih, sayı: 2 (1970)).

21- Süleyman Şah'ın sandukası (Hayat Tarih, sayı: 2 (1970))

17- Caber Kalesi'nde Süleyman Şah Türbesi'ni koruyan Türk karakolu ve Suriye karakolu yanyana- 1968 (Erhan Afyoncu Arşivi)

23- Süleyman Şah Türbesi - Haziran 1938 (Cumhuriyet-26.06.1938)

24- Caber Kalesi'ndeki Süleyman Şah Türbesi'nin kapısı- 1971
(Erhan Afyoncu Arşivi)

25- Diyanet İşleri Başkan Yardımcısı Tayyar Altıkulaç'ın nezaretinde Süleyman Şah ve türbede yanında yatanların yeni mezarlarına nakilleri-1973 (Tayyar Altıkulaç, Zorlukları Aşarken, I, İstanbul 2011, s. 250)

26- Diyanet İşleri Başkan Yardımcısı Tayyar Altıkulaç'ın nezaretinde Süleyman Şah'ın yeni kabrine nakli-1973
(Tayyar Altıkulaç, Zorlukları Aşarken, I, İstanbul 2011, s. 250)

27- Süleyman Şah Türbesi-Karakozak- 8-04-2011 (Mehmet Güldaş-Anadolu Ajansı)

28- Süleyman Şah Türbesi-Karakozak- 8-04-2011 (Mehmet Güldaş-Anadolu Ajansı)

29- Süleyman Şah Türbesi-Karakozak- 8-04-2011 (Mehmet Güldaş-Anadolu Ajansı)

30- Süleyman Şah Türbesi-Karakozak- 8-04-2011 (Mehmet Güldaş-Anadolu Ajansı)

31- Süleyman Şah Türbesi-Karakozak- 29-03-2014 (Mehmet Güldaş-Anadolu Ajansı)

32- Süleyman Şah Türbesi-Karakozak- 29-03-2014 (Mehmet Güldaş-Anadolu Ajansı)

33- Süleyman Şah Türbesi-Karakozak-26-03-2014 (Orman ve Su İşleri Bakanlığı-Anadolu Ajansı)

34- Süleyman Şah Türbesi-Karakozak-Şubat 2011- (İrfan Özfatura)

35- Süleyman Şah Türbesi-Karakozak- Şubat 2011- (İrfan Özfatura)

36- Süleyman Şah Türbesi-Karakozak- Şubat 2011- (İrfan Özfatura)

37- Süleyman Şah Türbesi-Karakozak- Şubat 2011- (İrfan Özfatura)

38- Süleyman Şah Türbesi-Karakozak- Şubat 2011- (İrfan Özfatura)

39- Süleyman Şah Türbesi-Karakozak- Şubat 2011- (İrfan Özfatura)

40- Süleyman Şah Türbesi-Karakozak- Şubat 2011- (İrfan Özfatura)

41- Süleyman Şah Türbesi Karakozak Saygı Karakolu-2011- (İrfan Özfatura)

42- Süleyman Şah Türbesi-Karakozak- Şubat 2011- (İrfan Özfatura)

43- Süleyman Şah Türbesi-Karakozak- Şubat 2011- (İrfan Özfatura)

44- Süleyman Şah Türbesi-Karakozak- Şubat 2011- (İrfan Özfatura)

45- Süleyman Şah Türbesi ve Suriye karakolu-Karakozak- Şubat 2011- (İrfan Özfatura)

46- Süleyman Şah hayratı-Karakozak- Şubat 2011- (İrfan Özfatura)

47- Süleyman Şah ve iki muhafızının sandukaları-Karakozak- Şubat 2011- (İrfan Özfatura)

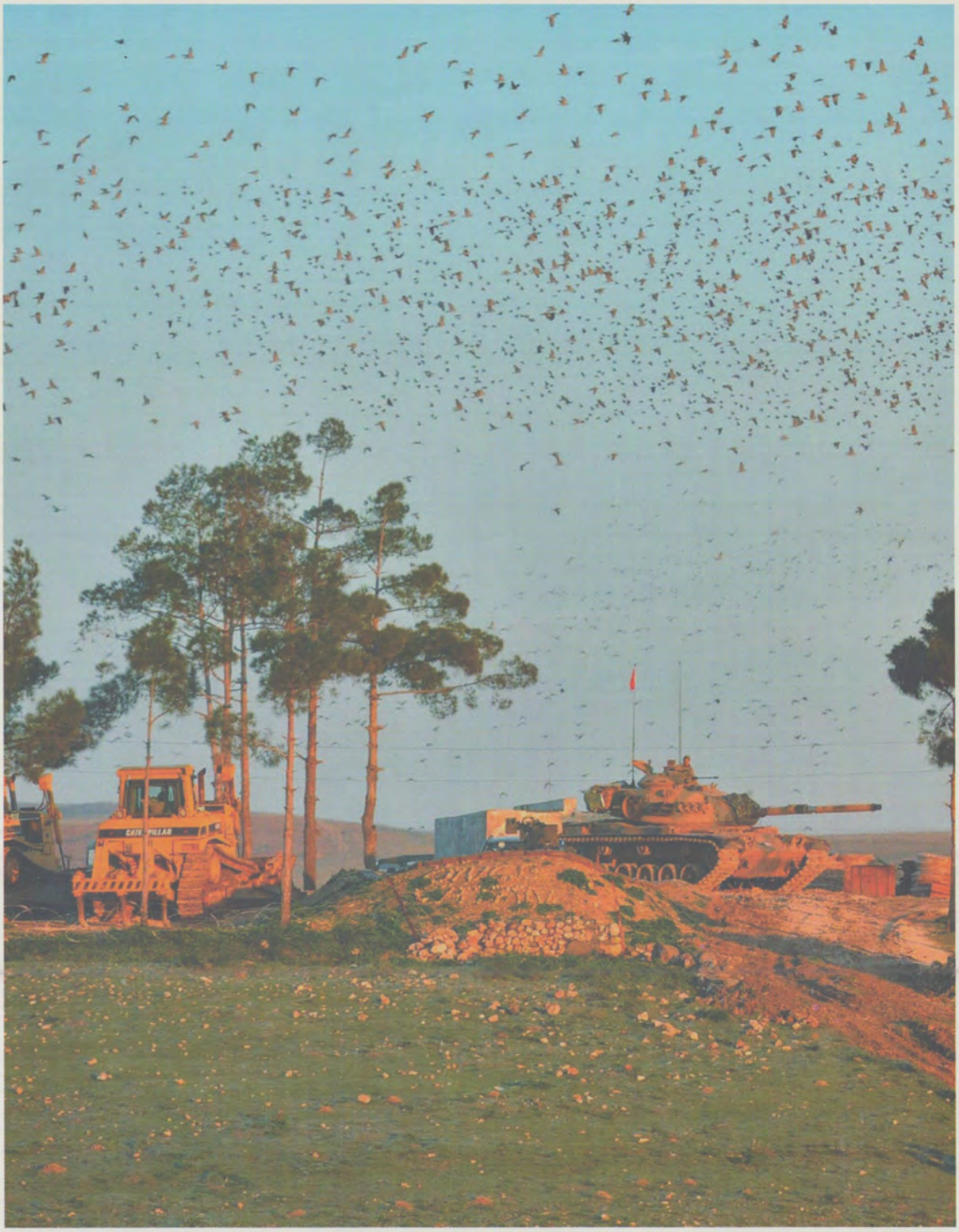
48- Süleyman Şah'ın sandukası-Karakozak- Şubat 2011- (İrfan Özfatura)

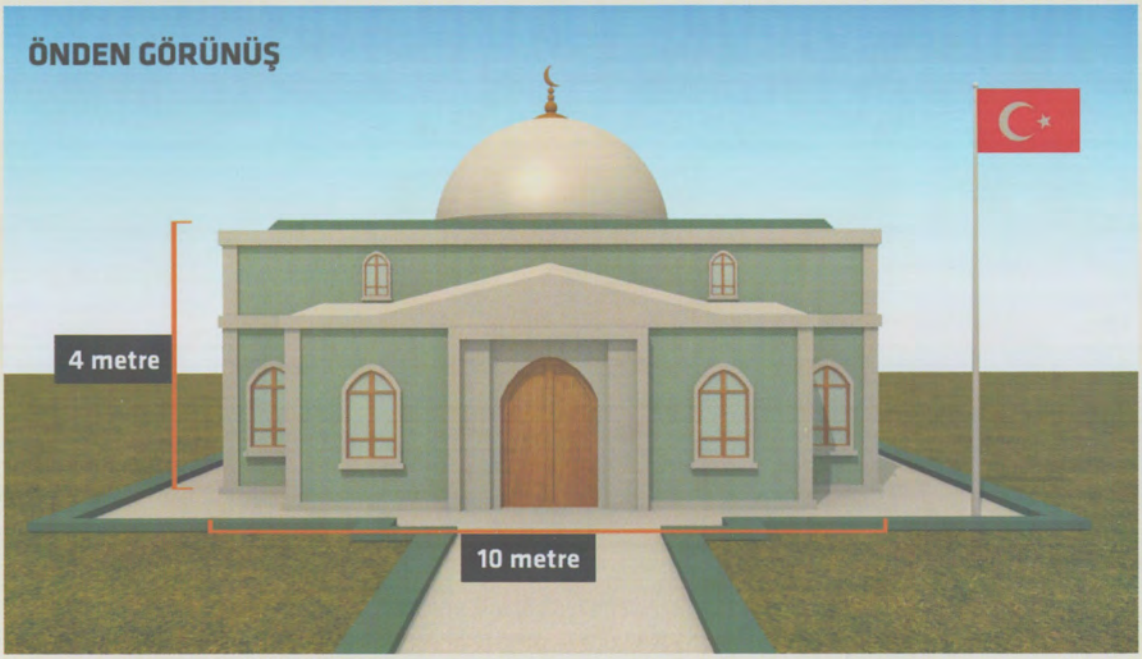
49- Süleyman Şah'ın geçici türbesi-Birecik-Şubat 2015. (Anadolu Ajansı)

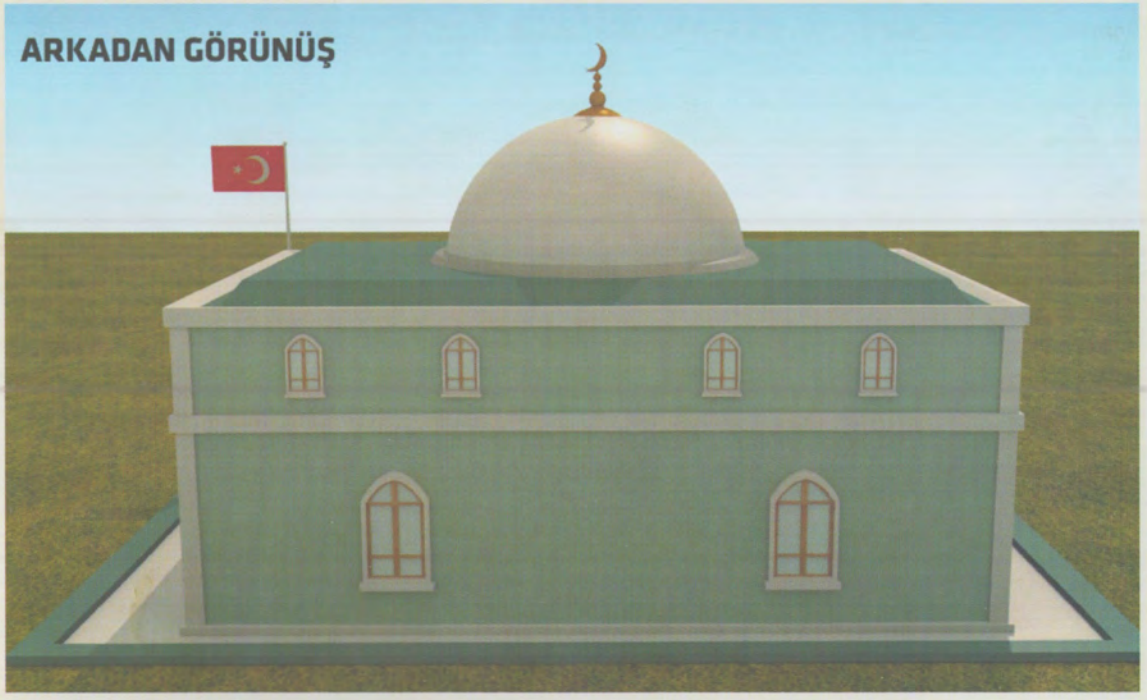
50- Süleyman Şah'ın geçici türbesi-Birecik-Şubat 2015. (Anadolu Ajansı)

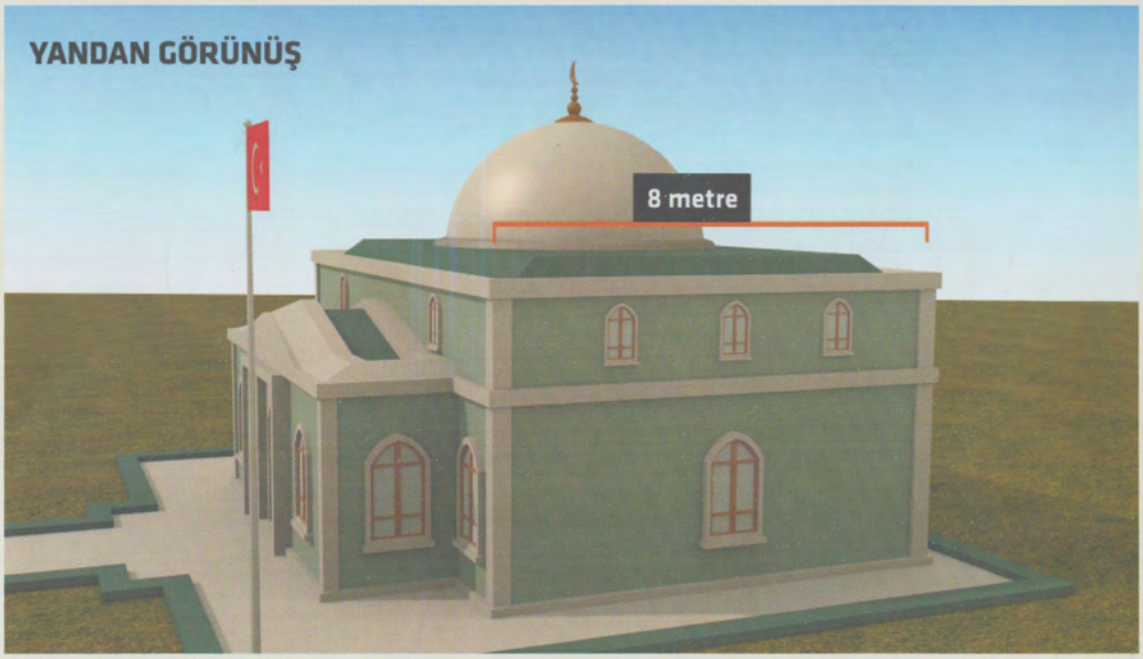
51- Süleyman Şah'ın yeni türbesinin yapılacağı Suriye Eşmesi'ndeki arazi çalışmaları-Şubat 2015. (Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü)

52- Suriye Eşmesi'nde yeni inşa edilecek Süleyman Şah Türbesi'nin planı.
(Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü)

53- Suriye Eşmesi'nde yeni inşa edilecek Süleyman Şah Türbesi'nin planı.
(Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü)

54- Suriye Eşmesi'nde yeni inşa edilecek Süleyman Şah Türbesi'nin planı.
(Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü)

55- Süleyman Şah türbelerinin Türkiye'ye uzaklıklarını gösteren harita (Emre Duman)

Süleyman Şah, kim olduğu hakkında tartışmalar devam ede dursun son 700 yıllık tarihimizin en önemli şahsiyetlerinden biridir. Önce bir ziyaretgâh olarak Süleyman Şah'a ait mezar etrafında zamanla bazı inanışlar ve efsaneler oluştu. Süleyman Şah Türbesi'nin 19. yüzyıldan itibaren tarihi hem Osmanlı İmparatorluğu'nun hem de daha sonra Türkiye Cumhuriyeti tarihinin bir parçası olduğu kadar özetidir de.

Tarihi, kültürel ve stratejik önemine rağmen maalesef Süleyman Şah Türbesi'nin tarihini bütün yönleriyle ortaya koyan bir çalışma bugüne kadar kaleme alınmamıştır. Bu eserde Osmanlı döneminden itibaren Süleyman Şah Türbesi'nin tarihi, belgeler, gazeteler ve hatıralar ışığında incelenmiştir. Bu araştırmayla ilk defa Süleyman Şah Türbesi'yle ilgili belge ve resimleri ihtiva eden müstakil bir eser hazırlanmıştır.

SÜLEYMAN ŞAH TÜRBESİ

ISBN 978-605-8493-43-8
9 786058 493438
THG
403257
DAG